

ISSN 2822 - 0617 (Online)

ISSN 2822 - 1141 (Print)

วารสารศิลปะและวัฒนธรรมลุ่มแม่น้ำมูล

Arts and Culture Journal of the Lower Moon River

กำหนดออกปีละ 2 ฉบับ ฉบับที่ 1 ประจำเดือน มกราคม ถึง มิถุนายน
ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม ถึง ธันวาคม

ที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ฉลอง สุขทอง อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
รองศาสตราจารย์ ดร.จิรายุ ทรัพย์สิน รองอธิการบดีฝ่ายยุทธศาสตร์การยกระดับคุณภาพการศึกษา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พีรวัส อินทวิ ผู้อำนวยการสำนักศิลปะและวัฒนธรรม

ที่ปรึกษากองบรรณาธิการ

รองศาสตราจารย์ ดร.สารภี วรรณตรง นายฉัตรเอก หล้าล้ำ และ นางสาววัลย์ งามชื่น
ผู้ทรงคุณวุฒิประจำสำนักศิลปะและวัฒนธรรม

บรรณาธิการ	อาจารย์ ดร.วิจิตรา โพธิสาร	รองผู้อำนวยการสำนักศิลปะและวัฒนธรรม
กองบรรณาธิการ	รองศาสตราจารย์ ดร.นิยม วงศ์พงษ์คำ	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
	รองศาสตราจารย์ ดร.สิทธิศักดิ์ จำปาแดง	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
	รองศาสตราจารย์ ดร.ทวีศักดิ์ ทองทิพย์	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์
	รองศาสตราจารย์ ดร.ประดิษฐ์ นารักษ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร
	รองศาสตราจารย์ ดร.อัศนีย์ เปลี่ยนศรี	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อุเทน วัชรสินธร	มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย
	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.คำภีร์ภาพ อินทะนุ	มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อัครพร สุขทอง	มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สยาม ระโส	มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
	ผู้ช่วยศาสตราจารย์พิชชาณัฐ ตูจินดา	มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ชัชวาล สนิทสันเทียะ	มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
	อาจารย์วันมพร พาพะนิษฐ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

ทีมสนับสนุนงานวารสาร สังกัดสำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

นายอนุชา ถือสมบัติ นางสาวณฤดี แปลงดี นายสมชาย มิถุนดี นายเอกราช สร้อยจิตร
นางนิมิตรา บุตรกันหา นายพิพัฒน์ วิถี นางสาวพวงฤดี สุกใส นางสาววรรณภา เพิ่มมี
นางสาวนุชสรา พันแก้ว นางสาวอัญชิสา สมบัติพิทักษ์สุข นางสาวอัศฎา คงสุข

สำนักงาน วารสารสำนักศิลปะและวัฒนธรรม อาคาร 38 ชั้น 1 สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
186 หมู่ 1 ถ.สุรินทร์-ปราสาท ต.นอกเมือง อ.เมือง จ.สุรินทร์ 32000 โทรศัพท์ 0 4451 5227
อีเมล acj.lmr@sru.ac.th เว็บไซต์ <https://so07-mi.tci-thaijo.org/index.php/acj>

บทสรุปผู้บริหาร

วารสารศิลปะและวัฒนธรรมลุ่มแม่น้ำมูล ได้เริ่มต้นตีพิมพ์ผลงานวิชาการ ตั้งแต่ฉบับที่ 1 ปีการศึกษา 2549 จนถึงปัจจุบัน พ.ศ. 2566 ซึ่งเป็นปีที่ 12 โดยวารสารได้มีการปรับปรุงรูปแบบและการบริหารจัดการวารสารให้เป็นไปตามเกณฑ์ TCI กองบรรณาธิการได้เปิดรับบทความ 2 ประเภท คือ บทความวิจัย และบทความวิชาการทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ วารสารมีกำหนดการออกปีละ 2 ฉบับ ได้แก่ ฉบับที่ 1 ประจำเดือน มกราคม ถึง มิถุนายน และฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม ถึง ธันวาคม ขอบเขตของวารสาร ได้แก่ ศิลปวัฒนธรรม แหล่งเรียนรู้ และภูมิปัญญาท้องถิ่น สหวิทยาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ การศึกษาและบูรณาการศาสตร์เพื่อการอนุรักษ์และสืบสาน และเศรษฐกิจสร้างสรรค์โดยใช้ทุนทางวัฒนธรรม บทความที่ส่งเข้ามาจะได้รับการประเมินคุณภาพของผลงานทางวิชาการโดยผู้ประเมินซึ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาที่เกี่ยวข้อง จำนวน 3 ท่าน ซึ่งพิจารณาแบบปกปิดรายชื่อทั้งผู้เขียนบทความ ผู้ประเมิน และผู้ที่เกี่ยวข้อง (Double Blind Review) ทั้งนี้วารสารจะดำเนินงานตามกรอบจริยธรรมการตีพิมพ์ผลงานในวารสารวิชาการ (Publication Ethics) อย่างเคร่งครัด ทั้งนี้วารสารศิลปะและวัฒนธรรมลุ่มแม่น้ำมูลหวังเป็นอย่างยิ่งว่านักวิจัย นักวิชาการ จะส่งผลงานเพื่อตีพิมพ์เผยแพร่ผลงานทางวิชาการในวารสารศิลปะและวัฒนธรรมลุ่มแม่น้ำมูล วารสารขอเชิญชวนส่งผลงานวิชาการมายังวารสารเพื่อที่เราจะได้ประเมินคุณภาพและตีพิมพ์เผยแพร่ผลงานทางวิชาการของท่านต่อไป อนึ่งที่สำคัญวารสารขอขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่สละเวลาในการกลั่นกรองคุณภาพผลงานวิชาการให้มีคุณภาพ โดยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าวารสารนี้จะเป็นแหล่งเรียนรู้และเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรม แหล่งเรียนรู้ และภูมิปัญญาท้องถิ่นสืบต่อไป

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พีรวัส อินทวิ
ผู้อำนวยการสำนักศิลปะและวัฒนธรรม
ที่ปรึกษา

บทบรรณาธิการ

วารสารศิลปะและวัฒนธรรมลุ่มแม่น้ำมูล มีขอบเขตการตีพิมพ์ของวารสาร ได้แก่ ศิลปวัฒนธรรม แหล่งเรียนรู้ และภูมิปัญญาท้องถิ่น สหวิทยาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ การศึกษาและบูรณาการศาสตร์เพื่อการอนุรักษ์และสืบสาน และเศรษฐกิจสร้างสรรค์โดยใช้ทุนทางวัฒนธรรม โดยในปีที่ 12 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม – ธันวาคม พ.ศ. 2566 มีบทความ จำนวน 6 บทความ เป็นออกเป็นบทความวิจัย จำนวน 3 เรื่อง ได้แก่ 1) Expected Learning Outcomes from Thesis of Local Development Course through Cultural Capital with Research-based Learning Skill 2) วิเคราะห์บทบาทพระครูสังฆรักษ์มนตรี ปิยวณโณ วัดหนองโพรงกับการพัฒนาสังคมในจังหวัดบุรีรัมย์ และ 3) การพัฒนาศิลปินบนแอปพลิเคชันติ๊กต็อกเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีชุมชนหมู่บ้านช้างจังหวัดสุรินทร์ บทความวิชาการ จำนวน 3 เรื่อง ได้แก่ 1) พวงมาลัยกระดาดอีสาน (พวงมโหตร) : มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมสู่กิจกรรมการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุในจังหวัดอุดรธานี 2) คุณค่าและความงามของพระพุทธรูปไม้อีสานในวัดอาม้อง และ 3) ภูมิปัญญาท้องถิ่นศิลปะการแทงหยวกกล้วยของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยพวน อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี

กองบรรณาธิการหวังเป็นอย่างยิ่งว่าบทความที่เผยแพร่ในวารสารศิลปะและวัฒนธรรมลุ่มแม่น้ำมูล จะเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่าน และเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญในวงการวิชาการที่เกี่ยวข้องกับ ศิลปวัฒนธรรม แหล่งเรียนรู้ และภูมิปัญญาท้องถิ่นได้

อาจารย์ ดร.วิจิตรา โพธิสาร
รองผู้อำนวยการสำนักศิลปะและวัฒนธรรม
บรรณาธิการ

สารบัญ

	หน้า
บทความวิจัย	
● Expected Learning Outcomes from Thesis of Local Development Course through Cultural Capital with Research-based Learning Skill ▪ Kittanut Yanpisit, Bharamee Langkulanont	1
● วิเคราะห์บทบาทพระครูสังฆรักษ์มนตรี ปิยวณโณ วัดหนองโพนกับการพัฒนาสังคมในจังหวัดบุรีรัมย์ ▪ กานต์ กาญจนพิมาย, บุษยาพรรณ เรียงสนาม, เอกพงศ์ พัฒนากุล	17
● การพัฒนาผลิตภัณฑ์แอปพลิเคชันดิจิทัลเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีชุมชนหมู่บ้านช้างจังหวัดสุรินทร์ ▪ วรณพร ไทยอาจ, พีรวัส อินทวิ, พัดล สมบรรณ, นวัณกร โพธิสาร, วรณนา ศาลางาม, กิตินันท์ มาดี	29
บทความวิชาการ	
● พวงมาลัยกระดาดอีสาน (พวงมโหตร) : มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมสู่กิจกรรมการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุในจังหวัดอุดรธานี ▪ ชุตติพงศ์ คงสันเทียะ	44
● คุณค่าและความงามของพระพุทธรูปไม้อีสานในวัดอาม้อย ▪ กานต์ กาญจนพิมาย, ตรีชฎา สุขเกษม, อุษา กลมพันธ์, ศิริประภา รัตนรวมการ, ศิริประภา สันตะวงศ์	59
● ภูมิปัญญาท้องถิ่นศิลปะการแทงหยวกกล้วยของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยพวน อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี ▪ ชุตติพงศ์ คงสันเทียะ, กนิษฐา เรื่องวรรณศักดิ์	68
ภาคผนวก	
● จริยธรรมการตีพิมพ์ผลงานในวารสารวิชาการ (Publication Ethics)	83
● เทมเพลตบทความวิชาการและบทความวิจัย	86
● แบบฟอร์มการส่งบทความเพื่อพิจารณาตีพิมพ์	91
● คำแนะนำสำหรับผู้เขียนบทความ	92
● ขั้นตอนการทำงานของวารสารศิลปะและวัฒนธรรมลุ่มแม่น้ำมูล	105
● รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิประเมินบทความ ประจำปีที่ 12 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม – ธันวาคม 2566)	106
● รายชื่อกองบรรณาธิการวารสารศิลปะและวัฒนธรรมลุ่มแม่น้ำมูลและคณะทำงาน	107

Expected Learning Outcomes from Thesis of Local Development Course through Cultural Capital with Research-based Learning Skill

Kittanut Yanpisit^{1*} and Bharamee Langkulanont²

Innovation for Local Development Program, Faculty of Liberal Arts, Kalasin University, Thailand^{1*-2}

*Corresponding author, e-mail: ykittanut@gmail.com

Received: June 25th, 2023; **Revised:** September 17th, 2023; **Accepted:** September 18th, 2023

Abstract

The research aims to study the learning outcomes from Thesis of Local Development course in accordance with the expected learning outcome for standards of the curriculum with evaluation of the outcomes-based learning activities implemented for Bachelor of Arts in Innovation for Local Development (the year 2017 Developed Program/ Curriculum), in academic year of the 2021. The qualitative research was designed to apply for purposive samplings with 10 students, 3 community representatives and 3 university lecturers. The field methodological tools were used such as; structural interview guidelines, rating scales by percentage, mean and standard deviation-SD was processed in data analyzing to show the findings. The findings revealed that research-based learning activity of Thesis of Local Development course produced learning outcomes consistency of 5 expected learning standards of the curriculum. Students' skills development was shown in a 'Great' level, particularly interpersonal skills and self-responsibility. The required improvement aspects are numerical analysis skills, communication, and Information Technology-IT and in English Communication Proficiency. Research-based learning-RBL using Thesis for Local Development course builds satisfaction for stakeholders in a 'Great' level. The overall evaluation results from the RBL activities of Thesis for Local Development course meet expected learning standards outcomes, and all stakeholders are satisfied with the instruction process on learning skills.

Keywords: Innovation for Local Development Course, Social Development, Research-based Learning Skills

Introduction

Kalasin University Act, from (the year A.D.) 2015, enacted establishment of Kalasin University, has been executing and serving as academic and expertizing institute as professional and specialist. Its' objective is to provide education and to promote research, and construct body of knowledge and technology to serve local community and society, in the research promotion and

educational purposes. The university philosophy is to provide educational and technological opportunities to local people to strengthen communities' education, economy, and social development. (Royal Thai Government Gazette, 2021)

Bachelor of Arts in Innovation for Local Development course designed to instruct Thesis works for Local Development program as a basic course for undergraduate students. From literature review, number of studies are research and/or independence study or in other titles for bachelor's degree in local development implemented course by several institutes. Following significant studies backed up the program arrangement; Ratchaneporn Chaiyaming's studying (Chaiyaming, 2007) involved the development of tools used to measure and evaluate learning outcomes suggested by the Thai Qualification Framework for Higher Education-TQF: HE regarding the bachelor program of public health, Colleges under Proboromrajchanok Institute and by Uthumphorn Lordkho's studying (Lordkho, 2007). All studying agreed the tools used to evaluate 6 aspects of learning outcomes; 1) morality and code of ethics 2) knowledge 3) cognitive skills, 4) interpersonal skills and responsibility 5) communication, information technology and numerical skills, and 6) professional practice skills. Following studies and a project found the promotion for students' creative research and improvement in students' invention and innovation, as well as encouragement for national publication based; (Malasam et al., 2021),: on 'Development of Enrichment Curriculum to Enhance Public Mind Based on Service Learning and Community-based Learning for Undergraduate Students', (Tangphakdee, 2017),: on 'Students' competencies development of instructional design for media production pre and post learning by instructional model of community-based learning with design thinking process for undergraduate degree', (Tovivich, 2017),: on Community participatory for sense of place building at Bang Klong Bang Luang community and the outstanding project of Suphatthra Kosaiyakanon (Kosaiyakanon, 2015), :on The Promotion of Inventions and Innovations by Young Generation Project. In the same direction of the study conducted by Naksit Panyoyai and others (Panyoyai et al., 2020) on the Curriculum Management of Food Science and Technology on a Basis of Sufficiency Economy Philosophy for Graduate and Community Development found that the moderation principle is a balanced management of four aspects; budgets and resources, learners, internal process, and learning and development.

According to literatures review and the related issues, it exposed that knowledge transferring and learning activities process enable students to develop the innovation to apply for community development and develop student potential development as expertizing graduates and reflects KSU value and mission then meet the future national development trend.

Research Objectives

The research intended to study learning outcomes from Thesis of Local Development course by the curriculum expectation in learning standards and to examine evaluation results from learning activity; Bachelor of Arts in Innovation for Local Development, Kalasin University.

Conceptual Framework of Research

The research employed learning activities management into Research-based (RB) Learning-RBL, with research implementation process or RB as learning activities or employing research process as knowledge acquisition for desirable characteristics of learners. Advantages from RBL as followings;

1. Student as learners' skills development in research methodologies should act as knowledge acquisition and in theory, concept, valid principle and finding(s) studying.

2. Teacher or instructor- for systematic working plan should act as instruction plan, and learning activities design providing opportunities as a part of learning process fit to particularly each learner.

3. Educational sector gains good data and information to share among teachers on learning activities management. Content of knowledge alone is not the key goal in knowledge transfer for the Education Reform. Previous works presented RBL as a creative instruction technique and a heart of graduate school for the best method to build a real body of knowledge by a learner (Wichadee, 2011; Paweenbampen, 2017).

4. Research Implementation Plan: Process and outcomes based on innovation in student learning process was Deming Cycle with steps; Planning, Doing, Checking, and Action as followings;

4.1 Planning: This step applied for in according to Thai Qualifications Framework for Higher Education-TQF: HEd2 Programme Specification of Bachelor of Art, Innovation for Local Development Program, Kalasin University.

4.2 Doing: This step applied for in according to TQF: HEd3 developed course.

4.3 Checking: This step applied for learning outcomes monitoring by weekly progress report from students, committee, and thesis advisors to report in TQF: HEd3, verifying and educational quality evaluation.

4.4 Action: The step applied for bringing in TQF: HEd3, verifying report and educational quality evaluation report into improvement for the next academic year.

Research Methodology

This research designed by qualitative methods with field work designs. The scopes, target samplings, data and information collection tools, analysis, statistic were applied in research findings presentation.

1. Scope of Research

1.1 The first objective was to study learning outcomes of Thesis work of Local Development course in accordance with the curriculum standards in the 6 following learning outcome aspects; with morality and code of ethic, with knowledge construction, with cognitive skills, with interpersonal skills and responsibility and in numerical analysis, communication, and IT skills. Data and information collecting samples employed structural interview guidelines and rating scale forms with purposive samplings targeted of 10 students who enrolled for the course in the academic year of 2021.

1.2 The second objective was to study result of evaluation result of Thesis of Local Development course in the scope of 4 parts; student evaluation, defense committee, effectiveness verifying committee, and community representatives. Data and information tools were rating scales evaluation and structural interview guidelines. The target samplings are the enrolled students, thesis advisors, and community representatives of 13 purposive samplings in total.

2. Statistical Application of Research

Statistic were used for the framework analysis and descriptive analysis for both quantitative and qualitative data shown as percentage, mean, and standard deviation-SD.

Results

1. Learning outcomes of Thesis work for Local development in accordance with the program curriculum standards.

Learning outcomes of Thesis for Local Development course were shown in accordance with expected standards in the 5 learning outcome aspects; morality and code of ethics, knowledge, cognitive skills, interpersonal skills and responsibility, and numerical analysis, communication and Information Technology-IT. Data and information collecting employed structural interview guidelines, rating scales for the purposive samplings. 10 students who enrolled in the course in academic year of 2021.

1.1 Thesis of Local Development course sampling groups

The 10 students enrolled in the Thesis of Local Development course in the second semester of academic year of the 2021 in detail course of 4 researches in the followings as titles, objectives, methodologies, and research findings.

Thesis of Local Development in title of “Pin Phu-Tai” from waste materials Ban Kud Wa, Kud Wa Sub-district, Kuchinarai District, Kalasin Province’ was used as a Mixed Methods Research of qualitative and action research to understand the status of Phu-Tai local musician and how they transfer their knowledge and skills to the next generation. (Kulnasatian et al., 2022)

Thesis of Local Development in title of ‘Branding Through Participatory Processes for Agricultural Product Group of Ban Non Thiang Moo 15, Kalasin Province’ was designed as PAR

employed semi-structural interview guidelines, focusing group discussion, branding evaluation forms and brand-uses evaluation to collect data and information by purposive samplings as research target groups, including stakeholders. (Kahaban et al., 2022)

Thesis of Local Development in title of ‘Stray cats and stray dogs population control by participatory process in Wat Sri Sa-ad Temple, Ban Na Mom, Kalasin province’ was used in the objectives of the research using survey stray cats, stray dogs population and implement population control by applied participatory process (PAR). All stakeholders are satisfied with the population control in a high level at the close of the PAR.

Thesis of Local Development in title of ‘Solid waste management from bamboo garland handicraft for creative By-product’ was applied with objective of survey solid waste management from bamboo handicraft production and situation in Ban Kud Wa, Kuchinarai District, Kalasin Province.

1.2 Morality and Code of Ethics

Table 1 Morality and Code of Ethics

Learning outcomes	Mean	S.D.	Development Level
1) Volunteer spirit and public consciousness	4.22	0.44	Great
2) Discipline, tolerance, and punctuality	3.88	0.33	Medium
3) Social consciences, awareness, and code of ethics abidance	4.11	0.33	Great
4) Thai and local awareness	5	0	Maximum
Average	4.30	0.48	Great

From Table 1, learning outcomes in morality and code of ethics in quantitative scale found the overall rating scales in expected standard at 4.30 Mean (S.D.= 0.48) showing that student researchers have developed in ‘Great’ level in the expected standards. Each aspect standard from very high or maximum to least outcomes with Thai and local awareness, volunteer spirit and public consciousness, social consciences, awareness and code of ethics abidance, and discipline, tolerance, punctuality, respectively.

Evaluation by the students is consistent with the expected learning outcomes with morality and code of ethics for Thai and local awareness, social consciences, awareness, and code of ethics abidance. In discipline, tolerance and punctuality aspect is required improvement and effective learning activities redesign for the course in the next semester.

In qualitative analysis, the learning activities motivated the students in local consciences and awareness by focus their researches to find local issues resolutions, developed local

community identity inheritance, demonstrated their local awareness, and desired to become their own local communities' development workers.

'I'm Phu-Tai native, listens to the sound of Pin Phu-Tai since I was just a boy. Now, the music from the instrument is not often played and less players. Not many new players play Pin Phu-Tai for the Pin itself is rare to find, difficult to make and too- high-price- to-pay-for-it. I hope to sustain Pin Phu-Tai making, keep Pin Phu-Tai's sound alive in Phu-Tai communities and be perpetual ethnic identity.' (Kulnasathian, Interviewed on 30 March 2022)

1.3 Knowledge construction and information learning outcomes

Table 2 Knowledge construction and information learning outcomes

Learning outcomes	Mean	S.D.	Development Level
1) Knowledge construction and understanding in socio-economic, environmental situation and changing in national and international levels.	4	0	Great
2) Knowledge construction and understanding in theory, principle, concept, process, methods, and techniques in innovative development in accordance with local society context	4.44	0.52	Great
3) Ability in self-learning and researching	4.55	0.52	Maximum
4) Ability in integration with other related disciplinaries	4	0	Great
5) Ability in developing body of knowledge from real practice	5	0	Maximum
Average	4.4	0.42	Great

From Table 2, learning outcomes on knowledge construction (and information) in quantitative scale showed the overall rating in expected standards at the rating of 4.4 Mean (S.D. = 0.42). It can be described that the students have developed according to the standard in 'Great' level. Each aspect standard from very high or Maximum to least outcome were shown at ability in developing knowledge construction from real practice, ability in self-learning and researching, obtain knowledge and understanding in theory, principle, concept, process, methods and techniques in innovative development in accordance with local society context, knowledge construction and understanding in socio-economic, environmental situation and changing from national into international levels, ability in integration with other related disciplinaries, respectively. Nevertheless, evaluations of the students were in consistent with the expected learning outcomes standards in the aspects of self-learning and researching, empowering them to develop their own

knowledge construction from real practice, and enable them to integrate their knowledge with other related disciplines.

In qualitative part, research processed based on community's problem solving showed that the students have been trained to develop body of knowledge construction from their real practice working with their target communities. The new students as researchers gain part of positive impact and changing in the issues and enable to conduct research methods and to perform self-learning from their own action and activities in their target communities.

'In branding by participatory process for agricultural production group, it trained me to identify problems and to take action to solve them. Collaboration made between a student and community members actively on test and check of how the brand(s) could be successful by testing our hypotheses on the brand(s)' (Srisaenyong, Interviewed on 30 March 2022)

'Research methodologies in my own effort is challenging and beyond that is tougher with literatures review to construct conceptual framework. It needed patience to go through numerous of journals and all database of journals and texts. It was on our own process and efforts and required these references to back up our research.' (Kkamjantheuk, Interviewed on 30 March 2022)

1.4 Cognitive skills learning outcomes

Table 3 Cognitive skills learning outcomes

Learning outcomes	Mean	S.D.	Development Level
1) Systematic and analytical thinking skills	3.77	0.66	Great
2) Creative thinking skills	4.66	0.5	Maximum
3) Integration and holistic thinking skills	4.55	0.52	Maximum
4) Knowledge applying for problem solving and development skills.	4.88	0.33	Maximum
Average	4.47	0.48	Great

From Table 3, learning outcomes of Cognitive skills in quantitative results showed that the standards met with the students' effectiveness in the overall rating at 4.47 Mean (S.D = 0.48). It means the students have been developed in accordance with learning outcomes standards in the Great level. In the cognitive skills outcomes from maximum to least outcomes were knowledge applying for problem solving and development skills, creative thinking skills, integration and holistic thinking skills, and systematic and analytical thinking skills, respectively.

The evaluation of the students was in consistency with the expected learning outcome in Cognitive skills aimed to provide opportunities for students to practice creative thinking skills, integration and holistic thinking skills, and knowledge applying for problem solving and development skills. The skills meet with the expected outcomes except for systematic and analytical thinking skills needed to improve and redesign to have successful learning skills for the next academic year.

In qualitative analysis part, Thesis of Local Development course's researches were developed and conducted by the students' knowledge obtained from their courses since they studied them from the first year until the research year. They brought all information and knowledge to develop into the research implementation to solve the communities' problems. At the same time, problems solving required creative thinking such as Pin Phu-Tai from waste materials, products brand & logo, and packaging designs.

'In find the best solid waste to be reused in creation of playable and qualified Pin-Phu Tai, creative thinking is really needed. The recreative Pin Phu-Tai must be good enough for the young musicians' training and rehearsing. Creative thinking brings in development of the low-cost and affordable string instrument to be compatible to classic Pin Phu-Tai. It absolutely solved unaffordable, too-high price instrument.' (Wongsawat, Interviewed on 30 March 2022)

'Working in the research field a Participatory Action Research, I needed to put real practice of all skills for both integrated and holistic thinking skills to comprehend all actions for the research positive impacts' ending' (Srisuk, Interviewed on 30 March 2022)

1.5 Interpersonal skills and responsibility outcomes

Table 4 Interpersonal skills and responsibility outcomes

Learning outcomes	Mean	S.D.	Development Level
1) Team spirit, leadership, and followership	4.66	0.5	Maximum
2) Social and self-responsibilities	4.66	0.5	Maximum
3) Cooperation and collaboration	4.44	0.52	Great
4) Respect and value human dignity	4.88	0.33	Maximum
Average	4.66	0.18	Maximum

From Table 4, learning outcomes of Interpersonal skills and responsibility in quantitative results showed that the standards meet with the students' effectiveness in the overall rating at 4.66 Mean (S.D 0.18). It can be explained that the students have been developed to their maximum level of the expected standards. Learning outcomes list can be narrated from highest to

lowest by the standards in the following order of; Respect and value human dignity, team spirit, leadership and followership, social and self-responsibility and cooperation and collaboration, respectively.

Nevertheless, the evaluation of the students is in consistent with the expected learning outcomes in Interpersonal skills and responsibility of which aimed to build leadership, followership, and team spirit, to be responsible to their obligation and commitment, to contain ability to collaborate and cooperate with others, and to respect and value human dignity.

In qualitative analysis part, Thesis of Local Development course researches were developed and conducted by the students to train them to value human dignity in community people and respect them particularly in Participatory Action Research-PAR. The PAR required various group of people in many social groups, differ by age and gender and in certain with conditioned amount of time, to work as a team work. These young researchers were trained to work as a team and obligated to their responsibilities and committed to the research field communities. In the research of one-semester time framework and strict due-date, learning activities in the PDCA concept was brought into the sessions.

‘One of key achievements in the researches is self- responsibility and good relationship in the team. In order to accomplish our plans in co-responsibilities, working as a team is very important and we, as a member of the team, must minimize our ego to keep teamwork’s atmosphere smooth and uprise feeling for the team spirit’ (Wongsawat, Interviewed on 30 March 2022)

1.6 Numerical analysis, communication, and IT skills

Table 5 Numerical analysis, communication, and IT skills

Learning outcomes	Mean	S.D.	Development Level
1) Competency in media and IT proper utilization	4.22	0.44	Great
2) Capability in public speaking and effective communication making	4.77	0.44	Maximum
3) Capability in academic writing	4.33	0.5	Great
4) Proficiency in communicative English in local development activities	3.66	0.5	Great
5) Ability in basic numerical analysis to apply in innovation for development	4.33	0.70	Great
Average	4.26	0.39	Great

From Table 5, Learning outcomes of numerical analysis, communication and IT technology skills from quantitative analysis showed the overall rating at 4.26 Mean (S.D.= 0.39). Interpreting that the students have been developed according to the standard in the high level. Learning outcomes list can be narrated from highest to lowest by the standards in the following order of; Capability in public speaking and effective communication making, capability in academic writing, ability in basic numerical analysis to apply in innovation for development, competency in media and IT proper utilization, and proficiency in communicative English in local development activities, respectively. Skills in communicative English was least developed because there was no opportunity to use English language in the local communities and/or with the target groups. English language skills mainly are reading and comprehension skills, when reviewing literatures and translation of the abstracts.

The evaluation of the students is in consistent with the expected learning outcomes in the following aspects of; numerical analysis, communication and IT utilization, public speaking and effective communication skills and capability in academic writing.

In qualitative findings from the students' field works showed that the students developed communication skills, when they worked in communities using their writing skills developed before publication in an academic journal verified by 3 external experts in Double Blinded Reviews.

'It was so challenging that self-development was done during conversation made to the research target group because if I did not perform my responsibilities well, it would difficult. I was required to arrange my stage, process, and interview the target groups from my own preparation. I was trained to have effective communication.' (Narmsri, Interviewed on 30 March 2022)

'I was very concentrated in all research things for the long, entire semester. It was in my breath, in and out, and really helped well in presentation as I understand it clearly all about the subject.' (Chormali, Interviewed on 30 March 2022)

2. Learning activities evaluation for Thesis of Local Development course

Evaluation on learning activities management for Thesis of Local Development course showed the 360 Degree Feedback. Evaluated by the students, with defense committee of the theses, the course effectiveness verifying committee, and the community representatives. The results showed the following aspects:

2.1 Evaluation by the students via SU's system and mechanism by students to evaluate learning activities of courses/program/subject via online system. Seven students in the Thesis of Local Development course evaluated the learning activities online of which is 70 in percentage and found satisfaction level at Very Good level, Mean 4.77 (S.D.=0.47).

2.2 Evaluation of learning activities management by the external committee for course verifying system. The external committee appointed by Faculty of Liberal Arts, KSU composed of 3 sets of the university internal and external expert committees evaluated on 3 topics (see Table 6).

Table 6 Evaluation of learning activities management by the external committee for course verifying.

Thesis for Local Development	Mean	S.D.	Development Level
Creation of 'Pin Phu-Tai' from waste materials at Ban Kud Wa, Kud Wah Subdistrict, Kuchinarai District Kalasin Province	4.83	0.40	Excellence
Branding through participatory processes for agricultural product groups	4.16	0.40	Good
Stray cats and stray dogs population control by PAR with the local temple, Wat Sri Sa-ad, Ban Na Mon, Na Mon Subdistrict, Na Mon District, Kalasin Province	4.14	0.37	Good
Creative production from bamboo garland production's waste materials	-	-	No exam
Average	4.37	0.39	Good

2.3 Evaluation on learning activities management by the effectiveness verifying committee. The committee comprised of one external expert and 2 experts who were ex-curriculum lecturer in order to review course details; content, mark grading system, answer sheet, examination, job sheet, report, performance /outcomes, correctness of grading, students' satisfaction towards course management, instruction and learning activities management with TQF standard framework of learning outcomes evaluation. All these components showed that the Thesis of Local Development course is in accordance with Thai Qualifications Framework for Higher Education TQF: HE3 -Course Specification and TQF: HE5-Course Report. The course content accredits students' potential on research conduct and undertake as well as in the research field with evaluation result at 'Very Good' level in 4.95 Mean (SD= 0.21).

2.4 Evaluation implemented on learning activities management by community representatives from the 3 communities showed in the High level in 4.33 Mean (SD = 0.57). (Department of Innovation for Local Development, 2022)

3. Outcomes from learning activities by Thesis of Local Development course in accordance with learning standards

Table 7 Outcomes from learning activities

Learning Outcome Standards	Mean	S.D.	Development Level
Learning outcomes in morality and code of ethics	4.30	0.48	Great
Learning outcomes in learning skills	4.40	0.42	Great
Learning outcomes in cognitive skills	4.47	0.48	Great
Learning outcomes in interpersonal skills and responsibility	4.66	0.18	Maximum
Learning outcomes in numerical analysis communication and IT	4.26	0.39	Great
Average	4.41	0.15	Great

Discussion and Conclusion

Discussion

From research findings, the learning outcomes from Thesis of Local Development are consistent with the curriculum learning standards in 5 standard aspects with Mean at 4.41 (S.D. = 0.15). It has been interpreted that all learning standards reached in the 'Great' level. It is classified in highest to lowest by statistical score as following; Interpersonal and responsibility skills, cognitive skills, knowledge and information learning skills, morality and code of ethics skills and numerical analysis, communication, and IT skills.

In accordance with the research implemented on the RB learning by Det-a-mornchai and Dansawat (2012) on use of integrated units RB approach in French Intermediate I course for Thammasat University's Undergraduate Student. The outcome from their RB approach was the students had higher effectiveness score reached 60 percent required by the curriculum standard including to their attitude toward their learning was higher. Their conduct, behavior, team-work spirit was improved. The students agreed the RB approach was very useful and productive as RB approach provide research methods and process enabled them to learn and develop various skills required in French language learning and practicing. They conducted self-studying and information searching, develop thinking system, rational thinking, problem solving and team/group working. The RB study implemented by Reungdet and Chawsuansricharoen (2014) titled 'Effectiveness of Using RB Learning Integrated with SECI Model toward Attitude, Knowledge and Skills in English Language for Public Health among Undergraduate student before and after intervention for Nursing Student, Sirindhorn College of Public Health, Yala Province, found that the intervention course could change the

students' attitude obviously and increase knowledge and skills in English language significantly. Backed up by the study of Doung-In (2019) titled 'A Study of Applying RB Learning to a Digital Collection Development and Preservation Course for Digital Information Management Undergraduate Students at Walailak University' and found that the students could pass the effective examination at 58.82 percent and the overall rating of the program evaluation was in high level and students' attitude post the intervention was higher than pre intervention. The course was recognized by the students as a support for future career and a pleasure in learning. The research implemented by Doungwilai (2021) in title 'Learning Management of Thai Language Producing of Thai Language Instructional Media using RB to Enhance Learning Achievements and Research Skill of B.Ed. Thai Language Students' found that effectiveness in the course for the senior students increased and better at 87.19 in percentage and better research skills at 84.86 in percentage.

Evaluation on Learning Activity Implementation for Thesis of Local Development Course Evaluation on Thesis of Local Development course

Evaluation on Learning Activity Implementation for Thesis of Local Development Evaluation on Thesis of Local Development course was implemented in 360-degree feedback/evaluation. Learning activities evaluated by the students appeared as the Very Good rate. Evaluation implemented by the external evaluation committee for the verifying learning activities appeared in the 'Good' rate. Evaluation implemented by the effectiveness verifying committee on learning activities appeared in the 'Very Good' rate. And the evaluation implemented by the communities' representatives appeared 'satisfaction' rate toward the researches of which were conducted by the students in the 'Very Good' rate for the end results. It has been concluded that Learning outcomes in RB of Thesis of Local Development course appeared in 'Very Good' rate satisfaction level among stakeholders. These evaluation results have been in consistent with the research of Jansen et al. (2022) on Architecture Students and Research Courses: Students' Attitude towards Research Course in the Netherlands on Statistic and research courses using R-ATR (Revised – Attitudes Towards Research scale) for attitude measurement and it was found that R-ATR had the internal reliability and the second-year architecture students' attitude towards research courses is reasonably favorable. Students, in general, acknowledge the usefulness of research courses and do not feel anxious, but find them stressful and difficult to some extent and do not enjoy them. No relationship emerged between attitude and age or gender but female students considered research courses are more useful. Providing a research-friendly, enjoyable, and supportive environment might improve students' attitude towards research courses.

Conclusion

One prime conclusion was learning outcomes on interpersonal and responsibility developed into their maximum degree as the key character for local communities with high diversity in ethnicity like Kalasin Province. An it's in accordance with Siriporn Pengjan's conclusion (Pengjan,

2021) that roles of educational institute approaching in diverse identities and multicultural communities to construct good multicultural society. By focusing on multicultural education management it is required entire society participation in building for organs in order to have most effective multicultural society.

It can be concluded that the students have learned from RB activities designed for the program and meet with the learning standards in 'Great' level. In particular, the skills in interpersonal and responsibility has reached 'Maximum' degree. They required a level of development by the learning activities and skillful in numerical analysis, communication, and Information Technology-IT, especially proficiency in English language communication on local development.

Recommendation

Responsible course lecturer and advisor should apply RBL model in various subjects in order to develop undergraduates' learning capacity and developing research skills in the faculties. RBL should be promoted widely in further, academical development.

References

- Chaiyaming, R. (2014). The Development of Tools Used to Measure and Evaluate Learning Outcomes by the Thai Qualification Framework for Higher Education Regarding the Bachelor Program of Public Health (Community Public Health), Colleges Under Proboromarajchanok Institute. **Journal of Nursing and Education**, 7(4), 168 - 183. (in Thai)
- Department of Innovation for Local Development. (2022). **Implementation Outcomes of Innovation for Local Development Program Report Form, Academic year 2021**. Kalasin : Department of Innovation for Local Development, Faculty of Liberal Arts, Kalasin University. (in Thai)
- Det-a-mornchai, S. and Dansawat, C. (2012). Use of Integrated Units Based on Research-Based Approach in French Intermediate I Course for Thammasat University Undergraduate Student. **Journal of Humanities and Social Sciences**, 8(2), 49 - 64. (in Thai)
- Doung-In, S. (2019). A Study of Applying RBL to a Digital Collection Development and Preservation Course for Digital Information Management Undergraduate Students at Walailak University. **Suranaree Journal of Social Science**, 13(2), 97 - 109. <https://doi.org/10.55766/XPAA5202>.
- Doungwilai, D. (2021). Learning Management of Thai Language Producing of Thai Language Instructional Media using Research Base to Enhance Learning Achievements and Research Skill of B.Ed. Thai Language. **Journal of Humanities and Social Sciences Nakhon Phanom University**, 11(2), 272 - 286. (in Thai)
- Jansen, S. J. T., Boumeester, H. J. F. M., Rooij, R. M. (2022). Architecture Students and Research Courses: are They Aligned? Students' Attitude towards Research Courses. **Learning Environ Res**, 25, 549-563. <https://doi.org/10.1007/s10984-021-09380-z>

- Kahaban, N., Namsri, K., Srisanyong, S., Hanpadis, P. (2022). Branding through Participatory Processes for Agricultural Product Groups Ban Non Thieng Village, Namon District, Kalasin Province. **Asian Journal of Traditional and Innovative Arts and Textiles**, 1(2), 14 – 30. (in Thai)
- Kosaiyakanon, S. (2015). Promoting Creation Innovation and Technology. **RMUTP Research Journal**, 9(1), 1-12. <https://doi.org/10.14456/10.14456/jrmutp.2015.2>. (in Thai)
- Kulnasatian, N., Wongsawat, J., Khamjunthuek, P. (2022). Creation of “Pin Phu-Tai” from Waste Materials at Ban Kud Wa, Kud Wah Subdistrict, Kuchinarai District Kalasin Province. **Asian Journal of Traditional and Innovative Arts and Textiles**, 1(1), 1–16. (in Thai)
- Lordkho, U. (2007). Local Isan Research Toward Body of Knowledge Integration for Learning and Instruction in Research Methodology of Local Community Development Course for Bachelor’s Degree in Community Development Program, Faculty of Humanity and Social Science, Rajabhat Sakon Nakhon University. **Journal of The Way Human Society**, 2(2), 18 - 38. (in Thai)
- Malasam, S., Gumjudpai, S., Prabhong, U. (2021). Development of Enrichment Curriculum to Enhance Public Mind Based on Service Learning and Community-based Learning for Undergraduate Students. **Journal of Social Science and Buddhistic Anthropology**, 6(6), 238 - 254. (in Thai)
- Panyoyai, N., Boonraeng, S., Supraditareporn, W., Boontranurak, K., Chanrattanayothin, P., Jencharoenpokai, A., et al. (2020). Food Science and Technology Course Management by Sufficiency Economy Philosophy Principle. **Ganesha Journal**, 16(2), 11 - 26. (in Thai)
- Paweenbampen, P. (2017). Research-Based Learning. **CMU Journal of Education**, 1(2), 62 - 71. (in Thai)
- Pengjan, S. (2021). Religious and Ethnic Adaptation of Malay-Muslim Students at Prince of Songkhla University, Surat Thani Campus. **Parichart Journal**, 34(2), 83 - 99. (in Thai)
- Reungdet, K. and Chawsuansricharoen, P. (2014). Effectiveness of Using Research-based Learning Integrated with SECI Model toward Attitude, Knowledge and Skills in English for Public Health among Undergraduate Student at Sirindhorn College of Public Health, Yala. **Journal of Nursing and Education**, 7(3), 71 - 88. (in Thai)
- Royal Thai Government Gazette. (2021). **Higher Education Institutes Categorization 2021 B.E.** No. 138 Chapter 21 Kor. 1 -11. 25 March 2021. (in Thai)
- Tangphakdee, R. (2017). The Effects of Competency Development of Instructional Design for Media Production by Using Instructional Model of Community Based Learning with Design Thinking Process of Undergraduate Students of Educational Technology and Communications Major, Mahasarakham University. **Veridian E-Journal, Silpakorn University Humanity and Social Sciences and Arts**, 10(3), 123 - 137. (in Thai)
- Tovich, S. (2018). Participatory Place-Making through Action Planning in Klong Bangluang Community, Thailand. **NAJUA: Architecture, Design and Built Environment**, 32, E–29.

Wichadee, S. (2011). Education in the New Paradigm: Research-based Learning. **Executive Journal**, 31(3), 26 - 30. (in Thai)

Interviews

Chormali, P. (Interviewee). Yanpisit, K. (Interviewer). At Kalasin University, Muang District, Kalasin Thailand, 46000. 30 March 2022.

Kkamjantheuk, P. (Interviewee). Yanpisit, K. (Interviewer). At Kalasin University, Muang District, Kalasin Thailand, 46000. 30 March 2022.

Kulnasathian, N. (Interviewee). Yanpisit, K. (Interviewer). At Kalasin University, Muang District, Kalasin Thailand, 46000. 30 March 2022.

Narmsri, K. (Interviewee). Yanpisit, K. (Interviewer). At Kalasin University, Muang District, Kalasin Thailand, 46000. 30 March 2022.

Srisaenyong, S. (Interviewee). Yanpisit, K. (Interviewer). At Kalasin University, Muang District, Kalasin Thailand, 46000. 30 March 2022.

Srisuk, S. (Interviewee). Yanpisit, K. (Interviewer). At Kalasin University, Muang District, Kalasin Thailand, 46000. 30 March 2022.

Wongsawat, J. (Interviewee). Yanpisit, K. (Interviewer). At Kalasin University, Muang District, Kalasin Thailand, 46000. 30 March 2022.

วิเคราะห์บทบาทพระครูสังฆรักษ์มนตรี ปิยวณโณ วัดหนองโพรงกับการพัฒนาสังคม
ในจังหวัดบุรีรัมย์

The Analysis of the Role of Phra Kru Sangkharakmantri Piyawanno of Nong Phrong
Monastery and the Social Development in Buri Ram Province

กานต์ กาญจนพิมาย^{1*} บุษยาพรรณ เรียงสนาม¹ และ เอกพงศ์ พัฒนากุล²

Kan Kanjanapimai^{1*}, Bussayapan Riangsanam¹, and Ekkapong Pattanakul²

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์^{1*}

คณะศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาลัยศาสนศาสตร์ยโสธร²

Faculty of Humanities and Social Sciences, Surindra Rajabhat University¹

Faculty of Religions and Philosophy, Mahamakutbuddhist University Yasothon Buddhist College²

*Corresponding author, e-mail: saucearmspandaman@gmail.com

วันที่รับบทความ: 11 พฤศจิกายน 2566; วันที่แก้ไขบทความ: 11 ธันวาคม 2566; วันที่ตอบรับบทความ: 11 ธันวาคม 2566

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาวิเคราะห์บทบาทพระครูสังฆรักษ์มนตรี ปิยวณโณ วัดหนองโพรง ตำบลอิสาน อำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์ กับการพัฒนาสังคมในจังหวัดบุรีรัมย์ งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการศึกษาข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัย หนังสือตำราที่เกี่ยวข้อง และการลงพื้นที่สัมภาษณ์เชิงลึก ด้วยการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม และแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง กับผู้นำชุมชน ชาวบ้านในพื้นที่ และวิเคราะห์สรุปผลการวิจัยโดยการนำเสนอในเชิงพรรณนา วิเคราะห์บทบาทพระครูสังฆรักษ์มนตรี ปิยวณโณ วัดหนองโพรง กับการพัฒนาสังคมในจังหวัดบุรีรัมย์ ผลการวิจัยพบว่า บทบาทการพัฒนาสังคมของพระครูสังฆรักษ์มนตรี ปิยวณโณ ได้มีการพัฒนาบุคคล ด้านร่างกาย และด้านจิตใจ ซึ่งได้เน้นในด้านจิตใจเป็นสำคัญ ด้วยวิธีการ เผยแผ่พระพุทธศาสนาผ่าน การสอนเชิงปฏิบัติ ชี้ให้เห็นถึงแง่มุมอื่น ซึ่งแตกต่างจากที่เราเคยยึดถือและเข้าใจกันมาในอดีต โดยใช้หลักคำสอนมา ประยุกต์ให้สอดคล้องกับบริบทและชุมชน เพื่อให้เกิดจุดเปลี่ยนแปลงและนำกลับไปใช้ได้ โดยกระทำควบคู่กันระหว่างงานด้านสาธารณสงเคราะห์และงานด้านการพัฒนา ดังนั้นบทบาทพระครูสังฆรักษ์มนตรี ปิยวณโณ จึงเป็นส่วนสะท้อนการทำการกิจกรรมทางสังคม และการดำรงอยู่ของพระสงฆ์ซึ่งต้องอยู่ร่วมกันกับสังคมต่อไปในอนาคตได้

คำสำคัญ: บทบาทพระสงฆ์ พระครูสังฆรักษ์มนตรี การพัฒนาสังคม บุรีรัมย์

Abstract

This research aimed to study and analyze the role of Phra Kru Sangkharakmantri Piyawanno of Nong Phrong Monastery, Isan Subdistrict, Mueang Buri Ram District, BuriRam Province, in relation to societal development in Buri Ram Province. This research was a qualitative study that investigated

information from documents and research papers, relevant textbooks, and on-site in-depth interviews. The research employed non-participatory observation and semi-structured interviews with community leaders and local residents in the area. The findings were then analyzed and summarized through a narrative presentation. The analysis focused on the role of Phra Kru Sangkharakmantri Piyawanno of Nong Phrong Monastery and the social development of Buriram Province. The research findings revealed that the developmental role of Phra Kru Sangkharakmantri Piyawanno had contributed to the holistic development of individuals, including both physical and mental aspects, with a particular emphasis on the mental dimension. The approach involved disseminating Buddhist teachings through practical teachings, highlighting alternative perspectives different from traditional beliefs. The teachings were adapted to align with the context of the community, fostering transformative thinking and practical application. This was achieved through a collaborative effort between public welfare and developmental initiatives. Therefore, the role of Phra Kru Sangkharakmantri Piyawanno reflected the engagement in social activities and the coexistence of the monkhood, indicating a collaborative relationship with society for the future.

Keywords: Role of Monks, Phra kru Sangkharakmontri, Social Development, Buriram

บทนำ

สังคมไทย เป็นสังคมซึ่งมีรากฐานการนับถือพุทธศาสนานับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน พระพุทธศาสนาเป็นส่วนหนึ่งของสถาบันหลักของสังคมไทย สะท้อนภาพและวิถีชีวิตของคนไทยภายใต้พระพุทธศาสนาในแบบของไทยซึ่งผสมผสานกับความเชื่อท้องถิ่น (พุทธศาสนาแบบชาวบ้าน) หรือ Popular Religion จนกลายเป็นพระพุทธศาสนาแบบไทย โดยบริบททั่วไปของศาสนาได้ทำหน้าที่เสมือนเข็มทิศซึ่งเป็นเครื่องชี้นำทางจิตใจของคนในสังคม แนะนำแนวแก้ปัญหาชีวิต นำสังคมตามกรอบของศีลธรรม บทบาทของศาสนาจึงกลายเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ และเป็นแกนหลักสำคัญของสังคมในการสร้างบรรทัดฐานร่วมของคนในสังคม โดยมีฐานจากศีลธรรมไปสู่กรอบของจริยธรรมสังคมต่อไป

การเข้ามาของพุทธศาสนาในอีสาน เฉกเช่นเดียวกับการเข้ามาของพระพุทธศาสนาในประเทศไทย แบ่งแยกออกเป็นส่วนของตำนาน จารึก และหลักฐานทางประวัติศาสตร์โบราณคดีซึ่งแยกออกจากกัน ทำให้เกิดปัญหาในการเข้าใจและความเป็นจริง การเข้ามาของพุทธศาสนาในภาคอีสานของไทย หากเราจำแนกออกเป็น 2 ส่วน คือ ตำนานและนิทาน ที่เกี่ยวข้องกับการเข้ามาของพุทธศาสนา เช่น ตำนานอูรังคราตุ นครนิทานต่าง ๆ และศาสนานิทาน หากยึดตามตำนานเหล่านี้ จะเห็นได้ว่า พุทธศาสนาเข้าสู่อีสานก่อนพุทธศักราช คือก่อนพุทธเจ้าปรินิพพาน ส่วนการประดิษฐานพระธาตุหัวอกหรืออูรังคราตุขึ้นเกิดขึ้นภายหลังพุทธปรินิพพานซึ่งดำเนินการโดยพระมหากัสปะเถระ (อุดม บัวศรี, 2534 : 3) จากหลักฐานทางโบราณคดีและประวัติศาสตร์ ได้แสดงถึงการเข้ามาของพระพุทธศาสนาในภาคอีสานดังที่ได้กล่าวมาของการตั้งถิ่นฐานของกลุ่มไท - ลาว หรือไทยอีสาน หากเริ่มนับบทบาทการเข้ามาของพุทธศาสนา น่าที่จะเริ่มในช่วงพุทธศตวรรษที่ 8 - 11 ซึ่งมีการพบพระพุทธรูปสำริด (อายุประมาณ พ.ศ.1050 - 1100) ในศิลปะแบบอมราวดีหรือนุราชปุระที่นำมาจากอินเดียและพระพุทธรูปนาครคิลาศที่สร้างขึ้นเองในท้องถิ่น (ธาดา สุทธิธรรม, 2549 : 5) แต่การตีความในการสร้างรูปเคารพนี้ก็ยังคงเป็นปัญหาถกเถียงกัน ซึ่งอาจเป็นพระโพธิสัตว์ที่หล่อด้วยสำริดและหินทราย (วิโรฒ ศรีสุโร, 2539 : 22) และเป็นการตีความไปในทางการ นับถือพุทธศาสนา

เดียวกันแต่เป็นปัญหาในเรื่องลัทธิที่แตกต่างกัน บางกรณีการตีความได้กล่าวว่าพระพุทธรูปไม่สามารถบอกได้ชัดเจน เพราะสามารถเคลื่อนที่ผ่านทางการติดต่อกันได้เช่นกัน หากการเข้ามาของพระพุทธรูป พร้อมการนับถือพุทธศาสนาก็พอที่จะชี้ได้ว่า พุทธศาสนาน่าที่จะเริ่มช่วงปลายของยุคนี้เช่นเดียวกัน เป็นช่วงที่จะเข้าสู่ยุคสมัยทวารวดี (กานต์ กาญจนพิมาย, 2553 : 3) และหยั่งรากเข้ามามีอิทธิพลในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (อีสาน) ของประเทศไทย รวมทั้งการที่มีตำนานและการเดินทางของพระพุทธเจ้ารวมทั้ง บทบาทของพระสงฆ์สำคัญในภาคอีสานมากมาย

บทบาทพระสงฆ์ได้เข้ามาผูกพันกับสังคม มีส่วนร่วมในฐานะบุคคลหรือองค์กรของสังคม โดยเข้ามามีส่วนในการแก้ไขปัญหา จากภายใต้สังคมร่วมกัน การแก้ไขปัญหาในฐานะส่วนใดส่วนหนึ่งของสังคม ซึ่งเข้ามาร่วมกับปัญหาโดยมิได้ตัดบทบาทออกจากสังคมหรือทอดทิ้งสังคม ซึ่งทำให้บทบาทของพระสงฆ์เข้ามาเกี่ยวข้องในการแก้ปัญหาสังคมเช่นเดียวกันกับสมัยพุทธกาล ในปัจจุบันบทบาทพระสงฆ์มีหน้าที่ต่อสังคมโดยตรงจึงจำเป็นต้องมีการปรับเปลี่ยนตามสภาพของสังคม เฉกเช่นเดียวกับ หลายประเทศที่องค์กรหรือสถาบันทางศาสนาเข้ามามีบทบาทต่อสังคม เช่น เวียดนาม พม่า ธิเบต เป็นต้น หรือแม้กระทั่งบางส่วนของประเทศไทยที่บทบาทของพระสงฆ์มีส่วนร่วมกับสังคมอย่างชัดเจน ดังเช่น ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือประเทศไทย

บทบาทพระสงฆ์ในสังคมอีสาน หากย้อนกลับไปในช่วงระยะเวลาหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมา จนกระทั่งถึงช่วงสงครามเย็นและการแบ่งฝักฝ่ายของอุดมการณ์ทางการเมืองนำมาสู่การชะลอการพัฒนาในสังคมอีสาน จนกระทั่ง ได้มีการการมอบตัวของขบวนการคอมมิวนิสต์ครั้งใหญ่ในเขตงาน 444 อำเภอ ดอนตาล จังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ 1 ธันวาคม ปี 1982 โดยฝ่ายความมั่นคงได้รายงานว่า สหาย วิโรจน์หัวหนากลุ่ม ได้ออกมามอบตัวต่อทางการ เพราะพุทธศาสนามีอิทธิพลต่อความคิดของเขา (ณรงค์ เชื้อบัวเย็น และ พระมหาชัยชนะ บุญนาคี, 2563 : 668) นำมาซึ่งการแสดงบทบาทของพระสงฆ์โดยมีรูปแบบดั้งเดิมเช่นเดียวกับบทบาทพระสงฆ์ในอดีต และทำให้ช่วงระยะเวลากว่า 40 ปีที่ผ่านมา บทบาทของพระสงฆ์ได้มีความเกี่ยวข้องกับมิติทางสังคมอีสานหลากหลายมิติ เช่น ด้านการศึกษา ด้านการสงเคราะห์ การเป็นที่พึ่งพิงของคนในสังคม เยียวยาทางด้านจิตใจ รวมถึงบทบาทในแง่ของการมีส่วนร่วมในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาในสังคมอีกด้วย ซึ่งขอบเขตและวิธีการในการช่วยเหลือสังคมมีมากกว่าพันธกิจของสงฆ์ที่กำหนดไว้ เช่น การเป็นโรงพยาบาลสนาม การเป็นศูนย์กลางความรู้วิชาการ การพัฒนาคุณภาพชีวิต การสงเคราะห์ทั้งคนและสัตว์ เป็นต้น ซึ่งบทบาทดังกล่าวนี้ ได้ส่งผลให้คนอีสานได้รับการช่วยเหลือ ทั้งด้านร่างกายและจิตใจจากงาน (บทบาท) ของพระสงฆ์ มุมมองและวิธีการนี้เองเป็นแนวคิดทางพุทธศาสนาต่อสังคม และได้ขยายออกไปเป็นส่วนหนึ่งในประเด็นของการศึกษา พุทธศาสนาเพื่อสังคม เพื่อกำหนดบทบาทของการพัฒนานำมาสู่ฐานะทางสังคมของพระสงฆ์

อย่างไรก็ตามวิธีคิด กรอบ แนวทาง ของพระพุทธรูปในภาคอีสานประกอบกับสภาพสังคมในอีสานมีส่วนทำให้พระสงฆ์ใกล้ชิดกับสังคมมากยิ่งขึ้น ความใกล้ชิดกับสังคมทำให้บทบาทพระสงฆ์ก็ใกล้ชิดกับปัญหาทางสังคมมากขึ้นเช่นเดียวกัน ทำให้บทบาทพระสงฆ์ในสังคมอีสาน มีรูปแบบเข้าไปอยู่ร่วมกับสังคมและมีส่วนร่วมแก้ไขปัญหาสังคมมาโดยตลอด รวมทั้งการสร้างแนวทางและบทบาทได้ทำให้เกิดแนวคิดของพระสงฆ์ที่ต้องการพัฒนาชุมชน พัฒนาสังคมขึ้น บทบาทหน้าที่นี้มาก่อนการจัดตั้งกรอบพันธกิจ ซึ่งครอบคลุมปัญหาสังคมในภาคอีสาน บทบาทของพระสงฆ์กับการพัฒนาในภาคอีสานจึงมีมาก่อนและเป็นส่วนสำคัญต่อบทบาทพระสงฆ์เป็นอย่างมาก ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น แนวทางการศึกษา บทบาทของพระสงฆ์กับการพัฒนาในภาคอีสาน จึงเป็นส่วนหนึ่งที่ยืนยันการทำงานเพื่อสังคมของพระสงฆ์และเน้นย้ำถึงบทบาทการทำงาน วิธีการ และกระบวนการในการทำงานเพื่อสังคม

บทบาทพระสงฆ์ จึงเสมือนเป็นเครื่องชี้วัดความสัมพันธ์ระหว่างพระพุทธรูปกับสังคม (อีสาน) เพราะบทบาทพระสงฆ์ไม่ใช่ที่พึ่งพิงเพียงด้านจิตใจอย่างเดียวเท่านั้น แต่มาจากความต้องการของคนในสังคมกำหนดบทบาทให้กับพระสงฆ์มากกว่าการกำหนดโดยพระธรรมวินัย ซึ่งมีอิทธิพลต่อบทบาทและสถานะของพระสงฆ์ในสังคม ทำให้

บทบาทของพระสงฆ์ต้องมีความหลากหลายเพื่อตอบสนองความต้องการต่อสังคม เป็นสาเหตุให้พระสงฆ์ต้องมีบทบาทมากกว่าหนึ่งบทบาท โดยมีบทบาทในฐานะผู้สืบทอดพระพุทธศาสนาและที่พึ่งทางจิตใจ บทบาท และมีบทบาทการพัฒนาสังคมอีสานในด้านต่าง ๆ อีกด้วย ดังนั้น การวิจัยเรื่องนี้จึงได้เสนอมุมมองซึ่งสะท้อนบทบาทอีกด้านของพระสงฆ์ โดยอิงจากฐานของบทบาทพระสงฆ์ นับตั้งแต่ อดีต ปัจจุบัน เพื่อสะท้อนบทบาทของพระสงฆ์กับการพัฒนาสังคมในภาคอีสานซึ่งปรากฏขึ้นจากการทำงานมายาวนานของพระสงฆ์ในภาคอีสาน และนำเสนอแนวทางบทบาทพระสงฆ์ต่อสังคมเพื่อแก้ปัญหาและการอยู่ท่ามกลางสังคมได้อย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาวิเคราะห์บทบาทพระครูสังฆรักษ์มนตรี ปิยวณโณ วัดหนองโพรง ตำบลอิสาน อำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์ กับการพัฒนาสังคมในจังหวัดบุรีรัมย์

การทบทวนวรรณกรรม

ทฤษฎีบทบาทเป็นทฤษฎีการกระทำระหว่างกันด้วยสัญลักษณ์ (Symbolic Interaction Theory) โดยกล่าวถึงลักษณะของสังคมมนุษย์และลักษณะปัจเจกบุคคล แล้วชี้ให้เห็นว่า ตัวเชื่อมระหว่างมนุษย์กับสังคมนั้นคือ บทบาท (สัญญา สัญญาวิวัฒน์, 2536: 133) สังคมมนุษย์เปรียบได้กับ โรงละครมนุษย์ แต่ละคนคือตัวแสดงที่มีบทบาทชัดเจนสำหรับแสดง มีบทละครเป็นตัวกำกับ มนุษย์แต่ละคนมีตำแหน่งต่าง ๆ ชัดเจนที่จะต้องดำรง มีบรรทัดฐานสังคมควบคุมพฤติกรรม ตัวละครต้องเชื่อฟังผู้กำกับ มนุษย์ทุกคนก็เชื่อฟังผู้มีอำนาจในสังคม ตัวละครแสดงเรื่องราวกับเพื่อน นักแสดงมนุษย์ทุกคนก็ปรับตัวให้เข้ากับผู้ชม ต้องสวมบทบาทประเภทต่าง ๆ ซึ่งสอดคล้องกับ พัทยา สายหู ที่ได้อธิบายบทบาทหน้าที่ไว้ว่า เป็นสิ่งที่ทำให้เกิดความเป็นบุคคลและเปรียบได้เสมือน “บท” ของตัวละครที่กำหนดให้ผู้แสดงในละครเรื่องนั้น ๆ เป็นตัว (ละคร) อะไร มีบทบาทต้องแสดงอย่างไร ถ้าแสดงผิดบทบาทหรือไม่สมบทก็อาจถูกเปลี่ยนตัวไม่ให้แสดงไปเลยในความหมายเช่นนี้ “บทบาท” ก็คือการกระทำต่าง ๆ ที่ “บท” กำหนดไว้ให้ผู้แสดงต้องทำตราบใดที่อยู่ใน “บท” นั้น (พัทยา สายหู, 2516 : 68)

บทบาทถือเป็นพฤติกรรมของมนุษย์ที่เกี่ยวข้องทั้งตัวเองและบุคคลอื่น ๆ ดังนั้น การเข้าใจบทบาทจะทำให้ผู้แสดงบทบาทได้ตระหนักถึงสถานภาพ และปฏิบัติหน้าที่ของตนเองได้อย่างถูกต้อง การจำแนกประเภทของบทบาทจึงมีความสำคัญในการพิจารณาลักษณะของบทบาท ต่อไป (สุดา ภิรมย์แก้ว, 2545 : 78) ได้แบ่งบทบาทออกเป็น 3 ประการ ดังนี้

- 1) บทบาทในอุดมคติ (Ideal Role) คือ บทบาทที่กำหนดไว้ตามความคาดหวังของคนอื่น ๆ ในสังคมเป็นแนวทางในการปฏิบัติ ผู้ที่มีสถานภาพนั้น ๆ ควรกระทำ หรืออาจจะไม่มีใครทำตามก็ได้
- 2) บทบาทที่บุคคลเข้าใจหรือรับรู้ (Perceived Role) เป็นบทบาทที่ บุคคลคาดคิดด้วยตัวเองว่าควรเป็นอย่างไร ซึ่งขึ้นอยู่กับ ทศนคติ ค่านิยม บุคลิกภาพ และประสบการณ์ของแต่ละ บุคคล
- 3) บทบาทที่แสดงออกจริง (Actual หรือ Enacted Role) คือ การกระทำที่บุคคลปฏิบัติจริง ๆ ขึ้นอยู่กับเหตุการณ์ในขณะนั้น การแสดงบทบาทจึงแตกต่างกันไป

บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาบุคคลและสังคม แบ่งออกได้ 2 ลักษณะ 1) บทบาทพระสงฆ์กับการพัฒนาสังคม 2) บทบาทของเครือข่ายและองค์กรพระพุทธศาสนากับการพัฒนาสังคม กล่าวโดยสรุป บทบาทและกระบวนการของกลุ่มพระสงฆ์และองค์กรพระพุทธศาสนาเพื่อการพัฒนาสังคม บทบาทของพระสงฆ์และองค์กรพระพุทธศาสนานั้นมีเป้าหมายหลักเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เพื่อการพัฒนาและกำกับตนเองเพื่อลดละกิเลส

ภายในของมนุษย์ เพื่อพัฒนาจิตใจและปัญญาของบุคคลเพื่อพัฒนาชีวิตของบุคคลให้มีความงดงาม ทั้งกาย วาจา ใจ และปัญญา เพื่อให้เข้าถึงสัจธรรมของชีวิต และเสริมสร้างจริยธรรมคุณค่าความเป็นมนุษย์ เพื่อการสร้างประโยชน์ เกื้อกูลต่อตนเองและการพัฒนาสังคม การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม การจัดสวัสดิการชุมชน การสังคม สงเคราะห์ชุมชนและการปฏิบัติตามหลักพระพุทธศาสนา และวัฒนธรรมท้องถิ่น (สำนักงานฝ่ายสาธารณสงเคราะห์ ของมหาเถรสมาคม, 2564 : 27)

วิธีการดำเนินการวิจัย

บทบาทพระครูสังฆรักษ์มนตรี ปิยวณโณ วัดหนองโพนกับการพัฒนาสังคมในจังหวัดบุรีรัมย์ เป็นงานวิจัย เชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการศึกษาเชิงปรากฏการณ์วิทยาแนวตีความเพื่อสร้างความเข้าใจบทบาท ของพระสงฆ์ผ่านการเปลี่ยนแปลงทางสังคมโดยมีการแสดงออกผ่านปรากฏการณ์ของช่วงเวลาที่แตกต่างกันเพื่อ สะท้อนให้เห็นถึงรูปแบบและลักษณะของบทบาทพระสงฆ์ที่ร่วมพัฒนาสังคม

1. กลุ่มเป้าหมาย

ในการศึกษาเรื่องบทบาทพระครูสังฆรักษ์มนตรี ปิยวณโณ วัดหนองโพนกับการพัฒนาสังคมในจังหวัด บุรีรัมย์ ผู้ศึกษาได้เลือกแบบเฉพาะเจาะจงโดยกำหนดคุณสมบัติผู้มีส่วนร่วมในงานวิจัย ได้แก่ 1) เป็นพระสงฆ์ในภาค อีสานที่มีบทบาทในการทำงานด้านการพัฒนาในพื้นที่ไม่น้อยกว่า 10 ปี 2) เป็นพระสงฆ์ที่มีบทบาทโดดเด่นและมี ผลงานเป็นที่ประจักษ์ ได้รับการยอมรับจากสังคม นอกเหนือจากพันธกิจเพื่อยืนยันการปฏิบัติพันธกิจแต่ละด้านในพื้นที่ ภาคอีสาน และ 3) เป็นผู้นำและชาวบ้านพื้นที่ละ 3 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและการหาคุณภาพของเครื่องมือ

เครื่องมือในการวิจัยนี้เป็นแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง โดยมีขั้นตอนการสร้างเครื่องมือและหา คุณภาพของเครื่องมือ ดังนี้

- 1) วิธีการสร้างเครื่องมือ จากการทบทวนแนวคิดทฤษฎีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง
- 2) กำหนดกรอบประเด็นการสัมภาษณ์ ได้แก่ พระสงฆ์ที่มีบทบาทสำคัญที่สุดในการพัฒนาสังคม และ ผู้นำชุมชนและชาวบ้านผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับการพัฒนา
- 3) การตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ของกรอบประเด็นการสัมภาษณ์ โดย ตรวจสอบประเด็นแนวคำถามในการวิจัยว่ามีความสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีที่เป็นกรอบในการศึกษาหรือไม่ โดย ผู้ทรงคุณวุฒิ

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

งานวิจัยนี้มีวิธีการและขั้นตอนในการรวบรวมข้อมูล เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการทั้งหมด 3 แบบ ซึ่ง ได้แก่ 1) รวบรวมข้อมูลจากเอกสาร ได้แก่ เอกสารผลงาน ข่าวสาร สื่อ เว็บไซต์ หนังสือ วิทยานิพนธ์ ที่เกี่ยวกับพันธกิจ พระสงฆ์ในการพัฒนาภาคอีสาน 2) การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม เป็นการลงสนามเพื่อเข้าไปสำรวจปรากฏการณ์ของ การทำงาน การจัดกระบวนการพัฒนาของพระสงฆ์ ฐานและบทบาทของพระสงฆ์ และ 3) การสัมภาษณ์แบบกึ่ง โครงสร้าง เป็นการเก็บข้อมูลจากผู้กระทำ หรือ ผู้ริเริ่มในบทบาทของพระสงฆ์กับการพัฒนาสังคม โดยใช้วิธีการ สัมภาษณ์ผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนวัดหรือกิจกรรมที่ทำให้เกิดการพัฒนาโดยผู้วิจัยได้กำหนดการสัมภาษณ์กับ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants)

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

งานวิจัยนี้วิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1) การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยการวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic Induction) คือ การตีความสร้างข้อสรุปข้อมูลจากสิ่งที่เป็นรูปธรรมหรือปรากฏการณ์ที่มองเห็น เช่น การดำเนินชีวิต ความเป็นอยู่ การทำงาน ฯลฯ เมื่อผู้วิจัยได้เห็นหรือสังเกตหลาย ๆ เหตุการณ์ต่าง ๆ แล้วจึงลงมือสรุป

2) การวิเคราะห์โดยการจำแนกชนิดข้อมูล (Typological Analysis) คือ การจำแนกข้อมูลเป็นชนิด

3) การวิเคราะห์โดยการเปรียบเทียบข้อมูล (Constant Comparison) คือ การใช้วิธีการเปรียบเทียบ โดยการนำข้อมูลมาเทียบเป็นปรากฏการณ์ มีความเป็นรูปธรรมมากขึ้น สามารถทำได้โดยที่ผู้วิจัยสังเกต หรือ รวบรวมข้อมูลได้หลาย ๆ อย่าง แล้วนำมาแยกตามชนิด นำมาเปรียบเทียบกัน

5. การตรวจสอบข้อมูล

การตรวจสอบข้อมูล หลังจากที่ได้เก็บข้อมูลเรียบร้อยแล้ว ขั้นตอนสำคัญในการทำวิจัยคือ การตรวจสอบข้อมูลก่อนการวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งการตรวจสอบข้อมูลที่ใช้กันมากในการวิจัยเชิงคุณภาพ คือการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation)

1) การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) คือ การพิสูจน์ว่าข้อมูลที่ผู้วิจัยได้นั้น ถูกต้องหรือไม่ วิธีการตรวจสอบของข้อมูลนั้น จะตรวจสอบแหล่งที่มา 3 แหล่ง ได้แก่ เวลา บุคคล และพื้นที่ ดังนี้

1.1) การตรวจสอบแหล่งเวลา หมายถึง การตรวจสอบข้อมูลในช่วงเวลาที่ต่างกัน เพื่อให้ทราบว่า ข้อมูลที่ได้รับในช่วงเวลาต่าง ๆ นั้นเหมือนกันหรือไม่ ผู้ศึกษาจึงได้สัมภาษณ์ความเป็นมาและจุดเริ่มต้นของการพัฒนา เพื่อให้เห็นพัฒนาการและความเปลี่ยนแปลงด้านงานพัฒนาตามช่วงเวลาเปลี่ยนแปลงไป

1.2) การตรวจสอบบุคคล หมายถึง ถ้าบุคคลผู้ให้ข้อมูลเปลี่ยนไป ข้อมูลจะเหมือนเดิมหรือไม่ ผู้วิจัย มีการตรวจสอบโดยสัมภาษณ์จากพระสงฆ์ ผู้นำชุมชนและชาวบ้าน รวมถึงผู้ทรงคุณวุฒิด้านศาสนากับการพัฒนา

1.3) การตรวจสอบพื้นที่ หมายถึง พื้นที่ในการเก็บข้อมูลแตกต่างกันเพื่อนำมาตรวจสอบจัดทำ ข้อมูลและประเด็นของคำถามเดียวกันโดยมีพื้นที่แตกต่างกันเพื่อให้เห็นถึงบริบทซึ่งแตกต่างกัน

2) การตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีรวบรวมข้อมูล (Methodological Triangulation) คือการเก็บ รวบรวมข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ กัน เพื่อรวบรวมข้อมูลเรื่องเดียวกัน โดยเก็บรวมจากเอกสาร การสัมภาษณ์และการ สังเกต

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาวิเคราะห์บทบาทพระครูสังฆรักษ์มนตรี ปิยวณโณ วัดหนองโพรง ตำบลอิสาน อำเภอมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์ กับการพัฒนาสังคมในจังหวัดบุรีรัมย์

ผลการวิจัยพบว่า บทบาทพระครูสังฆรักษ์มนตรี ปิยวณโณ วัดหนองโพรงกับการพัฒนาสังคมในจังหวัดบุรีรัมย์ มีบทบาทที่ได้ทำหน้าที่ตามพระธรรมวินัย และบทบาทที่ได้ทำหน้าที่ต่อสังคม รวมถึงการทำหน้าที่ตามบทบาทของตนเอง ประโยชน์ของพระสงฆ์เริ่มต้นมาจากมุมมองจากตนเอง ออกไปสู่ชุมชน และขยายออกไปสู่สาธารณะ (สังคม) ซึ่งมุมมองต่อตนเอง มี 3 รูปแบบ คือ 1) บทบาทต่อตนเองในฐานะภิกษุ (ศาสนา) 2) บทบาทต่อตนเองในฐานะสมาชิกของสังคม และ 3) บทบาทต่อตนเองในฐานะความสัมพันธ์ระหว่างศาสนากับสังคม ซึ่งบทบาทหน้าที่ของพระสงฆ์ มี 2 บทบาทหลัก คือ 1) คັນธุระ ธุระฝ่ายคัมภีร์ ธุระคือการเรียนคัมภีร์ การศึกษาปริยัติธรรม (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ป

ยุตโต), 2553 : 40) และ 2. วิปัสสนาธุระ ธุระฝ่ายวิปัสสนา ธุระด้านการเจริญวิปัสสนา กิจพระศาสนาในด้านการสอน การฝึกเจริญกรรมฐาน ซึ่งจบครบที่วิปัสสนา (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), 2553 : 374)

บทบาทพระครูสังฆรักษ์มนตรี ปิยวณโณ วัดหนองโพรงกับการพัฒนาสังคมในจังหวัดบุรีรัมย์ ทำหน้าที่เป็นทั้งผู้นำ ผู้ประสานงาน ผู้ช่วยเหลือ ผู้จัดการ ผู้บริหาร ผู้ตาม ผู้ให้ความรู้ ผู้พัฒนา ผู้เผยแผ่คำสอน ผู้ประยุกต์ ผู้ร่วมมือ ผู้สร้างเครือข่าย เป็นต้น กล่าวคือเป็นผู้มีผลต่อสังคมหรือสร้างผลลัพธ์ทางสังคมในภาคอีสานโดยเฉพาะการพัฒนา และตามคาดหวังของคนในสังคมที่มีมุมมองต่อภิกษุสงฆ์ คือ ผลลัพธ์จากการปฏิบัติตน ปฏิบัติงานของพระภิกษุสงฆ์ ซึ่งมีการตอบสนองภายในชุมชนของตนเองเพื่อดำเนินงานทั้งด้าน สาธารณสงเคราะห์ เช่น การบริจาค การสนับสนุน การส่งเสริมอาชีพ การสนับสนุนการศึกษา การดูแลผู้ป่วย การส่งเสริมสุขภาพ การดูแลอาหาร ปัจจัย 4 ให้กับสังคม รวมทั้งงานด้านการพัฒนา กล่าวคือ **การยกระดับและพัฒนาคนในสังคมทั้งด้านร่างกายและจิตใจ** เช่น การพัฒนาทักษะอาชีพให้ติดตัวต่อไปในอนาคต การพัฒนาทักษะในการดำเนินชีวิต(ภูมิคุ้มกัน) การพัฒนาระดับคุณภาพชีวิต (น้ำ รายได้ การเกษตร เป็นต้น)ให้ดียิ่งขึ้น เพื่อนำมาสู่สังคมที่เจริญขึ้น ทั้งหมดเหล่านั้นนำมาสู่ **ความสัมพันธ์ระหว่างศาสนจักรกับอาณาจักร** หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นการประสานความเชื่อมโยงระหว่างสังคมกับศาสนาให้มีความเข้มแข็งกันมากยิ่งขึ้น ด้วยการประสานงานและทำงานร่วมกันตามบทบาททางสังคมและก่อให้เกิดประโยชน์ต่อคนในสังคมได้โดยนำไปสู่การพัฒนาการพึ่งพิงการช่วยเหลือซึ่งกันและกันเพื่อเป้าหมายในการประสบความสำเร็จของสังคมได้อย่างยั่งยืนและสันติสุขอย่างแท้จริง

บทบาทพระครูสังฆรักษ์มนตรี ปิยวณโณ จากการสัมภาษณ์พบว่า สามารถแบ่งออกได้ 2 ส่วนสำคัญ คือ **“บทบาทหลัก”** คือ การดำรงตนตามพระวินัย และ **“บทบาทรอง”** คือ ได้จัดกิจกรรมเพื่อประโยชน์ส่วนร่วมต่าง ๆ เช่น จัดงานวันเด็กและแจกของให้กับเด็ก ๆ ทั้งในพื้นที่และต่างพื้นที่ นำญาติโยมจัดทำโรงทานตามสถานที่ต่าง ๆ บูรณะอาคารเรียน เป็นต้น ในด้านการพัฒนาที่เด่นชัดคือร่วมมือกับชุมชนบ้านหนองโพรงในโครงการสิ่งแวดล้อม (การการชุมชนจัดการขยะ) จนได้รับรางวัลพระราชทาน ชนะเลิศอันดับที่ 1 ระดับประเทศ โครงการชุมชนปลอดขยะ ประจำปี พ.ศ. 2560 ซึ่งวัดหนองโพรง มีส่วนร่วมในการจัดการปัญหาขยะนำโดยท่านพระครูสังฆรักษ์มนตรี โดยมีกิจกรรมพัฒนา คือ การจัดงานศพสืเขียว ปลอดขยะ งดพวงหรีด เปลี่ยนพวงหรีดเป็นต้นไม้แทน หรือนำเงินที่จะจัดทำพวงหรีดไปทำสาธารณประโยชน์ด้านอื่นแทน แนวคิดในการจัดการขยะ คือ ลดขยะ ลดรายจ่าย หากเราลดขยะ (พวงหรีด) ก็จะลดค่าใช้จ่าย (ค่าใช้จ่ายจัดทำพวงหรีด) ผลที่ตามมาคือ ลดขยะหลังจากเสร็จสิ้นงานฌาปนกิจ และไม่เป็นภาระหน่วยงานหรือชุมชนที่ต้องจัดการขยะอีกต่อหนึ่ง เป็นรูปแบบซึ่งพัฒนาสังคมให้ดีขึ้น รวมถึงการแฝงแนวคิดในการรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมชุมชนและประชาชนได้ประโยชน์เท่าเทียมกันของพระครูสังฆรักษ์มนตรี

พระครูสังฆรักษ์มนตรี จากการสัมภาษณ์ได้นิยามการพัฒนาไว้ คือ **“สังคมให้เรา เราควรให้สังคม”** จากนิยามบทบาทของพระสงฆ์ซึ่งอาศัยวัด และวัดเองก็เกิดมาจากสังคม (ชุมชน) ซึ่งบทบาทของพระสงฆ์กับการพัฒนาจึงมีความสำคัญเป็นอย่างมากในมุมมองของพระครูสังฆรักษ์มนตรี โดยท่านได้มองการพัฒนาผ่าน หลักการของท่านคือ 5 ส คือ **สืล** เป็นการครองตนตามพระธรรมวินัย ตามสังคม **สวด** คือการภาวนาปัญญากำกับจิตตนเอง **สีก** คือ ทำตนเองให้ดี เป็นคนดี เป็นแบบอย่าง **สอน** คือ

การนำความรู้หลักการมาสอนคน และสุดท้ายสำคัญที่สุดคือ **สร้าง** คือ การสร้างคนให้ดีเป็นประโยชน์ต่อสังคมและอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข นอกจากนี้ จุดเริ่มต้นของการเข้ามาสร้างกิจกรรมและพัฒนาชุมชนของพระครูสังฆรักษ์มนตรี มีสาเหตุมาจากการเห็นทุกข์ของคนในชุมชนที่โดนเอาเปรียบจากการทำนาบนหลังคนภายในสังคม ทำให้ชาวบ้านมีปัญหาทั้งด้านร่างกาย และด้านจิตใจ พระครูสังฆรักษ์มนตรีจึงได้เน้นการช่วยเหลือทางด้านจิตใจ เสริมภูมิคุ้มกันให้มีความสำคัญเป็นลำดับแรกและพัฒนาด้านกายภาพภายนอกเป็นลำดับต่อมา กล่าวคือแก้ปัญหาจากภายในออกไปสู่ภายนอก แต่มุ่งคำสอนจากภายนอก (เปลือก) เข้ามาภายใน (แก่น) ให้กับคนในชุมชน พระครูสังฆรักษ์มนตรี ได้นำแนวคิดในเรื่องของการจัดการขยะ 3 หลักมาพัฒนาภายในของคน คือ ขยะความโลภ ขยะความโกรธและขยะความหลง หรือ อกุศลมูล 3 ซึ่งควรต้องละทิ้งและพยายามลดน้อยลงให้มากที่สุด และนำหลัก ไตรสิกขานำมาใช้ คือ สติ สมาธิปัญญา มาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาโดยสอดแทรกในกิจกรรมการพัฒนาและอบรมทุกกิจกรรม

ดังนั้นจะเห็นได้ชัดว่าการกระทำตามบทบาทในปัจจุบันสะท้อนมิติของการปรับเปลี่ยนบทบาทให้มีความหลากหลายมากกว่าในสมัยพุทธกาลซึ่งยึดถือตามหลักพระธรรมวินัยที่สืบทอดกันต่อมา บทบาทที่แสดงออกมาจริงของพระภิกษุในภาคอีสานจึงได้ทำการ “ปรับปรุง” “ประยุกต์” และ “พัฒนา” ให้มีมิติของการแสดงออกที่กว้างขวางยิ่งขึ้นเพื่อให้สอดคล้องกับบทบาทของพระสงฆ์กับสังคมให้อยู่ร่วมกันได้

สรุปผลการวิจัยและอภิปรายผล

สรุปผลการวิจัย

บทบาทพระครูสังฆรักษ์มนตรี ปิยวัฒน์ กับการพัฒนาสังคมในจังหวัดบุรีรัมย์ สามารถสรุปตามลักษณะได้ 3 รูปแบบคือ 1.บทบาทต่อตนเองในฐานะภิกษุ(ศาสนา) 2. บทบาทต่อตนเองในฐานะสมาชิกของสังคม และ 3.บทบาทต่อตนเองในฐานะความสัมพันธ์ระหว่างศาสนากับสังคม และตามพระธรรมวินัยคือ บทบาทหลัก คือ คณฤช และ วิปัสสนาธุระ โดย พระครูสังฆรักษ์มนตรี ปิยวัฒน์ ได้ทำหน้าที่เป็นทั้งผู้นำ ผู้ประสานงาน ผู้ช่วยเหลือ ผู้จัดการ ผู้บริหาร ผู้ตาม ผู้ให้ความรู้ ผู้พัฒนา ผู้เผยแพร่คำสอน ผู้ประยุกต์ ผู้ร่วมมือ ผู้สร้างเครือข่าย เพื่อยกระดับและพัฒนาคนในสังคมทั้งด้านร่างกายและจิตใจผ่านโครงการและกิจกรรมทางสังคม โดยมีแนวคิดการพัฒนาผ่าน หลักการของท่านคือ 5 ส คือ **สิด** เป็นการครองตนตามพระธรรมวินัย ตามสังคม **สวด** คือการภาวนาปัญญากำกับจิตตนเอง **สีก** คือ ทำตนเองให้ดี เป็นคนดี เป็นแบบอย่าง **สอน** คือ การนำความรู้หลักการมาสอนคน และสุดท้ายสำคัญที่สุดคือ **สร้าง** คือ การสร้างคนให้ดีเป็นประโยชน์ต่อสังคมและอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข ดังนั้นจะเห็นได้ถึงลักษณะของการพัฒนาสังคมจากบทบาทของพระสงฆ์ ซึ่งมีส่วนสำคัญในการร่วมแก้ไขปัญหาในสังคมทั้งในฐานะสมาชิกของสังคม และในฐานะผู้นำของสังคมนำมาสู่บทบาทของการพัฒนาสังคม

อภิปรายผล

บทบาทพระครูสังฆรักษ์มนตรี ปิยวัฒน์ วัดหนองโพงกับการพัฒนาสังคมในจังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า บทบาทของพระภิกษุสงฆ์ในกับพัฒนาสังคมอีสาน มีบทบาทที่ได้ทำหน้าที่ตามพระธรรมวินัย และบทบาทที่ได้ทำหน้าที่ที่ต่อสังคม รวมถึงการทำหน้าที่ตามบทบาทของตนเอง กล่าวคือ ประโยชน์จากบทบาทของพระสงฆ์ ได้แบ่งบอกถึงหน้าที่อันพึงกระทำ ต่อตนเอง ต่อสังคม และต่อศาสนา เมื่อเราพิจารณาย้อนกลับไปหน้าที่ จะเห็นว่า ประโยชน์ของ

พระสงฆ์เริ่มต้นมาจากมุมมองจากตนเอง ออกไปสู่ชุมชน และขยายออกไปสู่สาธารณะ (สังคม) ซึ่งมุมมองต่อตนเอง ผู้วิจัยแบ่งได้ 3 รูปแบบ คือ 1) บทบาทต่อตนเองในฐานะภิกษุ (ศาสนา) 2) บทบาทต่อตนเองในฐานะสมาชิกของสังคม และ 3) บทบาทต่อตนเองในฐานะความสัมพันธ์ระหว่างศาสนากับสังคม สอดคล้องกับ พระสงฆ์ต้องเข้ามามีบทบาทมากขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ เพื่อพัฒนาสังคมให้เกิดความเป็นอยู่ทั้งสภาพกาย และจิตใจ ให้ดีขึ้น โดยพัฒนาสังคมให้เป็นไปตามอุดมคติ คือ การรักษาคุณงามความดี ตามหลัก ศีล สมาธิ และปัญญา เพื่อให้เป็นไปตามคำสอน ได้แก่ การเป็นผู้ปฏิบัติธรรมตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า เพื่อให้บรรลุพ้นทุกข์ และสั่งสอนคนทั่วไปให้พ้นทุกข์ นอกจากนั้นแล้ว พระสงฆ์ ต้องทำการเผยแผ่และสืบทอดต่อพระศาสนา โดยการปกครอง การศึกษา เผยแผ่ สงเคราะห์ สังคม ช่วยเหลือให้ความเมตตาต่อสรรพสัตว์โลก ซึ่งเป็นหน้าที่โดยตรงของพระสงฆ์ ในการเป็นผู้สืบทอดพระพุทธศาสนา (พระมหาสุริยา วิฑูเมธี, 2561 : 68) บทบาทพระสงฆ์จึงมีความสำคัญต่อสังคม

บทบาทพระครูสังฆรักษ์มนตรี ปิยวณโณ วัดหนองโพนกับการพัฒนาสังคมในจังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า การพัฒนาคนจากบทบาทการพัฒนาของพระภิกษุได้ครอบคลุมการพัฒนาบุคคล โดยมี ด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านทักษะต่าง ๆ ด้านความคิด เป็นต้น และพัฒนาด้านกายภาพที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์และสิ่งแวดล้อม ซึ่งครอบคลุม ที่อยู่อาศัย ความเป็นอยู่ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค ที่พักพิง ทนการศึกษา เป็นต้น กล่าวคือ ตอบสนองปัจจัย 4 และให้มีความสุขควบคู่ไปกับการมีปัญญา รวมถึงดูแลปกป้องสิ่งแวดล้อม (หมายถึง สิ่งที่เราครอบครองในขณะดำรงชีวิตอยู่ทั้งหมด) เพื่อให้มันคง ยั่งยืนสืบต่อไปเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ตนเอง แก่ผู้อื่น แก่สังคมและต้องเท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมที่รวดเร็วและเปราะบาง มีสาเหตุสืบเนื่องมาจากบทบาทของพระสงฆ์หลายด้านสูญเสียไป บทบาทของพระสงฆ์ต่อสังคมลดน้อยเพราะมีสถาบันทางสังคมแบบใหม่เข้ามารับบทบาทเดิมของวัด โลกในปัจจุบันเปลี่ยนแปลงไปเป็นอย่างมากทั้งทางด้าน เศรษฐกิจ สังคม การเมืองรวมถึงการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมความเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ได้รับอิทธิพลจากต่างประเทศทำให้เกิดการถ่ายทอดทางภูมิปัญญาที่ศรัทธา ค่านิยม รวมไปถึง วัฒนธรรม (เอกพจน์ คงกระเรียน, 2562 : 27) พระครูสังฆรักษ์มนตรี ปิยวณโณ จึงมุ่งเน้นในการพัฒนาคนด้านจิตใจเป็นลำดับแรกแล้วจึงพัฒนาคนในด้านกายภาพตามลำดับ

บทบาทพระครูสังฆรักษ์มนตรี ปิยวณโณ วัดหนองโพนกับการพัฒนาสังคมในจังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า พระครูสังฆรักษ์มนตรี ปิยวณโณ ได้เข้ามามีส่วนร่วมในสังคมในการพัฒนาสังคมทั้งด้านจิตใจ และด้านร่างกาย สอดคล้องกับ การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน เป็นการเข้าไปมีบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาความคิด ความสามารถของประชาชนให้เกิดความเชื่อมั่น ช่วยเหลือตัวเองและชุมชน เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตให้มีมาตรฐานความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น โดยความร่วมมือของประชาชนในพื้นที่ (พระเด่นชัย ยโสโร (สุขพิพัฒน์) และคณะ, 2565 : 185) โดยกิจกรรมนั้นเป็นทั้งกิจกรรมเพื่อสังคมโดยตรง ตามแนวทางการสงเคราะห์สังคมกับกิจกรรมการพัฒนา เช่น กิจกรรมวันเด็กประจำปี กิจกรรมงานประเพณีประจำปี กิจกรรมทางพระพุทธศาสนาตามรอบเดือน การสงเคราะห์แก่ผู้ยากไร้ การสร้างงานให้เกิดขึ้นในชุมชน การทำวัดให้เป็นศูนย์กลาง รวมทั้งกิจกรรมสอดแทรกหลักธรรม เช่น งานศพสีเขียว การเทศนาในงานต่าง ๆ รวมทั้งการให้คำแนะนำแก่ประชาชนทั่วไปโดยนำแนวคิดที่เหมาะสมและประยุกต์ใช้คำสอนให้เข้าใจง่ายเพื่อนำไปปรับใช้ได้อย่างเหมาะสม แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์ คือครูของสังคม เป็นแบบแผนพฤติกรรมที่ดีงาม และเป็นผู้นำทางด้านจิตใจแก่ประชาชนโดยนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการพัฒนาสังคม เป็นหน้าที่ที่พระสงฆ์จะทำความสมควรใจและทำความเสียสละเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชนและสังคมที่ตนอาศัยอยู่ (พระปลัดพิพัฒน์พงษ์ ภาทวโส, 2566 : 247) พระสงฆ์จึงเป็นที่พึ่งพิงและช่วยเหลือสังคมกลับคืนตามแนวความคิดของพระครูสังฆรักษ์มนตรี ปิยวณโณ ดังที่ได้กล่าวคือ สังคมเกิดก่อนวัด ดังนั้นวัดจึงมาจากสังคม พระสงฆ์จึงต้องตอบแทนสังคมกลับคืนและช่วยเหลือเกื้อกูลกับสังคมให้อยู่ร่วมกันได้

บทบาทพระครูสังฆรักษ์มนตรี ปิยวณโณ วัดหนองโพนกับการพัฒนาสังคมในจังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า พระครูสังฆรักษ์มนตรีมีต้นแบบและแนวความคิดมาจากพระพุทธเจ้า โดยเห็นว่าภายในพระวินัยและคำสอนนั้นสามารถหยิบยกมาใช้ในการพัฒนาได้ขึ้นอยู่กับการเลือกมาใช้ให้เหมาะสมกับชุมชนซึ่งทำให้การรวบรวมความรู้หรือหลักการปฏิบัติ การพัฒนาและแนวทางในการทำงานมาจากพระธรรมวินัยและจริยวัตรที่ดีของพระภิกษุสงฆ์ พระครูสังฆรักษ์มนตรี ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับมุมมองและทิศทางของพุทธศาสนากับสังคมในอนาคต “พระภิกษุสงฆ์ในอนาคตจะเหนื่อยมาก เพราะต้องทำงานหนัก ๆ เพราะมีพระภิกษุบางส่วนมุ่งเน้นยศ ไม่เอาความดี” กล่าวคือ พระภิกษุสงฆ์ต้องทำให้เกิดความเชื่อมั่นต่อความศรัทธาของประชาชนในอนาคต ดังนั้นบทบาทพระสงฆ์จึงควรดำเนินแนวทางคือ ครึ่งหนึ่งเดินตามแนวทางโบราณ (พุทธกาล พระวินัย) อีกครึ่งตามโลกมาয়া (สังคม) และต้องยึดหลัก พอดี พอเพียง พอประมาณ เป็นสำคัญ (พระครูสังฆรักษ์มนตรี ปิยวณโณ, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 10 กันยายน 2566) พระครูสังฆรักษ์มนตรีจึงมุ่งเน้นหลักสำคัญในการสร้างตนเอง (ภิกษุ) และสร้างคน (ชุมชน) ให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันภายใต้รูปแบบของการให้ระหว่างกัน (สงฆ์กับสังคม) ไม่มีที่สิ้นสุด และสอดคล้องกับมุมมองของผู้นำชุมชนและชาวบ้านในชุมชนบ้านหนองโพนต่อพระสงฆ์ ชาวบ้านมองว่า พระครูสังฆรักษ์มนตรี ปิยวณโณ ได้ทำหน้าที่ของพระสงฆ์ทั้งการช่วยเหลือในทุกกิจกรรมของวัด ปฏิรูปแนวความคิดของคนในชุมชนและสามารถเป็นแบบให้แก่ชุมชนได้ (สำรวย คະเลรัมย์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 18 กันยายน 2566) ในส่วนผู้นำชุมชนมีความเห็นเช่นเดียวกันกับชาวบ้าน และมองถึงความจำเป็นของพระสงฆ์ในฐานะของผู้นำชุมชนด้านจิตใจต้องให้พระสงฆ์เข้ามามีส่วนร่วมกับคนในชุมชนเพราะคนในชุมชนเชื่อและศรัทธาพระสงฆ์ (วัชรินทร์ อุดมะ, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 25 กันยายน 2566) ดังนั้นบทบาทพระสงฆ์ของพระครูสังฆรักษ์มนตรีจึงมีความสำคัญต่อการพัฒนาสังคมในชุมชนบ้านหนองโพนและสามารถขยายผลออกไปสู่ชุมชนอื่น ๆ ได้อีกในฐานะต้นแบบของการพัฒนา

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการใช้ประโยชน์

จากการศึกษาวิเคราะห์บทบาทพระครูสังฆรักษ์มนตรี ปิยวณโณ วัดหนองโพนกับการพัฒนาสังคมในจังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า บทบาทของพระสงฆ์กับการพัฒนาในสังคม มีส่วนสำคัญทำให้สังคมเกิดการพัฒนา สามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์แก่คณะสงฆ์และสังคมโดยรวมได้ ซึ่งมีประเด็นที่สามารถนำไปใช้ได้ทั้งเชิงนโยบายและแนวทางการปฏิบัติได้ ดังนี้

1) บทบาทภิกษุ

1.1) ภิกษุสามารถนำแนวทาง กรอบคิด วิธีการ หลักการ ของการพัฒนาจากบทบาทพระครูสังฆรักษ์มนตรี ปิยวณโณ นำไปประยุกต์ใช้ให้เข้ากับแนวทางของตนเองได้

1.2) ภิกษุที่ยังมิได้มีแนวทางในการพัฒนาเป็นการจุดประกายในการทำงานด้านการพัฒนาจากบทบาทพระครูสังฆรักษ์มนตรี ปิยวณโณโดยนำไปเป็นต้นแบบและศึกษาได้

2) บทบาทสังคม

2.1) องค์กรทางสังคมและเอกชนนำแนวทาง กรอบคิด วิธีการ หลักการ ของการพัฒนาไปเพื่อประสานงานสร้างเครือข่ายหรือร่วมมือในการพัฒนาสังคมให้สอดคล้องกับหน้าที่ พันธกิจขององค์กรได้

2.2) องค์กรทางภาครัฐ สามารถนำแนวทางการพัฒนาของพระสงฆ์นำไปสู่การจัดทำนโยบายเพื่อสังคมเชิงบูรณาการ ทั้งระดับชาติ ภูมิภาค และท้องถิ่น ซึ่งสามารถบูรณาการได้กับทุกกระทรวงที่เกี่ยวข้องกับสังคม

2.3) สังคมนำแนวทาง กรอบคิด วิธีการ หลักการ ของการพัฒนาไปปรับใช้กับวัดในชุมชนเพื่อความเหมาะสมของบริบททางสังคม

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

จากการศึกษาวิเคราะห์บทบาทพระครูสังฆรักษ์มนตรี ปิยวณโณ วัดหนองโพรงกับการพัฒนาสังคมในจังหวัดบุรีรัมย์ ผู้วิจัยเห็นว่าประเด็นที่น่าสนใจ ที่ควรศึกษาเพิ่มเติมเป็นการเพิ่มเติมส่วนสำคัญหรือเน้นในบางประเด็นที่ยังไม่ครอบคลุมเพื่อเจาะลึกลงไปในแต่ละประเด็นเพื่อให้เกิดความเข้าใจอย่างชัดเจนยิ่งขึ้น ดังนี้

- 1) ศึกษาบทบาทพระครูสังฆรักษ์มนตรี ปิยวณโณกับการพัฒนาสังคมเป็นช่วงระยะเวลา
- 2) ศึกษาบทบาทพระครูสังฆรักษ์มนตรี ปิยวณโณ ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาสังคม
- 3) ศึกษาเปรียบเทียบบทบาทพระครูสังฆรักษ์มนตรี ปิยวณโณ กับการพัฒนาของพระสงฆ์รูปอื่น ๆ ในพื้นที่แตกต่างกัน

เอกสารอ้างอิง

- กานต์ กาญจนพิมาย. (2553). การศึกษาวิเคราะห์พระพุทธรูปไม้อีสานเชิงปรัชญา. วิทยานิพนธ์. ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญา. ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ณรงค์ เชื้อบัวเย็น และ พระมหาชัยชนะ บุญนาดี. (2563). บทบาทของพระสงฆ์กับนโยบายความมั่นคงในทศวรรษปี 1970. วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์, 5(3), 657 – 673.
- ธาดา สุทธิธรรม. (2549). รูปแบบผังชุมชนสายวัฒนธรรมไทย. ขอนแก่น : โรงพิมพ์คลังนา.
- พระเด่นชัย โสธโร (สุขพิพัฒน์), พระศิลาศักดิ์ สุ่มโธ, วิมลพร สุวรรณแสนทวี. (2565). บทบาทพระสงฆ์ด้านการพัฒนาชุมชนและสังคม. วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย, 5(1), 176 – 186.
- พระปลัดพิพัฒน์พงษ์ ภทฺทวิโส. (2566). บทบาทพระสงฆ์กับการพัฒนาชุมชนในปัจจุบัน. วารสารพุทธนวัตกรรมและการจัดการ, 6(3), 237 – 251.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). (2553). พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์. (พิมพ์ครั้งที่ 15). กรุงเทพฯ : ธนธการพิมพ์.
- พระมหาสุริยา ฐิตเมธี. (2561). บทบาทของพระสงฆ์ต่อการพัฒนาสังคมในยุค 4.0. วารสารพุทธปรัชญาวิวัฒน์, 2(2), 57 – 69.
- พัทยา สายหู. (2516). ความเข้าใจเกี่ยวกับกลไกของสังคม. กรุงเทพฯ : พิมพ์เนศ.
- วิโรฒ ศรีสุโร. (2539). ธาตุอีสาน. กรุงเทพฯ : เมฆาเพรส.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. (2536). ทฤษฎีสังคมวิทยา : เนื้อหาและแนวการใช้ประโยชน์เบื้องต้น. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานฝ่ายสาธารณสงเคราะห์ของมหาเถรสมาคม. (2564). พระสงฆ์สาธารณสงเคราะห์. นนทบุรี : สำนักงานฝ่ายสาธารณสงเคราะห์ของมหาเถรสมาคม.
- สุดา ภิรมย์แก้ว. (2545). มนุษย์กับสังคม. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- อุดม บัวศรี. (2534). อีสาน ฉบับพุทธศาสนา. ขอนแก่น : ศูนย์วัฒนธรรมอีสานมหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- เอกพจน์ คงกระเรียน. (2562). บทบาทพระสงฆ์ไทยกับการพัฒนาสาธารณประโยชน์เพื่อสังคม : กรณีศึกษา พระธรรมมงคลญาณ (หลวงพ่อวีรียังค์ สิริธโร). วารสารราชชนก, 16(1), 25 – 30.

บุคลากรกรม

พระครูสังฆรักษ์มนตรี ปิยวณฺโณ. (2566). (ผู้ให้สัมภาษณ์). กานต์ กาญจนพิมาย (ผู้สัมภาษณ์). ที่ วัดบ้านหนองโพรง ตำบลอิสาน อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์. เมื่อวันที่ 10 กันยายน 2566.

วัชรินทร์ อุดมะ. (2566). (ผู้ให้สัมภาษณ์). กานต์ กาญจนพิมาย (ผู้สัมภาษณ์). ที่ บ้านหนองโพรง 7 หมู่ 5 ตำบลอิสาน อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์. เมื่อวันที่ 25 กันยายน 2566.

สำรวย คะเลรัมย์. (2566). (ผู้ให้สัมภาษณ์). กานต์ กาญจนพิมาย (ผู้สัมภาษณ์). ที่ บ้านหนองโพรง 59 หมู่ 5 ตำบลอิสาน อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์. เมื่อวันที่ 18 กันยายน 2566.

การพัฒนาคลิปสั้นบนแอปพลิเคชันติ๊กต็อกเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีชุมชน
หมู่บ้านช้างจังหวัดสุรินทร์

Development of Short Clip on TikTok Application to Promote Community-Based
Tourism at Elephant Villages in Surin Province

วรรณพร ไทยอาจ^{1*} พีรวัส อินทวิ¹ ฟัดล สมบรรณ² นวัฏกร โพธิสาร³ วรรณนา ศาลางาม⁴ และ กิตินันท์ มาดี⁴
Wanapon Thairat^{1*}, Peerawas Intawee¹, Fahdol Somban², Nawuttagorn Potisarn³, Wanna Salangam⁴,
and Kitinan Madee⁴

สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์^{1*}

สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสุรินทร์²

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตสุรินทร์³

บ้านหนองบัว ตำบลกระโพ อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์⁴

Office of Arts and Culture, Surindra Rajabhat University^{1*}

Surin Cultural Office²

Rajamangala University of Technology Isan, Surin Campus³

Nongbua Village, Krapo Sub-District, Tha Tum District, Surin Province⁴

*Corresponding author, e-mail: maprang00019@gmail.com

วันที่รับบทความ: 3 ธันวาคม 2566; วันแก้ไขบทความ: 13 ธันวาคม 2566; วันตอบรับบทความ: 13 ธันวาคม 2566

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้จึงได้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อพัฒนาคลิปสั้นบนแอปพลิเคชันติ๊กต็อกเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีชุมชนหมู่บ้านช้างจังหวัดสุรินทร์ และ 2) เพื่อศึกษาความพึงพอใจของชุมชนที่มีต่อคลิปสั้นที่พัฒนาขึ้น กลุ่มเป้าหมายสำหรับการสัมภาษณ์ จำนวน 1 คน คือ เจ้าอาวาสวัดป่าอาเจียง กลุ่มตัวอย่าง คือ ประชาชนในพื้นที่หมู่บ้านช้าง ตำบลกระโพ อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ จำนวน 30 คน เลือกกลุ่มตัวอย่างโดยการสุ่มแบบสะดวก เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัยนี้ คือ คลิปสั้นบนแอปพลิเคชันติ๊กต็อก และแบบสอบถามออนไลน์ วิเคราะห์ข้อมูลทั้งเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์ และเก็บข้อมูลความต้องการของคลิปสั้น และเชิงปริมาณด้วยสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัย พบว่า ผลการพัฒนาคลิปสั้นบนแอปพลิเคชันติ๊กต็อกเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีชุมชนหมู่บ้านช้างจังหวัดสุรินทร์ พบว่า คลิปสั้นบนแอปพลิเคชันติ๊กต็อกที่มีความยาว 49 วินาที มีเนื้อหาสาระ จำนวน 6 เรื่อง ดังนี้ 1. แนะนำสถานที่ท่องเที่ยวในช่วงวันหยุดยาวกับวิถีชีวิตคนเลี้ยงช้าง 2. แนะนำการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ธรรมชาติ 3. แนะนำศูนย์คชอาณาจักร 4. แนะนำการศึกษาและจุดเช็คอินที่สำคัญ 5. แนะนำวัดป่าอาเจียง 6. แนะนำโฮมสเตย์ที่พักรับรองบ้านหนองบัว และผลการศึกษาความพึงพอใจของชุมชนที่มีต่อคลิปสั้นโดยรวมอยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ: คลิปสั้น แอปพลิเคชันติ๊กต็อก การท่องเที่ยววิถีชุมชน หมู่บ้านช้าง จังหวัดสุรินทร์

Abstract

This research aimed 1) to develop a short clip on the TikTok application to promote community-based tourism at Elephant villages in Surin province and 2) to study the community's satisfaction of the short clip developed. The target group for the interview was one person who was Pa Ar Jiang temple' abbot. The sample group consisted of 30 people living in the area of Elephant villages, Krapho sub-district, Tha Tum district, Surin province. The sample group was selected by convenience random sampling. The tools used in this research were a short clip on the TikTok application and online questionnaires. The research analyzed both qualitative data from interviews and collected the needs of short clip. And analyzed the quantitatively with basic statistics such as frequency, percentage, mean, and standard deviation. The research results found that the development of short clip on the TikTok application to promote community-based tourism at Elephant villages in Surin province has 49 seconds of clip length. There are 6 storylines including 1. recommend places to visit during the long holiday with the way of life of elephant keepers, 2. recommend nature conservation tourism, 3. introduce the Elephant Kingdom Surin, 4. introduce the Elephant World Surin and important check-in, 5. recommend Pa Ar Jiang temple, and 6. recommended homestays at Nong Bua village. The results of studying the overall community's satisfaction of the short clip developed was at a high level.

Keywords: Short Clip, TikTok Application, Community-Based Tourism, Elephant Village, Surin Province

บทนำ

จากการที่รัฐบาลได้ประกาศแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566 - 2570) เมื่อวันที่ 24 ตุลาคม 2565 ให้ใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 ฉบับนี้ ตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม 2565 - 30 กันยายน 2570 ซึ่งสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2566 : 41) ได้อธิบายเพิ่มเติมที่เกี่ยวข้องกับการทำให้ประเทศไทยเป็นจุดหมายของการท่องเที่ยวที่เน้นคุณภาพและความยั่งยืน โดยการดำเนินงานจะต้องอยู่บนหลักการของความยั่งยืน ซึ่งหมายถึง การคำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับธรรมชาติและระบบนิเวศ การมีส่วนร่วมของชุมชน การกระจายผลประโยชน์ที่เป็นธรรมให้กับท้องถิ่น การคงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมดั้งเดิมของท้องถิ่น และการมอบประสบการณ์ที่มีคุณค่าให้กับนักท่องเที่ยว ซึ่งจะทำให้รัฐบาลได้ให้ความสำคัญต่อการจัดการการท่องเที่ยววิถีชุมชนมากขึ้น

หมู่บ้านช้างจังหวัดสุรินทร์ ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ตำบลกระโพ อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ เป็นหมู่บ้านที่มีชื่อเสียงอย่างยิ่งในระดับชาติและนานาชาติ มีช้างที่อยู่รวมกันมากเป็นอันดับต้น ๆ ของประเทศ หมู่บ้านช้างจังหวัดสุรินทร์ ครอบคลุมหมู่บ้านในเขตพื้นที่ตำบลกระโพ ได้แก่ บ้านกระโพ บ้านจินดา บ้านตากกลาง บ้านศาลา บ้านหนองบัว บ้านตาพิสัย บ้านภูดิน เป็นต้น ซึ่งในงานวิจัยนี้จะศึกษาช่วงระยะเวลาหนึ่ง คือ ช่วงประเพณีเข้าพรรษา โดยหมู่บ้านดังกล่าวข้างต้นในช่วงประเพณีนี้จะจะมีนักท่องเที่ยวที่มีประเพณีบวชนาคช้าง เช่น วัดแจ้งสว่าง ซึ่งอยู่ในเขตบ้านตากกลาง วัดโพธิ์ทอง ซึ่งอยู่ในเขตบ้านกระโพ และวัดป่าอ้อเจียง ซึ่งอยู่ในเขตบ้านหนองบัว จะเห็นว่าประเพณีที่เกี่ยวข้องกับวิถีของช้างยังคงสืบทอดมาจนถึงปัจจุบันนี้ (อนุชิต สีมะส, 2552 : 77 -78; พระอธิการสายแพร กตปุญโญ,

2563 : 578 - 582) และในปัจจุบันจังหวัดสุรินทร์เป็นจังหวัดหนึ่งที่ได้รับการส่งเสริมให้เป็นจังหวัดแหล่งท่องเที่ยวเมืองรอง เนื่องจากมีงานแสดงช้างที่จัดขึ้นเป็นประจำทุกปี ปัจจุบันเป็นปีที่ 61 ซึ่งทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศในนาม “สุรินทร์เมืองช้าง” มี “หมู่บ้านช้าง” และ “งานแสดงช้าง” เป็นเสมือนสัญลักษณ์ด้านการท่องเที่ยวของจังหวัด (สำนักงานสถิติจังหวัดสุรินทร์, 2565 : XII - XV) อย่างไรก็ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้กำหนดให้นักท่องเที่ยวเห็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมดั้งเดิมของท้องถิ่นมากขึ้น จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องส่งเสริมให้เกิดการรับรู้วิถีชุมชนคนเลี้ยงช้างแก่นักท่องเที่ยว โดยจำเป็นต้องหาวิธีการที่เหมาะสมกับคนในยุคปัจจุบันที่มีการใช้ชีวิตวิถีใหม่ (New Normal) ในรูปแบบออนไลน์มากขึ้น

จากการศึกษาแนวทางการประชาสัมพันธ์ข่าวสารการท่องเที่ยวด้วยแพลตฟอร์มที่กำลังเป็นที่นิยม เช่น ยูทูบ (YouTube) อินสตาแกรม (Instagram) ทวิตเตอร์ (Twitter) หรือติ๊กต็อก (TikTok) เป็นต้น ล้วนมีความสำคัญต่อการสื่อสารแบบออนไลน์ ซึ่งการจะเลือกใช้แพลตฟอร์มใดที่เหมาะสมก็จะขึ้นอยู่กับพฤติกรรมและความนิยมของกลุ่มเป้าหมาย (พรพิมล วัฒน และ มนต์ ขจรเจริญ, 2564 : 28) โดย TikTok เป็นแพลตฟอร์มวิดีโอสั้นที่มีความยาวไม่เกิน 15 วินาที หรือ 60 วินาที และปัจจุบันมีการเพิ่มความยาวเป็น 10 นาที จากสถิติที่ประเทศจีน ปี พ.ศ. 2565 พบว่า มีจำนวนผู้ใช้คลิปล้านในจีนถึง 962 ล้านคน คิดเป็น 91.5% ของผู้ใช้งานอินเทอร์เน็ตทั้งหมด โดยคลิปล้านนั้นได้กลายเป็นช่องทางสื่อใหม่ที่สำคัญสำหรับชาวจีนในการเปิดรับข้อมูลข่าวสาร (Li et al., 2023 : 1) อย่างไรก็ตามหมู่บ้านช้างจังหวัดสุรินทร์มีความจำเป็นที่จะต้องส่งเสริมการท่องเที่ยวและประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง โดยมุ่งเน้นวิถีชุมชนคนเลี้ยงช้างให้มากขึ้น เพื่อสร้างอัตลักษณ์ที่โดดเด่น ดึงดูดนักท่องเที่ยวได้หลากหลาย ดังเช่นการประชาสัมพันธ์ทุนทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ที่เกี่ยวข้องกับประเพณี ความเชื่อ และวิถีการดำเนินชีวิต เป็นต้น

ดังนั้น งานวิจัยนี้จึงได้ศึกษาวิถีชุมชนหมู่บ้านช้างจังหวัดสุรินทร์และพัฒนาคลิปล้านบนแอปพลิเคชันติ๊กต็อกเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีชุมชนหมู่บ้านช้างจังหวัดสุรินทร์ ทั้งนี้เพื่อให้เกิดช่องทางการสื่อสารไปยังผู้บริโภคที่มีพฤติกรรมชอบใช้งาน TikTok อีกทั้งแอปพลิเคชันยังมีเทคนิคในการพัฒนาที่ทันสมัยด้วยเทคโนโลยีดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) ทำให้สามารถเพิ่มโอกาสให้มีผู้เข้าชม TikTok มากขึ้น จนกลายมาเป็นนักท่องเที่ยววิถีชุมชนหมู่บ้านช้างจังหวัดสุรินทร์และเพิ่มรายได้ให้กับชุมชนต่อไปได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาคลิปล้านบนแอปพลิเคชันติ๊กต็อกเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีชุมชนหมู่บ้านช้างจังหวัดสุรินทร์
2. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของชุมชนที่มีต่อคลิปล้านบนแอปพลิเคชันติ๊กต็อกเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีชุมชนหมู่บ้านช้างจังหวัดสุรินทร์

การทบทวนวรรณกรรม

งานวิจัยนี้เป็นการพัฒนาคลิปล้านบนแอปพลิเคชันติ๊กต็อกเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีชุมชนหมู่บ้านช้างจังหวัดสุรินทร์ ซึ่งมีแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาดังนี้

ทิพย์วิมล ประเสริฐศรี และคณะ (2564 : 104) ได้กล่าวถึง แนวคิดทุนทางวัฒนธรรมกับการท่องเที่ยว ซึ่งทุนทางวัฒนธรรมสามารถพัฒนาเป็นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนได้ โดยการนำทุนทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิตมาเชื่อมโยงเข้าหากันโดยเฉพาะวิถีชีวิตของชุมชนที่ผูกพันกับช้าง ดังนั้นการดำเนินชีวิตของชุมชนที่มีรากฐานและทุนทางวัฒนธรรมที่เข้มแข็ง จะนำไปสู่การสืบสานและการดำรงอยู่ของรากฐานและทุนทางวัฒนธรรมที่เข้มแข็งได้เช่นกัน อย่างไรก็ตาม ดารณี พลอยจั่น (2559 : 15) ได้เสนอกลยุทธ์ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของ

ชุมชนชาวเผ่าม้ง โดยใช้การประชาสัมพันธ์ข่าวสารเผยแพร่กิจกรรมการท่องเที่ยว หรือทำสื่อเพื่อแสดงให้เห็นคุณค่าทางวัฒนธรรมและกระตุ้นให้นักท่องเที่ยวเข้ามาสัมผัสกับชุมชนมากขึ้น Anom et al. (2020 : 130) กล่าวว่า ควรมีการส่งเสริมให้มีการใช้งานสื่อสังคมออนไลน์เพื่อนำเสนอแง่มุมต่าง ๆ ที่สามารถส่งเสริมศักยภาพของทุนทางวัฒนธรรมได้ โดยสามารถใช้อีโอทีเพื่อสร้างความรู้สึที่ทันสมัย

Li et al. (2023 : 1, 10) ได้กล่าวถึง แนวคิดสื่อสังคมออนไลน์และพฤติกรรมผู้ใช้งานแพลตฟอร์ม TikTok โดยพบว่า จากสถิติที่ประเทศจีน ปี พ.ศ. 2565 พบว่า มีจำนวนผู้ใช้คลิปสั้นในจีนถึง 962 ล้านคน คิดเป็น 91.5% ของผู้ใช้งานอินเทอร์เน็ตทั้งหมด โดยคลิปสั้นนั้นได้กลายเป็นช่องทางสื่อใหม่ที่สำคัญสำหรับชาวจีนในการเปิดรับข้อมูลข่าวสาร อย่างไรก็ตามในงานวิจัยได้ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการโต้ตอบเชิงลบของผู้ใช้งานที่มีต่อคลิปสั้น บน TikTok โดยพบว่า การมีปฏิสัมพันธ์เชิงลบของผู้ใช้งานกับ TikTok ไม่ขึ้นอยู่กัคุณค่าและคุณภาพของคลิปสั้น เนื่องจากว่าผู้ใช้งานมีความกังวลในนโยบายความเป็นส่วนตัวมากขึ้น ดังนั้นแม้ผู้ใช้งานจะนิยมใช้ TikTok เป็นจำนวนมาก แต่ความปลอดภัยและการรู้ดิจิทัลก็มีมากขึ้นด้วย

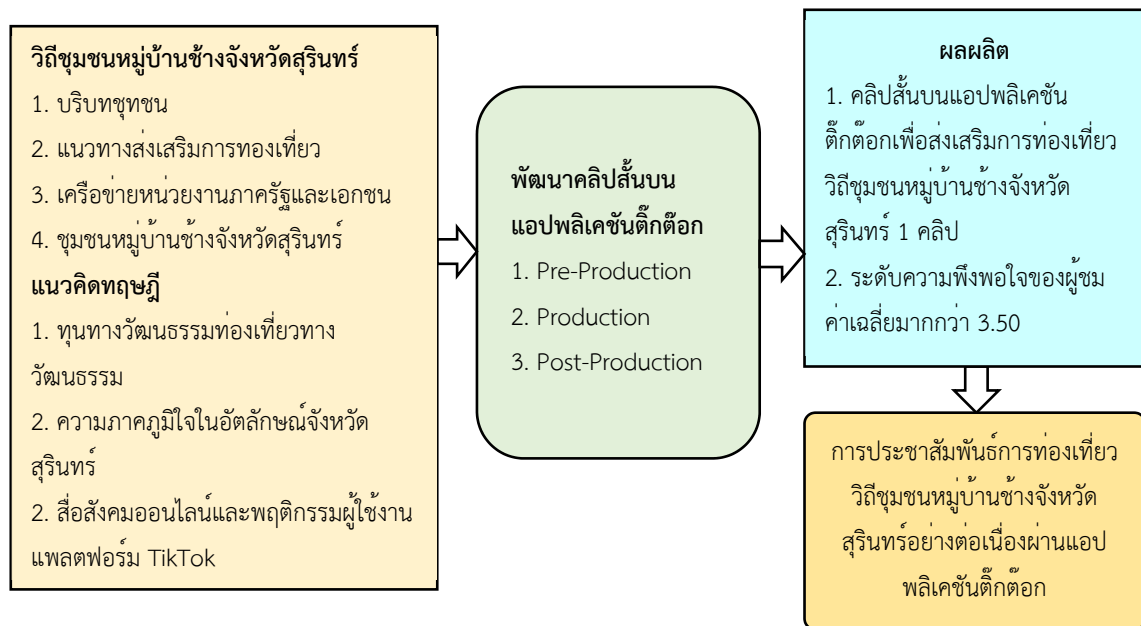
สำหรับผู้ใช้งาน TikTok ที่มีผู้ติดตาม หรือกดถูกใจที่มีข้องเกี่ยวกับวิถีชีวิตของชุมชนคนเลี้ยงช้างจังหวัดสุรินทร์ในหลักล้าน ดังนี้ @sansab555 พลายเอกสิทธิ์กับคราญแสน ที่มียอดคนถูกใจ 1.6M หรือ @jubjangfamily มีผู้ติดตาม 1.5 ล้านคน มียอดถูกใจ 25.2 ล้านคน ล้วนเป็นอินฟลูเอนเซอร์ (Influencer) ที่มีบทบาทสำคัญของการสืบทอดข้อมูลทางวัฒนธรรม ซึ่งอินฟลูเอนเซอร์ คือ บุคคลที่มีผู้ติดตามเป็นจำนวนมากบนแพลตฟอร์มโซเชียลมีเดียที่มีอิทธิพลต่อความคิดเห็นพฤติกรรม และการตัดสินใจซื้อของผู้ติดตาม (แมนดาลา เอโอ, 2565)

ความภูมิใจในความเป็นอัตลักษณ์จังหวัดสุรินทร์ (พระอธิการสายแพร กตปุญโญ, 2563 : 579 - 580) กล่าวว่า ความเชื่อเกี่ยวกับผีปะก่า หรือ ผีบรรพบุรุษของชาวกูยที่สถิตอยู่ศาลประกำ ที่ชาวกูยเชื่อว่าผีปะก่าจะบันดาลโชคดีและโชคร้ายในการคล้องช้างในสมัยโบราณปัจจุบันไม่ว่าชาวกูยจะจัดงานประเพณีบวชนาค หรือทำกิจกรรมพิธีใด ๆ จะมีพิธีการเช่นผีปะก่าเสมอ ปัจจุบันพระพุทธรูปก็นำเอาพิธีกรรมเช่นผีปะก่าผสมผสานกับพระพุทธศาสนา ซึ่งการบวชถือเป็นการทดแทนพระคุณบิดามารดา ซึ่งปัจจุบันหมู่บ้านช้างจังหวัดสุรินทร์ได้ผสมผสานพิธีกรรมที่เกิดขึ้นจากความหลากหลายความเชื่อ อย่างไรก็ตามหมู่บ้านช้าง จังหวัดสุรินทร์ยังคงปรารถนาที่จะพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

กล่าวโดยสรุป ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวด้วยทุนทางวัฒนธรรมผ่าน TikTok นั้น เป็นโอกาสที่ดีในการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้นักท่องเที่ยวเข้ามาสัมผัสวิถีชีวิตของชุมชนคนเลี้ยงช้าง อย่างไรก็ตามการพัฒนาคลิปสั้นนั้นจะต้องให้ความสำคัญกับความปลอดภัยและนโยบายความเป็นส่วนตัวของผู้ชมมากขึ้น เพื่อให้เกิดส่วนร่วมในการสื่อสาร เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ได้เต็มประสิทธิภาพ

กรอบแนวคิดในการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการพัฒนาคลิปสั้นบนแอปพลิเคชันติ๊กต็อกเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีชุมชนหมู่บ้านช้างจังหวัดสุรินทร์ มีกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

จากภาพที่ 1 ในกระบวนการพัฒนาคลิปสั้นบนแอปพลิเคชันติ๊กต็อก งานวิจัยนี้ได้มีการศึกษาวิถีชุมชนหมู่บ้านช้างจังหวัดสุรินทร์ ได้แก่ บริบทชุมชน แนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยว เครือข่ายหน่วยงานภาครัฐและเอกชน ชุมชนบ้านกระโพ บ้านตากกลาง บ้านจินดา บ้านภูดิน บ้านศาลา บ้านหนองบัว และบ้านตาทิตย และแนวคิดทฤษฎีประกอบด้วย แนวคิดทุนทางวัฒนธรรมทั้งที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ ซึ่งทุนทางวัฒนธรรมในเขตหมู่บ้านช้างจังหวัดสุรินทร์ เช่น ศาลปู่ต้าวังทะเล ศาลปะกำ ศาลาเอราวัณ หอชมวิว วัดแจ้งสว่าง คชอาณาจักร ศูนย์คชอาณาจักร เรือนพื้นถิ่นชาวภูย พิระมิต วังเวียงพระครูปะกาข้าง งานเทศกาลประเพณีบวชนาคช้าง พิธีบวงสรวงดอนบพ พิธีแต่งงานบนหลังช้าง พิธีแห่นบพ พิธีแห่นางตานา เป็นต้น และจะส่งเสริมให้เกิดผลกระทบต่อการท่องเที่ยวที่สนใจเดินทางมาท่องเที่ยวชมทุนทางวัฒนธรรมข้างต้น แนวคิดผลิตภัณฑ์และบริการทางวัฒนธรรม แนวคิดสื่อสังคมออนไลน์ แนวคิดพฤติกรรมผู้ใช้งานแพลตฟอร์ม และแนวคิดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ซึ่งแนวคิดดังกล่าวข้างต้นจะนำไปสู่ผลที่เกิดขึ้นต่อชุมชน เช่น การรับรู้แหล่งทุนทางวัฒนธรรม โดยเฉพาะเอนฟลูเอนเซอร์ที่จะเข้ามาเที่ยวชมพื้นที่ สร้างเนื้อหา (Content) สู่ผู้ชมในโลกออนไลน์ให้เกิดการรับรู้อัตลักษณ์จังหวัดสุรินทร์ เกิดความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์จังหวัดสุรินทร์ และเกิดการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยววิถีชุมชนหมู่บ้านช้างจังหวัดสุรินทร์อย่างต่อเนื่องผ่านแอปพลิเคชันติ๊กต็อก

วิธีการดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเพื่อพัฒนาคลิปสั้นบนแอปพลิเคชันติ๊กต็อกเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีชุมชนหมู่บ้านช้างจังหวัดสุรินทร์ โดยมีวิธีดำเนินงานวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มเป้าหมายสำหรับการสัมภาษณ์ คือ พระครูสมุห์หาญ ปัญญารโ เจ้าอาวาสวัดป่าอาเจียง บ้านหนองบัว ตำบลกระโพ อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ชุมชนในพื้นที่หมู่บ้านช้าง ตำบลกระโพ อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ จำนวน 30 คน เลือกกลุ่มตัวอย่างโดยการเลือกแบบสะดวก (Convenience Sampling)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและการหาคุณภาพของเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัยนี้ คือ คลิปสั่นบนแอปพลิเคชันติ๊กต็อก และแบบสอบถามออนไลน์ โดยคลิปสั่นบนแอปพลิเคชันติ๊กต็อก มีขั้นตอนในการพัฒนา ดังนี้

1. ขั้น Pre-Production ดำเนินการศึกษาวิถีชุมชนหมู่บ้านช้างจังหวัดสุรินทร์ ทวนทางวัฒนธรรมผลิตภัณฑ์และบริการทางวัฒนธรรมของแต่ละชุมชน พิธีกรรมและประเพณีที่เกี่ยวข้องกับช้าง และออกแบบการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมโดยยึดงานประเพณีบุญโหมมเจียงเป็นหลัก ซึ่งจัดขึ้นในวันที่ วันที่ 23 กรกฎาคม 2566 เป็นงานประเพณีที่เกี่ยวข้องการวันเขาพระราชา การออกบวชแห่นาคบนหลังช้าง ออกแบบเส้นเรื่อง ออกแบบสคริปต์ เก็บข้อมูลภาพนิ่ง และภาพเคลื่อนไหว

2. ขั้น Production ดำเนินการสร้างคลิปสั่นด้วยแอปพลิเคชันติ๊กต็อก และโปรแกรมตกแต่งภาพด้วยโทรศัพท์มือถือ ทำการประเมินคุณภาพของคลิปสั่นด้วยผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องกับสื่อสังคมออนไลน์และการสื่อสาร จำนวน 3 ท่าน ได้ค่าเฉลี่ย 4.67 ได้ปรับปรุงคลิปสั่นให้สมบูรณ์ก่อนอัปโหลดและเผยแพร่ต่อไป

3. ขั้น Post-Production ดำเนินการใช้งานเครื่องมือผู้สร้างบนแอปพลิเคชันติ๊กต็อก ได้แก่ เมนูการวิเคราะห์เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับประสิทธิภาพของวิดีโอ ตรวจสอบยอดเข้าชมวิดีโอ ยอดการดูโปรไฟล์ และจำนวนผู้ติดตาม ข้อมูลความคิดเห็น และข้อมูลการแชร์ และเมนูโปรโมทเพื่อสร้างโฆษณาให้ผู้ค้นพบวิดีโอมากขึ้น และเพิ่มโอกาสในการเพิ่มจำนวนผู้ติดตาม

สำหรับการหาคุณภาพของแบบสอบถาม ด้วยวิธีหาค่า IOC จากผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องกับทวนทางวัฒนธรรมและการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม จำนวน 3 ท่าน ได้ค่าระหว่าง 0.67 – 1.00 จึงจะสามารถใช้ข้อคำถามได้ และได้หาค่าเชื่อมั่นของแบบสอบถาม ได้ค่า 0.924

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

งานวิจัยนี้ได้ขอเก็บรวบรวมข้อมูลชุมชน เป็นระยะเวลา 1 เดือน คือ เดือน กรกฎาคม 2566 ข้อมูลที่เก็บรวบรวมข้อมูล เป็นข้อมูลภาพถ่าย ภาพเคลื่อนไหว และการสัมภาษณ์จากเจ้าอาวาสวัดป่าอานเจียง ผลที่ได้จากการรวบรวมข้อมูล ได้นำไปออกแบบจัดทำเป็นคลิปสั่นและเก็บข้อมูลเชิงปริมาณจากกลุ่มตัวอย่าง

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

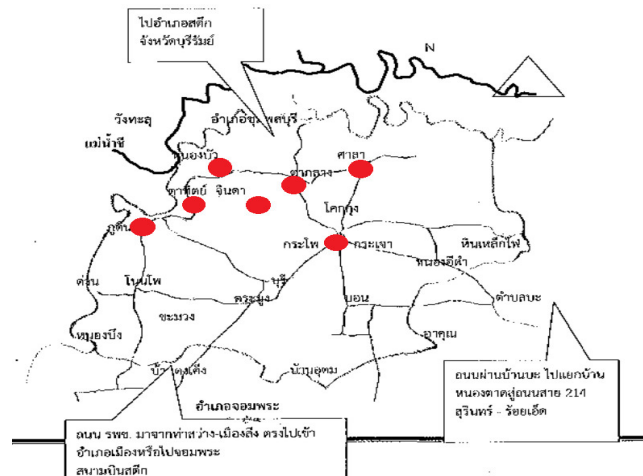
งานวิจัยนี้วิเคราะห์ข้อมูลทั้งเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์พระครูสมุห์หาญ ปัญญาโร เจ้าอาวาสวัดป่าอานเจียง บ้านหนองบัว ตำบลกระโพ อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ เก็บข้อมูลความต้องการของคลิปสั่น เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพิธีที่เกี่ยวข้องกับช้างกันปัจจุบัน และข้อมูลจากประเพณีบุญโหมมเจียงที่เกิดขึ้นจากนั้นสังเคราะห์ข้อมูลให้เกิตองค์ข้อมูลการท่องเที่ยววิถีชุมชนหมู่บ้านช้างจังหวัดสุรินทร์ และเชิงปริมาณด้วยสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

1. ผลการพัฒนาคลิปสั่นบนแอปพลิเคชันติ๊กต็อกเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีชุมชนหมู่บ้านช้างจังหวัดสุรินทร์

1.1 ผลการศึกษาวิถีชุมชนหมู่บ้านช้างจังหวัดสุรินทร์

หมู่บ้านช้างจังหวัดสุรินทร์ ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ตำบลกระโพ อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ โดยชุมชนหมู่บ้านช้าง คือ ชุมชนที่มีการเลี้ยงช้างอยู่ในบ้านเรือนของตน ได้แก่ บ้านกระโพ บ้านตากกลาง บ้านจินดา บ้านภูดิน บ้านศาลา บ้านหนองบัว และบ้านตาতিชัย เมื่อสำรวจแผนที่พบว่าชุมชนจะอยู่ในบริเวณโซนตอนบนของเขตตำบลกระโพ แผนที่ดังภาพที่ 1 ลักษณะโรงเรียนเลี้ยงช้าง ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 แผนที่ตำบลกระโพ อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์

ที่มา: องค์การบริหารส่วนตำบลกระโพ (2562 : 4)

จากภาพที่ 2 ชุมชนที่มีการเลี้ยงช้างจะอยู่รวมกลุ่มเป็นพื้นที่ในวงกว้าง ซึ่งจะเห็นว่าบริเวณที่อยู่อาศัยจะอยู่ใกล้แหล่งน้ำ จากแผนที่แม่น้ำที่ไหลผ่านคือ แม่น้ำมูลกับแม่น้ำชี ที่ไหลมาบรรจบกันที่วังทะลุ

ภาพที่ 3 โรงเรียนเลี้ยงช้างฟลายมงคล ณ บ้านพ่อลีชุมชนบ้านตาติชัย

ที่มา: วรณพร ไทยอาจ (2566)

จากภาพที่ 3 แสดงถึงโรงเรือนเลี้ยงช้างจะอยู่ในบริเวณบ้าน ลักษณะของโรงเรือนจะสูงโปร่ง หลังคาจะถูกยกสูงเพื่อให้มีอากาศถ่ายเท เมื่อเดินทางไปเยือนที่ชุมชน ก็จะพบช้างถูกล่ามโซ่ไว้ที่โรงเรือน อย่างไรก็ตามในบางชุมชนอาจจะไม่พบช้าง ทั้งนี้เนื่องจากช้างจะมีกิจกรรมที่ศูนย์ศึกษา และศูนย์คชอาณาจักรที่จะให้การต้อนรับนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวหมู่บ้านช้าง

ศูนย์ศึกษา เป็นหน่วยงานภายใต้การดูแลขององค์การบริหารส่วนจังหวัดสุรินทร์ ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่บ้านตากกลาง ตำบลกระโพ อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ โดยศูนย์ศึกษาตั้งอยู่ใกล้เคียงกับโครงการโลกของช้าง (Elephant World) ที่มีสถาปัตยกรรมอันยิ่งใหญ่งดงามตั้งอยู่ เช่น หอชมวิว พิพิธภัณฑสถานช้างสำคัญ สนามแสดงช้างศูนย์ศึกษา เป็นต้น ในขณะที่ศูนย์คชอาณาจักร เป็นหน่วยงานภายใต้การดูแลขององค์การสวนสัตว์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ ตั้งอยู่บ้านภูดิน ตำบลกระโพ อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ มีพื้นที่ในป่าสงวนแห่งชาติดงภูดิน ประมาณ 3,000 ไร่ ซึ่งได้รับอนุญาตจากกรมป่าไม้ให้เป็นพื้นที่เลี้ยงดูช้าง มีการแบ่งพื้นที่ทำกิน และที่อยู่อาศัย โดยมีมุ่งหมายให้ชุมชนได้อยู่เป็นหลักแหล่ง

ประเพณีสำคัญ จากการสัมภาษณ์ พระครูสมุห์หาญ ปัญญาโร (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 10 กรกฎาคม 2566) เจ้าอาวาสวัดป่าอาเจียง บ้านหนองบัว ตำบลกระโพ อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ พบว่า ประเพณีสำคัญจะสอดคล้องกับฮีต 12 คอง 14 ซึ่งเป็นประเพณีที่จัดขึ้นเป็นประจำทุกปีและมีความสัมพันธ์ผูกพันกับช้างมาตั้งแต่สมัยอดีตจนถึงปัจจุบัน ดังนี้ ประเพณีเดือนอ้าย เป็นงานบุญเข้ากรรม (ปริวาสกรรม) เป็นการปฏิบัติธรรมให้ถูกต้องตามพระธรรมวินัย ประเพณีเดือนยี่ เป็นงานบุญคูณลาน เป็นการสู่ขวัญข้าว ประเพณีเดือนสาม เป็นงานบุญข้าวจี่ เป็นการทำข้าวจี่ ส่วนใหญ่พุทธศาสนิกชนจะนิมนต์พระไปสวดทำบุญที่ชุมชนของตน ประเพณีเดือนสี่ ถ้าเป็นจังหวัดอื่น ๆ ในภาคอีสาน จะเรียกว่า ประเพณีบุญผะเหวด หรือ บุญพระเวส แต่ในชุมชนหมู่บ้านช้างจังหวัดสุรินทร์ จะให้ความสำคัญกับช้าง โดยจัดเป็นประเพณีไหว้ครูประจำปี ในช่วงของวันช้างไทย (ทุกวันที่ 13 มีนาคม ของทุกปี) ประเพณีเดือนห้าจะเป็นงานบุญวันสงกรานต์สงกรานต์ ประเพณีเดือนหก เป็นงานบวชนาคช้าง ประเพณีเดือนแปด เป็นงานบุญเข้าพรรษา ประเพณีเดือนสิบ เป็นงานบุญข้าวสาก (สารทน้อย) ประเพณีเดือนสิบเอ็ด เป็นงานบุญออกพรรษา และประเพณีเดือนสิบสอง เป็นงานบุญกฐิน

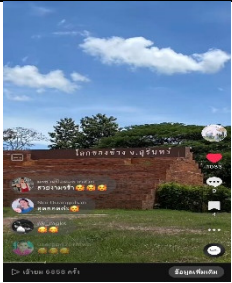
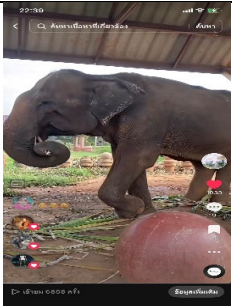
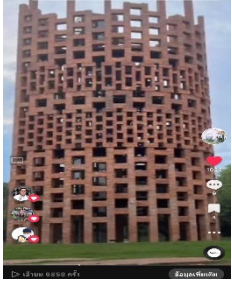
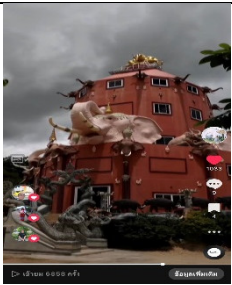
1.2 ผลการออกแบบเส้นเรื่องของคลิปสั้นบนแอปพลิเคชันดีก๊อต

ผลงานวิจัย ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการออกแบบเส้นเรื่องของคลิปสั้นบนแอปพลิเคชันดีก๊อต

Story Line		
Step 1		เส้นเรื่อง ในช่วงวันหยุดยาวที่กำลังเกิดขึ้นนี้ ผู้จัดทำมีความตั้งใจแนะนำสถานที่ท่องเที่ยวให้กับบุคคลทั่วไปได้เข้ามาท่องเที่ยวสัมผัสวิถีชีวิตของคนเลี้ยงช้าง คำบรรยาย หยุดยาวที่จะถึงนี้ ชวนทุกคน ฮีลใจด้วยการเข้ามาสัมผัสกับวิถีชีวิตคนเลี้ยงช้าง ระยะเวลา 0.00 - 0.07 วินาที

ตารางที่ 1 (ต่อ)

Story Line		
Step 2		เส้นเรื่อง หมู่บ้านช้างจังหวัดสุรินทร์ เป็นหมู่บ้านช้างที่ใหญ่ที่สุดในโลก มีการสืบทอดวิถีชีวิตระหว่างคนกับช้างผูกพันกันมายาวนาน ช้างไม่ได้เป็นเพียงสัตว์เลี้ยง แต่เป็นส่วนหนึ่งในครอบครัว จึงมีความต้องการนำเสนอการท่องเที่ยวในเชิงอนุรักษ์เพื่อสนับสนุนวิถีชีวิตคนเลี้ยงช้างในสืบทอดต่อไป คำบรรยาย ในหมู่บ้านช้างที่ใหญ่ที่สุดในโลก ระยะเวลา 0.07-0.09 วินาที
Step 3		เส้นเรื่อง ศูนย์คชอาณาจักร อยู่ภายใต้โครงการสวนสัตว์ จะเป็นแผนการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ธรรมชาติ เรียนรู้วิถีชีวิตคนกับช้าง โดยจะให้นักท่องเที่ยวได้เข้าถึงกับบรรยากาศ และความน่ารักของช้าง คำบรรยาย เริ่มจากเข้ามาเยี่ยมชมความน่ารักของช้างที่ศูนย์คชอาณาจักร ระยะเวลา 0.09-0.14 วินาที
Step 4		เส้นเรื่อง ผลงานการออกแบบสถาปัตยกรรมก่ออิฐถือปูนเป็นจุดเช็คอินสำคัญที่ต้องเข้ามาเยี่ยมชมให้ได้ เป็นอาคารอีกแห่งที่มีชื่อเรียกว่า โลกของช้าง จ.สุรินทร์ ประกอบด้วยอาคารที่สร้างจากอิฐเผาสีดินแดงหลายหลังให้ความรู้สึกเหมือนพีระมิด ทั้งยังมีอาคารลานแสดงช้าง อาคารพิพิธภัณฑ์ และหอชมทิวทัศน์ คำบรรยาย ต่อด้วย แวะมาเช็คอินถ่ายรูปสวยๆ ที่จุดชมวิว สุดเก๋และพีระมิดขนาดยักษ์ ระยะเวลา 0.14-0.21 วินาที
Step 5		เส้นเรื่อง วัดป่าอ้าเจียง เดิมวัดป่าอ้าเจียงเป็นป่าช้าที่ใช้ฝังศพคนและศพช้าง อ้าเจียง แปลว่า ช้าง กล่าวคือ สถานที่สร้างวัดแห่งนี้ช้างเป็นผู้ให้ ผู้คนรู้จักเพราะบุญบารมีของช้างอีกด้วย ในวัดยังเป็นที่ตั้งของสุสานช้างซึ่งปัจจุบันมีโครงกระดูกช้างมาเก็บเข้าหลุมแล้ว 153 เชือก หากนับรวมกับศพที่ฝังไว้บริเวณสุสานจะมีศพช้างมากกว่า 160 เชือก นอกจากนี้ยังมีศาลาเอราวัณอันเป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวบ้านที่มีเอกลักษณ์ไม่เหมือนที่อื่น คำบรรยาย หรือถ้าใครสายมูต้องห้ามพลาด บักหมดไปที่วัดป่าอ้าเจียง เยี่ยมชมสุสานช้าง ลานทอผ้า และสักการะบูชาพระประธานที่ศาลาเอราวัณ แอบกระซิบนะคะ ว่าศักดิ์สิทธิ์มากๆ ระยะเวลา 0.21-0.36 วินาที

ตารางที่ 1 (ต่อ)

Story Line	
Step 6	 เส้นเรื่อง โหมสเตยเป็นที่พักที่ทำให้เข้าถึงวิถีชีวิตชุมชน อาหารที่บริการถูกจัดขึ้นในท้องถิ่น มีความสดใหม่ เป็นอาหารตามฤดูกาล และมีรสชาติดี นอกจากนั้นยังเป็นอาหารที่หาทานได้แค่ในท้องถิ่นเท่านั้น คำบรรยาย ปิดท้ายทริป ด้วยเมนูอาหารพื้นบ้านจานเด็ดของชาวกูยของลุงประชิด บอกเลยว่าหยุดยาวนี้เพื่อนๆ ไม่ผิดหวังแน่นอนค่ะ ระยะเวลา 0.36-0.52 วินาที

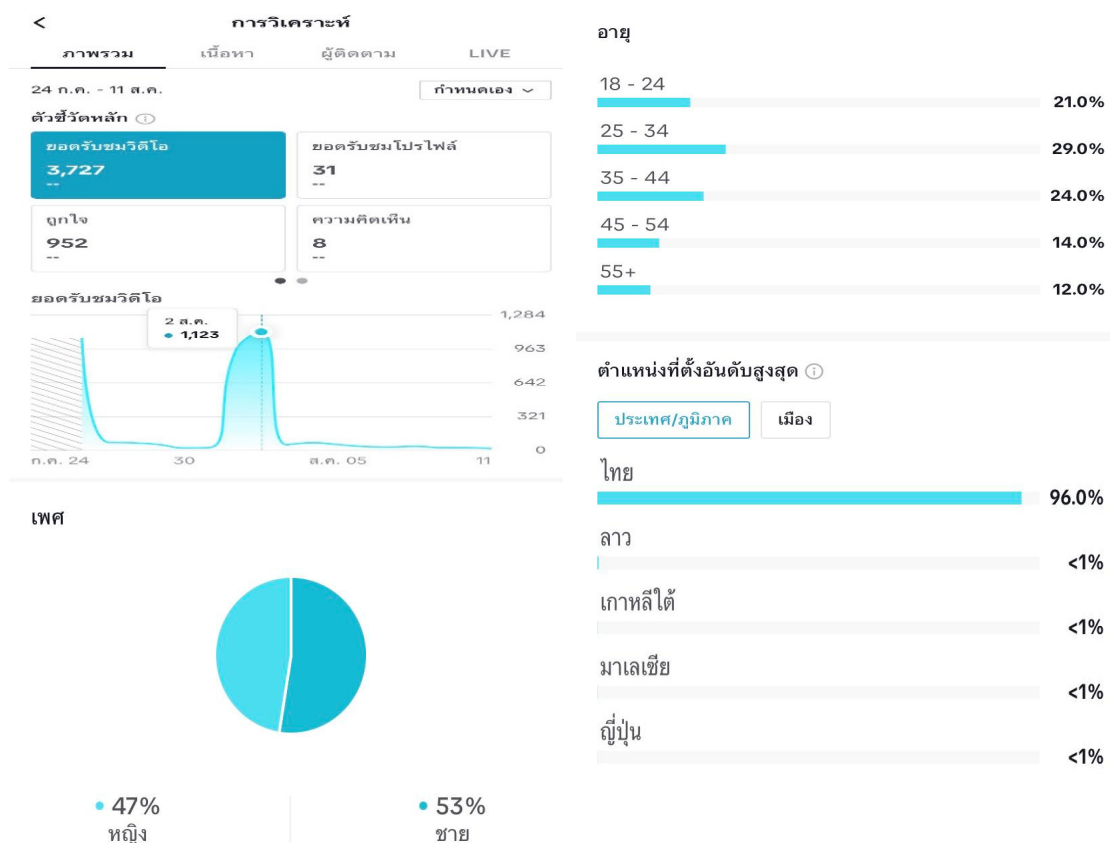
จากตารางที่ 1 พบว่า ได้ออกแบบเส้นเรื่องสำหรับเนื้อหาสาระ จำนวน 6 เส้นเรื่อง ดังนี้ 1. แนะนำสถานที่ท่องเที่ยวในช่วงวันหยุดยาวกับวิถีชีวิตคนเลี้ยงช้าง 2. แนะนำการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ธรรมชาติ 3. แนะนำศูนย์คชอาณาจักร 4. แนะนำคชอาณาจักรและจุดเช็คอินที่สำคัญ 5. แนะนำวัดป่าอาเจียง 6. แนะนำโหมสเตยที่พักบ้านหนองบัว

1.3 ผลการพัฒนาคลิปสั้นบนแอปพลิเคชันติ๊กต็อกเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีชุมชนหมู่บ้านช้างจังหวัดสุรินทร์

ผลการวิจัยการพัฒนาคลิปสั้นสามารถเข้าถึงผ่าน QR Code ดังภาพที่ 4 หรือเข้าผ่านลิงค์ <https://vt.tiktok.com/ZSNQJAJRW> และผลการวิเคราะห์ข้อมูลผู้เข้าชมคลิปสั้นบนแอปพลิเคชันติ๊กต็อกเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีชุมชนหมู่บ้านช้างจังหวัดสุรินทร์ ดังภาพที่ 5

ภาพที่ 4 คลิปสั้น TikTok ส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีชุมชนหมู่บ้านช้างจังหวัดสุรินทร์

ภาพที่ 5 ข้อมูลสถิติผู้เข้าชมคลิปสั้นบนแอปพลิเคชันตีกต็อก

จากภาพที่ 4 จะเป็นคลิปสั้นที่มีความยาว 49 วินาที และภาพที่ 5 เป็นผลการวิเคราะห์ข้อมูลสถิติพบว่าในช่วงระยะเวลา 24 กรกฎาคม - 11 สิงหาคม 2566 มีขอรับชมวิดีโอทั้งสิ้น 3,727 ครั้ง โดยผู้เข้าชมโปรไฟล์ 31 คน กดถูกใจ 952 คน และมีแสดงความคิดเห็น 8 คน เมื่อพิจารณาเพศ ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 53 ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 25 - 34 ปี คิดเป็นร้อยละ 29% และส่วนใหญ่เป็นผู้ชมที่มาจากประเทศไทย คิดเป็นร้อยละ 96%

2. ผลการศึกษาความพึงพอใจที่มีต่อคลิปสั้นบนแอปพลิเคชันตีกต็อกเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีชุมชนหมู่บ้านช้างจังหวัดสุรินทร์

จากการศึกษากลุ่มตัวอย่าง 30 คน ซึ่งส่วนใหญ่ เป็นเพศหญิง จำนวน 24 คน คิดเป็นร้อยละ 80.00 ส่วนใหญ่มีอายุ 22 - 26 ปี จำนวน 18 คน คิดเป็นร้อยละ 60.00 และอยู่ในเขตจังหวัดสุรินทร์ จำนวน 30 คน คิดเป็นร้อยละ 100.00 ที่เข้าชมคลิปสั้นบนแอปพลิเคชันตีกต็อก ได้ผลการวิจัยและแปลผลค่าเฉลี่ยตามเกณฑ์ลิเกิร์ต (Likert) ดังนี้ 4.51 - 5.00 คือ ระดับมากที่สุด 3.51 - 4.50 คือ ระดับมาก 2.51 - 3.50 คือ ระดับปานกลาง 1.51 - 2.50 คือ ระดับน้อย และ 1.00 - 1.50 คือ ระดับน้อยที่สุด (บุญชม ศรีสะอาด, 2554 : 103) ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการศึกษาความพึงพอใจที่มีต่อคลิปสั้นบนแอปพลิเคชันดีก๊อต

รายการ	ค่าเฉลี่ย	S.D.	แปลผล
1. หัวข้อเรื่องคลิปสั้นมีความชัดเจน	4.50	0.68	มาก
2. เนื้อหาสาระมีความถูกต้องตามวิถีชุมชนหมู่บ้านช้างจังหวัดสุรินทร์	4.40	0.67	มาก
3. เนื้อหาสาระมีความครบถ้วนส่งเสริมการท่องเที่ยว	4.40	0.77	มาก
4. ภาพปกของคลิปสั้นน่าดึงดูดให้เข้าชม	4.30	0.75	มาก
5. ยอดรับชมคลิปสั้นมีผลต่อการตัดสินใจให้เข้าชม	4.40	0.77	มาก
6. ภาพนิ่งและภาพเคลื่อนไหวประกอบสอดคล้องกับหัวข้อเรื่อง	4.40	0.67	มาก
7. เทคนิคการตัดต่อคลิปสั้นมีความน่าสนใจและกระตุ้นให้ชมจนจบคลิป	4.33	0.76	มาก
8. คลิปสั้นดึงดูดให้ต้องการไปท่องเที่ยววิถีชุมชนหมู่บ้านช้างจังหวัดสุรินทร์	4.50	0.68	มาก
9. เสียงและจังหวะการบรรยายมีความเหมาะสมกับเนื้อหาที่น่าเสนอ	4.47	0.68	มาก
10. เสียงบรรยายสอดคล้องกับภาพนิ่งและภาพเคลื่อนไหวประกอบ	4.37	0.81	มาก
11. ความยาวคลิปมีความเหมาะสม	4.57	0.68	มากที่สุด
12. คลิปดึงดูดให้กดติดตาม กดหัวใจ หรือการตอบข้อความ	4.53	0.78	มากที่สุด
13. สื่อสามารถสื่อสารวิถีชุมชนหมู่บ้านช้างจังหวัดสุรินทร์ชุมชนสู่สากล	4.37	0.76	มาก
14. เกิดความภาคภูมิใจในความเป็นอัตลักษณ์จังหวัดสุรินทร์	4.33	0.76	มาก
15. สื่อสามารถส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีชุมชนหมู่บ้านช้างจังหวัดสุรินทร์	4.47	0.68	มาก
16. ความจำเป็นของการใช้แอปพลิเคชันดีก๊อตสื่อสารวิถีชุมชน	4.53	0.68	มากที่สุด
โดยรวม	4.43	0.72	มาก

จากตารางที่ 2 พบว่า ค่าเฉลี่ยระดับความพึงพอใจที่มีต่อคลิปสั้นบนแอปพลิเคชันดีก๊อต โดยรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.43, S.D. = 0.72) เมื่อพิจารณารายข้อ เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรก พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงกว่าข้ออื่น คือ ความยาวคลิปมีความเหมาะสม (ค่าเฉลี่ย 4.57, S.D. = 0.68, แปลผลระดับมากที่สุด) คลิปดึงดูดให้กดติดตาม กดหัวใจ หรือการตอบข้อความ (ค่าเฉลี่ย 4.53, S.D. = 0.78, แปลผลระดับมากที่สุด) และความจำเป็นของการใช้แอปพลิเคชัน ดีก๊อตสื่อสารวิถีชุมชน (ค่าเฉลี่ย 4.53, S.D. = 0.68, แปลผลระดับมากที่สุด) ตามลำดับ และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยกว่าข้ออื่น คือ ภาพปกของคลิปสั้นน่าดึงดูดให้เข้าชม (ค่าเฉลี่ย 4.30, S.D. = 0.75, แปลผลระดับมาก)

สรุปผลการวิจัยและอภิปรายผล

1. สรุปผลการวิจัย

ผลการศึกษาวิถีชุมชนหมู่บ้านช้างจังหวัดสุรินทร์ ประกอบด้วย บ้านที่มีช้างจะมีโรงเรือนเลี้ยงช้างอยู่ในบริเวณบ้าน ซึ่งจะถูกล้อมไว้ที่โรงเรือน โดยช้างแต่ละตัวจะได้รับการขึ้นทะเบียนเพื่อเข้าโครงการของศูนย์ศึกษาและคชอาณาจักร นอกจากนี้ยังวิถีชุมชนหมู่บ้านช้างในเชิงการท่องเที่ยว ซึ่งช้างบางเชือกจะต้องเข้าร่วมกิจกรรมการแสดงช้าง หรือกิจกรรมการท่องเที่ยวด้วย และการส่งเสริมการท่องเที่ยวจากหน่วยงานภาครัฐยังคงมีต่อเนื่อง เช่น การทำมาตรฐานโฮมสเตย์ โดยสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดสุรินทร์ การทำหมู่บ้านการท่องเที่ยวโดยกระทรวงวัฒนธรรม

ให้เป็น 1 ใน 10 ชุมชนต้นแบบ “เที่ยวชุมชน ยลวิถี” ประจำปี 2565 เป็นต้น อย่างไรก็ตามวิถีชุมชนยังสอดคล้องกับ ประเพณีอีสาน 12 คลอง 14 ซึ่งเป็นการยึดเหนี่ยวจิตใจของชุมชนกับศาสนา ความเชื่อ และช้าง เมื่อศึกษาวิถีชุมชน หมู่บ้านช้างจังหวัดสุรินทร์ จึงได้ออกแบบเส้นเรื่องคลิปสั้น จำนวน 6 เส้นเรื่อง ที่สะท้อนแนะนำการท่องเที่ยวชมทุน วัฒนธรรมผ่านในช่วงวันหยุด ได้แก่ ประเพณีบวชนาคช้าง ศูนย์ศึกษา วัดป่าอาเจียง ครั้วเรือนช้าง และเป็นต้น และ พัฒนาเป็นคลิปสั้นที่มีความยาว 49 วินาที ส่งผลให้ผู้ชมที่เป็นเยาวชนคนรุ่นใหม่ได้ชมคลิปสั้นผ่านแอปพลิเคชันติ๊กต็อก โดยสามารถวิเคราะห์ข้อมูลสถิติที่เกี่ยวข้องกับยอดรับชมวิดีโอ ยอดผู้เข้าชมโปรไฟล์ ยอดกดถูกใจ และยอดแสดงความ คิดเห็น สามารถวิเคราะห์คุณลักษณะของผู้ชม ประกอบด้วย เพศ อายุ และที่อยู่ของผู้ชม และผลการศึกษาคความพึง พอใจพบว่าค่าเฉลี่ย โดยรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.43)

2. อภิปรายผล

จากผลการพัฒนาคลิปสั้นบนแอปพลิเคชันติ๊กต็อกเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีชุมชนหมู่บ้านช้าง จังหวัดสุรินทร์และการศึกษาคความพึงพอใจที่มีต่อคลิปสั้นที่พัฒนาขึ้น ซึ่งค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับมาก เนื่องจาก เนื้อหาที่มีความยาวคลิปเหมาะสม โดยคลิปมีความน่าสนใจดึงดูดให้กดติดตาม กดหัวใจ หรือการตอบข้อความ อย่างไรก็ตาม ไม่สอดคล้องคล่องกับงานวิจัยของ Li et al. (2023 : 10) ที่ถึงแม้คลิปมีความน่าสนใจดึงดูดก็ตาม แต่กดติดตาม กดหัวใจ หรือการตอบข้อความจะไม่ปรากฏให้เห็นมากขึ้นด้วยความกังวลในข้อมูลส่วนตัวของผู้ใช้งานเอง นอกจากนี้ ปัจจุบันพบว่ายังมีความจำเป็นที่จะต้องใช้แอปพลิเคชันติ๊กต็อกในการสื่อสารวิถีชุมชน ด้วยเป็นเพราะเยาวชนคนรุ่นใหม่ นิยมใช้ TikTok ในการสื่อสารระหว่างกันมากขึ้น เพราะ TikTok เป็นแพลตฟอร์มวิดีโอสั้นที่สามารถเข้าถึงได้ง่าย เป็น คลิปสั้นระยะเวลา 15 วินาที 60 วินาที แม้ปัจจุบันจะเพิ่มความยาวสูงสุดเป็น 10 นาที และเชื่อมโยงเครือข่ายทั่วโลก ทำให้เยาวชนคนรุ่นใหม่นิยมใช้ TikTok เพื่อนำเสนอเนื้อหาของตนเอง สอดคล้องกับงานวิจัยของ Barcelona et al. (2022 : 2317) กล่าวว่า ผู้ใช้งานกลุ่มเจนเอเรชั่นแซด (Generation Z) คือ ฐานที่มั่นใน TikTok เนื่องจากผู้ใช้งานกลุ่ม นี้ได้เปิดรับเทคโนโลยีดิจิทัลในช่วงที่ TikTok ได้เปิดตัวในช่วงแรก สอดคล้องกับงานวิจัยของ ปรัชญา เปี่ยมการณ (2566 : 107) กล่าวว่า ในกลุ่มเจนเอเรชั่นแซด (Generation Z) มีการใช้งานสื่อสังคมออนไลน์ถึงร้อยละ 95.71 ซึ่ง พบว่ามีการใช้งาน TikTok มากถึงร้อยละ 23.57 และกิจกรรมส่วนใหญ่เป็นการสร้างเนื้อหาตามรูปแบบตนเอง เช่นเดียวกับงานวิจัยของ ฤกษ์พงษ์ พงษ์สัตยา และคณะ (2566 : 243) กล่าวว่า สื่อที่นักเรียนชอบใช้มากที่สุด คือ TikTok โดยมีวัตถุประสงค์การใช้งานเพื่อความบันเทิงมากที่สุด รองลงมา คือ การสนทนาและการสืบค้นข้อมูล จะเห็น ได้ว่าผู้ใช้งานกลุ่มเจนเอเรชั่นแซดมีโอกาสมากที่จะได้รับการส่งเสริมให้มีทักษะในการพัฒนาคลิปสั้นบนแอปพลิเคชันติ๊ก ต็อกเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีชุมชนหมู่บ้านช้างจังหวัดสุรินทร์ได้

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการใช้ประโยชน์

1.1 ควรเผยแพร่และคลิปสั้นบนแอปพลิเคชันติ๊กต็อกเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีชุมชนหมู่บ้านช้าง จังหวัดสุรินทร์ให้เป็นที่รู้จักสู่สากล โดยใช้ประโยชน์ของสื่อสังคมออนไลน์สร้างอิทธิพลทางวัฒนธรรมและสร้างคุณค่า ทางสังคม เป็น Soft Power ทั้งนี้จะได้กระตุ้นให้คนสนใจอยากใช้วันหยุดกับวิถีชุมชนหมู่บ้านช้างจังหวัดสุรินทร์ และ ยังเพิ่มโอกาสในการเดินทางมาท่องเที่ยวสร้างรายได้ต่อชุมชนได้

1.2 ควรส่งเสริมให้เกิดอินฟลูเอนเซอร์ (Influencer) รุ่นใหม่ด้านการท่องเที่ยววิถีชุมชนหมู่บ้านช้าง มากขึ้น ซึ่งอินฟลูเอนเซอร์บางคนสามารถมียอดผู้ติดตามถึงหลักล้านคน ทำให้เกิด Soft Power ดังเช่น @jubjangfamily มีผู้ติดตาม 1.5 ล้านคน มียอดถูกใจ 25.2 ล้านคน นอกจากนี้ยังเพิ่มช่องทางไปยังสื่อสังคมอื่นอีก

ได้แก่ เฟสบุ๊ก (Facebook) และยูทูบ (YouTube) เป็นต้น โดยสิ่งที่ส่งเสริมให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สร้างสรรค์ (Content Creator) กับผู้ใช้งาน คือ การมีข้างเป็นหัวใจสำคัญของการสร้างสรรค์เนื้อหาโดยแสดงถึงวิถีการดำเนินชีวิตของคนในชุมชนที่ผูกพันกับข้าง และให้ข้างอยู่กับคนเหมือนเป็นครอบครัวเดียวกัน ซึ่งวิถีชุมชนนี้มีมาตั้งแต่สมัยโบราณของกลุ่มชาติพันธุ์ไทย ที่มีการจับข้างและนำมาเลี้ยงในชุมชนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน วิถีชีวิตยังคงอยู่แต่ด้วยสื่อสังคมออนไลน์ที่ทันสมัยทำให้ผู้ชมเกิดการรับรู้วิถีชีวิตนี้มากขึ้น อีกทั้งยังเกิดการเห็นคุณค่าของทุนวัฒนธรรมของคนในชุมชนด้วยรายได้ที่เกิดขึ้นจากการใช้งานสื่อสังคมออนไลน์

1.3 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวควรรวบรวมแอปพลิเคชันดี ๆ ไปเป็นเครื่องมือทางการตลาด (Marketing Tool) ในการเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์เพื่อให้เข้าถึงผู้ชมที่เป็นกลุ่มเจนเนอเรชั่นแซด (Generation Z) ที่มีการใช้งานสื่อสังคมอย่างแพร่หลาย

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ในงานวิจัยครั้งต่อไปควรศึกษาเกี่ยวกับการนำปัญญาประดิษฐ์ (AI) มาช่วยสร้างเนื้อหาเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีชุมชนหมู่บ้านข้างจังหวัดสุรินทร์ ซึ่ง AI จะสามารถสร้างข้อมูลภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหว หรือเสียงได้ อย่างไรก็ตามด้วย AI เป็นเทคนิคทางคอมพิวเตอร์ที่เกิดจากการเรียนรู้ของปัญญาประดิษฐ์ (Machine Learning) ทำให้ต้องระวังเนื้อหาที่เผยแพร่ไม่เกิดการละเมิดเงื่อนไขการใช้บริการของ TikTok

เอกสารอ้างอิง

- กฤษณะพงษ์ พงษ์สัตยา, สตรีไทย พุ่มไม้, สตรีไทย พุ่มไม้, นพวรรณ เสมวิมล. (2566). พฤติกรรมการรับสื่อด้านสิ่งแวดล้อมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาโรงเรียนสิงห์บุรี อำเภอเมืองสิงห์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี. *Journal of Roi Kaensarn Academi*, 8(11), 235 - 250.
- ดารณี พลอยจัน. (2559). ทุนทางวัฒนธรรมของชาวเขาเผ่าม้งกับกลยุทธ์ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์. *วารสารวิชาการนวัตกรรมสื่อสารสังคม*, 4(1), 6 - 17.
- ทิพย์วิมล ประเสริฐศรี, นพพร แพทย์รัตน์, ทรัพย์สิริ เสนิงค์ ณ อยุธยา, สรัฐ ฤทธิธรรณศักดิ์. (2564). การถอดบทเรียนการพัฒนาชุมชนท่องเที่ยวต้นแบบ: กรณีศึกษา ชุมชนบ้านปู่เต๋ ตำบลแม่ภู อำเภอแม่สลด จังหวัดตาก. *วารสารมานุษยวิทยาเชิงพุทธ*, 6(6), 94 - 108.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2554). *การวิจัยเบื้องต้น*. (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- ปรัชญา เปี่ยมการณ. (2566). การเรียนรู้ด้านสื่อและการสื่อสารของอินฟลูเอนเซอร์ในกลุ่มเจนเนอเรชั่นแซด. *นวัตกรรมสื่อสารสังคม*, 11(1), 107 - 118.
- พรพิมล วัฒน และ มนต์ ขจรเจริญ. (2564). แนวทางการสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการและการพัฒนาแบรนด์ให้เป็นที่ยอมรับของสถาบันการบัน มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ภายใต้สถานการณ์โควิด-19. *วารสารนิเทศศาสตร์ธุรกิจบัณฑิต*, 15(2), 12 - 32.
- พระอธิการสายแพร่ กตปุญโญ. (2563). รูปแบบประเพณีการบวชนาคข้างของชุมชนชาวกวยในจังหวัดสุรินทร์. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*, 8(2), 573 - 584.
- แมนดالا เอไอ. (2565). อินฟลูเอนเซอร์ (Influencer) คือ ? โปรโมทยังไงให้ขายดี [ออนไลน์]. ค้นเมื่อ 26 มิถุนายน 2566, จาก <https://www.mandalasystem.com/blog/th/233/Tips-for-choose-influencer-to-promote-products>
- วรรณพร ไทยอาจ. (2566). *โรงเรียนข้างของชุมชน* [ภาพถ่าย]. วันที่ 10 เมษายน 2566.

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2566). เอกสารประกอบแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570) [ออนไลน์]. ค้นเมื่อ 24 มิถุนายน 2566, จาก https://www.nesdc.go.th/article_attach/article_file_20230307173847.pdf.

องค์การบริหารส่วนตำบลกระโพ. (2562). แผนพัฒนาท้องถิ่น (พ.ศ. 2561 - 2565) ขององค์การบริหารส่วนตำบลกระโพ [ออนไลน์]. ค้นเมื่อ 13 สิงหาคม 2565, จาก <https://krapho.go.th/plans/33e777b0b690f1aaaa6737ebc088e7ae.pdf>.

อนุชิต สีมอร์ส. (2552). ประเพณีบวชนาคช้าง : กรณีศึกษาบ้านตากกลาง ตำบลกระโพ อำเภอกำแพงแสน จังหวัดสุรินทร์. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์, 1(1), 84 - 93.

Anom, I. P. T., Mahagangga, I. G. O., Koesbardiat, T., Suryawan, I. B. (2020). Case Study of Balinese Tourism: Myth as Cultural Capital. *Utopia y Praxis Latinoamericana*, 25, 122 - 133. <https://doi.org/10.5281/zenodo.3987586>.

Barcelona, A. B., Angeles, R. J. G., Clemente, C. A., Dela Cruz, S. R. B., Malimban, R. L. O., Santos, J. E. G., Tan, J. C. D. (2022). #Budolfinds: The Role of TikTok's Shopee Finds' Videos in the Impulsive Buying Behavior of Generation Z Consumers. *International Journal of Multidisciplinary: Applied Business & Education Research*, 3(11), 2316 - 2328. <https://doi.org/10.11594/ijmaber.03.11.18>.

Li, Y., Qian, J., Guo, L. (2023). Factors Impacting Users' Negative Interaction Behaviors When They Enjoy Short Videos on TikTok. *Discrete Dynamics in Nature & Society*, 1-16. <https://doi.org/10.1155/2023/3238404>.

บุคลากรกรม

พระครูสมุทรญาณ ปัญญารโ, เจ้าอาวาสวัดป่าอ้อเจียง (ผู้ให้สัมภาษณ์). วรรณพร ไทยอาจ. (ผู้สัมภาษณ์). ที่วัดป่าอ้อเจียง บ้านหนองบัว ตำบลกระโพ อำเภอกำแพงแสน จังหวัดสุรินทร์ 32120. วันที่ 10 กรกฎาคม 2566.

พวงมาลัยกระดาษอีสาน (พวงมโหตร) : มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม
สู่กิจกรรมการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุในจังหวัดอุดรธานี
I-San Paper Garland (Phuang Ma-Hotra) : Intangible Cultural Heritage
to the Elderly Potential Development Activities in Udon Thani Province

ชุตีพงศ์ คงสันเทียะ^{1*}

Chutipong Khongsanthia^{1*}

สาขาวิชาการพัฒนาสังคม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี^{1*}

Social Development, Faculty of Humanities and Social Sciences, Udon Thani Rajabhat University^{1*}

*Corresponding author, e-mail: chutipong.kh@udru.ac.th

วันที่รับบทความ: 22 พฤษภาคม 2566; วันแก้ไขบทความ: 18 กรกฎาคม 2566; วันที่ตอบรับบทความ: 19 กรกฎาคม 2566

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์นำเสนอถึงการประยุกต์ใช้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมท้องถิ่น “พวงมาลัยกระดาษอีสาน” (พวงมโหตร) มาใช้เป็นกิจกรรมเพื่อพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุในชุมชนของจังหวัดอุดรธานี กระบวนการสำคัญ คือ การจัดการองค์ความรู้โดยการสกัดความรู้จากปราชญ์ชาวบ้านเพื่อจัดระบบหมวดหมู่ การจัดทำสื่อการเรียนรู้สำหรับเผยแพร่ การออกแบบเป็นกิจกรรมในลักษณะการจัดทำหลักสูตรระยะสั้นและการอบรมเชิงปฏิบัติการ และการติดตามผลการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ โดยพบว่า การพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุโดยใช้ภูมิปัญญาการประดิษฐ์พวงมาลัยกระดาษอีสานนั้นเป็นวิธีการรับมือกับสถานการณ์สังคมสูงวัยเชิงรุก นอกจากนี้ประโยชน์ด้านร่างกายที่เกิดกับผู้สูงอายุคือช่วยฝึกฝนสมรรถภาพของมือและสมอง ฝึกการใช้ความคิดสร้างสรรค์ และลดความเครียด ประโยชน์ในทางสังคมและวัฒนธรรมคือทำให้ผู้สูงอายุมีการใช้เวลาว่างที่เป็นประโยชน์ เกิดความสัมพันธ์ที่ดีในชุมชน และมีบทบาทในการเป็นผู้ถ่ายทอดวัฒนธรรม เป็นการทำให้ภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมท้องถิ่นที่เกือบสูญหายได้ถูกฟื้นฟูและเผยแพร่อีกครั้ง ส่วนประโยชน์ในทางเศรษฐกิจคือทำให้เห็นช่องทางการสร้างอาชีพหรือรายได้ที่เหมาะสมแก่ผู้สูงอายุ ซึ่งอาจพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์สินค้าชุมชนต่อไปในอนาคตได้

คำสำคัญ: พวงมาลัยกระดาษอีสาน ภูมิปัญญา ประยุกต์ การพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุ

Abstract

This article aims to present the application of local intangible cultural heritage “I-San Paper Garland” (Phuang Ma-Hotra) was used as an activity to develop the potential of the elderly in the community of Udon Thani Province. An important process is knowledge management by extracting knowledge from local sages in order to systematize categories, preparation of learning materials for dissemination, the design is an activity in the form of short courses and workshops and follow up on the results of knowledge utilization. It was found that the elderly potential development by using the invention of I-San Paper Garland wisdom is a proactive approach to coping with the aging society

situation. In addition, the physical benefits that occur to the elderly are helping to train the ability of the hands and brain, practicing creativity and reduce stress. The social and cultural benefit is that the elderly has useful leisure time, build good relationships in the community and has a role in transmitting culture. It makes local cultural wisdom that was almost lost to be restored and published again. As for the economic benefit, it shows the opportunity to create a career or suitable income for the elderly which may be developed into community products in the future.

Keywords: I-San Paper Garland, Wisdom, Application, Elderly Potential Development

บทนำ

“อุดรธานี” เป็นจังหวัดหนึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ซึ่งมั่งคั่งด้วยทุนทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ผสมผสานกันอย่างหลากหลาย ทั้งในด้านประเพณี พิธีกรรม หัตถศิลป์ นาฏศิลป์ และพุทธศิลป์ ยังมีสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์อย่างแหล่งโบราณคดีบ้านเชียง (มรดกโลก) ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการพัฒนากายทางสังคมและวัฒนธรรมมาตั้งแต่ยุคบรรพกาล (สำนักงานจังหวัดอุดรธานี, 2565 : 30 - 33) ในอีกด้านหนึ่งถือได้ว่า “อุดรธานี” เป็นเมืองที่ตั้งอยู่กึ่งกลางของภูมิภาคอินโดจีนและอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง (The Greater Mekong Subregion : GMS) มีเครือข่ายการคมนาคมที่มีคุณภาพ ซึ่งสามารถติดต่อกับเมืองหลักอื่นๆ ได้ ในปัจจุบันจังหวัดอุดรธานีมีการเติบโตอย่างรวดเร็ว ทำให้กลายเป็นศูนย์กลางทั้งในการบริหาร การคมนาคม เศรษฐกิจ อุตสาหกรรม ทั้งยังเป็นเมืองที่มีขนาดเศรษฐกิจใหญ่เป็นอันดับ 3 ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (Phuttharak and Meekaew, 2019 : 5) ทำให้อุดรธานีกลายเป็นจังหวัดหนึ่งที่มีขนาดประชากรที่หนาแน่น ซึ่งแน่นอนว่าการพัฒนาเหล่านั้นย่อมส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงคุณภาพชีวิตของประชาชนอุดรธานีในทุกกลุ่มทุกช่วงวัยตามมา

ตั้งแต่ พ.ศ. 2561 เป็นต้นมา จังหวัดอุดรธานีได้ขับเคลื่อนวาระจังหวัดสู่การเป็น “เมืองผู้สูงอายุคุณภาพชีวิตดี” เพื่อรองรับสถานการณ์สังคมผู้สูงอายุที่กำลังเป็นไปในระดับชาติและระดับโลก ทิศทางการขับเคลื่อนได้เน้นกระบวนการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคประชาสังคม โดยมุ่งหวังให้จังหวัดอุดรธานีเป็นเมืองที่ดีสำหรับผู้สูงอายุ มีสุขภาพกายและจิตที่ดี มีศักดิ์ศรี พร้อมทั้งเข้าถึงระบบบริการอย่างถ้วนหน้าและเท่าเทียม ซึ่งใช้ยุทธศาสตร์ผู้สูงอายุ 6 ด้าน ได้แก่ สุขภาพกาย สุขภาพจิต ที่อยู่อาศัยที่ปลอดภัย มีผู้ดูแลมีอาชีพ และมีรายได้ที่เพียงพอแก่การดำรงชีพ (สำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัดอุดรธานี, 2561) จะได้เห็นว่า จังหวัดอุดรธานีมีการรองรับภาวะสังคมผู้สูงอายุทั้งในเชิงการแก้ปัญหาตามสภาพ และเชิงป้องกันหรือการแปรเปลี่ยนให้ผู้สูงอายุกลับมามีศักยภาพในสังคมอีกครั้ง ซึ่งเป็นการขับเคลื่อนตั้งแต่ในระดับนโยบายลงมาอย่างเป็นระบบ โดยรูปธรรมที่ได้ชัดเจนและเป็นแนวปฏิบัติที่ดี (Best Practice) ได้แก่ โรงเรียนผู้สูงอายุองค์การบริหารส่วนตำบลนาโพธิ์ อำเภอกุดข้าวปุ้น ซึ่งขับเคลื่อนการทำงานโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคีที่เกี่ยวข้องสู่ต้นแบบของ “การพัฒนาชุมชนที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุ” โดยผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นนอกจากจะทำให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพกายและจิตที่ดีขึ้นแล้ว ยังเป็นการสร้างการมีส่วนร่วมในชุมชน และยกระดับอาชีพและรายได้เสริมผ่านกิจกรรมถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านผลิตภัณฑ์ชุมชนและงานหัตถศิลป์สู่บุคคล ครอบครัว และชุมชน (จิราพร วรวงศ์ และคณะ, 2563 : 160 - 161)

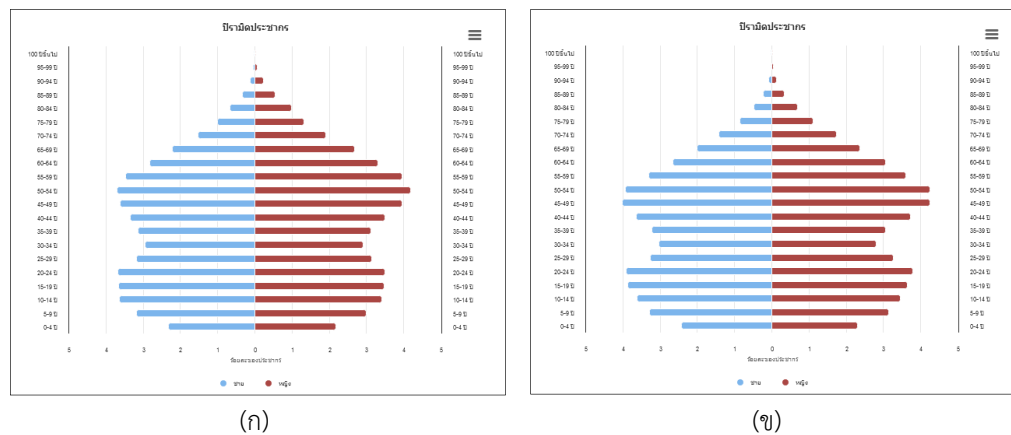
หากเมื่อพิจารณาเฉพาะมิติด้านวัฒนธรรมนั้น จะเห็นว่าผู้สูงอายุในจังหวัดอุดรธานีมีความสำคัญในฐานะผู้ที่ผ่านประสบการณ์ในชีวิตมาหลายรูปแบบทั้งดีและไม่ดี เป็นที่พึ่งร่วมโพธิ์ร่มไทยของลูกหลาน รวมไปถึงสามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้กับลูกหลานให้ดำรงอยู่ต่อไปได้ (พระครูจันทโรภาส ชากโร และคณะ, 2564 :

59) ซึ่งจากข้อสรุปในงานวิจัยของ เชิดชัย เชื้อบัณฑิต (2564 : 204) ก็ยังชี้ให้เห็นว่า การส่งเสริมให้ผู้สูงอายุเข้าไปมีบทบาทในการอนุรักษ์สืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นแนวทางหนึ่งที่จะทำให้ผู้สูงอายุในจังหวัดอุดรธานีมีระดับคุณภาพชีวิตทางร่างกายและสังคมที่ดีขึ้น ทั้งยังก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นต่อการรับมือกับภาวะสังคมสูงวัย และโดยเฉพาะภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถศิลป์ที่กระตุ้นให้ผู้สูงอายุมีการลงมือทำ ทำให้ส่งผลดีต่อการฝึกสมรรถภาพร่างกายและการใช้ความคิดสร้างสรรค์ ดังนั้นจึงเห็นได้ว่า ภูมิปัญญาหรือวัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นเครื่องมือหนึ่งที่จะนำมาประยุกต์ใช้ยกระดับศักยภาพผู้สูงอายุ โดยสอดคล้องตามแนวทางการรองรับภาวะสังคมผู้สูงอายุเชิงป้องกันของจังหวัดอุดรธานี เพื่อให้ผู้สูงอายุกลับมามีบทบาทและเป็นที่ยอมรับในชุมชนท้องถิ่นอีกครั้ง อย่างไรก็ตาม ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถศิลป์ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่แบ่งได้หลายกลุ่ม ได้แก่ ประเภทเครื่องจักสาน ผ้าและเครื่องทอ เครื่องปั้นดินเผา เครื่องแกะสลัก เครื่องโลหะ งานฝีมือ งานกระดาษ (ตัด ฉลุ ตอก) งานเครื่องสด (เช่น พานบายศรี ปราสาทผึ้ง เป็นต้น) (กรมส่งเสริมวัฒนธรรม, 2561 : 175 - 218)

จากความสำคัญดังกล่าวข้างต้น ในบทความนี้จึงเป็นการศึกษากระบวนการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุในชุมชนของจังหวัดอุดรธานี ผ่านการประยุกต์ใช้องค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น นั่นคือ การประดิษฐ์พวงมาลัยกระดาษอีสาน (พวงมโหตร) อันเป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมด้านหัตถศิลป์หนึ่งที่สำคัญของภาคตะวันออกเฉียงเหนือและจังหวัดอุดรธานี เพื่อส่งเสริมให้ผู้สูงอายุในชุมชนมีโอกาสนำตนเองด้านการถ่ายทอดและอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น อันจะทำให้ผู้สูงอายุเองเกิดความตระหนักในคุณค่าและความสามารถของตน ซึ่งการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุเช่นนี้นับว่าเป็นการแก้ปัญหาสังคมผู้สูงอายุเชิงรุก โดยเป็นการมุ่งสร้างกลไกทางสังคมที่เกื้อหนุนให้ผู้สูงอายุสามารถดำรงตนในชุมชนสังคมอยู่ได้อย่างมั่นคงและมีความสุข

สถานการณ์ผู้สูงอายุกับการคงอยู่ของภูมิปัญญาท้องถิ่นในไทย

โครงสร้างประชากรของประเทศไทยปัจจุบันกำลังอยู่ในระดับ “สังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ (Aged society)” หรือมีคนอายุ 65 ปีขึ้นไปมากกว่าร้อยละ 14 ของประชากรทั้งประเทศ เพราะจากข้อมูลสถานการณ์ผู้สูงอายุในประเทศไทย พ.ศ. 2565 พบว่า จำนวนผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นเป็น 12,116,199 คน คิดเป็นร้อยละ 18.3 ของประชากรทั้งประเทศ โดยในจำนวนนี้เป็นผู้สูงอายุวัยต้น (ช่วงอายุ 60 - 69 ปี) ร้อยละ 56.5 ผู้สูงอายุวัยกลาง (ช่วงอายุ 70 - 79 ปี) ร้อยละ 29.1 และผู้สูงอายุวัยปลาย (อายุ 80 ปีขึ้นไป) ร้อยละ 14.4 ของผู้สูงอายุทั้งประเทศ (สำนักบริหารการทะเบียน, 2565) ส่วนในจังหวัดอุดรธานีนั้นมีจำนวนผู้สูงอายุ 245,267 คน คิดเป็นร้อยละ 15.64 ซึ่งได้ก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ (กนกวรรณ วังคะฮาด และ บัณฑิต พรหมพักพิง, 2565 : 285) และจากการคาดการณ์ว่า จังหวัดอุดรธานีจะมีประชากรผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 19.61 ใน พ.ศ. 2568 หรือในระดับสังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ ซึ่งสวนทางกับประชากรวัยเรียนและวัยแรงงานที่มีแนวโน้มลดลง (สำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัดอุดรธานี, 2560) อย่างไรก็ตาม แม้ผู้สูงอายุจะถูกประทับตราจากสังคมด้วยทัศนคติด้านลบมากมาย เช่น ร่างกายอ่อนแอ เชื่องช้า ล้าสมัย ไม่ทันโลก ปรับตัวยาก ทั้งยังเป็นกลุ่มที่ดูเหมือนไม่สร้างผลิตภาพทางเศรษฐกิจ (Unproductive Age) แต่ก็ไม่สามารถมองผู้สูงอายุเป็นภาพเหมารวมเช่นนั้นได้ทั้งหมด เพราะผู้สูงอายุบางส่วนแม้จะเข้าสู่วัยเกษียณแล้ว แต่ยังมีศักยภาพทั้งในด้านร่างกายและความคิดอยู่ไม่น้อย โดยเฉพาะในกลุ่มผู้สูงอายุวัยต้นและวัยกลาง

ภาพที่ 1 ปริามิตแสดงโครงสร้างประชากรผู้สูงอายุวัยต้นและวัยกลางในสัดส่วนที่สูง (พ.ศ. 2563)

ที่มา: กรมอนามัย (2566)

(ก) ปริามิตโครงสร้างประชากรทั้งประเทศ

(ข) ปริามิตโครงสร้างประชากรเฉพาะจังหวัดอุดรธานี

เป็นที่ทราบกันดีว่า องค์ความรู้หรือภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นคุณค่าทางวัฒนธรรมของคนที่ถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น แต่ปัจจุบันความรู้ท้องถิ่นเหล่านั้นกำลังจะสูญหายไป เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมระดับโลกที่รวดเร็ว ในขณะที่ “ผู้สูงอายุ” ยังทำหน้าที่เป็นสื่อกลางในการเชื่อมโยงถ่ายทอดและสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นเหล่านั้น ซึ่งเท่ากับว่า “ผู้สูงอายุ” ยังเป็นประชากรที่มีศักยภาพ มีความรู้ความสามารถเพื่อให้เกิดการถ่ายทอดวิชาความรู้ให้แก่ลูกหลานและเยาวชนรุ่นหลัง ดังนั้น การพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุให้เป็นผู้มีหน้าที่รักษาและถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น จะทำให้ผู้สูงอายุมีกิจกรรมทางสังคมทำระหว่างกัน เกิดการมีส่วนร่วมกับชุมชนและสังคม และช่วยลดความเครียดหรือลอคอคติที่ผู้สูงอายุจะมองตนเองว่าไม่มีประโยชน์ต่อสังคมได้ (สาขาวิชามนุษยนิเวศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2553)

สำหรับทิศทางของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566 - 2570) ได้ระบุถึงความจำเป็นในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์โดยเฉพาะในผู้สูงอายุอย่างชัดเจน (ในหมวดหมายที่ 9 และ 12) เนื่องจากผู้สูงอายุมักมีความเหลื่อมล้ำทางรายได้มากกว่าผู้มีอายุน้อย และการที่ประชากรวัยแรงงานลดลงอย่างต่อเนื่อง ได้ส่งผลกระทบต่อทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างมีนัยสำคัญ ด้วยเหตุนี้ จึงต้องมีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในเชิงคุณภาพ โดยเฉพาะการใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีเพื่อแทนแรงงานคนและการจัดการศึกษาตลอดชีวิต เพื่อหวังเป็นแนวทางยกระดับศักยภาพและคุณภาพชีวิตวัยผู้สูงอายุในการลดภาระพึ่งพิงวัยแรงงานให้น้อยลง (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2565 : 11 - 12) อีกทั้งยังสอดคล้องกับทิศทางแผนปฏิบัติการด้านผู้สูงอายุ ระยะที่ 3 (พ.ศ. 2566 - 2580) โดยเฉพาะแผนงานการรองรับสังคมสูงวัยเชิงรุก โดยเน้นให้ผู้สูงอายุเป็น “พลังทางสังคม” ด้วยบทบาทการเป็นผู้ถ่ายทอดประสบการณ์และภูมิปัญญาไปสู่ประชากรรุ่นอื่น ๆ เพื่อให้เกิดการสืบสานและต่อยอดการพัฒนาสังคม รวมถึงส่งเสริมให้ผู้สูงอายุทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์และสามารถช่วยเหลือชุมชนและสังคม (กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2565 : 9)

นอกจากนี้ จังหวัดอุดรธานีเองก็ได้กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาผู้สูงอายุที่ครอบคลุมทั้งด้านร่างกาย จิตใจ เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม สู่การเป็น “เมืองผู้สูงอายุคุณภาพชีวิตดี” โดยกระจายการมีส่วนร่วมไปยังทุกภาคส่วน

เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนแบบองค์รวม (สำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัดอุดรธานี, 2561) ดังเช่นผลงานการขับเคลื่อน “โครงการเสริมพลังภูมิปัญญาผู้สูงอายุสู่ผลิตภัณฑ์ชุมชน” โดยหน่วยงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ อุดรธานี ในปีงบประมาณ 2562 เพื่อส่งเสริมให้ผู้สูงอายุได้แสดงศักยภาพด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยการนำความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคม พร้อมทั้งแลกเปลี่ยนองค์ความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น และสนับสนุนกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุในชุมชน ประกอบด้วย 3 กิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมอบรมพัฒนาภูมิปัญญา และการถ่ายทอดภูมิปัญญาของผู้สูงอายุ กิจกรรมประชุมคณะกรรมการคัดสรรผลิตภัณฑ์ผู้สูงอายุดีเด่นประจำจังหวัด เพื่อคัดเลือกผลิตภัณฑ์ที่โดดเด่น น่าสนใจ และกิจกรรมการถ่ายทอดภูมิปัญญาผู้สูงอายุ (สำนักข่าวกรมประชาสัมพันธ์, 2562)

ดังนั้นจะเห็นว่า แม้หลายฝ่ายจะมองสถานการณ์สังคมผู้สูงอายุว่าเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาที่ทั้งไทยและทั่วโลกกำลังเผชิญ ในขณะที่การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมก็กระทบต่อการสูญเสียของภูมิปัญญาท้องถิ่น หากแต่การทำให้ผู้สูงอายุสามารถเข้ามามีบทบาทต่อการคงอยู่ของภูมิปัญญาท้องถิ่นนี้ได้ นั้นเท่ากับเป็นการพลิกเอาวิกฤตทั้งสองทางกลายเป็นโอกาสที่ดีต่อการยกระดับคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุด้วย ด้วยเหตุนี้ การส่งเสริมกิจกรรมพัฒนา ศักยภาพผู้สูงอายุในชุมชนด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น จึงเป็นแนวทางที่ทำให้ผู้สูงอายุเกิดสุขภาพกายและใจที่แข็งแรง ดำรงตนอย่างมีความสุขและมีศักดิ์ศรี รวมถึงสามารถคงไว้ซึ่งบทบาทในการขับเคลื่อนสังคมได้เช่นเดียวกับคนวัยอื่น ๆ

ภูมิปัญญาการประดิษฐ์ “พวงมาลัยกระดาษอีสาน” (พวงมโหตร) ในพื้นที่จังหวัดอุดรธานี

ความหมายและลักษณะ

“พวงมโหตร” มีความหมายตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ว่า พวงอุบะ ซึ่งห้อยประดับอยู่ที่ต้นตาลฉัตร ทำด้วยผ้าตาตอง ลูกพวงมโหตรก็ว่า เป็นภูมิปัญญาและงานฝีมือหรืองานช่างตัดกระดาษอีกประเภทหนึ่งที่ส่งสมถ่ายทอดสู่ลูกหลานหลายท้องถิ่น มักทำจากกระดาษว่าว กระดาษสา หรือกระดาษแก้ว มีชื่อเรียกแตกต่างกันไป เช่น แถบภาคเหนือจะเรียกว่า “ตุงไส้หมู” “ตุงไส้ข่าง” หรือ “ตุงพญาลอ” แถบจังหวัดระยองและ นครสวรรค์จะเรียกว่า “พวงเต่าร้าง/ เต่าร้าง” แถบจังหวัดอุดรธานี หนองบัวลำภู และเลย เรียกว่า “พวงมาลัย” ส่วน แถบภาคกลางได้แก่ สุพรรณบุรี เพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ อ่างทอง ชัยนาท พระนครศรีอยุธยา และอื่น ๆ เรียก “พวงระย้า” หรือ “พวงมโหตร” (สายใจ เจริญรื่น, 2555 : 1) และในบางท้องถิ่นก็ใช้ร่วมกับดอกไม้แห้ง ดอกไม้สด อุบะรูปนก ปลา รวมถึงของกินของใช้ ดังเช่นการทำพวงมโหตรของชาวอำเภอศรีนคร จังหวัดสุโขทัย ทั้งนี้ “พวงมโหตร” เป็นอีกหนึ่งภูมิปัญญาที่ไม่มีการรวบรวมหรือบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร มีเพียงวิธีการทำที่ถ่ายทอดจากการบอกเล่าปากต่อปากซึ่งเสี่ยงต่อการเลือนหายไปตามกาลเวลา เนื่องจากภูมิปัญญาประเภทนี้เป็นงานกระดาษที่ไม่มีความคงทนและเสื่อมสลายได้ง่าย จึงไม่ปรากฏหลักฐานแน่ชัดเกี่ยวกับความเป็นมา แต่ปัจจุบันมีกลุ่มคนที่ให้ความสนใจและพยายามสืบสานงานศิลป์ชนิดนี้ให้คงอยู่ เพื่อไม่ให้เป็นเพียงงานศิลป์ที่หลงเหลือในงานเทศกาลตามชนบทเท่านั้น (ยศพร จันทองเงิน, 2556 : 1 - 8)

“พวงมโหตร” เป็นหนึ่งในภูมิปัญญาด้านหัตถศิลป์ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยจัดอยู่ในประเภทงานฝีมือในกลุ่มงานกระดาษ ได้แก่ การตัด ฉลุ ตอกกระดาษ โดยอยู่ในกลุ่มเดียวกันกับงานฝีมือจำพวกการประดิษฐ์พานบายศรี (พานบายศรี) คาย (เครื่องบูชา) และปราสาทผึ้ง (กรมส่งเสริมวัฒนธรรม, 2561 : 210 - 217) นอกจากนี้ คำว่า “มโหตร” ก็พ้องกับภาษาสันสกฤตคำว่า “มุตะ” ที่แปลว่า แขนวหรือห้อย และเมื่อรวมกับคำว่า “มโหตร” (หรือ “มหา”) ในภาษาบาลีจึงหมายถึง พวงสำหรับแขวนหรือห้อยที่มีขนาดใหญ่ ซึ่งชาวอีสานพื้นบ้าน โดยเฉพาะในเขตจังหวัดอุดรธานี เลย และหนองบัวลำภู จะเรียกว่า “พวงมาลัย” เป็นงานภูมิปัญญาการประดิษฐ์กระดาษเพื่อใช้ประดับ

ห้อยในงานบุญประเพณีที่มีมาแต่โบราณ เช่น บุญกฐิน ผ้าป่า บุญพะเหวด (พระเวสสันดร) บุญบั้งไฟ งานมงคลต่าง ๆ ได้แก่ งานบวชพระ งานขึ้นบ้านใหม่ และแม้แต่งานอวมงคลก็จะมี การประดับสีกองกระดาดให้เป็นขาว-ดำ เพื่อให้เข้ากับบริบทของงาน (พระครูศรีปัญญาวิสิฐ ธีรปัญญา, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 3 พฤษภาคม 2565)

(ก)

(ข)

(ค)

ภาพที่ 2 การเปรียบเทียบ “พวงมโหตร” ในภูมิภาคอื่น กับ “พวงมาลัยกระดาดอีสาน”

(ก) “พวงมโหตร” แบบภาคกลางและกรุงเทพมหานคร (ที่มา: ยศพร จันทองจีน, 2556 : 10)

(ข) “ตุ่งไล่หนู” ในภาคเหนือ

(ค) “พวงมาลัยกระดาดอีสาน” ในงานบุญแจกข้าวของจังหวัดหนองบัวลำภู

ประวัติศาสตร์ที่มา ความสำคัญ และการใช้ประโยชน์

จุดเริ่มต้นของ “พวงมาลัยกระดาดอีสาน” หรือพวงมโหตรในแถบจังหวัดอุดรธานีและหนองบัวลำภูนั้น มีประวัติความเป็นมาเช่นใดไม่ปรากฏแน่ชัด หากแต่เป็นวัฒนธรรมร่วมที่สามารถพบได้เช่นเดียวกับทุกภูมิภาคของไทย และแม้พวงมาลัยกระดาดอีสานจะดูเป็นเพียงงานฝีมือที่ใช้เป็นส่วนหนึ่งของงานประเพณี หากแต่มีคุณค่าในหลายมิติ ทั้งในทางวัฒนธรรม ทางสังคม และทางจิตวิญญาณ เช่น ทำให้เห็นถึงความเป็นเลิศของภูมิปัญญาบรรพชนด้านงานฝีมือ เกิดความผูกพันและการมีส่วนร่วมภายในชุมชนในขั้นตอนการทำ รวมถึงสะท้อนการให้ความหมายด้านคติชนวิทยาและจักรวาลคติของชุมชน ซึ่งแฝงฝังอยู่ในสีสันทนและการออกแบบ (พระครูศรีปัญญาวิสิฐ ธีรปัญญา, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 3 พฤษภาคม 2565)

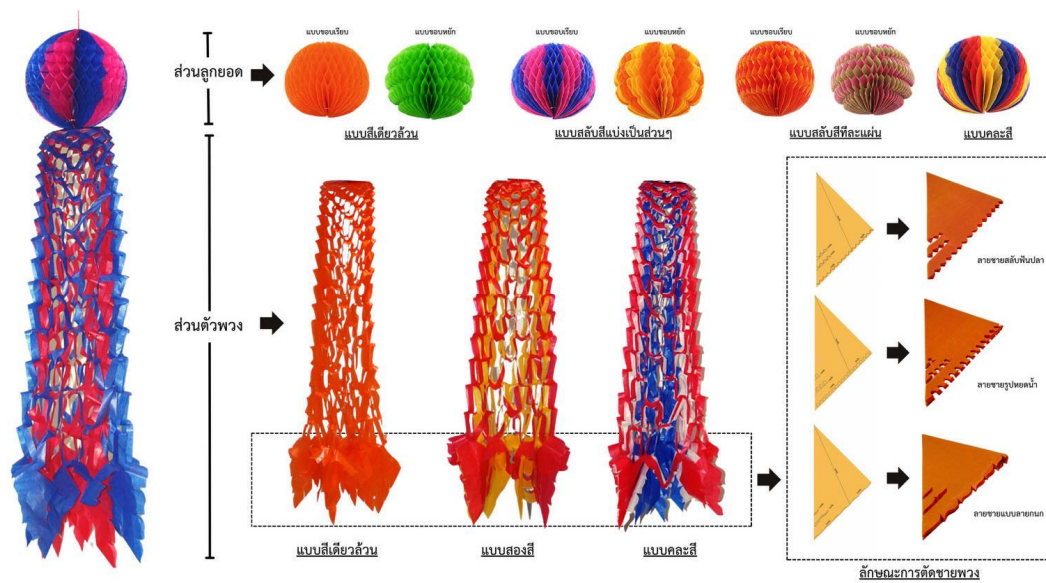
เมื่อครั้งอดีตที่จังหวัดอุดรธานียังไม่มีความเจริญมาก การตัดพวงมาลัยกระดาดอีสานก็เพื่อใช้ประดับในงานบุญสำคัญ และเหตุที่ต้องทำเป็นพวงกระดาดขนาดใหญ่ก็เพื่อให้เกิดความสะดุดตา เมื่อคนพบเห็นจะรับรู้ได้ทันทีว่าชุมชนหรือสถานที่นั้นกำลังมีงานประเพณี แต่เมื่อกาลเวลาเปลี่ยนไป แสงสีเสียงสมัยใหม่ได้เข้ามาแทนที่ความสำคัญของพวงมโหตรไปเสียสิ้น พลอยทำให้การสืบทอดภูมิปัญญาการประดิษฐ์พวงมาลัยกระดาดอีสานนั้นนับวันยิ่งลดลงเรื่อย ๆ อย่างไม่รู้ตัว ด้วยความที่พวงมาลัยกระดาดถูกประดิษฐ์ขึ้นจากกระดาด จึงไม่มีความคงทนถาวรและเสื่อมสลายได้ง่าย จึงทำให้ขาดตัวอย่างงานฝีมือที่จะนำมาศึกษา ประกอบในจังหวัดอุดรธานีปัจจุบันพบเห็นได้ยากขึ้น เนื่องจากขาดผู้สืบทอด ผู้เฒ่าผู้แก่ที่ยังพอประดิษฐ์ก็มีบ้าง หากแต่ฝีมือและความละเอียดยังไม่ประณีตมากนัก ซึ่งก็เป็นผลมาจากสมรรถภาพร่างกายที่โรยราตามวัย (กรกมล แทรวิส, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 20 เมษายน 2565) ด้วยเหตุนี้ หากไม่มีการอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาการประดิษฐ์พวงมาลัยกระดาดอีสาน ก็อาจทำให้องค์ความรู้ด้านหัตถศิลป์นี้สูญสลายไปได้ในที่สุด

ภาพที่ 3 การใช้ประโยชน์ “พวงมาลัยกระดาศอีสาน” ในงานบุญประเพณีในชุมชนจังหวัดอุดรธานี

วิธีการประดิษฐ์ “พวงมาลัยกระดาศอีสาน”

วัสดุสำคัญสำหรับประดิษฐ์พวงมาลัยกระดาศอีสาน ได้แก่ กระดาศแก้วหรือกระดาศว่าวสีเส้นต่าง ๆ กรรไกร เชือกสำหรับร้อย กระดาศแห้ง และกาว (ในอดีตจะใช้แป้งเปียกกวน) โดยส่วนประกอบแบ่งได้เป็น 2 ส่วน ได้แก่ ส่วนลูกยอด มีลักษณะคล้ายลูกบอลทรงกลม ประดิษฐ์จากกระดาศแก้วหรือกระดาศว่าวจำนวน 60 แผ่น (ขาดเกินได้ไม่เกิน 5 แผ่น) และทากาวติดสลักช่องคล้ายรังแตน เมื่อกาวแห้งจึงคลี่ประกบเป็นลูกทรงกลมร้อยกับเชือก อาจมีการตกแต่งลวดลายขอบลูกยอดด้วยกรรไกร อีกส่วนหนึ่งคือ ส่วนตัวพวง มีลักษณะเป็นพวงระย้า ทำจากกระดาศแก้วหรือกระดาศซ้อนกัน 2 แผ่นขึ้นไป โดยการพับทบครึ่ง 3-4 ครั้งเป็นรูปสามเหลี่ยมปลายแหลม และใช้กรรไกรตัดสลักฟันปลาไปมาให้กลายเป็นช่อง ตกแต่งชายพวงด้วยลายรูปฟันปลา ลายรูปหยดน้ำ หรือลายนก จากนั้นจึงคลี่ออกแล้วไปประกบติดกับส่วนลูกยอดด้วยเชือกและกระดาศแห้ง เทคนิคการเลือกสีกระดาศมักเลือกใช้สีอ่อน สลับเข้ม คละสี หรือสีเดียวล้วนก็ได้ แต่มักจะกำหนดสีให้สัมพันธ์กันทั้งลูกยอดและตัวพวงเพื่อความสวยงาม (ชุดพิงค์ คงสันเทียะ, 2566 : 10 - 26) สำหรับในกรณีงานอวมงคล (เช่น พิธีงานศพ พิธีกรรมเกี่ยวกับความตาย) มักเลือกใช้สีดำ-ขาว เพื่อเป็นการไว้อาลัยหรือให้เข้ากับบริบทของงาน อย่างไรก็ตาม การประดิษฐ์พวงมาลัยกระดาศอีสานเพื่อใช้ใน งานบุญประเพณี อาจพบได้ทั้งกรณีที่ใช้เพียงส่วนลูกยอดหรือตัวพวงอย่างใดอย่างหนึ่ง ขึ้นอยู่กับความสะดวกของผู้จัด และระยะเวลาในการเตรียมงาน ทั้งนี้เพราะส่วนลูกยอดจะใช้เวลาทำนานกว่าแต่เก็บใช้ได้หลายครั้ง ในขณะที่ส่วนตัวพวง จะทำง่ายและใช้เวลาน้อยกว่าแต่มีอายุการใช้งานน้อยกว่า

ภาพที่ 4 ส่วนประกอบของ “พวงมาลัยกระดาดอีสาน” และลักษณะการใช้สี/ ลวดลาย

การประยุกต์ภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม “พวงมาลัยกระดาดอีสาน” สู่กิจกรรมการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุในชุมชน

พวงมาลัยกระดาดอีสาน (พวงมโหตร) เป็นงานหัตถศิลป์ที่ใช้ทั้งฝีมือ ความประณีต และความอดทนในการประดิษฐ์เพื่อให้ออกมาสวยงาม หากแต่อุปกรณ์และขั้นตอนการทำกลับไม่ได้ยุ่งยากซับซ้อนจนเกินไป จึงเหมาะสำหรับนำมาใช้เป็นกิจกรรมเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับผู้เรียนทุกช่วงวัย โดยเฉพาะในกลุ่มผู้สูงอายุที่จะเป็นการพัฒนาทักษะและเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในชุมชน ดังผลการวิจัยของ สุรเดช ลุนทรานนท์ (2562 : 145) ซึ่งได้ศึกษาการดำรงอยู่ของภูมิปัญญาประดิษฐ์พวงมโหตรล้านนาหรือ “ตุงไส้หมู” ของผู้สูงอายุในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า การนำเอาภูมิปัญญาการประดิษฐ์ตุงไส้หมูมาประยุกต์ใช้เป็นกิจกรรมระหว่างกลุ่มผู้สูงอายุในชุมชน ทำให้ผู้สูงอายุมีบทบาทในการเป็นผู้ถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งในพื้นที่ทางศิลปวัฒนธรรมนี้เองได้กลายมาเป็นพื้นที่ทางสังคมที่เปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุได้แสดงความรู้ ความสามารถ อีกทั้งยังเป็นพื้นที่แห่งการร้อยรัดช่วงวัยต่างๆ ของชุมชนเข้าไว้ด้วยกัน

การประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นการประดิษฐ์พวงมาลัยกระดาดอีสานเพื่อเป็นกิจกรรมพัฒนาศักยภาพของกลุ่มผู้สูงอายุในชุมชนจังหวัดอุดรธานี สามารถทำได้ใช้รูปแบบการจัดการองค์ความรู้ (Knowledge Management : KM) โดยมีกระบวนการขั้นตอนดังนี้

(1) กระบวนการสกัดองค์ความรู้ที่อยู่ในตัวคน (Tacit Knowledge : TK) สู่ความรู้ที่ชัดเจน (Explicit Knowledge : EK) โดยใช้วิธีการสกัดความรู้ออกจากตัวบุคคล ได้แก่ การสัมภาษณ์และสาธิตถอดบทเรียนจากปราชญ์ชุมชนหรือผู้เฒ่าผู้แก่ที่ยังคงประดิษฐ์ได้ เพื่อรวบรวมและจัดเป็นหมวดหมู่ เช่น ประวัติที่มา ลักษณะ ความสำคัญ ความเชื่อ การใช้ประโยชน์ ประเภท สีและลวดลาย รวมถึงกระบวนการผลิต

(2) นำความรู้ที่ได้จัดหมวดหมู่แล้วมาออกแบบเป็นสื่อการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ ได้แก่ แผ่นพับความรู้ คู่มือการทำ แผ่นป้ายแสดงขั้นตอนวิธีทำ วิดีโอสาธิต โดยคำนึงข้อจำกัดในการเรียนรู้ของผู้สูงอายุเป็นหลัก เช่น การใช้ภาพและข้อความที่มีขนาดใหญ่ การใช้สีกระตุ้นความสนใจ การลงมือสาธิตปฏิบัติอย่างละเอียด เพื่อให้เหมาะสำหรับผู้สูงอายุที่มีปัญหาด้านการมองเห็นหรืออ่านหนังสือไม่ได้

ภาพที่ 5 การจัดหมวดหมู่ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นการประดิษฐ์พวงมโหตร (พวงมาลัยอีสาน) ในรูปแบบคู่มือการทำ

(3) วางแผนเพื่อออกแบบกิจกรรมพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุ โดยใช้สื่อการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นการประดิษฐ์พวงมาลัยกระดาษอีสานที่ได้เพื่อฝึกฝนองค์ความรู้กลับเข้าไปในตัวผู้สูงอายุคนอื่น ๆ ในลักษณะการอบรมเผยแพร่ และการพาลงมือปฏิบัติการ ทั้งนี้ได้มีการออกแบบจัดทำหลักสูตรระยะสั้นในลักษณะการอบรมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) เพื่อเผยแพร่ความรู้และสร้างทักษะการประดิษฐ์พวงมาลัยกระดาษอีสานสู่กลุ่มผู้สูงอายุอื่น ๆ ในชุมชนต่อไป ดังเช่นการจัดทำ “หลักสูตรระยะสั้นการอบรมเชิงปฏิบัติการประดิษฐ์พวงมาลัยกระดาษอีสานภายใต้โครงการพัฒนาศักยภาพมรดกทางวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว” ซึ่งเป็นความร่วมมือทางวิชาการระหว่างสำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานีและวิทยาลัยชุมชนหนองบัวลำภู และ “โครงการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุเพื่อการเป็นผู้สืบทอดและเผยแพร่ภูมิปัญญาการประดิษฐ์พวงมาลัยกระดาษอีสานในพื้นที่จังหวัดอุดรธานี” ที่บูรณาการกับภารกิจของหน่วยงานพัฒนาชุมชนจังหวัดอุดรธานี (ณ บ้านธาตุโพธิ์ทอง หมู่ 18 ตำบลบ้านธาตุ อำเภอน้ำเหือง) และสาขาวิชาการพัฒนาสังคม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี (ณ บ้านดงเหล้าตอง หมู่ 13 ตำบลสามพร้าว อำเภอมือเมืองอุดรธานี)

ภาพที่ 6 การจัดทำหลักสูตรระยะสั้นการอบรมเชิงปฏิบัติการประดิษฐ์พวงมาลัยกระดาษอีสานภายใต้ “โครงการพัฒนาศักยภาพมรดกทางวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว”

(ก) บ้านธาตุโพธิ์ทอง

(ข) บ้านดงเหล้าต๋อง

ภาพที่ 7 โครงการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุเพื่อการเป็นผู้สืบทอดและเผยแพร่ภูมิปัญญาการประดิษฐ์พวงมาลัยกระดาดอีสานในพื้นที่จังหวัดอุดรธานี

(ก) บ้านธาตุโพธิ์ทอง หมู่ 18 ต.บ้านธาตุ อ.เพ็ญ จ.อุดรธานี

(ข) บ้านดงเหล้าต๋อง หมู่ 13 ต.สามพร้าว อ.เมืองอุดรธานี จ.อุดรธานี

(4) การติดตามผลจากการดำเนินกิจกรรมการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุโดยการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น การประดิษฐ์พวงมาลัยกระดาดอีสาน แบ่งออกเป็น

1) การติดตามผลผลิต (Output) หรือผลที่เกิดขึ้นทันทีหลังเสร็จสิ้นกิจกรรม ได้แก่ การวัดระดับความรู้ และทักษะ การประเมินความพึงพอใจของผู้สูงอายุที่มีต่อกิจกรรมและความคาดหวังต่อการนำไปความรู้ไปใช้ประโยชน์ โดยใช้เครื่องมือวัดผล ได้แก่ แบบสอบถามความพึงพอใจ และกระบวนการถอดบทเรียน (After Action Review: AAR) และ

2) การติดตามผลลัพธ์ (Outcome) หรือการนำองค์ความรู้ไปใช้ประโยชน์จริงให้เกิดรูปธรรม ซึ่งพบว่า ผู้สูงอายุที่ผ่านการอบรมเชิงปฏิบัติการมีการปรับใช้ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นการประดิษฐ์พวงมาลัยกระดาดอีสานกับงานบุญประเพณีของชุมชน เช่น งานบุญกฐิน ผ้าป่า บุญผะเหวด (พระเวสสันดร) เป็นต้น รวมไปถึงการนำไปสอนแก่ผู้อื่นจนเกิดเป็นกิจกรรมรวมกลุ่มสร้างความสัมพันธ์ที่ดี ซึ่งทำให้เกิดกระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นระหว่างกันภายในชุมชนที่ยั่งยืนต่อไป

ภาพที่ 8 ผู้สูงอายุในจังหวัดอุดรธานีมีการรวมกลุ่มโดยการนำองค์ความรู้การประดิษฐ์พวงมาลัยกระดาษอีสานไปใช้ในงานบุญประเพณี

ดังนั้นจึงเห็นว่า การพัฒนากิจกรรมผู้สูงอายุในชุมชนของจังหวัดอุดรธานีโดยใช้องค์ความรู้การประดิษฐ์พวงมาลัยกระดาษอีสานเป็นฐาน มีความเหมาะสมกับศักยภาพและข้อจำกัดของผู้สูงอายุ กล่าวคือ ผู้สูงอายุเป็นผู้อาวุโสที่มีภูมิรู้และเป็นที่เคารพนับถือของชุมชน เมื่อผู้สูงอายุได้ทำหน้าที่ในการเป็นสะพานเชื่อมองค์ความรู้ภูมิปัญญาสู่คนรุ่นใหม่ จะยิ่งทำให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นถูกถ่ายทอดอย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งการประดิษฐ์พวงมาลัยกระดาษอีสานมีขั้นตอนที่ไม่ซับซ้อน ผู้สูงอายุบางคนก็มีประสบการณ์พบเห็นหรือเคยลงมือประดิษฐ์ในอดีต จึงทำให้สามารถทำความเข้าใจและเกิดทักษะได้อย่างรวดเร็ว เนื่องจากเกิดการถ่ายโอนประสบการณ์เดิมนั้นเชื่อมโยงกับสื่อการเรียนรู้ใหม่ในกิจกรรม และนอกจากการพัฒนากิจกรรมผู้สูงอายุดังกล่าวจะเป็นการฟื้นฟู สืบทอด และอนุรักษ์ภูมิปัญญาการประดิษฐ์พวงมาลัยกระดาษแล้ว ยังเท่ากับเป็นวิธีการจัดการกับปัญหาสังคมผู้สูงอายุในเชิงรุก (Active Management) โดยเป็นการสร้างให้ผู้สูงอายุรู้สึกมีคุณค่าในชีวิต ลดความเครียด ไม่มีอคติต่อตนเอง และยังเสริมสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน ทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกว่าตนนั้นยังมีความสำคัญต่อชุมชนและสังคม อีกทางหนึ่งก็เป็นการลดการประทุษร้ายหรือการกีดกันจากสังคม โดยเฉพาะการมองว่าผู้สูงอายุไม่มีความสามารถหรือเป็นภาระของคนวัยอื่น (กัณธิชา มิ่งมิตวัน และ ชุตินพงศ์ คงสันเทียะ, 2566 : 490 - 491)

ประโยชน์ของการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุโดยภูมิปัญญาท้องถิ่นพวงมาลัยกระดาษอีสาน (พวงมาลัย) เป็นฐานประโยชน์ในด้านร่างกายและสรีระของผู้สูงอายุ

กิจกรรมการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุโดยประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาการประดิษฐ์พวงมาลัยกระดาษอีสานในจังหวัดอุดรธานี ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อร่างกายของผู้สูงอายุ กล่าวคือ เป็นการออกกำลังกายกล้ามเนื้อมัดเล็ก ได้แก่ การใช้นิ้วมือในการหยิบจับ การใช้กล้ามเนื้อตาจากการสังเกตและสำรวจ ซึ่งทำให้มือกับตาทำงานได้อย่างประสานสัมพันธ์กัน จนเกิดการพัฒนาวางความคิดและสติปัญญา (ธัญวรัตน์ นุชอุดม และ อินทิรา พรหมพันธุ์, 2561 : 10) ในขณะเดียวกัน การใช้พวงมาลัยกระดาษอีสานเป็นสื่อการเรียนรู้ก็สอดคล้องตามหลักจิตวิทยาสี่ในแนวทางการจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน (Brain Base Learning : BBL) ซึ่งลดทอนและสั่นที่จุดขาดสติช่วยกระตุ้นความสนใจให้อยากเรียนรู้ กระตุ้นการมองเห็น กระปรี้กระเปร่า กระตุ้นกระบวนการคิด ทำให้ผู้สูงอายุสามารถจดจำ และให้ความจำอยู่ได้นาน ๆ (อรอนงค์ ฤทธิ์ฤทัย และคณะ, 2560 : 13) เกิดการใช้ความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นการกระตุ้นใช้

สมองซีกขวา พร้อมๆ กับกระตุ้นระบบไหลเวียนโลหิตจากการออกกำลังกายและมือ ซึ่งมีส่วนทำให้เกิดความเสี่ยงการเป็นโรคสมองเสื่อมหรืออัลไซเมอร์และลดภาวะซึมเศร้าลงได้ (ณรงค์กร ชัยวงศ์ และคณะ, 2565 : 232)

ประโยชน์ในด้านสังคมและวัฒนธรรม

การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นการประดิษฐ์พวงมาลัยกระดาษอีสานมาประยุกต์เป็นกิจกรรมสำหรับพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุในชุมชนดังกล่าว ได้กำหนดเป้าหมายสำคัญคือการเพิ่มบทบาทในทางสังคมแก่ผู้สูงอายุให้กลายเป็นผู้สืบทอดวัฒนธรรม พร้อมกับยับยั้งขีดความสามารถให้กับผู้สูงอายุที่ยังมีสมรรถภาพ ทั้งนี้ก็เพื่อต้องการลดอคติหรือปรับภาพลักษณ์ผู้สูงอายุที่มีต่อคนในชุมชนว่าไม่ใช่ผู้ที่เป็นภาระหรือไร้ความสามารถอีกต่อไป ซึ่งการประทับตราด้วยภาพลักษณ์ด้านลบนี้ทำให้ผู้สูงอายุเกิดการด้อยค่าตนเองจนเกิดความตึงเครียด ดังนั้น ประโยชน์ในทางสังคม ก็คือการทำให้ผู้สูงอายุเกิดความภูมิใจในตนเอง รวมไปถึงเป็นการสร้างสัมพันธ์ภาพและความเข้าใจที่ดีระหว่างกลุ่มคนวัยต่างๆ ในชุมชน นำไปสู่การลดแรงกดดันและความเครียดในกลุ่มผู้สูงอายุ ในขณะที่เดียวกันก็เป็นการลดช่องว่างระหว่างช่วงวัยเนื่องจากเกิดกิจกรรมทำร่วมกัน ซึ่งก็จะส่งผลดีต่อคุณภาพชีวิตด้านสุขภาพกายและจิตใจของผู้สูงอายุตามมา

สำหรับประโยชน์ในด้านวัฒนธรรมนั้น เป็นการทำให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่กำลังจะสูญสลาย ได้กลับมามีหน้าที่ต่อชุมชนอีกครั้ง และทำให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นสามารถดำรงอยู่ได้ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม ดังเช่นตัวอย่างการติดตามผลลัพธ์การนำองค์ความรู้ไปใช้ประโยชน์จริง พบว่า กลุ่มผู้สูงอายุที่เข้าร่วมกิจกรรมได้นำองค์ความรู้การประดิษฐ์พวงมาลัยกระดาษอีสานกลับไปใช้ในงานบุญประเพณีของชุมชน เช่น งานบุญกฐิน ผ้าป่า บุญผะเหวด (พระเวสสันดร) เป็นต้น ซึ่งการใช้ประโยชน์จากพวงมาลัยกระดาษอีสานในทางวัฒนธรรมโดยนำมาเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตนี้เอง ที่อีกนัยหนึ่งคือการฟื้นฟูอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งส่งผลดีต่อกระบวนการสืบทอดภายในชุมชนต่อไปในอนาคต ดังนั้น ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อหน่วยงานที่รับผิดชอบผู้สูงอายุในพื้นที่ (ได้แก่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ต่าง ๆ) สามารถนำกระบวนการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นการประดิษฐ์พวงมาลัยกระดาษอีสานดังกล่าวไปใช้เป็นกิจกรรมพัฒนาศักยภาพของกลุ่มผู้สูงอายุในแต่ละพื้นที่ได้ เช่น การสนับสนุนให้เกิดการปรับใช้ในงานบุญประเพณีสำคัญ การใช้เป็นหลักสูตรการเรียนการสอนในโรงเรียนผู้สูงอายุ หรือส่งเสริมการพัฒนาฝีมือโดยจัดประกวดผลงานระหว่างกลุ่มผู้สูงอายุแต่ละหมู่บ้าน เป็นต้น

ประโยชน์ในด้านเศรษฐกิจของชุมชน

ประโยชน์โดยตรงในทางเศรษฐกิจของการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นพวงมาลัยกระดาษอีสานในการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุในชุมชน คือ ผู้สูงอายุหรือคนในชุมชนสามารถประดิษฐ์สิ่งของตกแต่งในงานบุญประเพณีได้เอง โดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายซื้อจากภายนอก อย่างไรก็ตาม แม้โดยทั่วไปสังคมจะมองว่าผู้สูงอายุคือช่วงวัยที่ก่อให้เกิดผลิตภาพทางเศรษฐกิจที่น้อยกว่าช่วงวัยอื่น หากแต่แนวทางการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุโดยการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นพวงมาลัยกระดาษอีสาน ได้ชี้ให้เห็นช่องทางการสร้างอาชีพและรายได้เสริมที่เหมาะสมกับช่วงวัยแก่ผู้สูงอายุในชุมชน กล่าวคือ พวงมาลัยกระดาษอีสานสามารถยกระดับให้กลายเป็นสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ชุมชนในอนาคต โดยใช้ความรู้และแนวคิดด้านเรขศิลป์หรือกราฟิกดีไซน์ (Graphic Design) เพื่อสร้างเป็นฉลากสินค้า คุณค่า เรื่องเล่า (Story) และอัตลักษณ์ของชุมชน เพื่อสร้างการยอมรับให้กับผู้บริโภค ดังตัวอย่างแนวทางในงานศึกษาของ วรวิรัตน์ เจริญรูป และคณะ (2562 : 315) ที่ทำวิจัยเรื่องการพัฒนาผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยการสร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่มกรณีศึกษาตุลาลานนา ที่พบว่ากลุ่มผู้สูงอายุมีศักยภาพในการต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นการประดิษฐ์พวงมาลัยกระดาษอีสานหรือตุลาลานนา โดยพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์เชิงพาณิชย์ที่สร้างรายได้แก่ผู้สูงอายุ

นอกจากนี้ การสร้างแนวทางยกระดับคุณภาพชีวิตทางเศรษฐกิจให้แก่ผู้สูงอายุผ่านภูมิปัญญาท้องถิ่นพวงมาลัยกระดาษอีสาน ยังสามารถวิเคราะห์ผ่าน “แนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์” ซึ่งเป็นแนวคิดการขับเคลื่อนเศรษฐกิจบน

พื้นฐานของการใช้องค์ความรู้ การศึกษา การสร้างสรรค์งาน และใช้ทรัพย์สินทางปัญญาที่เชื่อมโยงกับรากฐานทางวัฒนธรรม การสั่งสมความรู้ของสังคมและเทคโนโลยี/นวัตกรรมสมัยใหม่ (วิมลกานต์ นิธิศิริวิริศกุล และคณะ, 2562 : 125) ทั้งนี้เพื่อให้ได้ผลิตภัณฑ์และสินค้าที่ไม่ทำลายคุณค่าที่ดั้งเดิมของวัฒนธรรมหรือภูมิปัญญาท้องถิ่นแต่เดิม และสามารถเกิดประโยชน์ต่อผู้สูงอายุและชุมชนได้อย่างยั่งยืน ดังนั้น ข้อเสนอแนะต่อกลุ่มผู้สูงอายุคือ สามารถนำความรู้ การประดิษฐ์พวงมาลัยกระดาดห่อสาหร่ายมาสร้างสรรค์พัฒนาเป็นสินค้าภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือผลิตภัณฑ์ชุมชน ในลักษณะสินค้าโอท็อป (OTOP) โดยใช้ความรู้ด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์และการสร้างมูลค่าเพิ่มโดยสื่อถึงอัตลักษณ์ชุมชน ประวัติความเป็นมา ประเพณี ความเชื่อ เป็นต้น ซึ่งนับเป็นช่องทางหนึ่งสำหรับสร้างงานและรายได้เสริมที่เหมาะสมกับสมรรถภาพช่วงวัยของผู้สูงอายุอีกด้วย

บทสรุป

สถานการณ์สังคมผู้สูงอายุปัจจุบันเป็นสิ่งที่ทั่วโลกกำลังเผชิญอย่างเลี่ยงไม่ได้ ประเทศไทยและจังหวัดอุดรธานี กำลังก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ จึงจำเป็นต้องมีมาตรการขับเคลื่อนและแนวทางปฏิบัติเพื่อรองรับภาวะดังกล่าวอย่างรอบด้าน ในขณะที่ภูมิปัญญาท้องถิ่นก็กำลังเผชิญกับความท้าทายที่มาพร้อมกับการเปลี่ยนแปลงแห่งยุคสมัย ซึ่ง “พวงมาลัยกระดาดห่อสาหร่าย (พวงมโหตร)” นับเป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมด้านหัตถศิลป์ชนิดหนึ่งของภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่นับวันจะหาพบได้ยากขึ้น ด้วยเหตุนี้ การนำเอาภูมิปัญญาท้องถิ่นพวงมาลัยกระดาดห่อสาหร่ายมาประยุกต์เป็นกิจกรรมพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุในชุมชนจึงเป็นแนวทางหนึ่งที่พลีกวิฤตเหล่านั้นให้เป็นโอกาส เพราะนอกจากจะทำให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเกิดการฟื้นฟูและสืบทอดอย่างเป็นระบบแล้ว ยังทำให้ผู้สูงอายุมีบทบาทและพื้นที่ทางสังคมอีกครั้ง ซึ่งช่วยให้ผู้สูงอายุในชุมชนเกิดคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นทั้งด้านร่างกาย ความคิด และจิตใจ

กระบวนการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นการประดิษฐ์พวงมาลัยกระดาดห่อสาหร่ายเพื่อเป็นกิจกรรมพัฒนาศักยภาพของกลุ่มผู้สูงอายุในชุมชนจังหวัดอุดรธานีนั้น สามารถกระทำโดยใช้วิธีการจัดการองค์ความรู้ โดยมีลำดับขั้นตอนได้แก่ การสกัดองค์ความรู้จากปราชญ์ท้องถิ่น การรวบรวมเพื่อจำแนกหมวดหมู่ขององค์ความรู้ การจัดทำสื่อการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับข้อจำกัดของผู้สูงอายุ จากนั้นจึงออกแบบกิจกรรมพัฒนาศักยภาพ เช่น การจัดทำหลักสูตรระยะสั้น การอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อให้ความรู้ เป็นต้น สุดท้ายจึงมีการติดตามผลผลิตและผลลัพธ์จากการดำเนินกิจกรรม ทั้งนี้พบว่า กระบวนการดังกล่าวเป็นวิธีการหนึ่งในการรับมือกับสถานการณ์สังคมผู้สูงอายุในจังหวัดอุดรธานีที่กระทำในเชิงรุก กล่าวคือ ทำให้ผู้สูงอายุได้ถูกยกระดับความสามารถและมีบทบาทในฐานะผู้สืบทอดวัฒนธรรมเป็นผู้ถ่ายทอดประสบการณ์จากรุ่นหนึ่งสู่รุ่นหนึ่ง นอกจากจะทำให้ผู้สูงอายุในชุมชนรู้สึกมั่นคงและมีความสุขจากการได้ทำกิจกรรมร่วมกันแล้ว ยังเป็นความพยายามในการปรับเปลี่ยนมุมมองหรือสร้างทัศนคติใหม่ที่มีต่อผู้สูงอายุ ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุดำรงตนในสังคมอย่างมีศักดิ์ศรี ลดการด้อยค่าตนเอง พร้อมกับสลายเส้นแบ่งระหว่างช่วงวัยที่ก่อให้เกิดอคติและการเลือกปฏิบัติ ทั้งยังมีส่วนช่วยในเรื่องการฝึกฝนสมรรถภาพมือและสมอง โดยเฉพาะการลดความเสี่ยงปัญหาโรคสมองเสื่อมได้ นอกจากนี้ ยังทำให้เห็นแนวทางการยกระดับอาชีพหรือรายได้ที่เหมาะสมแก่ผู้สูงอายุบนฐานทุนทางสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งอาจพัฒนาสู่นวัตกรรมที่สร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจได้ ได้แก่ ผลิตภัณฑ์ชุมชนหรือสินค้าจากภูมิปัญญาท้องถิ่นพวงมาลัยกระดาดห่อสาหร่าย

เอกสารอ้างอิง

กนกวรรณ วังคะฮาด และ บัณฑิต พรหมพักพิง. (2565). คุณภาพผู้สูงอายุตำบลนาโพธิ์ อำเภอน้ำโสม จังหวัดอุดรธานี.

วารสารสังคมศาสตร์ปัญญาพัฒนา, 4(4), 283 - 296.

- กรมกิจการผู้สูงอายุ. (2565). **แผนปฏิบัติการด้านผู้สูงอายุ ระยะที่ 3 (พ.ศ. 2566 - 2580)**. กรุงเทพฯ : กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.
- กรมส่งเสริมวัฒนธรรม. (2561). **มรดกภูมิปัญญาอีสาน**. กรุงเทพฯ : ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- กรมอนามัย. (2566). **ระบบสารสนเทศสนับสนุนด้านการส่งเสริมสุขภาพและอนามัยสิ่งแวดล้อม - ปิรามิดประชากร รวมทั้งหมด ปี 2563** [ออนไลน์]. ค้นเมื่อ 20 พฤษภาคม 2566, จาก <https://dashboard.anamai.moph.go.th>.
- กัญธิชา มิ่งมีวัน และ ชุตติพงศ์ คงสันเทียะ. (2566). การพัฒนากิจกรรมสำหรับผู้สูงอายุในชุมชน : กิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการประดิษฐ์พวงมโหตร (พวงมาลัยอีสาน) บ้านธาตุโพธิ์ทอง หมู่ 18 ตำบลบ้านธาตุ อำเภอเพ็ญ จังหวัดอุดรธานี. ใน การประชุมวิชาการการพัฒนาชุมชน ท้องถิ่น และสังคมระดับชาติ (CSD สัมพันธ์) ครั้งที่ 21 “การพัฒนา : การปรับตัว : ความยั่งยืน”, 1 - 4 กุมภาพันธ์ 2566. 481 - 492. บุรีรัมย์: สาขาวิชาการพัฒนาสังคม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.
- จิราพร วรวงศ์, ฉวีวรรณ ศรีดาวเรือง, ดาวรุ่งวรรณ ถวิลการ, พรพรรณ มนัสจกุล. (2563). การพัฒนาชุมชนเป็นมิตรกับผู้สูงอายุ : โรงเรียนผู้สูงอายุตำบลนาพุ อำเภอเพ็ญ อุดรธานี. **วารสารพยาบาลกระทรวงสาธารณสุข**, 30(2), 150 - 163.
- ชุตติพงศ์ คงสันเทียะ. (2566). **การจัดการองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น การประดิษฐ์พวงมโหตร (พวงมาลัยอีสาน) สำหรับงานบุญประเพณี**. อุดรธานี : สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี.
- เชิดชัย เชื้อบัณฑิต. (2564). การมีส่วนร่วมในการพัฒนาสุขภาพผู้สูงอายุชุมชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอนาเยีย จังหวัดอุดรธานี. **วารสารมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด**, 10(2), 198 - 208.
- ณรงค์กร ชัยวงศ์, นิชาภัทร มณีพันธ์, ปณณทัต บณขุนทด, กัญปะนา ภาพยนตร์. (2565). ชุดกิจกรรมพัฒนาสมองแบบผสมผสานภูมิปัญญาชุมชนต่อการป้องกันภาวะสมองเสื่อมในผู้สูงอายุ กรณีศึกษา ชุมชนตำบลชุมเห็ด อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์. **วารสารการแพทย์โรงพยาบาลอุดรธานี**, 30(2), 225 - 238.
- ธัญวรัตน์ นุชอุดม และ อินทิรา พรหมพันธุ์. (2561). การพัฒนากิจกรรมศิลปะเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางสังคมของเด็กและเยาวชน ในกรณีศึกษาชุมชนต้นแบบ. **วารสารอิเล็กทรอนิกส์ทางการศึกษา**, 15(2), 1 - 14.
- พระครูจันทโรภาส ชาคโร, บุญส่ง สิ้นจันท, สมเดช นามเกตุ. (2564). การประยุกต์ใช้หลักอายุสธรรมในการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุในเขตอำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี. **วารสารมหาจุฬานาครธรรม**, 8(4), 59 - 74.
- ยศพร จันทองจิน. (2556). “พวงมโหตร” สัญลักษณ์การออกแบบพาวลิเลียนการท่องเที่ยว “ไทยทัศน์”. วิทยานิพนธ์. ศิลปมหาบัณฑิต สาขาวิชาการออกแบบภายใน. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- วริวรรณ เจริญรูป, จรัสศรี โนมี่, นิตศักดิ์ เจริญรูป, ภูวเรศ เทพกร. (2562). การพัฒนาผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยการสร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่ม : กรณีศึกษาตุ่งล้านนา. **วารสารวิชาการแพรวากาฬสินธุ์ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์**, 6(2), 315 - 330.
- วิมลกานต์ นิธิศิริวิศกุล, ทรงกลด พลพวก, ธมนพัชร์ ศรีชะพลูสิทธิ. (2562). การประยุกต์ใช้เศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์เพื่อยกระดับผลิตภัณฑ์เปลือกก หนุ่บ้านหนองเกาะ ตำบลตระเปียงเตีย อำเภอลำดวน จังหวัดสุรินทร์. **วารสารรัชต์ภาคย์**, 13(30), 122 - 132.

สาขาวิชามนุษยนิเวศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. (2553). **หลักการและเหตุผลการจัดการความรู้ภูมิปัญญาผู้สูงอายุไทย** [ออนไลน์]. ค้นเมื่อ 10 พฤศจิกายน 2565, จาก <https://www.stou.ac.th/study/km/poompunya/index.html>

สายใจ เจริญรื่น. (2555). **พวงมโหตร**. กรุงเทพฯ : สถาพรบุ๊คส์.

สำนักข่าวกรมประชาสัมพันธ์. (2562). **พมจ.อุดรธานี เสริมพลังภูมิปัญญาผู้สูงอายุสู่ผลิตภัณฑ์ชุมชน สนับสนุนกิจกรรมทางสังคม สร้างสุข สร้างคุณค่าให้ผู้สูงอายุเมืองอุดรฯ** [ออนไลน์]. ค้นเมื่อ 21 พฤษภาคม 2566, จาก <https://nbtworld.prd.go.th/th/news/detail/TCATG190911174414342>.

สำนักงานจังหวัดอุดรธานี. (2565). **แผนพัฒนาจังหวัดอุดรธานี พ.ศ. 2566 - 2570**. อุดรธานี : กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อการพัฒนาจังหวัด สำนักงานจังหวัดอุดรธานี.

สำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัดอุดรธานี. (2560). **จ.อุดรธานี จัดประชุมกรรมการจังหวัดครั้งที่ 12** [ออนไลน์]. ค้นเมื่อ 21 พฤษภาคม 2566, จาก <https://thainews.prd.go.th/th/news/detail/WNSOC6012280010220>

สำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัดอุดรธานี. (2561). **จ.อุดรธานี ขับเคลื่อนนโยบายอุดรธานีเมืองผู้สูงอายุคุณภาพชีวิตดี** [ออนไลน์]. ค้นเมื่อ 21 พฤษภาคม 2566, จาก <https://thainews.prd.go.th/th/news/detail/WNSOC6103070010117>

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2565). **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566 - 2570)**. กรุงเทพฯ : สำนักนายกรัฐมนตรี.

สำนักบริหารการทะเบียน. (2565). **โครงสร้างข้อมูลสถิติจำนวนประชากรแยกอายุ** [ออนไลน์]. ค้นเมื่อ 20 พฤษภาคม 2566, จาก <https://stat.bora.dopa.go.th/stat/statnew/statMenu/newStat/home.php>

สุรเดช ลุนทรานนท์. (2562). **ผู้สูงอายุ และต่งไล่ห่ม: การดำรงอยู่ของภูมิปัญญาท้องถิ่นย่านวัดเกต. วารสารช่วงฉายาสำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่**, 14, 144 - 177.

อรอนงค์ ฤทธิฤทัย, สัณชัย สันติเวช, นิธิวดี ทองป่อง. (2560). **จิตวิทยาสีกับห้องเรียน BBL. วารสารศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยขอนแก่น**, 40(1), 1 - 14.

Phuttharak T. and Meekaew N. (2019). Perception of Urban Residents towards Urban Development Impacts in Udon Thani City, Thailand. *KKU International Journal of Humanities and Social Sciences*, 9(3), 1 - 19.

บุคลากรกรม

กรกมล แทรวิส, วิทยากรพิเศษ สำนักงานคุมประพฤติจังหวัดอุดรธานี (ผู้ให้สัมภาษณ์). ชุตติพงศ์ คงสันเทียะ (ผู้สัมภาษณ์). ที่ สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี. เมื่อวันที่ 20 เมษายน 2565.

พระครูศรีปัญญาวิสฐู ธีรปัญญา, เจ้าอาวาสวัดศิริบุญธรรม ตำบลกุดดินจี่ อำเภอนากลาง จังหวัดหนองบัวลำภู (ผู้ให้สัมภาษณ์). ชุตติพงศ์ คงสันเทียะ (ผู้สัมภาษณ์). ที่ วัดศิริบุญธรรม ตำบลกุดดินจี่ อำเภอนากลาง จังหวัดหนองบัวลำภู. เมื่อวันที่ 3 พฤษภาคม 2565.

คุณค่าและความงามของพระพุทธรูปไม้อีสานในวัดอำมือง

Value and Aesthetic of the Wooden Buddha in Ah Mong Temple

กานต์ กาญจนพิมาย^{1*} ตรีนุชา สุขเกษม¹ อุษา กลมพันธ์¹ ศิริประภา รัตนรวมการ¹ และ ศิริประภา สันตะวงศ์¹

Kan Kanjanapimai^{1*}, Treechada Sukasem¹, Usa Klompun¹, Siraprapha Ratanaruamkarn¹, and

Siraprapha Suntawong¹

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์^{1*}

Faculty of Humanities and Social Sciences, Surindra Rajabhat University^{1*}

*Corresponding author, e-mail: saucearmspandaman@gmail.com

วันที่รับบทความ: 9 มิถุนายน 2566; วันแก้ไขบทความ: 29 สิงหาคม 2566; วันตอบรับบทความ: 29 สิงหาคม 2566

บทคัดย่อ

พระพุทธรูปไม้วัดอำมือง มีจุดประสงค์ในการสร้างเพื่อระลึกถึงองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า (ตัวแทน) เพื่อสร้างรูปเคารพสักการะจากความรู้สึกศรัทธาและเลื่อมใส และเพื่อเป็นรูปแบบของการกระทำความดีหรือบุญในสังคม (ผลของการกระทำ) ตามคติความเชื่อของพุทธศาสนา พระพุทธรูปไม้วัดอำมืองเป็นงานพุทธศิลป์ตามแบบศิลปะท้องถิ่น โดยผสมผสานคติความเชื่อแบบท้องถิ่นกับพุทธศาสนา และศาสนาพราหมณ์-ฮินดูเข้าด้วยกัน พระพุทธรูปไม้วัดอำมืองแสดงให้เห็นถึงความงามทั้งภายนอกและภายใน รวมทั้งคุณค่าจากผู้สร้าง (ศิลปิน) ที่ได้สะท้อน วิถีชีวิต ความเชื่อ วัฒนธรรมและประเพณี ของคนอีสานใต้ได้อย่างลงตัว

คำสำคัญ: คุณค่า ความงาม พระพุทธรูปไม้อีสาน วัดอำมือง

Abstract

The Wooden Buddha in Ah Mong with the purpose of creating for remembering the Lord Buddha, an idol worshipped from faith and devotion, a form of good deeds from the beliefs of Buddhism. The Wooden Buddha in Ah Mong is a Buddhist work of local art and combines local beliefs with Buddhism and Brahmanism - Hinduism together. The Wooden Buddha in Ah Mong temple demonstrates both external and internal beauty as well as value from the creator (Artist) by reflecting on the way of life, beliefs, culture and traditions of the I-SAN (South - Eastern) people perfectly.

Keywords: Value, Aesthetic, Buddhist Image, Ah Mong Temple

บทนำ

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ หรือ เรียกว่า “อีสาน” มาจากคำภาษาสันสกฤตว่า “อีสาน” หมายถึง ทิศตะวันออกเฉียงเหนือ หรือ พระศิวกะหรือพระรุทระ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556 : 1419) คือ กลุ่มคนผู้อาศัยในบริเวณนี้ มักถูกเรียกรวมว่า คนอีสาน ในความเป็นจริงนั้น ในพื้นที่ดังกล่าวมีความหลากหลายทางชาติพันธุ์รวมกันอาศัยอยู่ เช่น

ขมุ ซอง โส้ แส็ก กะลอง ข่า กวย ไทย-โคราช ไทย-ลาว ผู้ไทย ย้อ โย้ย ข่าพรวัว พวน บุร เป็นต้น อาจกล่าวได้ว่า คนอีสานมีความหลากหลายทางวัฒนธรรม (พหุวัฒนธรรม) เช่น ภาษาถิ่น ประเพณีท้องถิ่น อาหาร รวมถึงความเป็นอยู่ท้องถิ่น ซึ่งภายในพื้นที่อีสาน ยังสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มอีสานตอนบน โดยมากมีกลุ่มชาติพันธุ์ไทย-ลาวเป็นหลัก และในกลุ่มอีสานตอนล่าง หรือเรียกว่ากลุ่มอีสานใต้ มีกลุ่มไทย-ขแมร์ เป็นหลักรวมถึง ชาวไทย-กวย กระจายตามส่วนต่าง ๆ ของพื้นที่อีสานใต้

กลุ่มอีสานใต้ คือกลุ่มที่มีสายวัฒนธรรมกัมพูชา เชื่อมโยงกับกลุ่มชาติพันธุ์ ไทย-ขแมร์ อยู่บริเวณพื้นที่ 5 จังหวัดในภาคอีสาน คือ นครราชสีมา บุรีรัมย์ สุรินทร์ ศรีสะเกษ และอุบลราชธานี ซึ่งในพื้นที่ดังกล่าว กลุ่มสายวัฒนธรรมไทย-ขแมร์ ยังคงมีความเข้มแข็งและมีบทบาทต่อสังคมอย่างชัดเจน เช่น ภาษาถิ่น วัฒนธรรมประเพณี อาหารการกิน การดำรงชีวิต เป็นต้น โดยเฉพาะ จังหวัดบุรีรัมย์ ศรีสะเกษ และสุรินทร์ โดยที่จังหวัดสุรินทร์เป็นจังหวัดที่มีประชากรกลุ่มไทย-ขแมร์มากที่สุด ชาวไทย-ขแมร์ ต่างดำเนินชีวิตโดยมีศิลปะวัฒนธรรมอันเก่าแก่สืบต่อมาช้านาน จนถึงปัจจุบัน เช่น ศิลปะการทอผ้าไหม หัตถกรรมจักสานหวาย การแกะสลัก เครื่องเงิน ศิลปะการแสดง การละเล่นพื้นบ้านต่าง ๆ (ราศี ชัยมูล, 2542 : 2) รวมถึงวรรณกรรมท้องถิ่น ดนตรี วัฒนธรรมและประเพณี เนื่องจากความใกล้ชิดทางภูมิศาสตร์ระหว่างชายแดน และการเคลื่อนตัวของกลุ่มคนตามชายแดนมานับตั้งแต่อดีต จึงทำให้จังหวัดสุรินทร์เป็นศูนย์กลางของการตั้งถิ่นฐานของชาวเขมรสูง ที่เรียกเขมรสูงเพราะตั้งถิ่นฐานอยู่บนภูเขาไม้คานหรือพนมดงรัก (อัจฉรา ภาณุรัตน์, 2551 : 97) ทำให้มีการตั้งรกรากและถิ่นฐานอย่างถาวรในบริเวณจังหวัดสุรินทร์

จังหวัดสุรินทร์ มีการกระจายตัวของ กลุ่มไทย-ขแมร์ มากที่สุดในกลุ่มอีสานใต้ เนื่องมาจากมีอาณาเขตส่วนหนึ่งติดกับราชอาณาจักรกัมพูชา ประชาชนยังใช้ภาษาถิ่น (เขมรถิ่นไทย) ยังคงมีการติดต่อสื่อสารระหว่างประชาชนในพื้นที่จังหวัดสุรินทร์กับประชาชนของประเทศกัมพูชา ผ่านการแลกเปลี่ยนทางชายแดนถาวรไทย-กัมพูชา หรือ นิยมเรียกกันว่า ช่องจอม (โอรเสม็ด) ทำให้ยังคงรักษาเอกลักษณ์ด้านวัฒนธรรมเอาไว้อย่างเหนียวแน่นตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ตัวอย่างที่ชัดเจนคือ ประเพณีของคนสุรินทร์ที่ยังคงเชื่อมโยงกับชาติพันธุ์ขแมร์ เช่น แขนกัร แขนโฌนตา แขนขมอด แขนเนียกตาเป็น เป็นต้น สะท้อนให้เห็นว่า ประเพณีท้องถิ่นมีความสำคัญในทุกมิติต่อชุมชนและการดำรงชีวิตของคนสุรินทร์ รวมทั้งความศรัทธาในพระพุทธศาสนาแบบผสมท้องถิ่น คติความเชื่อท้องถิ่น เช่น ม้องกัวล จองโต มมัวต โฉล โบล แก-กรัวะ บ้องกอก เป็นต้น คติในเรื่องข้อห้าม (เตือก) ในชีวิตและการประกอบอาชีพ และประเพณีการละเล่นต่าง ๆ เช่น กะโน้ปติงต้อง เจริง กันตริ้ม เรือมอ้ายย เรือมอันเร ลูตอันเร เรือมตรข เป็นต้น ให้เป็นเมืองเอกลักษณ์วัฒนธรรมขแมร์โบราณ

ความเชื่อมโยงและความสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่ ส่งผลต่ออิทธิพลและวัฒนธรรมกลุ่มไทย-ขแมร์ ลักษณะเฉพาะเกิดขึ้นจากสาเหตุของการเคลื่อนย้าย คน บริเวณรอยต่อของชายแดน อิทธิพลส่วนหนึ่งมาจากการนับถือพุทธศาสนาแบบท้องถิ่น ความเชื่อเรื่องศาสนาของคนอีสานทั้งหมด รวมถึงกลุ่มอีสานตอนล่าง(อีสานใต้) มีความเชื่อและศรัทธาต่อพุทธศาสนา นอกจากนี้ยังได้รับอิทธิพลจากคนไทยภาคกลางที่ใช้แนวคิดพุทธศาสนาเป็นกรอบในการขัดเกลาผู้คนในสังคมไม่ให้กระทำความผิด คือ สอนให้เกรงกลัวต่อบาป ละอายต่อการทำบาป ไม่กล้าทำผิดศีลธรรม ขณะเดียวกันพุทธศาสนาংশอนผู้คนให้ทำบุญ คือ ทำกรรมดีด้วยวิธีการต่าง ๆ เมื่อตายไปจะได้ขึ้นสวรรค์ จึงเป็นกุศโลบายให้คนทำดี (กฤษฎา ศรีธรรมา, 2558 : 47) โดยการปลูกฝังคติความเชื่อในเรื่องกรรมได้ขยายอิทธิพลลงสู่สังคมอีสาน พุทธศาสนาจึงยังรักคติความเชื่อ และผสมผสานกลายเป็นศาสนาท้องถิ่น (Popular Buddhism) ของสังคมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภายหลังการรับเอาแนวความเชื่อทางพระพุทธศาสนามาเป็นภูมิปัญญาทางด้านศาสนา ได้สอดแทรกคติความเชื่อเรื่อง กรรม ไปสู่หลักประพฤติปฏิบัติของสังคม กลายเป็นกรอบศีลธรรมและจริยธรรมท้องถิ่น ว่าด้วยเรื่องเจตนา การกระทำ และผลแห่งการกระทำ จนกระทั่งพัฒนาไปสู่รูปแบบของประเพณีและวัฒนธรรมทางพุทธ

ศาสนาแบบท้องถิ่น เช่น คติความเชื่อในเรื่อง ฮีต 12 และกอง 14 งานบุญประเพณี หลักความเชื่อ โชคลาง รวมถึง รูปเคารพ (พระพุทธรูป) เป็นต้น

พระพุทธรูป ได้เข้ามามีบทบาทในพื้นที่โดยเชื่อมโยงระหว่าง หลักคำสอนกับความศรัทธาของคนในแต่ละพื้นที่ อิทธิพลความเชื่อทางศาสนาได้ผสานระหว่างจินตนาการท้องถิ่นกับรูปแบบทางพุทธศาสนา เป็นภาพสะท้อนการนับถือผู้ศรัทธาในหลักคำสอนและวิถีปฏิบัติของพระพุทธศาสนา พระพุทธรูปจึงเป็นเสมือนตัวแทนของศาสนาและตัวแทนของชุมชนหรือท้องถิ่นนั้น ๆ ด้วย เพราะการสร้างพระพุทธรูปนั้น คือการนำเอาเอกลักษณ์เฉพาะของสังคมมาผสมหลอมรวมเข้ากับพุทธศิลป์ เรียกว่า สกุลช่างท้องถิ่น (ศิลปะชาวบ้าน) มีการตกแต่งตัดต่อเพิ่มเติมให้เหมาะสมกับสังคมของตนเอง ดังปรากฏพระพุทธรูปตามภูมิภาคต่าง ๆ มีความแตกต่างและเอกลักษณ์ของสังคมนั้น ๆ การสร้างพระพุทธรูปนั้น สามารถสร้างด้วยวัสดุหลากหลาย เช่น เหล็ก หิน ดิน ทองเหลือง ทองแดง ทองคำ เงิน ชิน สำริด เป็นต้น รวมถึง ไม้ (พระพุทธรูปไม้) เป็นวัสดุที่สามารถหาได้ทั่วไป แต่มีคุณสมบัติไม่คงทนและถาวรเท่ากับวัสดุอื่น ๆ

พระพุทธรูปไม้ เป็นรูปเคารพของ พระพุทธเจ้าตามคติความเชื่อในการสร้างขึ้น โดยปรากฏได้ทั่วทุกภูมิภาคของประเทศไทย ดังที่ได้กล่าวมาแล้วในข้างต้น การสร้างพระพุทธรูปสามารถสะท้อนวิถีชีวิต ความเชื่อ ความศรัทธาความเป็นอยู่ของคนในแต่ละภูมิภาคได้ โดยพระพุทธรูปไม้อีสาน หรือนิยมเรียกสั้น ๆ ว่าพระไม้ เป็นศาสนวัตถุที่ครั้งหนึ่งนิยมสร้างเพื่อตอบสนองความต้องการของสังคมอีสาน (วิทยา วุฒิไธสง, 2565 : 2) กล่าวคือพระพุทธรูปพระพุทธรูปไม้หรือพระไม้ ได้สะท้อนวิถีชีวิต ประเพณี ภูมิปัญญา วัฒนธรรม ของคนอีสานทั้ง 2 กลุ่ม คือ กลุ่มอีสานตอนบนและกลุ่มอีสานตอนล่าง ซึ่งมีทั้งความคล้ายคลึงบางอย่าง และมีความแตกต่างบางสิ่งในความเชื่อต่อพระพุทธศาสนา ทำให้ภาพสะท้อนของพุทธศิลป์ (ท้องถิ่น) แตกต่างกันไปด้วยเช่นกัน

พระพุทธรูปไม้ในจังหวัดสุรินทร์ เกิดจากความเชื่อของชุมชน กลุ่มไทย-ขแมร์ นิยมสร้างพระพุทธรูปไม้ในช่วงเข้าพรรษา มีการคัดเลือกไม้มงคล เช่น ไม้จันทร์หอม ไม้ตะเคียน ไม้พยุง ไม้กันเกรา เป็นต้น เพื่อนำมาประกอบพิธีกรรม และมีการแกะสลักพระพุทธรูปไม้เพื่อเป็นพุทธบูชาไปถวายวัดใดวัดหนึ่งในวันออกพรรษา หรือ “วันเทโวโรหนะ” พระพุทธรูปไม้ในจังหวัดสุรินทร์จึงสะท้อนถึงพุทธศิลป์ (ท้องถิ่น) ในสายวัฒนธรรม สกุลช่างท้องถิ่นไทย-ขแมร์ ได้อย่างชัดเจนโดยมีความคล้ายคลึงกับวัฒนธรรมเขมร แสดงถึงคุณค่าและความงดงามวิถีชีวิตของคนในจังหวัดสุรินทร์ซึ่งยังคงความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมท้องถิ่นอยู่

วัดอาม็อง

วัดอาม็อง ตั้งอยู่ที่บ้านอาม็อง เลขที่ 27 หมู่ที่ 13 ต.ท่าสว่าง อ.เมืองสุรินทร์ จ.สุรินทร์ มีเนื้อที่ 15 ไร่ 40 ตารางวา สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย วัดอาม็องได้รับอนุญาตให้สร้างวัด เมื่อวันที่ 21 มีนาคม พ.ศ.2528 ตั้งชื่อวัดอาม็อง เมื่อวันที่ 30 ธันวาคม พ.ศ.2528 และได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา เมื่อวันที่ 27 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2547

ปัจจุบันมี พระมหาสุขสันต์ สุจิตโต/อุตสาห์ดี ป.ธ.3, น.ธ.เอก, พธ.บ., คม. ดำรงตำแหน่งผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาสวัดอาม็อง มีพระภิกษุและสามเณรในวัดทั้งหมด 18 รูป

ทำเนียบเจ้าอาวาส

1. พระอธิการพลัน จนทโชโต พ.ศ. 2528 – พ.ศ. 2533
2. พระอธิการน้อย โกวิท พ.ศ. 2533 – พ.ศ. 2543
3. พระอธิการวิลาส กนตวิโร พ.ศ. 2543 – พ.ศ. 2556

4. พระครูโสภณธรรมาภิรักษ์, ดร. (วิรัตน์ โสภณสีโล ป.ธ.3 น.ธ.เอก) พ.ศ. 2556 – พ.ศ. 2565
5. พระมหาสุขสันต์ สุจิตโต/อุตสาห์ดี (ป.ธ.3, น.ธ.เอก) พ.ศ. 2565 – ปัจจุบัน

พระพุทธรูปไม้ในวัดอาม้อง

พระพุทธรูปไม้อีสานตอนล่าง ไม่สามารถระบุได้ชัดเจนว่ามีประวัติความเป็นมาเช่นไร เช่นเดียวกันกับพระพุทธรูปไม้อีสานตอนเหนือ ในอีสานได้มีคติความเชื่อในทางพุทธศาสนาเช่นเดียวกับการสร้างพระพุทธรูปในภูมิภาคต่าง ๆ โดยเชื่อในเรื่องของผลบุญ บารมี ตัวแทนพระพุทธเจ้า เป็นต้น พระพุทธรูปหรือพระพุทธรูปไม้ ในบริเวณอีสานใต้ โดยมากนิยมสร้างพระพุทธรูปปาง ปางประทานพรและปางนาคปรก เป็นส่วนใหญ่ ดังปรากฏในวัดอาม้อง ดังภาพที่ 1

(ก)

(ข)

(ค)

(ง)

ภาพที่ 1 พระพุทธรูปปางนาคปรก (ก) (ข) (ค) (ง)

ที่มา : กานต์ กาญจนพิมาย (2566ก)

จากภาพที่ 1 ความสัมพันธ์ระหว่างนาคกับคติความเชื่อท้องถิ่น คติความเชื่อพราหมณ์-ฮินดู รวมถึงคติความเชื่อในพุทธศาสนา ทำให้การสร้างพระพุทธรูปนาคปรกเป็นที่นิยมของชาวกัมพูชาและบริเวณอีสานใต้ มีอิทธิพลต่อการสร้างรูปเคารพและประติมากรรมรวมถึงพระพุทธรูปไม้ด้วยเช่นเดียวกัน

นอกจากนี้ยังปรากฏพระพุทธรูปปางตามพุทธประวัติ อาทิเช่น ปางห้ามญาติ ปางห้ามสมุทร ปางสมาธิ ปางมารวิชัย เป็นต้น ดังภาพที่ 2

(ก)

(ข)

(ค)

(ง)

ภาพที่ 2 พระพุทธรูปปางห้ามญาติ (ก) ปางห้ามสมุทร (ข) ปางมารวิชัย (ค) ปางสมาธิ/ ทรงเครื่อง (ง)

ที่มา : กานต์ กาญจนพิมาย (2566ข)

จากภาพที่ 2 จะเห็นได้ว่า การสร้างพระพุทธรูปไม่ว่าวัสดุจะเป็นชนิดใด พื้นฐานคติความเชื่อของคนอีสานตอนล่างมักนิยมสร้างบนพื้นฐานปางนาคปรก หรือในราชอาณาจักรกัมพูชา เรียก ปางปรกนาค สะท้อนให้เห็นความสัมพันธ์และการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมเช่นเดียวกับอีสานตอนบนระหว่างสองฝั่งโขง ความสัมพันธ์ทาง

ภูมิศาสตร์ส่งผลต่ออิทธิพลความเชื่อ รูปแบบสังคม วิถีชีวิต เหนือสิ่งอื่นใดนั้นคือความกลมกลืนโดยยึดถือพุทธศาสนาเป็นหลักในการดำรงชีวิต การสร้างพระพุทธรูปไม้จึงปรากฏขึ้นเพื่อตอบสนองตนเอง ชุมชน และสังคม โดยมีได้มองเพียงรูปลักษณ์จากวัสดุ แต่มองไปถึง ตัวแทน ที่แฝงไว้ภายใน (พระพุทธรูปเจ้า) สะท้อนความงามภายในและภายนอก

ความงามของพระพุทธรูปไม้วัดอาเมือง

ความงาม คือ สถานภาพของสิ่งใดสิ่งหนึ่งซึ่งก่อให้เกิดความเพลิดเพลิน และความชื่นชม ความแปลกตา น่าทึ่ง ผ่านการเข้าใจและการรับรู้ของสิ่ง ๆ นั้น หรือ เป็นสิ่งที่ชวนให้หลงใหล พึงพอใจ ความงามหรือสุนทรียะ เกิดขึ้นระหว่างความงามของวัตถุและความงามในจิตใจของเราความงามเกิดจากความสัมพันธ์ของวัตถุและสุนทรียภาพในตัวเรา ความงามของธรรมชาติ ความงามของภาพเขียน ความไพเราะงดงามของกวีนิพนธ์อาจมีอยู่ แต่ตัวเราเองต้องมีศักยภาพในการชื่นชมหรือสื่อสารความงาม เราจึงจะสัมผัสกับความงามนั้นได้ (วิรุณ ตั้งเจริญ, 2546 : 45) ความงามจึงปรากฏแก่ผู้รู้จากสิ่งที่ถูกรับรู้

พระพุทธรูป จัดอยู่ในประติมากรรมประเภทรูปเคารพ หมายถึงงานปาติมากรรมที่สร้างขึ้นเพื่อเป็นที่เคารพบูชา หรือ สิ่งแทนในทางความเชื่อและศาสนา พระพุทธรูป หรืออัครสาวก รูปพระคริสต์และนักบุญต่าง ๆ เป็นตัวอย่างที่แสดงให้เห็นเกี่ยวกับคติความเชื่อดังกล่าว ลักษณะของปาติมากรรม รูปเคารพจะมีความแตกต่างกันไปตามปรัชญาของแต่ละศาสนาตลอดจนอิทธิพลและความเชื่อของมนุษย์สมัยนั้น ๆ (สุชาติ เถาทอง, 2532 : 131) พระพุทธรูปไม้จึงเป็นประติมากรรมรูปเคารพเพื่อเป็นตัวแทนพระพุทธรูปเจ้าและความศรัทธาของคนในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

การสร้างพระพุทธรูป โดยมากมีรูปแบบทางศิลปะ 2 สกุล คือ ศิลปะสกุลช่างหลวง คือ มีรูปแบบ สัดส่วนมาตรฐาน วิธีการเป็นเอกภาพกัน กับ ศิลปะชาวบ้านหรือศิลปะท้องถิ่น ศิลปะชาวบ้าน คือ การร้องรำทำเพลง จิตรกรรม การวาดเขียน และอื่น ๆ ซึ่งมีกำเนิดมาจากชีวิตจิตใจของประชาชน เรียกว่า ศิลปะชาวบ้าน (วิบูลย์ ลี้สุวรรณ, 2546 : 6) ไม่มีรูปแบบ สัดส่วนตายตัว จดจำ จินตนาการตาม ศิลปินท้องถิ่น ความงามของศิลปะท้องถิ่นจึงสะท้อนออกมาได้ทั้งภายนอกและภายใน

ความงามภายนอก คือ การแสดงออกมาเป็นวัตถุหรือความจริงที่ปรากฏขึ้นมาเป็นพระพุทธรูปไม้อีสานในประเด็นนี้เองคือความจริง ที่สะท้อนสัจธรรมเพราะโดยส่วนใหญ่ ศาสนศิลป์มักแสดงคามหมาย คำสอนหรือบางสิ่งบางอย่างที่บ่งชี้ถึงความเป็นศาสนานั้น ๆ ในแง่ศาสนาศิลป์น่าที่จะจัดอยู่ในกลุ่มสัจนิยม (Realism) ที่สะท้อนความเป็นจริง สัจธรรม คำสอน ภูมิปัญญา และสะท้อนประสบการณ์ของศิลปิน

ความงามจากวัตถุ (พระพุทธรูปไม้) การเชื่อมโยงเช่นนี้อาจกล่าวได้ว่าเป็นความงามแบบสัมพัทธนิยม (Relationism) คือ มีความงามระหว่างวัตถุและความงามที่อยู่ในตัวสุนทรียธาตุ เพราะต้นแบบของพระพุทธรูปเป็นแบบอุดมคติ ความพึงพอใจของศิลปินคือได้สัดส่วนตามงามศิลปะ กลมกลืนดูสวยงามและตรงตามอุดมคติในทางศาสนาเพื่อให้เกิดความงามที่ปรากฏเป็นรูปธรรม

ความงามภายใน คือ คุณค่าและความดี ซึ่งปรากฏออกมาเป็นรูปธรรมมีคุณค่าความงามในแบบอัตนัย (ศิลปิน) ธาตุของความงามปรากฏพร้อมกับศิลปินที่เป็นผู้ถ่ายทอดผลงานออกมา ดังคำกล่าวว่า “ศิลปกรรมเป็นส่วนหนึ่งของคนหนึ่ง ๆ เสมอหรือพูดให้ถูกกว่านั้นว่าเป็นสิ่งที่แยกไม่ออกจากบุคคล” (กิริติ บุญเจือ. 2522 : 34) ผู้ที่เข้าใจพระพุทธรูปไม้ ไม่ได้เผชิญหน้ากับสุนทรียธาตุในฐานะบุคคลหรือวัตถุ หากแต่เป็นการเผชิญหน้ากับตัวผู้สร้างขึ้นเองความงามในแง่จึงเป็นแบบอัตนัย ในอีกแง่หนึ่ง ความงามตามความหมายของพระพุทธศาสนา ความงาม ก็คือความดี ในทางพระพุทธศาสนา ประเด็นนี้หากมองในแง่ของการสร้างพระพุทธรูปไม้อีสานแล้วก็นับได้ว่าเป็นความดีในการกระทำที่มีเจตนาดีซึ่งเป็นความงามภายในจิตใจและได้สะท้อนออกมาในรูปของวัตถุหรือรูปธรรมขึ้นมา มูลเหตุจึงมา

จากความดี และความดี คือ ความงาม อาจกล่าวได้ว่า คือ ความงามภายในจิตใจได้สะท้อนออกมาในรูปของวัตถุ ที่รองรับนามธรรมคล้ายกับการทำความดีอื่น ๆ

ดังนั้น ความงามของพระพุทธรูปไม้จึงปรากฏมาทั้ง 2 ส่วนคือ ความงามภายนอกและความงามภายใน ซึ่งภายนอกนั้น สะท้อนความเป็นวัฒนธรรมท้องถิ่น (อีสานใต้) มีปางนาคปรก รูปธรรมแบบวัฒนธรรมร่วมกัมพูชา มีสัดส่วนความงามตามแบบศิลปะท้องถิ่น และภายในนั้นสะท้อน คติความดี คติความเชื่อท้องถิ่น คติความเชื่อพราหมณ์-ฮินดูและคติความเชื่อพุทธศาสนาได้เป็นอย่างดี ออกมาเป็นเอกลักษณ์ของพระพุทธรูปไม้อีสานใต้

คุณค่าของพระพุทธรูปไม้วัดคามือ

คุณค่า คือ คุณสมบัติที่ได้จากการประเมินสิ่งใดสิ่งหนึ่ง (ราชบัณฑิตยสถาน, 2548 : 104) การประเมินคุณค่าของพระพุทธรูปไม้ ตั้งอยู่บนฐานของ ความงาม ความดี และความจริงเราสามารถจำแนกออกเป็น 2 ส่วนได้คือ

คุณค่า สะท้อนความงามภายนอก คือ การที่สิ่งใดสิ่งหนึ่งมีค่านอกตัว กล่าวคือ พระพุทธรูปไม้ ทำหน้าที่รูปธรรม ในฐานะตัวแทน(สัญลักษณ์)พระพุทธเจ้า ปรากฏเป็นวัตถุธรรมทำหน้าที่เป็นเครื่องมือ (Means) ไปสู่ความดี (ความงามภายใน) โดยถวายแด่พุทธศาสนา ความงามภายนอกสะท้อนคุณค่า วิถีชีวิต สุนทรียธาตุของศิลปินโดยตรงจากภายนอกเป็นเครื่องมือที่สะท้อนความงาม ความน่าทึ่ง ความประทับใจ ของผู้รับรู้โดยตรง

คุณค่า สะท้อนความงามภายใน คือ การที่สิ่งใดสิ่งหนึ่งมีค่าในตัวเอง กล่าวคือ พระพุทธรูปไม้ ในฐานะเป็นเครื่องมือ (Means) นำไปสู่เป้าหมาย (End) ในฐานะของความดีจากผลการกระทำของผู้สร้าง ดังนั้นคุณค่าภายในของพระพุทธรูปไม้ คือ ผลของการทำไม่ว่าจะด้วยเหตุผลในการสร้าง (กระทำ) ด้วยเป้าหมายใดคุณค่าที่แฝงไว้คือเรื่องเดียวกัน ความงามที่เกิดขึ้นจึงเป็นความงามภายในของผู้สร้าง

นอกจากนี้ วัสดุในการสร้างขึ้น คือไม้ มีคุณสมบัติไม่คงทนและถาวร เราสามารถนำคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาประยุกต์ใช้เพื่ออธิบายให้สอดคล้องกับหลักไตรลักษณ์ หรืออธิบายธรรมชาติของ สรรพสิ่ง การเกิดขึ้น (อุปาทะ) ตั้งอยู่ (ฐิติ) และดับไป (ภังคะ) ได้ กุศโลบายทางธรรม สามารถอธิบายโดยเป็นนัยยะของคำสอน การไม่ยึดติดต่อภาพลักษณ์ของพระพุทธเจ้า ความงามมิได้เกิดขึ้นเพียงภายนอกแต่ได้สะท้อนความงามบริสุทธิ์จากภายใน

คุณค่าของพระพุทธรูปไม้ของวัดคามือ ตั้งอยู่บนฐานของความงาม ความดี และความจริง ซึ่งหากเราแบ่งตามหลักแห่งประโยชน์หรือหลัก (กรรม) การกระทำ รวมถึงผลลัพธ์จากการกระทำตามหลักของพุทธศาสนา เราสามารถจำแนกคุณค่าได้เป็น 3 ประเภท

1. คุณค่าต่อตนเอง คือ ผลที่ได้รับทั้งทางตรงและทางอ้อมจากการสร้างพระพุทธรูปไม้ คุณค่าภายในได้กระทำความดี จากผลของการกระทำของผู้สร้าง คือ ได้รับผลานิสงส์ผลบุญแก่คนสร้าง ต่ออายุและสืบชะตา มีรูปงาม มีบารมีสูง มียศฐา บรรดาศักดิ์ มีความสุข ปราศจากโรค อายุยืนยาว เกิดในตระกูลสูง มีทรัพย์ เป็นต้น กล่าวคือเป็นการกำหนดการกระทำ (กุศล) ดี แก่ตนเองซึ่งได้โดยตรง คุณค่าภายนอก ได้จากการสร้างสรรค์ผลงานในเชิงศิลปะท้องถิ่น สืบสานพุทธศาสนา เป็นต้น จึงก่อให้เกิดคุณค่าทั้งภายในและภายนอกต่อตนเอง

2. คุณค่าต่อชุมชน คือ ผลผลิตจากสังคมโดยได้รับอิทธิพลมาจากพุทธศาสนา ก่อให้เกิดประเพณีท้องถิ่น เกิดงานพุทธศิลป์ท้องถิ่นแก่ชุมชน สร้างความเชื่อมโยงระหว่างคนในชุมชนผ่านรูปเคารพพระพุทธรเจ้า รวมถึงเป็นศูนย์รวมจิตใจของชุมชน

3. คุณค่าต่อสังคม คือ แหล่งเรียนรู้ของชุมชน สำหรับทั้งคนในและคนนอกชุมชน นักเรียนนักศึกษา ผู้สนใจในงานศิลปะ ศึกษามานุษยวิทยา เป็นต้น คงความเป็นอัตลักษณ์วัฒนธรรมอีสานใต้เอาไว้ให้ รวมถึงอนุรักษ์วัตถุมีคุณค่าไว้ให้คงอยู่สืบต่อไป

นอกจากนี้อาจแบ่งออกได้เป็น คุณค่าแท้และคุณค่าเทียม คุณค่าแท้ คือ หลักธรรมคำสอนซึ่งระลึกจากการสร้างพระพุทธรูป หรือ นัยยะของพระพุทธรูปไม้ รวมถึงการระลึกถึงคุณพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้โดยตรงจากพระพุทธรูปไม้ คุณค่าเทียม คือ คุณลักษณะหรือคติการสร้างจากไม้ชนิดต่าง ๆ ตามความเชื่อในเรื่องไม้ เป็นเพียงสิ่งที่ประกอบขึ้นจากสมมติบัญญัติ จึงเป็นลักษณะภายนอกของคุณค่าเทียม

ดังนั้นคุณค่าพระพุทธรูปไม้ของวัดอามื่อง ประกอบด้วยคุณค่าภายในและคุณค่าภายนอก เป็นทั้งคุณค่าแท้และคุณค่าเทียม รวมถึงก่อให้เกิดคุณค่าแก่ตนเอง ชุมชนและสังคมได้ พระพุทธรูปไม้จึงมีส่วนสำคัญในการเติมเต็มหลักคำสอน ความเชื่อของพุทธศาสนา เพื่อให้เหมาะกับคนที่แตกต่างกันไปตามระดับการเรียนรู้ ความเข้าใจคุณค่าก็จะบังเกิดขึ้นจากนัยยะของพุทธธรรมเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีในการศึกษาพุทธศาสนาให้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น

บทสรุป

พระพุทธรูปไม้วัดอามื่อง มีจุดประสงค์ในการสร้างเพื่อระลึกถึงองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า (ตัวแทน) เพื่อสร้างรูปเคารพสักการะจากความศรัทธาและเลื่อมใส เพื่อเป็นรูปแบบของการกระทำความดีหรือบุญในสังคม (ผลของการกระทำ) นอกจากนี้ยังสามารถสะท้อนถึงรูปธรรมหรือพุทธศิลป์ซึ่งถ่ายทอดออกมาเป็นผลงานแบบศิลปะท้องถิ่น ซึ่งผสมผสานคติความเชื่อแบบท้องถิ่นเข้ากับพุทธศาสนา พราหมณ์-ฮินดู ออกมาเป็น รูปธรรม โดยใช้วัสดุไม้เป็นวัสดุ ก่อให้เกิดเป็นสุนทรียภาพสำหรับผู้รับรู้ ปรากฏ ความงามภายนอกและความงามภายใน ซึ่งภายนอกนั้นสะท้อนความเป็นวัฒนธรรมท้องถิ่น (อีสานใต้) มีปางนาคปรก รูปธรรมแบบวัฒนธรรมร่วมกัมพูชา มีสัดส่วนความงามตามแบบศิลปะท้องถิ่น และภายในนั้นสะท้อน คติความดี คติความเชื่อท้องถิ่น คติความเชื่อพราหมณ์-ฮินดูและคติความเชื่อพุทธศาสนาได้เป็นอย่างดี ออกมาเป็นเอกลักษณ์ของพระพุทธรูปไม้อีสานใต้ได้เป็นอย่างดี

คุณค่าและความงามของพระพุทธรูปไม้วัดอามื่อง มีทั้งคุณค่าภายในและคุณค่าภายนอก เป็นทั้งคุณค่าแท้และคุณค่าเทียม รวมถึงก่อให้เกิดคุณค่าแก่ตนเอง ชุมชนและสังคมได้ พระพุทธรูปไม้จึงมีส่วนสำคัญในการเติมเต็มหลักคำสอน ความเชื่อของพุทธศาสนาเพื่อให้เหมาะกับคนที่แตกต่างกันไปตามระดับการเรียนรู้ ความเข้าใจคุณค่าก็จะบังเกิดขึ้นจากนัยยะของพุทธธรรมเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีในการศึกษาพุทธศาสนาให้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น การก่อสร้างพิพิธภัณฑ์พระพุทธรูปไม้โบราณของท่านพระครูโสภณธรรมาภิรมย์ ได้สร้างคุณค่าให้กับวัดอามื่อง ชุมชน และสังคม รวมทั้งคำสอนของพุทธศาสนาผ่านพุทธศิลป์ เพื่อยกระดับความดีในจิตใจของคน ปรากฏออกมาด้วย รูปธรรม จึงควรแค่แก่การยกย่องและสืบทอดแนวความคิด การอนุรักษ์เพื่อให้ยังคงอยู่กับเราสืบต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กฤษฎา ศรีธรรมา. (2558). **ภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสาน**. (พิมพ์ครั้งที่ 4). มหาสารคาม : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- กานต์ กาญจนพิมาย. (2566ก). **พระพุทธรูปปางนาคปรก** [ภาพถ่าย]. 12 พฤษภาคม 2566. สุนทร : วัดอามื่อง หมู่ที่ 13 ตำบลท่าสว่าง อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์.
- กานต์ กาญจนพิมาย. (2566ข). **พระพุทธรูปปางตามพุทธประวัติ** [ภาพถ่าย]. 12 พฤษภาคม 2566. สุนทร : วัดอามื่อง หมู่ที่ 13 ตำบลท่าสว่าง อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์.
- กิริติ บุญเจือ. (2522). **ปรัชญาศิลปะ**. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2548). **พจนานุกรม ศัพท์ปรัชญา อังกฤษ-ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน**. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ : ราชบัณฑิตยสถาน.

- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554**. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : นานมีบุ๊ค.
- ราศี ชัยมูล. (2542). **วิเคราะห์นิทานพื้นบ้านของชาวไทยเขมรบ้านพลวง ตำบลพลวง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์**. วิทยานพนธ์. ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาไทยคดีศึกษา. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- วิทยา วุฒิไธสง. (2565). **พระไม้ลายมือ**. ขอนแก่น : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- วิบูลย์ ลี้สุวรรณ. (2546). **ศิลปะชาวบ้าน Folk Art**. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์อมรินทร์.
- วิรุณ ตั้งเจริญ. (2546). **สุนทรียศาสตร์เพื่อชีวิต**. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์โอแอนด์ไคว.
- สุชาติ เถาทอง. (2532). **ศิลปะกับมนุษย์**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.
- อัจฉรา ภาณุรัตน์. (2551). **ภูมิไทย ชุดไทย ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ**. สุรินทร์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์.

ภูมิปัญญาท้องถิ่นศิลปะการแทงหยวกกล้วยของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยพวน
อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี

Local Wisdom of Banana Stalk Carving Art of Thai Phuan Ethnic Group,
Ban Phue District, Udon Thani Province

ชุตินพงศ์ คงสันเทียะ^{1*} และ กนิษฐา เรืองวรรณศักดิ์¹

Chutipong Khongsanthia^{1*} and Kanittha Rungwannasak¹

สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี^{1*}

The Office of Arts and Culture, Udon Thani Rajabhat University^{1*}

*Corresponding author, e-mail: chutipong.kh@udru.ac.th

วันที่รับบทความ: 7 มิถุนายน 2566; วันแก้ไขบทความ: 26 กรกฎาคม 2566; วันตอบรับบทความ: 27 กรกฎาคม 2566

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นศิลปะการแทงหยวกกล้วยของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยพวน อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี โดยชี้ให้เห็นลักษณะและความสำคัญของศิลปะการแทงหยวกที่มีต่อชาวไทยพวนอำเภอบ้านผือ ผลการศึกษาพบว่า ศิลปะการแทงหยวกกล้วยคือการฉลุจากกล้วยเป็นลวดลายเพื่อนำไปสร้างเป็นปราสาทผึ้ง และห่อปราสาท ใช้เป็นส่วนหนึ่งของพิธีกรรมเกี่ยวกับความตาย ได้แก่ ประดับเมรุเผาศพ อุทิศส่วนกุศลไปยังผู้ล่วงลับ ในบุญออกพรรษาและบุญห่อข้าว มีลวดลายแบ่งได้ 2 ประเภท (1) ลวดลายดั้งเดิม ได้แก่ ลายพันปลา พันสาม ดอกจิก ตีนเต่า/ ผักแว่น และ (2) ลวดลายประยุกต์ ได้แก่ ลายงู/ โหง่ แขนนาง/ วันแล่น และลายนาคร วัสดุและอุปกรณ์สำคัญ คือ ต้นกล้วยตานี และมีดปลายแหลมสำหรับฉลุขนาดต่าง ๆ ปัจจุบันมีปราชญ์ชุมชนที่สืบทอดองค์ความรู้เพียง 1 คน คือ พ่อสมคิด ศรีสว่าง ซึ่งอยู่ให้ความรู้ประจำ ณ พิพิธภัณฑ์ไทยพวนอำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี คุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่นศิลปะการแทงหยวกกล้วยที่มีต่อกลุ่มชาติพันธุ์ไทยพวนอำเภอบ้านผือมีหลายด้าน ได้แก่ คุณค่าในเชิงช่างและงานฝีมือ คุณค่าในเชิงอัตลักษณ์กลุ่มชน คุณค่าเชิงสังคม คุณค่าเชิงปรัชญา/ จิตวิญญาณ/ โลกทัศน์ และคุณค่าด้านเศรษฐกิจและการท่องเที่ยว ปัจจุบันภูมิปัญญาท้องถิ่นศิลปะการแทงหยวกกล้วยกำลังเผชิญกับภาวะวิกฤต โดยเฉพาะการขาดผู้สืบทอด จึงเสนอแนวทางการอนุรักษ์สืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นนี้ ได้แก่ การจัดการองค์ความรู้ให้เป็นหมวดหมู่ การประยุกต์เป็นกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน การประชาสัมพันธ์ในสื่อรูปแบบต่าง ๆ รวมถึงการต่อยอดองค์ความรู้ภูมิปัญญาให้สามารถนำไปใช้ในโอกาสอื่นได้

คำสำคัญ: ภูมิปัญญาท้องถิ่น แแทงหยวก ไทยพวน บ้านผือ

Abstract

This article aims to study the local wisdom of the banana stalk carving art of the Thai Phuan ethnic group, Ban Phue District, Udon Thani Province. By pointing out the characteristics and importance of the banana stalk carving art to the Thai Phuan people of Ban Phue District. The study

found that the banana stalk carving art is carving patterns on banana clams to build wax castles (Pra Sat Phueng) and castle towers (Ho Pra Sat). Used as part of death rituals, including decorating the crematorium, dedicate merit to the deceased during the end of the Buddhist Lent merit event (Bun Ok Phan Sa) and Bun Ho Khao (Wrapped Rice merit event). There are 2 types of patterns: (1) Traditional patterns namely serrated pattern (Lai Fan Pla), triple serrated pattern (Fan Sam), club flowers pattern (Dok Jig), turtle feet (Teen Tao)/ Phak Waen pattern and (2) the applied patterns include Ngo pattern (seem Thai Kanok), Khaen Nang/ Wan Laen pattern and Naga pattern. The important materials and equipment are Tane banana trees (M.balbisiana) and a sharp knife for making cuts of various sizes. At present, there is only one community sage who has inherited the knowledge, Mr. Somkid Srisawang, who is teaching at the Thai Puan Museum, Ban Phue District Udon Thani Province. There are many aspects of the value of local wisdom of the banana stalk carving art on the Thai Puan ethnic group, Ban Phue District, including the value in terms of craftsmanship, value in terms of ethnic identity, social value, Philosophical/ spiritual worldview values and economic and tourism value. Nowadays, local wisdom of the banana stalk carving art is facing a crisis especially the lack of successors. Therefore, a guideline for preserving and inheriting this local wisdom is proposed, namely managing knowledge into categories, application is a community-based learning activity, public relations in various forms of media, including the extension of knowledge and wisdom so that it can be used in other occasions.

Keywords: Local Wisdom, Banana Stalk Carving, Thai Phuan, Ban Phue

บทนำ

มนุษย์ในโลกนี้มีความแตกต่างหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมอย่างมาก ในอดีตก่อนรัฐชาติสมัยใหม่จะเกิดขึ้น การเคลื่อนย้ายของผู้คนจากบริเวณหนึ่งไปยังอีกบริเวณหนึ่งทำได้อย่างเสรีโดยไม่มีพรมแดนรัฐชาติเป็นข้อจำกัด การเคลื่อนย้ายเพื่อแสวงหาพื้นที่ทำกิน หนีภัยพิบัติทางธรรมชาติ ภัยสงคราม หรือเพื่อหลีกเลี่ยงความขัดแย้งที่มีอยู่ในชุมชน ทำให้คนที่พูดภาษาตระกูลเดียวกันและมีวัฒนธรรมคล้ายคลึงกันตั้งถิ่นฐานกระจายตัวตามพื้นที่ต่างๆ อย่างกว้างขวาง เช่น กลุ่มคนไท/ไต ที่อยู่บริเวณตะวันออกเฉียงใต้ของจีนในปัจจุบัน ทางเหนือของเวียดนาม ลาว ไทย รัฐทางตะวันออกของพม่า และรัฐทางตะวันออกเฉียงเหนือของอินเดีย การตั้งชุมชนใหม่อยู่ใกล้กลุ่มภาษาและวัฒนธรรมอื่น ก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน มีปฏิสัมพันธ์ต่อกันอันเนื่องจากการใช้ทรัพยากรร่วมกัน เกิดการรับและปรับเปลี่ยนเอาภาษาและวัฒนธรรมกลุ่มอื่นมาใช้ จนทำให้เกิดปฏิบัติการทางวัฒนธรรมที่หลากหลายมากขึ้น (ขวัญชีวัน บัวแดง, 2559 : 172)

ชาว “พวน” “ลาวพวน” หรือ “ไทยพวน” เป็นกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งในตระกูลไท-กะได ที่มีถิ่นฐานเดิมอยู่แถบเมืองพวน (ปัจจุบันคือเมืองคุน) ในแขวงเชียงขวาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีการอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในประเทศไทยกระจายอยู่ในภูมิภาคต่างๆ ทั้งภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันออก และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยมีการอพยพเข้ามาหลายรอบเนื่องจากหนีภัยศึกสงครามในถิ่นฐานเดิม ชาวพวนกลุ่มแรกอพยพมาเมื่อราวสองร้อยปีที่แล้ว หรือตั้งแต่สมัยกรุงธนบุรีถึงสมัยรัตนโกสินทร์ ช่วงตั้งแต่รัชกาลที่ 1 ถึง รัชกาลที่ 5 ซึ่งชาวพวนกลุ่มใหญ่อพยพ

เข้ามาในช่วงรัชกาลที่ 3 โดยเกาะกลุ่มตั้งถิ่นฐานในแถบลุ่มน้ำภาคกลางของไทยเนื่องจากมีบริบทคล้ายคลึงกับถิ่นฐานเดิม ได้แก่ ลุ่มน้ำท่าจีน ลุ่มน้ำแม่กลอง และลุ่มน้ำเพชรบุรี (อรศิริ ปาณินท์, 2554 : 134) เมื่อกาลเวลาผ่านไป “ชาวพวน” ได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของพลเมืองประเทศไทย จึงมีการนิยามตัวเองใหม่ว่า “ไทยพวน” ซึ่งแสดงผ่านอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่ชัดเจน โดยเฉพาะภาษาไทยพวนและประเพณีพิธีกรรม เช่น พิธีกำเกี่ยงกำฟ้า งานแห่ช้าง เป็นต้น ซึ่งจังหวัดที่พบการตั้งถิ่นฐานและการธำรงรักษาอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ชาวไทยพวนในปัจจุบัน ได้แก่ สุพรรณบุรี ลพบุรี ปราจีนบุรี สระบุรี สุโขทัย อุตรดิตถ์ กำแพงเพชร เพชรบูรณ์ เลย หนองบัวลำภู หนองคาย และอุดรธานี (ไพบูลย์ วิริยะพัฒนไพบูลย์, 2553 : 83 - 84)

จังหวัดอุดรธานี เป็นจังหวัดหนึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่พบการตั้งถิ่นฐานของชาวไทยพวนอย่างหนาแน่น 2 พื้นที่ ได้แก่ พื้นที่ตำบลบ้านเชียง อำเภอหนองหาน และพื้นที่อำเภอบ้านผือ โดยที่ตำบลบ้านเชียงเป็นกลุ่มชาวพวนที่อพยพมาจากลาวในช่วงรัชกาลที่ 3 - 6 ซึ่งจะเรียกตนเองว่า “ไทยพวนบ้านเชียง” ส่วนที่อำเภอบ้านผือนั้น ถือได้ว่าเป็นกลุ่มชาวไทยพวนขนาดใหญ่ที่สุดของจังหวัด โดยเกิดจากการอพยพมาตั้งถิ่นฐาน 2 กลุ่ม กลุ่มแรกเป็นกลุ่มใหญ่อพยพโดยถูกกวาดต้อนมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 3 (พ.ศ. 2370) จากเมืองเชียงขวาง ซึ่งหลบหนีการปล้นฆ่าของชาวฮ่อ จนมาตั้งบ้านเรือนอาศัยข้างหนองน้ำที่ปกคลุมไปด้วยต้นผือ (ปรือ) จึงเรียกชุมชนนี้ภายหลังว่า “บ้านผือ” (ทิวาพร แสงวิจิตร, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 23 พฤษภาคม 2566) ส่วนกลุ่มที่ 2 เป็นการอพยพมาสมทบภายหลังจากอำเภอบ้านผือ จังหวัดลพบุรี โดยมีการตั้งถิ่นกระจายตามตำบลต่าง ๆ ได้แก่ ตำบลบ้านผือ ตำบลกลางใหญ่ ตำบลเมืองพาน ตำบลหายโคก เป็นต้น ทั้งนี้ ลักษณะเด่นของชาวไทยพวนที่สำคัญ คือ การสืบทอดอัตลักษณ์ที่เป็นเรื่องบ่งบอกตัวตนอันเฉพาะเอาไว้ได้ ที่เห็นได้ชัดนั้นคือ “ภาษา” โดยมีทั้งภาษาพูดที่ใช้สื่อสารกันในชุมชน และภาษาเขียน (เรียกว่า “ตัวพวน” หรือ “โตพวน” คล้ายกับอักษรธรรมหรืออักษรไทน้อย) รวมถึงประเพณีและความเชื่อเรื่องจิตวิญญาณ วิถีชีวิตแบบสังคมเกษตร และอุปนิสัยที่รักสงบ (เกศรี วิวัฒนปฐพี และคณะ, 2565 : 70 - 72)

นอกจากอัตลักษณ์ทางภาษาและประเพณีแล้ว ชาวไทยพวนโดยเฉพาะ “ไทยพวนบ้านผือ” ยังคงธำรงรักษาอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ด้านอื่น ๆ ที่สืบทอดมาตั้งแต่บรรพบุรุษเอาไว้อย่างเหนียวแน่น ทั้งในด้านสถาปัตยกรรม หัตถกรรม นาฏศิลป์ การขับขาน และงานช่างฝีมือต่าง ๆ หากแต่ว่าการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมที่รวดเร็วในปัจจุบัน ได้ส่งผลให้อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์เหล่านี้เผชิญกับปัญหาและความท้าทายด้านการสืบทอดและการเรียนรู้ การลดน้อยถอยลงทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพจนเข้าขั้นวิกฤตและสุ่มเสี่ยงต่อการสูญสลายไปในอนาคต ด้วยเหตุนี้ อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์และภูมิปัญญาของชาวไทยพวนจึงควรถูกจัดการอย่างเป็นระบบ เพื่อเป็นกลไกยกระดับชุดข้อมูลและองค์ความรู้ให้เป็นหมวดหมู่และสามารถอนุรักษ์เพื่อให้คงอยู่อย่างมีแบบแผนต่อไปได้

“อัตลักษณ์ชาติพันธุ์ไทยพวนบ้านผือ” : ชมรมไทยพวนอำเภอบ้านผือ และพิพิธภัณฑสถานไทยพวนอำเภอบ้านผือ

“พวนกะเลอ” คือคำที่ชาวไทยพวนอำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี ใช้เรียกนิยามตนเอง เพื่อสร้างลักษณะเฉพาะทางอัตลักษณ์กลุ่มชนและเพื่อสร้างแรงจูงใจในการท่องเที่ยวของจังหวัด โดยอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของชาวไทยพวนบ้านผือที่สำคัญมีหลายด้าน ได้แก่ ด้านความเชื่อพวว่า มีความเชื่อเรื่องผีประจำหมู่บ้านที่เรียกว่า “ศาลตาปู่” ในขณะที่เดียวกันก็ยึดมั่นและนับถือในพระพุทธศาสนา ด้านประเพณีพวว่า ในหนึ่งรอบปีชาวไทยพวนจะมีประเพณีคล้ายกับฮีตสิบสองคองสิบสี่ของชาวอีสานพื้นถิ่น หากแต่จะมีประเพณีเฉพาะในบางเดือน เช่น บุญข้าวหลาม(เดือนยี่) บุญกำฟ้า (เดือนสาม) บุญห่อข้าว (เดือนเก้า) บุญข้าวสารท (เดือนสิบ) บุญใส่กระจาดมหาชาติ (เดือนสิบสอง) เป็นต้น (เกศรี วิวัฒนปฐพี และคณะ, 2565 : 73 - 76) ส่วนด้านนาฏยขับขานก็พบว่า มีเพลงพื้นบ้านที่เรียกว่า “ขับพวน” ซึ่งเป็นเพลงปฏิพาทย์ต้นสตรระหว่งผู้ร้อง โดยใช้แคนเป็นเครื่องดนตรีประกอบหลักคล้ายหมอลำกลอนแต่จะใช้ภาษาพวน

ในการขับ (อุทุมพร รอดขันเมือง และ สุรพล เนสุสินธุ์, 2564 : 166) ด้านสถาปัตยกรรมบ้านเรือนก็พบว่า มีการสร้างบ้านเรือนที่ยังคงอัตลักษณ์เดิม เรียกว่า “เฮือนไทยพวน” โดยบ้านสร้างจากไม้เนื้อแข็งทั้งหลัง มุงหลังคาด้วยแผ่นไม้หรือดินขอ โครงสร้างใช้เทคนิคการเข้าไม้แบบเข้าด้นหัวเสียบแทนการใช้เหล็กหรือตะปู (กนิษฐา เรืองวรรณศักดิ์ และคณะ, 2566 : 42 - 43) ส่วนด้านงานช่างฝีมือท้องถิ่น เช่น การสลัก/ กิ่งไม้ การฉลุกระจาดตะกั่ว การตัดพวงมาลัยกระดาด (พวงมโหตร) การแทงหยวกกล้วย เป็นต้น และที่โดดเด่นที่สุดก็คือ อัตลักษณ์ด้านหัตถกรรมและสิ่งทอ โดยเฉพาะผ้าฝ้ายทอมือ ที่จะทอจากฝ้ายที่ปลูกเองและย้อมสีจากธรรมชาติมากถึง 9 สี ซึ่งได้จากดอกไม้และเปลือกไม้มงคล ดังเช่น “ผ้าชะม้ายี่โป้” (หรือผ้าขาวม้ายี่โป้) รวมถึง “ผ้ามัดหมี่ย้อมคราม” ที่มีลวดลายและเทคนิคการทอเฉพาะ โดยมีทั้งลวดลายพื้นบ้านดั้งเดิม ได้แก่ ลายตะขอ ลายนาคร ลายต้นฝ่อ ลายขีด ลายพันปลา (หรือลายแทงหยวก) ลายคลื่น รวมถึงลวดลายประยุกต์ใหม่ที่เป็นการนำอัตลักษณ์ชุมชนอื่นเข้าไปสร้างสรรค์ เช่น ลายหอนางอุสา (ภูพระบาท) ลายพระพุทธรูปบัวบก เป็นต้น (ทิวพร แสงวิจิตร, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 23 พฤษภาคม 2566)

ชาวไทยพวนบ้านฝื่อมีการรวมตัวกันในนาม “ชมรมไทยพวนอำเภอบ้านฝื่อ จังหวัดอุดรธานี” ซึ่งก่อตั้งมาตั้งแต่ พ.ศ. 2518 โดยชาวไทยพวนทั้ง 9 หมู่บ้าน (คิดเป็นร้อยละ 80 ของประชากรอำเภอบ้านฝื่อขณะนั้น) มีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการอนุรักษ์วิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรม และรากเหง้าของชาวไทยพวนให้เป็นมรดกแก่ลูกหลานและชุมชนต่อไป ชมรมไทยพวนบ้านฝื่อมีความเข้มแข็งเรื่อยมาจนกระทั่งในปี พ.ศ. 2554 จึงได้มีการสร้าง “พิพิธภัณฑสถานไทยพวนอำเภอบ้านฝื่อ” ขึ้น ณ ตั้งอยู่เลขที่ 630 หมู่ 1 บ้านหัวคู (ถนนหลักฝื่อ ซอย 7) ตำบลบ้านฝื่อ อำเภอบ้านฝื่อ จังหวัดอุดรธานี ภายใต้การกำกับดูแลและสนับสนุนโดยศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน) เพื่อให้เป็นแหล่งรวบรวมองค์ความรู้ทางด้านศิลปวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชาวไทยพวนบ้านฝื่อทุกแขนงอย่างเป็นระบบ เป็นศูนย์จัดแสดงสินค้าและผลิตภัณฑ์จากอัตลักษณ์ชาวไทยพวน รวมถึงยังเป็นแหล่งพบปะเพื่อประชุมหารือระหว่างคณะกรรมการและปราชญ์ชุมชนของชมรมไทยพวนอำเภอบ้านฝื่อ ทั้งนี้ ประธานชมรมคนปัจจุบันคือ นายเตชินทร์ แสงสอดแก้ว (ทิวพร แสงวิจิตร, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 23 พฤษภาคม 2566)

ภาพที่ 1 ชมรมไทยพวนบ้านฝื่อและพิพิธภัณฑสถานไทยพวนบ้านฝื่อ จังหวัดอุดรธานี

ที่มา: ชูติพงศ์ คงสันเทียะ (2566ก)

นอกเหนือจากปัจจัยความมุ่งมั่นและเข้มแข็งของคณะกรรมการชมรมไทยพวนอำเภอบ้านผือแล้ว อีกกลไกสำคัญหนึ่งที่ทำให้เอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของชาวไทยพวนบ้านผือเกิดการรวบรวมและจัดหมวดหมู่อย่างมีแบบแผน คือ การผลักดันของเครือข่าย “ชมรมไทยพวนแห่งประเทศไทย” ที่ขับเคลื่อนผ่านเครือข่ายชมรมไทยพวนใน 23 จังหวัดทั่วประเทศ โดยจังหวัดอุดรธานีมี “เครือข่ายชมรมไทยพวนจังหวัดอุดรธานี” (ประธานชมรมคนปัจจุบันคือ นายบุญหม เจริญชล) เป็นตัวกลางประสานเพื่อให้เกิดการยึดโยงกันตั้งแต่ระดับชุมชนและตำบล และขึ้นมหาระดับอำเภอลงและจังหวัด (พื้นที่หลัก ได้แก่ ไทยพวนบ้านเชียงและไทยพวนบ้านผือ) นอกจากนี้ เครือข่าย “ชมรมไทยพวนแห่งประเทศไทย” ยังส่งเสริมให้เกิดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน โดยแต่ละปีจะมีการจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนที่หมุนเวียนไปในแต่ละจังหวัดที่มีชาวไทยพวนตั้งถิ่นฐานหรือมีลูกข่ายชมรมไทยพวนตั้งอยู่ จึงทำให้อัตลักษณ์ของชาวไทยพวนมีความโดดเด่นเป็นที่รู้จัก เกิดการตระหนักคุณค่าและยอมรับกันในวงกว้าง (เกศรี วิวัฒนปฐพี และคณะ, 2565 : 74)

โดยสรุปจะเห็นว่า การสืบทอดและผลิตซ้ำอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของชาวไทยพวนบ้านผือมีการดำเนินการอย่างมีแบบแผนผ่านเครือข่าย “ชมรมไทยพวนอำเภอบ้านผือ” และ “พิพิธภัณฑ์ไทยพวนอำเภอบ้านผือ” ซึ่งทำหน้าที่เป็นแหล่งเก็บรวบรวมข้อมูล ในขณะเดียวกันก็เป็นพื้นที่พบปะเรียนรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมไทยพวน โดยเฉพาะการมีกิจกรรมถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ระหว่างปราชญ์ชุมชนกับนักเรียน/นักศึกษาหรือผู้ที่สนใจในหลายรูปแบบ ทั้งการอบรม การฝึกปฏิบัติ (Workshop) การสาธิต และการสัมมนา ด้วยเหตุนี้ จึงนับได้ว่า “ชมรมไทยพวนอำเภอบ้านผือ” และ “พิพิธภัณฑ์ไทยพวนอำเภอบ้านผือ” เป็นต้นแบบหนึ่งของความพยายามที่จะอนุรักษ์อัตลักษณ์ชาติพันธุ์ ซึ่งขับเคลื่อนอย่างเป็นระบบ โดยใช้การสร้างสำนึกในคุณค่ามรดกแห่งศิลปวัฒนธรรม ผนวกกับการสร้างการมีส่วนร่วมของทุกระดับในชุมชน

ศิลปะการแทงหยวกกล้วยของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยพวนบ้านผือ

“ศิลปะการแทงหยวกกล้วย” ถือเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปวัฒนธรรมที่มีความโดดเด่น โดยสันนิษฐานว่ามีการสืบทอดมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา และพัฒนาสืบทอดกันมาทั้งในด้านรูปแบบและวิธีการ เป็นงานศิลปะและงานช่างฝีมือที่มีความสำคัญทั้งในงานมงคลและอวมงคล เช่น งานบวช งานบุญ งานโกน งานพิธีต่าง ๆ ในทางศาสนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในงานศพที่นิยมใช้ศิลปะการแทงหยวกกล้วยร่วมกับเครื่องสดในการประดับจิตภาสานหรือเชิงตะกอน หรือใช้กับพิธีกรรมเกี่ยวกับความตาย (ชูศักดิ์ ไทพานิชย์, 2555 : 51) ส่วนมากศิลปะการแทงหยวกกล้วยจะพบในภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยงานช่างแทงหยวกที่มีชื่อเสียงในภาคกลางได้แก่ ช่างศิลป์แถบจังหวัดเพชรบุรี หรือกลุ่มสกุลช่างเมืองเพชร (กรมศิลปากร, 2553 : 24)

สำหรับในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ “ศิลปะการแทงหยวกกล้วย” นับได้ว่าเป็น 1 ใน 9 งานช่างดั้งเดิมของมรดกภูมิปัญญาอีสาน¹ (กรมส่งเสริมวัฒนธรรม, 2561 : 176) ซึ่งในอดีตจะพบได้ทั่วไป เช่น การใช้เป็นส่วนประกอบของปราสาทผึ้งแบบดั้งเดิมในบุญออกพรรษา หากแต่ปัจจุบันพบได้น้อยลงและส่วนใหญ่จะใช้เฉพาะพิธีกรรมเกี่ยวกับความตาย เช่น ใช้ประดับเมรุเผาศพ(เมรุเชิงตะกอน) ใช้ประกอบเป็นหอปราสาทสำหรับอุทิศส่วนกุศลให้แก่ญาติผู้ล่วงลับ โดยเฉพาะในพิธีกรรมบุญห่อข้าวหรือในงานทำบุญร้อยวันของชาวไทยพวนบ้านผือ สาเหตุหลักที่ทำให้งานแทงหยวกไม่เป็นที่นิยมในปัจจุบันเนื่องจากเป็นเครื่องสด ซึ่งหยวกกล้วยเป็นวัสดุที่ซ้าง่าย จึงไม่มีความคงทน ประกอบ

¹ งานช่างดั้งเดิมของมรดกภูมิปัญญาอีสาน ได้แก่ (1) ผ้าและผลิตภัณฑ์จากผ้า (2) เครื่องจักสาน (3) เครื่องรัก (4) เครื่องปั้นดินเผา (5) เครื่องโลหะ (6) เครื่องไม้ (7) เครื่องหนัง (8) เครื่องประดับ และ (9) อื่นๆ ได้แก่ งานช่างปราสาทศพ งานช่างแทงหยวก เป็นต้น (กรมส่งเสริมวัฒนธรรม, 2564 : 176)

กับวิถีชีวิตที่ต้องการความรวดเร็ว คนทั่วไปจึงมองว่าการแทงหยวกเป็นงานที่ใช้เวลามากและไม่คุ้มค่าหากเทียบการใช้ประโยชน์ชั่วคราวซึ่งสุดท้ายก็ต้องทิ้งไป เมื่อความต้องการงานศิลปะแทงหยวกนี้น้อยลง จึงพลอยทำให้นายช่างฝีมือลดจำนวนและขาดผู้สืบทอดตามไปด้วย (สมคิด ศรีสว่าง, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 23 พฤษภาคม 2566) โดยในปัจจุบันแม้จะหาพบได้ยากแต่ก็สามารถพบศิลปะการแทงหยวกได้ในบางพื้นที่ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เช่น ที่บ้านโพนทราย ตำบลบ้านไทย อำเภอเขื่องใน จังหวัดอุบลราชธานี ที่ยังพบงานช่างฝีมือการแทงหยวกเพื่อสร้างเป็นปราสาทผึ้งในช่วงบุญออกพรรษา เพื่ออุทิศส่วนกุศลให้กับบรรพบุรุษ ซึ่งจะทำเพียงปีละครั้ง โดยเน้นการประดิษฐ์ใช้วดลายพื้นบ้านอีสานอันเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน (สำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี, 2557)

(ก)

(ข)

ภาพที่ 2 งานศิลปะการแทงหยวกกล้วยของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยพวนบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี ในปัจจุบัน

(ก) การทำปราสาทผึ้งแบบดั้งเดิมในงานบุญออกพรรษา (ที่มา: สุรัสวดี พรหมรินทร์ และคณะ, 2566 : 35)

(ข) การทำหอปราสาทในพิธีกรรมอุทิศส่วนบุญส่วนกุศลให้บรรพบุรุษในงานบุญห่อข้าว

(ที่มา: ชูติพงศ์ คงสันเทียะ, 2566ข)

จากการสัมภาษณ์ พ่อสมคิด ศรีสว่าง อายุ 76 ปี ปราชญ์ชุมชนที่ยังสืบทอดศิลปะการแทงหยวกและสมาชิกชมรมไทยพวนบ้านผือจากบ้านจันทาราม หมู่ที่ 14 ตำบลบ้านผือ ได้ให้ข้อมูลว่า ในอดีตชุมชนไทยพวนบ้านผือจะมีช่างฝีมือแทงหยวกพบได้ทั่วไป อย่างน้อยชุมชนละ 1 คน แต่ปัจจุบันมีช่างฝีมือเหลือเพียงคนเดียวนั่นคือตัวท่านเอง เนื่องจากสังคมลดความนิยมลงไปมาก ทั้งยังขาดการถ่ายทอดภายในชุมชนอย่างเป็นระบบ องค์ความรู้ศิลปะการแทงหยวกที่ท่านได้รับนั้นเป็นแบบ “ครูพักลักจำ” เมื่อครั้งสมัยเป็นเด็ก โดยได้มีโอกาสเป็นลูกมือช่วยช่างฝีมือรุ่นก่อน ๆ จึงได้สังเกตวิธีการทำแล้วนำมาลองฝึกลองถูกด้วยตัวเองจนประดิษฐ์ได้และเกิดความชำนาญ ทั้งนี้วัสดุและอุปกรณ์ที่ใช้งานศิลปะการแทงหยวกแบบไทยพวนบ้านผือ (สมคิด ศรีสว่าง, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 23 พฤษภาคม 2566) มีดังนี้

(1) ตั๊กกล้วย ควรเป็นกล้วยตานีเนื่องจากมีความแข็งแรง คงทน ไม่เปราะและไม่เหนียวจนเกินไป โดยตัดส่วนปลายและส่วนรากออก และกาบต้นด้านนอกทิ้ง (หรือส่วนที่มีตำหนิ) ออก 1 - 2 ชั้น โดยแยกเป็นส่วน ๆ ได้จากกาบไปจนถึงแกนหยวก ทั้งนี้ ในช่วงนี้มีมือบางคนอาจไล่เด็ดสีของกาบกล้วยเพื่อเพิ่มมิติให้กับงาน

(2) มีดปลายแหลมมีดสำหรับฉลุสลวยบนกาบและหยวกกล้วย อาจใช้มีดแกะสลักสำเร็จรูปที่ขายตามท้องตลาด หรือใช้มีดทั่วไปแล้วนำมาฝนเองด้วยเครื่องเจียรเหล็ก เพื่อให้ได้ขนาดคมมีดตามที่ต้องการ

(3) มีดปอกผลไม้ หรือมีดปลายแหลมทั่วไป ใช้สำหรับปาดหรือหั่นชิ้นส่วนหยวกกล้วยขนาดใหญ่

(4) ไม้กลัด ทำจากไม้ไผ่เหลาขนาดเล็ก หรือไม้เสียบลูกชิ้น ใช้สำหรับยึดประกอบชิ้นส่วนหยวกเข้าด้วยกัน ทั้งนี้ จะหลีกเลี่ยงการใช้ตะปู เพราะอาจเป็นอันตรายทั้งในขณะประดิษฐ์และตอนทิ้งเมื่อใช้เสร็จ

(5) ไม้สำหรับสอดคานหาม ทำจากไม้ไผ่รวก ความยาวประมาณ 1 ½ เมตร

(6) คีมตัดเหล็ก หรือ กรรไกร สำหรับตัดตกแต่ง

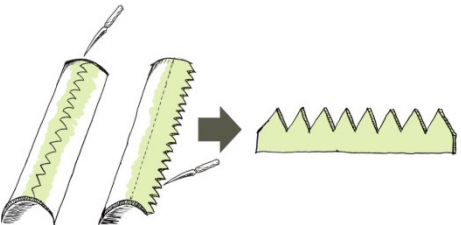
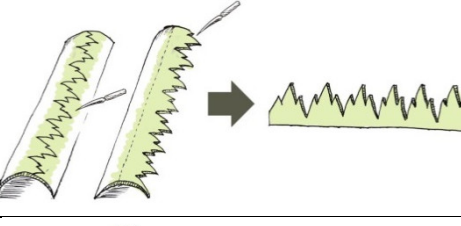
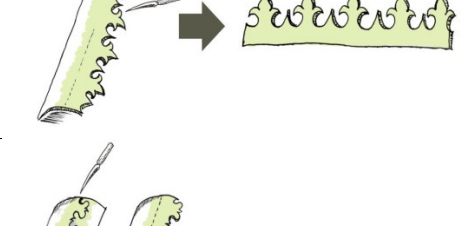
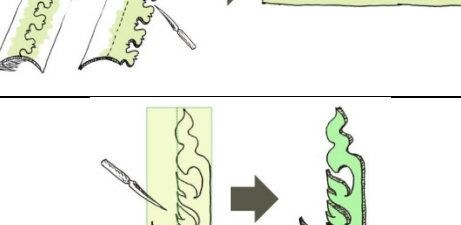
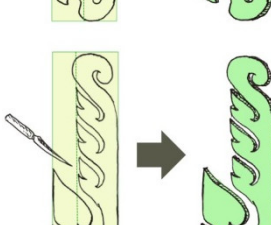
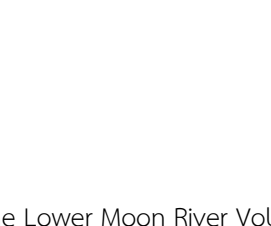
(7) ค้อนขนาดเล็ก ใช้สำหรับตอกประกอบชิ้นส่วนหยวกเข้าด้วยกัน

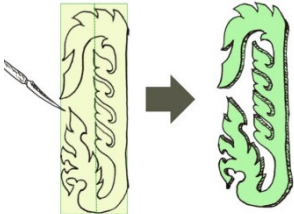
ภาพที่ 3 วัสดุและอุปกรณ์ที่ใช้งานศิลปะการแทงหยวกแบบชาติพันธุ์ไทยพวนบ้านผือ
ที่มา: ชุตินพงศ์ คงสันเทียะ (2566ค)

สำหรับลวดลายที่นิยมใช้ในศิลปะการแทงหยวกของชาวไทยพวนนั้น พ่อสมคิด ศรีสว่าง ปราชญ์ชุมชน ได้แยกออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ (1) ลายพื้นเมืองดั้งเดิม ได้แก่ ลายพื้นปลา ลายพื้นสาม ลายดอกจิก ลายตีนเต่า (หรือลายผักแว่น) และ (2) ลายประยุกต์ ซึ่งเกิดจากแรงบันดาลใจที่ได้พบเห็นรูปแบบสถาปัตยกรรมทางพระพุทธศาสนา (เช่น วิหาร อุโบสถ) ได้แก่ ลายโง่ (หรือสำเนียงไทยพวนเรียก “โหง่”) ลายแขนนาง (หรือลายวันเล่น) และลายนาค แต่ไม่ว่าจะเป็นลวดลายแบบไหน ก็คงความอ่อนช้อยในรูปแบบศิลปะอีสาน ซึ่งต่างกับการแทงหยวกในภาคกลางที่เน้นความอ่อนช้อยจากกนกลายไทย นอกจากนี้ หากต้องการให้หยวกที่ฉลุลายมีอายุการใช้งานนานมากขึ้น อาจนำไปแช่น้ำส้มสายชูหรือเกลือผสมน้ำเปล่าก่อนนำไปประกอบ เพราะเป็นเทคนิคที่ช่วยให้กาบหยวกลดการช้ำและไม่คล้ำ แต่ก็ต้องแลกกับจำนวนรายจ่ายและเวลาที่เพิ่มมากขึ้น (สมคิด ศรีสว่าง, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 23 พฤษภาคม 2566)

ตารางที่ 1 รายละเอียดคลวลายของศิลปะการแทงหยวกกล้วยแบบชาติพันธุ์ไทยพวนบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี

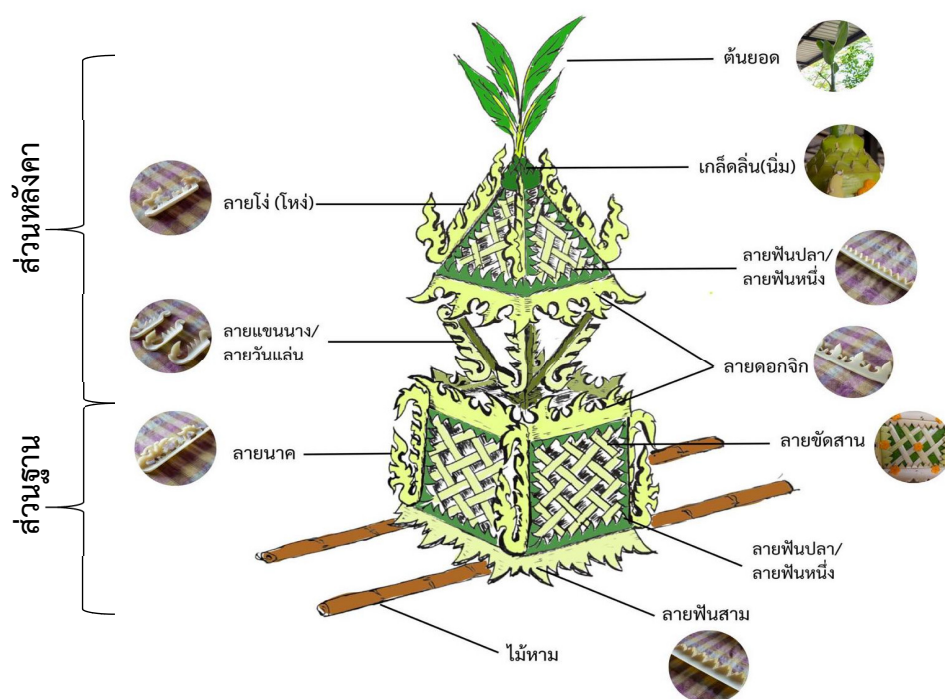
ประเภท	ชื่อลาย	รูปวิธีการทำ	ข้อมูล/รายละเอียด
ดั้งเดิม	พื้นปลา/ พื้นหนึ่ง		เป็นลายพื้นฐานที่นิยมใช้ประดับ ยังส่วนต่าง ๆ ของทั้งปราสาทผึ้ง และห่อปราสาทผึ้ง ทั้งฐาน หลังคา รวมถึงยอดเกสรดลัน (ยอด หลังคา) ใช้ได้แบบแผ่นเดียวหรือ ซ้อนแผ่นสลับให้สวยงาม อาจทำ ได้หลายสี
ดั้งเดิม	พื้นสาม		คล้ายกับลายพื้นหนึ่ง หากแต่จะ เป็นกลุ่มของพื้นสามหยัก ใช้ได้ แบบแผ่นเดียวหรือซ้อนแผ่นสลับ ให้สวยงาม นิยมใช้ประดับขอบ ฐานของห่อปราสาทผึ้ง
ดั้งเดิม	ดอกจิก		มีลักษณะคล้ายดอกจิก มักใช้ ส่วนกาบกล้วยทำให้ลายโค้ง ออก นิยมนำมาประดับตามขอบ ฐานและหลังคาของห่อปราสาท ผึ้งเพื่อให้ดูอ่อนช้อย
ดั้งเดิม	ตีนเต่า/ ผักแว่น		มีลักษณะเหมือนตีนเต่าหรือ ผักแว่น ใช้ประดับตามส่วนต่าง ๆ แต่ยังเป็นที่ยิมน้อยกว่าลาย ดั้งเดิมอื่น
ประยุกต์	โง่โห่ง		มีลักษณะคล้ายใบระกาและหาง หงส์ของอุโบสถ นิยมใช้ประดับ ตามเหลี่ยมมุมของส่วนหลังคาห่อ ปราสาทผึ้ง
ประยุกต์	แขนนาง/ วันแล่น		มีลักษณะคล้ายคันทวยที่ประดับ ตามวิหารหรืออุโบสถ นิยมใช้ ประดับในส่วนเชิงของฐานหลังคา ห่อปราสาทผึ้ง (หรือเช่นเดียวกับ คันทวยวิหาร)

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ประเภท	ชื่อลาย	รูปวิธีการทำ	ข้อมูล/รายละเอียด
ประยุกต์	นาค		มีลักษณะคล้ายคันหยาขนาดสูงหรือขนาดท่อนที่ประดับตามวิหารหรืออุโบสถ นิยมทำจากหยวกกล้วยส่วนกาบที่ไม่อ่อนจนเกินไป และใช้ประดับส่วนฐานของหอปราสาทผึ้ง

อย่างไรก็ตาม ข้อแตกต่างระหว่างปราสาทผึ้งและหอปราสาทผึ้ง คือ ปราสาทผึ้งจะเน้นการประดับต้นปราสาทด้วยดอกผึ้ง ซึ่งทำจากขี้ผึ้งโดยการหลอมด้วยความร้อน จากนั้นจึงตัดส่วนปลายของลูกมะละกอลูกขี้ผึ้งแล้วนำไปลอยน้ำเย็น และใช้แทงหยวกประดับเป็นส่วนน้อย (เช่น ส่วนเหลี่ยมมุมของหลังคา) หรือบางกรณีก็ไม่ใช่เลย ในขณะที่หอปราสาทจะเน้นการสร้างลวดลายแทงหยวกอย่างวิจิตร อาจมีการเพิ่มดอกผึ้งอีกเล็กน้อย ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า งานศิลปะแทงหยวกกล้วยสำหรับชาวไทยพวนบ้านผือ จึงมีวัตถุประสงค์หลักในงานสร้างหอปราสาทนั่นเอง

ส่วนประกอบของหอปราสาทแบ่งออกเป็น 2 ส่วนใหญ่ ๆ ได้แก่ (1) ส่วนฐาน เป็นรูปกล่องสี่เหลี่ยมจัตุรัส มีความสูงและกว้างด้านละประมาณ 30 - 50 ซม. นิยมประดับด้วยลายพันปลา พันสาม ดอกจิก และลายนาค ส่วนพื้นแต่ละด้านจะขัดสานด้วยหยวกและรองพื้นด้วยใบตอง (2) ส่วนหลังคา มีความกว้างเท่ากับด้านฐานและสูงประมาณสองเท่าของฐาน นิยมประดับด้วยลายพันปลา ดอกจิก และขัดสานด้วยหยวกเช่นเดียวกับฐาน มีการประดับเหลี่ยมมุมของหลังคาด้วยลายโง่(โหง่) กับตกแต่งเชิงของฐานหลังคาด้วยลายแขนง ส่วนยอดหลังคาประดับด้วยลายพันปลา แล้วหมุนเกลียวคล้ายกรวยเรียกว่า “เกล็ดลีน(นึม)” พร้อมกับตกแต่งต้นยอดด้วยหน่อกล้วยขนาดเล็ก ดังภาพที่ 4

ภาพที่ 4 ส่วนประกอบของหอปราสาทผึ้งจากหยวกกล้วยแบบอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ไทยพวนบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี

(ก)

(ข)

ภาพที่ 5 การเก็บข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นศิลปะการแทงหยวกกล้วยของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยพวนบ้านผือ

ที่มา: ชุตินพงศ์ คงสันเทียะ (2566ง)

(ก) พ่อสมคิด ศรีสว่าง ปราชญ์ชุมชน/ช่างฝีมือแทงหยวกกล้วยแบบอัตลักษณ์ไทยพวนบ้านผือ

(ข) การสกัดองค์ความรู้จากปราชญ์ชุมชน

คุณค่าของศิลปะการแทงหยวกกล้วยในฐานะอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ไทยพวนบ้านผือ

แม้ภูมิปัญญาท้องถิ่นงานช่างฝีมือดั้งเดิม จะมีลักษณะเป็นองค์ความรู้ที่อยู่ในตัวบุคคล หรือถูกจัดประเภทให้เป็นรูปแบบมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ (Intangible Cultural Heritage) (ชาคริต สิทธิฤทธิ์, 2559 : 143 - 149) แต่หากเมื่อภูมิปัญญาหรือองค์ความรู้ใด ๆ ได้ถือกำเนิดขึ้นมาแล้ว ก็ย่อมมีประโยชน์และคุณค่าต่อผู้คนในพื้นที่นั้นไม่ทางไหนก็ทางหนึ่ง ดังนั้น ภูมิปัญญาท้องถิ่นการแทงหยวกกล้วยก็ย่อมมีคุณค่าต่อกลุ่มชาติพันธุ์ไทยพวนบ้านผือเช่นกัน ซึ่งคุณค่าดังกล่าวก็สามารถวิเคราะห์ให้เห็นได้หลายมิติ ทั้งเชิงกว้างและเชิงแคบ ดังนี้

คุณค่าในเชิงช่างและงานฝีมือ การแทงหยวกกล้วยเป็นสิ่งสะท้อนไปถึงภูมิปัญญาการสร้างสรรค์งานศิลปะจากธรรมชาติรอบตัวของชาวไทยพวน ทั้งยังทำให้เห็นถึงพัฒนาการทางสังคมผ่านการสั่งสมองค์ความรู้ของช่างฝีมือ โดยผ่านการปรับปรุงยุค ดัดแปลง พลิกแพลง รวมทั้งบูรณาการเอาประสบการณ์ทั้งหลาย อารมณ์ และความรู้สึกของตัวช่างฝีมือ ให้ตกผลึกและถ่ายทอดออกมาในรูปแบบลวดลายและเทคนิคเชิงช่าง ทำให้ศิลปะการแทงหยวกกล้วยเป็นมรดกภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ล้ำค่าชิ้นหนึ่งของชาวไทยพวนบ้านผือ ซึ่งควรค่าแก่การสืบสานและถ่ายทอดสู่อนุชนรุ่นหลัง

คุณค่าในเชิงอัตลักษณ์ของกลุ่มชน ศิลปะการแทงหยวกกล้วยเป็นหนึ่งในเครื่องบ่งชี้อัตลักษณ์กลุ่มชนของชาวไทยพวนอำเภอบ้านผือได้เป็นอย่างดี เพราะอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ไทยพวนในแต่ละที่แม้ภาพรวมจะเหมือนกัน โดยเฉพาะด้านภาษาและประเพณี แต่ชาวไทยพวนบ้านผือมีการปรับเอาภูมิปัญญาการแทงหยวกแบบวัฒนธรรมอีสานพื้นถิ่น มาใช้กับประเพณีและความเชื่อแบบไทยพวนเรื่องการสร้างปราสาทผึ้งหรือหอปราสาทเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้ผู้ล่วงลับได้อย่างกลมกลืน นอกจากนี้ชาวไทยพวนบ้านผือยังมีการนำลวดลายการแทงหยวกไปประยุกต์สร้างสรรค์กับลายผ้ามัดหมี่ย้อมครามที่เป็นอีกหนึ่งอัตลักษณ์สำคัญ และเรียกผ้าลายนี้ว่า “ลายแทงหยวก” (ทิวาพร แสงวิจิตร, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 23 พฤษภาคม 2566) จึงก่อให้เกิดการเชื่อมโยงระหว่างอัตลักษณ์ไทยพวนบ้านผือประเภทต่าง ๆ ไว้เป็นกลุ่มก้อนเดียวกันได้อย่างน่าสนใจ

คุณค่าในเชิงสังคมและการรวมกลุ่มในชุมชน ศิลปะการแทงหยวกกล้วยได้แฝงฝังกุศโลบายทางสังคมเรื่องการรวมกลุ่มเอาไว้อย่างแยบยล ทั้งนี้เนื่องจากการจัดเตรียมงานแทงหยวกในพิธีกรรมใด ๆ ก็ตาม ล้วนแล้วแต่ไม่สามารถกระทำได้ด้วยตัวคนเดียว จำเป็นต้องช่วยกันระหว่างญาติพี่น้องหรือคนในชุมชน มีการแบ่งหน้าที่กัน เกิดการร่วมแรงร่วมใจ ซึ่งชาวไทยพวนเรียกว่าการรวมกลุ่มลักษณะนี้ว่า “ตุม” หรือ “โฮม” เป็นเหตุให้คนในชุมชนมีการพบปะพูดคุยกัน มีกิจกรรมทำร่วมกัน เกิดการแลกเปลี่ยนทั้งความคิดและความรู้ เกิดความเข้าใจกัน และนำไปสู่การสลายความตึงเครียดจนก่อให้เกิดสัมพันธภาพที่ดีระหว่างกันตามมา

คุณค่าในเชิงปรัชญา จิตวิญญาณ และโลกทัศน์ ศิลปะการแทงหยวกกล้วยที่ส่วนใหญ่ถูกใช้ในพิธีกรรมเกี่ยวกับความตาย สะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อเรื่องโลกหลังความตายของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยพวน โดยเชื่อว่าบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้วยังคงมีจิตวิญญาณที่ผูกพันและคุ้มครองลูกหลาน พิธีถวายปราสาทผึ้งหรือหอปราสาทจึงเป็นเท่ากับเป็นการแสดงความกตัญญูต่อคนในครอบครัว ทั้งยังสะท้อนวิถีคิดเรื่องการให้ความสำคัญกับสถาบันครอบครัว นอกจากนี้การใช้ศิลปะการแทงหยวกกล้วยในพิธีกรรมเกี่ยวกับความตาย ยังสะท้อนให้เห็นคุณค่าเชิงปรัชญาและโลกทัศน์ของชาวไทยพวน โดยให้ฟังเรื่องราวของเรื่อง “ความไม่เที่ยง” ของสรรพสิ่ง ซึ่งอุปมาให้เห็นผ่านการสร้างสรรค์ความสวยงามของลวดลายหยวก ที่สุดท้ายก็ต้องเหี่ยวแห้ง ร่วงโรย หรือถูกทำลายให้สูญสลายไป

คุณค่าในเชิงเศรษฐกิจและการท่องเที่ยว นอกเหนือจากประโยชน์และคุณค่าในเชิงนามธรรมแล้ว ศิลปะการแทงหยวกกล้วยของชาวไทยพวนบ้านผือยังสามารถสร้างคุณค่าในเชิงเศรษฐกิจได้ โดยการประยุกต์เป็นอาชีพเสริมที่สร้างรายได้ โดยเฉพาะกลุ่มผู้สูงอายุที่ว่างงานหรือเด็กเยาวชนที่สนใจ ซึ่งปัจจุบันพบว่ามีการจ้างให้ประดิษฐ์หอปราสาทในราคาประมาณ 1,000 – 1,500 บาท/ หลัง (สมคิด ศรีสว่าง, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 23 พฤษภาคม 2566) นอกจากนี้ในด้านการท่องเที่ยวแล้ว ชมรมไทยพวนอำเภอบ้านผือได้เล็งเห็นความสำคัญของงานศิลปะนี้ จึงได้นำมาเป็นกิจกรรมเรียนรู้สำหรับนักท่องเที่ยวที่ได้มาเยี่ยมชมเรือนพิพิธภัณฑสถาน เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสและเรียนรู้อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่โดดเด่นในแต่ละประเภท ทั้งยังเป็นการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชมรมไทยพวนอำเภอบ้านผืออีกทางหนึ่งด้วย

ภาพที่ 6 ภูมิปัญญาท้องถิ่นการแทงหยวกกล้วยของชาวไทยพวนอำเภอบ้านผือ ถูกนำเสนอในรายการ “เที่ยวละไม ไทยแลนด์เวิลด์” ตอน เยือนถิ่นไทยพวน ชวนเที่ยวบ้านผือ อุตรดิตถ์ ตอนที่ 2 ออกอากาศวันที่ 11 ธันวาคม 2565
ที่มา: ยืนยน์ แอนด์ เฟรนด์ (2565)

สถานการณ์ปัจจุบันของภูมิปัญญาท้องถิ่นการแทงหยวกกล้วยไทยพวน : การคงอยู่ การเรียนรู้ และการต่อยอด

จากสภาพสังคมในปัจจุบันที่มีความเจริญก้าวหน้าทั้งทางเทคโนโลยีและนวัตกรรม ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัยที่รวดเร็ว ทำให้ผู้คนต้องปรับวิถีชีวิตเพื่อให้เข้ากับภาวะความทันสมัย ภูมิปัญญาท้องถิ่นบางประเภทเมื่อไม่ถูกให้ความสำคัญก็ย่อมเสี่ยงต่อการสูญหายไปจากชุมชน ดังนั้น การฟื้นฟูหรืออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยใช้กระบวนการแบบเดิมจึงเกิดขึ้นได้ยากในบริบทสังคมที่เปลี่ยนไป หากแต่กลับเป็นสิ่งจำเป็นเร่งด่วนที่ต้องกระทำเพื่อให้คงไว้ซึ่งมรดกความเป็นรากเหง้าแห่งวัฒนธรรมเอาไว้ ทั้งนี้แนวปฏิบัติอาจทำได้โดยการต่อยอดองค์ความรู้เพื่อให้เกิดนวัตกรรมที่สอดคล้องกับกระบวนการทัศน์และแนวปฏิบัติที่ผันแปรตามยุคสมัยมากขึ้น (พนัชกร พิทยะกุล และคณะ, 2564 : 196) ซึ่งจากการสัมภาษณ์ปราชญ์ชุมชนและผู้ที่เกี่ยวข้องในด้านอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมชาวไทยพวนบ้านผือ พบว่า ศิลปะการแทงหยวกกล้วยในปัจจุบันกำลังเผชิญภาวะวิกฤต เนื่องจากมีช่างฝีมือเพียงคนเดียวเท่านั้น ประกอบกับขาดผู้ที่สนใจในชุมชนที่จะสืบทอดองค์ความรู้นี้อย่างจริงจัง จึงกังวลว่างานศิลปะนี้อาจจะหายสูญไปจากชุมชนชาวไทยพวนบ้านผือในอนาคต ดังนั้น การเสนอแนวทางสำหรับการอนุรักษ์สืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นการแทงหยวกกล้วยไทยพวนที่เป็นไปได้ คือ

- 1 การใช้กระบวนการจัดการองค์ความรู้เพื่อจัดแบบแผนองค์ความรู้ให้สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในวงกว้างได้ โดยการสกัดเอาองค์ความรู้ที่อยู่ในตัวปราชญ์ชุมชน แล้วนำมาจำแนก แยกหมวดหมู่ และจัดระบบใหม่ ให้อยู่ในรูปแบบต้นทุนทางปัญญา เช่น สื่อสิ่งพิมพ์ วิกิทัศน์สาริตถ์ขั้นตอน สื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่เผยแพร่ได้ในระบบอินเทอร์เน็ต เป็นต้น
2. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ได้แก่ การทำเป็นหลักสูตรระยะสั้น/อบรมเชิงปฏิบัติการสำหรับผู้สนใจ การจัดทำเป็นกิจกรรมสำหรับนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์ไทยพวน หรือการบูรณาการเข้ากับวิชาเรียนหรือหลักสูตรวัฒนธรรมท้องถิ่นศึกษากับสถานศึกษาในชุมชน ซึ่งมีเป้าหมายคือกลุ่มเด็กและเยาวชน เพื่อมุ่งเน้นผลลัพธ์ในการสร้างช่างฝีมือแทงหยวกรุ่นต่อไป
3. การประชาสัมพันธ์และสร้างการรับรู้ในวงกว้าง สามารถทำได้ในรูปแบบสื่อเผยแพร่ทั้งออฟไลน์ (เช่น นิทรรศการหมุนเวียน) และออนไลน์ (Online) รวมถึงในรูปแบบงานวิชาการ ได้แก่ การศึกษาวิจัย การถอดบทเรียน การต่อยอดสร้างสรรค์ ดังตัวอย่างการสร้างสรรค่านาฏศิลป์นิพนธ์ของสาขาวิชานาฏศิลป์ศึกษา คณะครุศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี ชุด “สัตมวาร” ที่เป็นการศึกษาพิธีกรรมการถวายปราสาทผึ้งและหอยปราสาทของชาวไทยพวนบ้านผือ ซึ่งสามารถนำเสนอให้เห็นถึงภูมิปัญญาศิลปะการแทงหยวกและยกระดับองค์ความรู้งานช่างฝีมือได้อย่างน่าสนใจ (ภาพที่ 7)
4. การต่อยอดองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้สามารถนำไปใช้ในวาระโอกาสอื่นได้ (นอกเหนือจากพิธีกรรมเกี่ยวกับความตาย) เช่น ใช้งานแทงหยวกประดับรถขบวนในเทศกาลสำคัญของชุมชน ปรับประยุกต์เป็นกระถางสำหรับใช้ในงานลอยกระทง โดยเชื่อมโยงกับเรื่องเล่าพื้นบ้านของชาวอำเภอบ้านผือ “ตำนานอุสา-บารส” ในตอนที่น่าอุสาใช้กระถางกล้วยรูปหงส์เสี่ยงรักจนพบกับท้าวบารส (จันทิพา มีชัย, ม.ป.ป. : 3) ซึ่งเป็นการประกอบสร้างอัตลักษณ์ของอำเภอบ้านผือให้โดดเด่นผ่านการเน้นย้ำทางวรรณกรรมและงานฝีมือ นอกจากนี้ ยังสามารถนำมาয়าระดับเป็นผลิตภัณฑ์ชุมชนโดยใช้แนวคิดการสร้างสรรคที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เช่น ภาชนะใส่อาหาร/เครื่องดื่มจากกาบกล้วย เป็นต้น

ภาพที่ 7 การเผยแพร่องค์ความรู้ศิลปะการแทงหยวกของชาติพันธุ์ไทยพวนบ้านผือผ่านการสร้างสรรค์นาฏศิลป์นิพนธ์ชุด “สัตมวาร” ของนักศึกษาสาขาวิชานาฏศิลป์ศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี
ที่มา: สุรัสวดี พรหมรินทร์ และคณะ (2566 : 32 - 35)

บทสรุป

กลุ่มชาติพันธุ์ไทยพวนอำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี เป็นชุมชนชาวไทยพวนขนาดใหญ่ที่มีความเป็นมา นานกว่าสองร้อยปี จนกระทั่งปัจจุบันอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของชาวไทยพวนบ้านผือก็ยังแจ่มชัดในหลายด้าน ทั้งนี้เป็น เพราะการก่อตั้ง “ชมรมไทยพวนบ้านผือ” และ “พิพิธภัณฑ์ไทยพวนบ้านผือ” ที่ทำให้เกิดกลไกของการสร้างเครือข่าย เพื่ออนุรักษ์และสืบทอดวัฒนธรรมไทยพวนอย่างเป็นระบบ จึงนับได้ว่าชุมชนไทยพวนบ้านผือเป็นต้นแบบหนึ่งของการ อนุรักษ์อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์อย่างเข้มแข็ง

หนึ่งในอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของไทยพวนบ้านผือปัจจุบัน คือ ศิลปะการแทงหยวกกล้วย ซึ่งเกิดจากการ ปรับเอาองค์ความรู้งานช่างฝีมือดั้งเดิมของชาวอีสานพื้นถิ่นมาใช้กับพิธีกรรมชาวไทยพวนได้อย่างสอดคล้อง โดยเฉพาะ การแห่ปราสาทผึ้งและการสร้างหอปราสาทเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้ผู้วายชนม์ จากการศึกษาพบว่าศิลปะการแทงหยวก ของชาวไทยพวนบ้านผือมีลวดลายและเทคนิคเชิงช่างที่เป็นแบบฉบับของตน ทั้งยังมีการดัดแปลงให้เกิดลวดลายใหม่ที่ ผสมผสานกับลวดลายดั้งเดิมอย่างสวยงามวิจิตร ซึ่งคุณค่าสำคัญของศิลปะการแทงหยวกกล้วยไม่เพียงจะสะท้อนให้ เห็นถึงความสามารถในเชิงช่างฝีมือเท่านั้น แต่ยังสะท้อนให้เห็นถึงคุณค่าทางอัตลักษณ์ สังคม วัฒนธรรม วิถีชีวิต ไป จนถึงระดับความเชื่อ จิตวิญญาณ และโลกทัศน์ ที่แฝงฝังมาในรูปแบบของ “กุศโลบาย” อย่างแยบยล

อย่างไรก็ตาม ภูมิปัญญาศิลปะการแทงหยวกกล้วยของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยพวนบ้านผือกำลังประสบกับ ปัญหาในด้านการสืบทอดและการคงอยู่ จึงมีแนวทางเสนอสำหรับการเรียนรู้เพื่ออนุรักษ์และต่อยอดใช้ประโยชน์ภูมิ ปัญหานี้ ได้แก่ การจัดการองค์ความรู้ให้เป็นระบบ การสร้างสื่อความรู้เผยแพร่ (เช่น แผ่นพับ คู่มือ วิดีทัศน์ สื่อ อิเล็กทรอนิกส์ เป็นต้น) การบูรณาการเป็นกิจกรรมการเรียนการสอน การจัดทำหลักสูตรระยะสั้น การจัดอบรมเชิง ปฏิบัติการ การประชาสัมพันธ์ การวิจัย รวมถึงการปรับใช้ในการท่องเที่ยวและเศรษฐกิจชุมชน เพื่อให้ภูมิปัญญา ศิลปะการแทงหยวกกล้วยนี้สามารถดำรงอยู่ได้โดยที่ยังมีบทบาทต่อทั้งสังคมและชุมชน

เอกสารอ้างอิง

กนิษฐา เรืองวรรณศักดิ์, จุริรัตน์ ทวยสม, ระพีพรรณ จันทระสา, ณัฐฐานุช เมฆรา, ชุตินพงศ์ คงสันเทียะ. (2566). เอือน ไทยพวน : อนุรักษ์เพื่อการสร้างสรรคบนผลิตภัณฑ์ของที่ระลึก. วารสารศิลปกรรมและการออกแบบแห่ง เอเชีย, 4(1), 25 - 44.

- กรมศิลปากร. (2553). **งานช่างพื้นถิ่น**. กรุงเทพฯ : รุ่งศิลป์การพิมพ์.
- กรมส่งเสริมวัฒนธรรม. (2561). **มรดกภูมิปัญญาอีสาน**. กรุงเทพฯ : ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- เกศรี วิวัฒนบุรุษ, โสภ ชัยพัฒน์, บงกช เจนชัยภูมิ, มาลินี ผลประเสริฐ, เดือนฉาย ผ่องใส. (2565). อัตลักษณ์และพื้นที่ทางสังคม : ภาพสะท้อนวิถีชีวิตไทพวนในภาคอีสาน. **วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา**, 9(10), 62 - 77.
- ขวัญชีวัน บัวแดง. (2559). กลุ่มชาติพันธุ์ในโลกสมัยใหม่. ใน **โลกสมัยใหม่ในชีวิตประจำวัน**, วสันต์ ปัญญาแก้ว, บรรณาธิการ. เชียงใหม่ : วนิตการพิมพ์.
- จันทิพา มีชัย. (ม.ป.ป.). **นิทานพื้นบ้าน อูสา-บารส**. อุดรธานี: โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ อุดรธานี.
- ชาคริต สิทธิฤทธิ์. (2559). จับต้องได้-จับต้องไม่ได้: ความไม่หลากหลายในความหลากหลายของมรดกทางวัฒนธรรม. **วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี**, 8(2), 141-160.
- ชุดิพงศ์ คงสันเทียะ. (2566ก). **ชมรมไทยพวนบ้านผือ และพิพิธภัณฑ์ไทยพวนบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี** [ภาพถ่าย]. 23 พฤษภาคม 2566. อุดรธานี : บ้านห้วยคู ตำบลบ้านผือ อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี.
- ชุดิพงศ์ คงสันเทียะ. (2566ข). **การแทงหยวกกล้วยเป็นหอปราสาทของชาวไทยพวนบ้านผือ** [ภาพถ่าย]. 23 พฤษภาคม 2566. อุดรธานี : บ้านห้วยคู ตำบลบ้านผือ อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี.
- ชุดิพงศ์ คงสันเทียะ. (2566ค). **วัสดุและอุปกรณ์ที่ใช้งานศิลปะการแทงหยวก** [ภาพถ่าย]. 23 พฤษภาคม 2566. อุดรธานี : บ้านห้วยคู ตำบลบ้านผือ อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี.
- ชุดิพงศ์ คงสันเทียะ. (2566ง). **การเก็บข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นศิลปะการแทงหยวกกล้วยของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยพวนบ้านผือ** [ภาพถ่าย]. 23 พฤษภาคม 2566. อุดรธานี : บ้านห้วยคู ตำบลบ้านผือ อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี.
- ชูศักดิ์ ไทพาณิชย์. (2555). **ศิลปะการแทงหยวก**. กรุงเทพฯ : วาดศิลป์.
- พนัชกร พิทธิยะกุล, พรพันธุ์ เขมคุณาศัย, ณัฐพงศ์ จิตรนิรัตน์, พรไทย ศิริสาธิตกิจ. (2564). การอนุรักษ์ สืบสาน และต่อยอด: “ภูมิปัญญาผ้าทอเกาะยอผ่านหลักสูตรท้องถิ่น. **วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยวิทยาเชิงพุทธ**, 6(9), 193 – 203.
- ไพบูลย์ วิริยะพัฒนไพบูลย์. (2553). **ประวัติศาสตร์พวนมาจากไหน**. นนทบุรี : เลิศชัยการพิมพ์2.
- สำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี. (2557). **ภูมิปัญญาการแทงหยวกทำปราสาทผึ้ง** [ออนไลน์]. ค้นเมื่อ 5 มิถุนายน 2566, จาก <http://www.esanpedia.oar.ubu.ac.th/localinformation/?p=1257>
- สุรัสวดี พรหมรินทร์, คัมภีร์ คำเรืองศรี, สิริยากร ดารารัตน์, ชนาภานต์ เจริญสุข, ดาวเรือง พรเจริญ, ชลธิชา แข็งขัน. (2566). ผลงานสร้างสรรค์ทางด้านนาฏศิลป์พื้นเมืองสร้างสรรค์ ชุด สัตมวาร ใน โครงการสอผลงานสร้างสรรค์ทางด้านนาฏศิลป์ โดยนักศึกษาชั้นปีที่ 3-4 สาขาวิชานาฏศิลป์ศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี. อุดรธานี : สาขาวิชานาฏศิลป์ศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี.
- อรศิริ ปาณินท์. (2554). การเปลี่ยนถ่ายสัมภาระทางวัฒนธรรมของชาวพวน: จากเชียงขวางสู่ลุ่มน้ำภาคกลางของไทย. **วารสารหน้าจั่วว่าด้วยประวัติศาสตร์สถาบันยุติธรรม และสถาบันยุติธรรมไทย**, 7, 133 - 164.
- อุทุมพร รอดขันเมือง และ สุรพล เนสุสินธุ์. (2564) การขับพวนของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยพวนในอำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี. **วารสารศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น**, 13(1), 158 - 174.

ฮันนี่ แอนด์ เฟรนด์. (2565). รายการ “เที่ยวละไม ไทยแลนด์เวิลด์” ตอน เยือนถิ่นไทยพวน ชวนเที่ยวบ้านผือ
อุดรธานี ตอนที่ 2 ออกอากาศวันที่ 11 ธันวาคม 2565 [ออนไลน์]. ค้นเมื่อ 1 มิถุนายน 2566, จาก
<https://www.youtube.com/watch?v=N2CwKyR-zZQ>.

บุคลานุกรม

ทิวาพร แสงวิจิตร, รองประธานชมรมไทยพวนบ้านผือ (ผู้ให้สัมภาษณ์). ชูติพงศ์ คงสันเทียะ (ผู้สัมภาษณ์). ที่
พิพิธภัณฑสถานไทยพวนบ้านผือ อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี. เมื่อวันที่ 23 พฤษภาคม พ.ศ. 2566.
สมคิด ศรีสว่าง, ปราชญ์ชุมชน (ผู้ให้สัมภาษณ์). ชูติพงศ์ คงสันเทียะ (ผู้สัมภาษณ์). ที่ พิพิธภัณฑสถานไทยพวนบ้านผือ
อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี. เมื่อวันที่ 23 พฤษภาคม พ.ศ. 2566.

จริยธรรมการตีพิมพ์ผลงานในวารสารวิชาการ (Publication Ethics)

บทนำ

วารสารศิลปะและวัฒนธรรมลุ่มแม่น้ำมูล (Arts and Culture Journal of the Lower Moon River) ได้กำหนดจริยธรรมการตีพิมพ์ผลงานในวารสารวิชาการ (Publication Ethics) ที่สอดคล้องกับมาตรฐานทางจริยธรรมของคณะกรรมการจริยธรรมการตีพิมพ์ (Committee on Publication Ethics : COPE) ประกอบด้วย บทบาทหน้าที่ของ บรรณาธิการ (Editors) ผู้ประเมิน (Reviewers) ผู้แต่ง (Authors) และผู้อ่าน (Readers) ซึ่งทางวารสารมุ่งหวังว่าผู้ที่เกี่ยวกับการดำเนินงานวารสารจะปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้เพื่อให้การดำเนินงานของวารสารเป็นไปด้วยความโปร่งใสและน่าเชื่อถือในวงการวิชาการ

บทบาทหน้าที่ของบรรณาธิการ (Editors)

บรรณาธิการที่ปรึกษา (Advising Editor) บรรณาธิการ (Editor) บรรณาธิการประจำเรื่อง (Section Editor) กองบรรณาธิการ (Editorial Board) มีบทบาทหน้าที่ในการดำเนินงานวารสาร ดังนี้

1. บรรณาธิการที่ปรึกษา (Advising Editor)

1.1 ศึกษาวิจัยและงานวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ สืบสาน และเผยแพร่ ศิลปะและวัฒนธรรม แหล่งเรียนรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมถึงทิศทางการพัฒนาคุณภาพของวารสารไทยเพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพของวารสารศิลปะและวัฒนธรรมลุ่มแม่น้ำมูลอย่างต่อเนื่อง

1.2 ให้คำปรึกษา ส่งเสริม และสนับสนุนทรัพยากรในการดำเนินงานวารสารให้ได้มาตรฐานตามเกณฑ์ศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (Thai Journal Citation Index Centre : TCI)

2. บรรณาธิการ (Editor)

2.1 จัดทำคำแนะนำสำหรับผู้เขียน เกณฑ์การพิจารณาบทความเบื้องต้น รูปแบบการเขียนบทความ การเขียนเอกสารอ้างอิงที่มีมาตรฐานสากล พร้อมทั้งเผยแพร่ผ่านทางเว็บไซต์

2.2 พิจารณาประเภทของบทความ ขอบเขตของวารสาร และรูปแบบการเขียนบทความ เบื้องต้น โดยละเอียดและหลีกเลี่ยงการดำเนินงานที่เป็นผลประโยชน์ทับซ้อน

2.3 ตรวจสอบการคัดลอกผลงานของผู้อื่น (Plagiarism) รวมถึงการคัดลอกผลงานของตนเอง (Self-plagiarism) ในบทความ ทั้งนี้ให้พิจารณาปฏิเสธ (Rejected) บทความที่มีการคัดลอกผลงานดังกล่าวทันที

2.4 กำหนดบรรณาธิการประจำเรื่องจากกองบรรณาธิการในการดูแล กำกับและติดตามกระบวนการประเมินคุณภาพของบทความแต่ละเรื่องอย่างโปร่งใสและตรวจสอบได้

2.5 ติดตามการประเมินคุณภาพของบทความโดยผู้ประเมินให้ตรงตามเวลาที่กำหนดไว้

2.6 ตัดสินผลการพิจารณาคุณภาพของบทความจากผลการประเมิน ดังนี้

1. การรับตีพิมพ์ (Accepted) ซึ่งจะต้องเป็นไปตามกระบวนการประเมินคุณภาพของบทความ โดยประเมินจากผู้ประเมิน 3 ท่าน และต้องผ่านอย่างน้อย 2 ใน 3 ท่าน

2. การปฏิเสธ (Rejected) จะต้องให้ผู้ประเมินปฏิเสธการตีพิมพ์อย่างน้อย 2 ท่าน และแจ้งผู้แต่งพร้อมหลักฐานเชิงประจักษ์

2.7 หากผู้แต่งมีหลักฐานโต้แย้งผลการประเมินให้บรรณาธิการนำเข้าสู่กระบวนการพิจารณา ร่วมกับกองบรรณาธิการและแจ้งผลการพิจารณาต่อผู้แต่งทุกครั้ง

2.8 บรรณาธิการจะต้องเป็นบรรณาธิการตรวจสอบบทความให้ถูกต้อง ครบถ้วนก่อนจัดทำเล่ม และเผยแพร่ผ่านระบบ ThaiJo โดยจะต้องทำการเผยแพร่ให้ตรงตามกำหนดเวลาออกของวารสารอย่างเคร่งครัด

2.9 หากเกิดความผิดพลาดจากการดำเนินงานของวารสารโดยการละเว้นการปฏิบัติหน้าที่ของบรรณาธิการนั้น บรรณาธิการจะต้องแสดงความรับผิดชอบ

3. บรรณาธิการประจำเรื่อง (Section Editor) กองบรรณาธิการ (Editorial Board)

3.1 บรรณาธิการประจำเรื่องจะต้องดูแลกระบวนการประเมินคุณภาพของบทความในแต่ละเรื่องที่ได้รับมอบหมาย ให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงคุณภาพของบทความ และให้ข้อเสนอแนะการตัดสินใจผลการพิจารณาคุณภาพของบทความต่อบรรณาธิการ

3.2 ประชุม และพิจารณากำหนดแผนการดำเนินงานวารสาร จัดทำคำแนะนำสำหรับผู้เขียน เกณฑ์การพิจารณาบทความเบื้องต้น รูปแบบการเขียนบทความ การเขียนเอกสารอ้างอิงที่มีมาตรฐานสากล แบบประเมินบทความ และการปรับปรุงการจัดทำวารสารให้มีคุณภาพอย่างต่อเนื่อง

3.3 พิจารณาก่อนส่ง สรรหา คัดเลือก และจัดส่งบทความไปยังผู้ทรงคุณวุฒิที่ตรงกับสาขาวิชาของบทความนั้น ๆ เพื่อการประเมินบทความที่มีคุณภาพและเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อผู้แต่ง และผู้อ่าน

3.4 กำกับดูแลคุณภาพวารสารวิชาการให้เป็นไปตามเกณฑ์ของศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (TCI)

3.5 ประชุมตัดสินผลการพิจารณาบทความที่มีหลักฐานโต้แย้งผลการประเมิน ทั้งนี้จะต้องเป็นไปตามจริยธรรมการตีพิมพ์ผลงานในวารสารวิชาการ

บทบาทหน้าที่ผู้ประเมิน (Reviewers)

1. พิจารณาระยะเวลาในการประเมิน และเลือกประเมินบทความที่ตรงตามสาขาวิชาที่ตนมีความเชี่ยวชาญ ในเนื้อหาของบทความนั้น โดยละเอียดและหลีกเลี่ยงการดำเนินงานที่เป็นผลประโยชน์ทับซ้อน

2. ประเมินคุณภาพของบทความวิชาการและบทความวิจัยตามหลักทางวิชาการ และมุ่งพัฒนาคุณภาพวารสารวิชาการให้เป็นไปตามเกณฑ์ของศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (TCI)

3. ประเมินบทความและนำเสนอผลการประเมินตามระยะเวลาที่กำหนด พร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อผู้แต่ง และผู้อ่าน

4. สรุปผลการประเมินคุณภาพบทความ ได้แก่ 1) ยอมรับการตีพิมพ์บทความ 2) ขอให้มีการแก้ไข 3) ส่งใหม่เพื่อประเมินอีกครั้ง และ 4) ปฏิเสธการรับตีพิมพ์บทความ

บทบาทหน้าที่ผู้แต่ง (Authors)

1. พิจารณาประเภทของบทความ ขอบเขตของวารสาร และรูปแบบการเขียนบทความ ให้ครบถ้วน ตรวจสอบเนื้อหาของบทความที่เขียนขึ้นว่าเป็นไปตามเกณฑ์การพิจารณาเบื้องต้นของวารสารหรือไม่

2. หากประสงค์จะส่งบทความ บทความนั้นจะต้องไม่อยู่ในระหว่างการพิจารณาจากวารสารหรืองานประชุมวิชาการอื่น และไม่เคยตีพิมพ์เผยแพร่ส่วนใดส่วนหนึ่ง เช่น บทคัดย่อ ผลการวิจัย หรือบทความฉบับเต็มในวารสารหรือเอกสารสืบเนื่องจากงานประชุมวิชาการ

3. ผู้แต่งจะต้องไม่คัดลอกผลงานของผู้อื่น (Plagiarism) หรือคัดลอกผลงานของตนเอง (Self-plagiarism)

4. การจัดส่งบทความจะต้องเป็นไปตามขั้นตอนการดำเนินงานของวารสาร หากสงสัยในการดำเนินงานของวารสารให้ติดต่อสอบถามงานวารสารก่อนทำการจัดส่งผ่านระบบ ThaiJo
5. ผู้แต่งสามารถโต้แย้งการตัดสินผลการพิจารณาบทความได้ โดยต้องมีหลักฐานที่ชัดเจน ประกอบการอธิบายต่อบรรณาธิการเพื่อพิจารณาตัดสินผลการพิจารณาบทความอีกครั้ง
6. ผู้แต่งจะต้องติดตามบทความผ่านระบบ ThaiJo จนถึงสิ้นสุดกระบวนการของวารสาร

บทบาทหน้าที่ผู้อ่าน (Readers)

1. ผู้อ่านสามารถอ่านบทความโดยดาวน์โหลดบทความวิจัย บทความวิชาการ ฉบับเต็มได้ผ่านระบบ ThaiJo
2. หากมีนำข้อความส่วนใดส่วนหนึ่งของบทความในวารสารไปใช้ประโยชน์ ขอให้ผู้อ่านทำการอ้างอิงข้อมูลของบทความให้ครบถ้วน
3. หากผู้อ่านพบการคัดลอกผลงานของผู้อื่น (Plagiarism) หรือคัดลอกผลงานของตนเอง (Self-plagiarism) ปรากฏในบทความที่ตีพิมพ์ในวารสารศิลปะและวัฒนธรรมลุ่มแม่น้ำมูล ขอให้แจ้งที่งานวารสารเพื่อจัดการดำเนินการตรวจสอบอีกครั้ง ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ของวงการวิชาการและเป็นการพัฒนาวารสารให้มีคุณภาพอย่างต่อเนื่อง

การประเมินคุณภาพของบทความ

1. บทความที่ส่งเข้ามาจะได้รับการประเมินคุณภาพของผลงานทางวิชาการ โดยผู้ประเมินซึ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาที่เกี่ยวข้อง จำนวน 3 ท่าน ซึ่งพิจารณาแบบปกปิดรายชื่อทั้งผู้เขียนบทความ ผู้ประเมิน และผู้ที่เกี่ยวข้อง (Double Blind Review)
2. ระยะเวลาในการประเมินคุณภาพของบทความเป็นไปตามขั้นตอนการทำงานของวารสาร
3. การตัดสินผลการพิจารณาคุณภาพของบทความจากผลการประเมิน ดังนี้ 1. การรับตีพิมพ์ (Accepted) ซึ่งจะต้องเป็นไปตามกระบวนการประเมินคุณภาพของบทความ โดยประเมินจากผู้ประเมิน 3 ท่าน และต้องผ่านอย่างน้อย 2 ใน 3 ท่าน และ 2. การปฏิเสธ (Rejected) จะต้องเป็นผู้ประเมินปฏิเสธการตีพิมพ์อย่างน้อย 2 ท่าน และแจ้งผู้แต่งพร้อมหลักฐานเชิงประจักษ์
4. สามารถโต้แย้งการตัดสินผลการพิจารณาคุณภาพบทความได้ โดยต้องมีหลักฐานโต้แย้งที่ชัดเจน เพื่อใช้ประกอบการอธิบายต่อบรรณาธิการ และกองบรรณาธิการ และสามารถเปลี่ยนผลการพิจารณาคุณภาพของบทความได้หากหลักฐานที่โต้แย้งนั้นมีความชัดเจนและผ่านการเห็นชอบจากกองบรรณาธิการ ทั้งนี้การตัดสินของกองบรรณาธิการถือเป็นที่สุด

[ชื่อเรื่องภาษาไทย]
[ชื่อเรื่องภาษาอังกฤษ]

[ชื่อภาษาไทยผู้เขียนคนที่1] ^{1*} [ชื่อภาษาไทยผู้เขียนคนที่2] ² และ [ชื่อภาษาไทยผู้เขียนคนที่3] ³
[ชื่อภาษาอังกฤษผู้เขียนคนที่1] ^{1*}, [ชื่อภาษาอังกฤษผู้เขียนคนที่2] ² and [ชื่อภาษาอังกฤษผู้เขียนคนที่3] ³

[ที่อยู่ภาษาไทยผู้เขียนคนที่1] ^{1*}
[ที่อยู่ภาษาไทยผู้เขียนคนที่2] ²
[ที่อยู่ภาษาไทยผู้เขียนคนที่3] ³
[ที่อยู่ภาษาอังกฤษผู้เขียนคนที่1] ^{1*}
[ที่อยู่ภาษาอังกฤษผู้เขียนคนที่2] ²
[ที่อยู่ภาษาอังกฤษผู้เขียนคนที่3] ³

*Corresponding author, e-mail: [ใส่อีเมลผู้เขียนหลัก]

บทคัดย่อ

[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]

คำสำคัญ: [คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด] [คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด] [คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]

Abstract

[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]

Keywords: [คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด], [คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด], [คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]

บทนำ

[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]

เนื้อเรื่อง ส่วนที่ 1 ที่มีหัวข้อเกี่ยวข้องกับการปูพื้นฐานเรื่องที่จะกล่าวถึง

[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]

[ดับเบิลคลิกเพื่อเพิ่มกรอบรูปภาพ]

ภาพที่ 1 [คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]

[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]

เนื้อเรื่อง ส่วนที่ 2 ที่มีหัวข้อเกี่ยวกับการวิเคราะห์ข้อมูล การใช้เหตุผล วิพากษ์ วิจัย การเพิ่มประเด็นโต้แย้ง จะต้องเป็นไปตามหลักการ ทฤษฎี และมีหลักฐานอ้างอิงตามหลักวิชาการ

[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]

เนื้อเรื่อง ส่วนที่ 3 ที่มีหัวข้อเกี่ยวกับการนำเสนอความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะ

[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]

ตารางที่ 1 [คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]

[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]	[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]	[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]
[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]	[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]	[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]
[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]	[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]	[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]
[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]	[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]	[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]
[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]	[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]	[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]

ที่มา: [คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด] (ถ้ามี)

[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]

บทสรุป

[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]

กิตติกรรมประกาศ (ถ้ามี)

[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]

เอกสารอ้างอิง

[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]

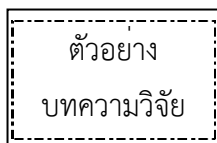
[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]

[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]

[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]

[ชื่อเรื่องภาษาไทย]
[ชื่อเรื่องภาษาอังกฤษ]

[ชื่อภาษาไทยผู้เขียนคนที่1] ^{1*} [ชื่อภาษาไทยผู้เขียนคนที่2] ² และ [ชื่อภาษาไทยผู้เขียนคนที่3] ³
[ชื่อภาษาอังกฤษผู้เขียนคนที่1] ^{1*}, [ชื่อภาษาอังกฤษผู้เขียนคนที่2] ² and [ชื่อภาษาอังกฤษผู้เขียนคนที่3] ³

[ที่อยู่ภาษาไทยผู้เขียนคนที่1] ^{1*}
[ที่อยู่ภาษาไทยผู้เขียนคนที่2] ²
[ที่อยู่ภาษาไทยผู้เขียนคนที่3] ³
[ที่อยู่ภาษาอังกฤษผู้เขียนคนที่1] ^{1*}
[ที่อยู่ภาษาอังกฤษผู้เขียนคนที่2] ²
[ที่อยู่ภาษาอังกฤษผู้เขียนคนที่3] ³

*Corresponding author, e-mail: [ใส่อีเมลผู้เขียนหลัก]

บทคัดย่อ

[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]

คำสำคัญ: [คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด] [คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด] [คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]

Abstract

[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]

Keywords: [คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด], [คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด], [คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]

บทนำ

[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]

การทบทวนวรรณกรรม

[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]

กรอบแนวคิดในการวิจัย

[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]

[ดับเบิลคลิกเพื่อเพิ่มกรอบรูปภาพ]

ภาพที่ 1 [คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]

[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]

วิธีการดำเนินการวิจัย

[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและการหาคุณภาพของเครื่องมือ

[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]

ผลการวิจัย

[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]

ตารางที่ 1 [คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]

[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]	[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]	[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]
[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]	[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]	[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]
[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]	[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]	[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]
[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]	[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]	[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]
[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]	[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]	[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]

ที่มา: [คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด] (ถ้ามี)

[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]

สรุปผลการวิจัยและอภิปรายผล

1. สรุปผลการวิจัย

[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]

2. อภิปรายผล

[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการใช้ประโยชน์

[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]

กิตติกรรมประกาศ (ถ้ามี)

[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]

เอกสารอ้างอิง

[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]

[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]

[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]

[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]

แบบฟอร์มการส่งบทความเพื่อพิจารณาตีพิมพ์

แบบฟอร์มส่งบทความเพื่อพิจารณาตีพิมพ์วารสารศิลปะและวัฒนธรรมลุ่มแม่น้ำมูล สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ (กรุณาส่งมาพร้อมกับบทความ)

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

1. ข้อมูลทั่วไป

ข้าพเจ้า (นาย/นาง/นางสาว).....ตำแหน่งทางวิชาการ (ถ้ามี).....
ที่อยู่ติดต่อ เลขที่.....หมู่ที่.....ซอย.....ถนน.....แขวง/ตำบล.....เขต/อำเภอ.....
จังหวัด.....รหัสไปรษณีย์.....โทรศัพท์มือถือ..... email.....

2. ข้อมูลบทความ

ลักษณะของบทความ ☐ วิทยานิพนธ์/การค้นคว้าอิสระ สังกัด/สถานศึกษา
ชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา..... ตำแหน่งทางวิชาการ (ถ้ามี).....
(ลายเซ็นอาจารย์ที่ปรึกษา)ลงวันที่

ประเภท ☐ บทความวิชาการ (Academic Article) ☐ บทความวิจัย (Research Article)

ภาษาของบทความ ☐ ภาษาไทย ☐ ภาษาอังกฤษ

ชื่อบทความ (ภาษาไทย)

.....

ชื่อบทความ (ภาษาอังกฤษ)

.....

คำสำคัญ (ภาษาไทย)

Keywords (ภาษาอังกฤษ)

3. คำรับรอง

ข้าพเจ้าขอรับรองว่า

1. บทความนี้เป็นผลงานของข้าพเจ้าและผู้ร่วมงานตามชื่อที่ระบุในบทความจริง
2. บทความนี้ไม่เคยลงพิมพ์ที่ไหนมาก่อน และไม่อยู่ระหว่างการเสนอเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารอื่นหรือในงานประชุมวิชาการ ไม่ว่าจะเป็นบทความคัดย่อ หรือฉบับเต็ม
3. ในกรณีที่บทความนี้เป็นวิทยานิพนธ์/การค้นคว้าอิสระ หรือผลงานระดับบัณฑิตศึกษา ได้รับการอนุญาตจากอาจารย์ที่ปรึกษาเป็นเป็นเรียบร้อยแล้ว
4. ข้าพเจ้าได้รับทราบและจะดำเนินงานตามกรอบจริยธรรมการตีพิมพ์ผลงานในวารสารวิชาการ (Publication Ethics) อย่างเคร่งครัด การละเมิดลิขสิทธิ์เป็นความรับผิดชอบของข้าพเจ้า และข้าพเจ้ายอมรับข้อกำหนดและนโยบายการพิจารณาตีพิมพ์บทความของวารสารศิลปะและวัฒนธรรมลุ่มแม่น้ำมูลเรียบร้อยแล้ว

ลงนาม.....

(.....)

...../...../.....

ผู้ส่งบทความ

สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

คำแนะนำสำหรับผู้เขียนบทความ

วารสารศิลปะและวัฒนธรรมลุ่มแม่น้ำมูล (Arts and Culture Journal of the Lower Moon River) เป็นวารสารที่จัดทำขึ้นโดยสำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ รับผิดชอบเผยแพร่ผลงานทางวิชาการจำนวน 2 ประเภทบทความ ได้แก่ บทความวิชาการ และบทความวิจัย ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ซึ่งวารสารมีวาระออกปีละ 2 ฉบับ (ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2565 - 2566) ได้แก่ ฉบับที่ 1 ประจำเดือน มกราคม ถึง มิถุนายน และฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม ถึง ธันวาคม สำหรับขอบเขตของวารสาร ได้แก่ ศิลปวัฒนธรรม แหล่งเรียนรู้ และภูมิปัญญาท้องถิ่น สหวิทยาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ การศึกษาและบูรณาการศาสตร์เพื่อการอนุรักษ์และสืบสาน และเศรษฐกิจสร้างสรรค์โดยใช้ทุนทางวัฒนธรรม

บทความที่ส่งเข้ามาจะได้รับการประเมินคุณภาพของผลงานทางวิชาการ โดยผู้ประเมินซึ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาที่เกี่ยวข้อง จำนวน 3 ท่าน ซึ่งพิจารณาแบบปกปิดรายชื่อทั้งผู้เขียนบทความ ผู้ประเมิน และผู้ที่เกี่ยวข้อง (Double Blind Review) ทั้งนี้วารสารจะดำเนินงานตามกรอบจริยธรรมการตีพิมพ์ผลงานในวารสารวิชาการ (Publication Ethics) อย่างเคร่งครัด

1. การพิจารณาเบื้องต้น

ในการพิจารณาบทความเบื้องต้น ทางวารสารจะพิจารณาประเภทของบทความ ขอบเขตของวารสาร และรูปแบบการเขียนบทความ ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

1.1 ประเภทของบทความ วารสารรับพิจารณาประเภทผลงานทางวิชาการ ดังนี้

1) บทความวิชาการ (Academic Article) เป็นบทความทางวิชาการที่มีเนื้อหาสาระทางวิชาการถูกต้อง มีแนวคิดและการนำเสนอที่ชัดเจนเป็นประโยชน์ต่องานวิชาการเพื่อการอนุรักษ์ ส่งเสริม และเผยแพร่ ประกอบด้วย บทความย่อยทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ บทนำ เนื้อเรื่อง ประกอบด้วย ส่วนที่ 1 ที่มีหัวข้อเกี่ยวข้องกับ การปูพื้นฐานเรื่องที่จะกล่าวถึง ส่วนที่ 2 ที่มีหัวข้อเกี่ยวกับการวิเคราะห์ข้อมูล การใช้เหตุผล วิพากษ์ วิจัย การเพิ่ม ประเด็นโต้แย้ง จะต้องเป็นไปตามหลักการ ทฤษฎี และมีหลักฐานอ้างอิงตามหลักวิชาการ ส่วนที่ 3 ที่มีหัวข้อเกี่ยวกับการนำเสนอความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะ บทสรุป กิตติกรรมประกาศ (ถ้ามี) เอกสารอ้างอิง

2) บทความวิจัย (Research Article) เป็นงานวิจัยที่มีขั้นตอนการดำเนินงานวิจัยถูกต้องตามระเบียบวิธีวิจัย มีความชัดเจนในการแก้ไขปัญหา และผลงานวิจัยพบองค์ความรู้ใหม่ที่แสดงให้เห็นถึงความก้าวหน้าทางวิชาการ หรือนำไปใช้ประโยชน์ต่อการอนุรักษ์ ส่งเสริม และเผยแพร่ได้ ประกอบด้วย บทความย่อยทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ บทนำ วัตถุประสงค์ของการวิจัย การทบทวนวรรณกรรม กรอบแนวคิดในการวิจัย วิธีการดำเนินการวิจัย ผลการวิจัย สรุปผลการวิจัยและอภิปรายผล ข้อเสนอแนะ กิตติกรรมประกาศ (ถ้ามี) เอกสารอ้างอิง

1.2 ขอบเขตของวารสาร วารสารรับพิจารณาสาขาของบทความตามขอบเขตของวารสาร ดังนี้

1) ด้านศิลปวัฒนธรรม แหล่งเรียนรู้ และภูมิปัญญาท้องถิ่น บทความมีรายละเอียดดังนี้ ศิลปวัฒนธรรม ประกอบด้วย ดนตรี ประวัติศาสตร์และปรัชญาวิทยาศาสตร์ ทศนศิลป์และศิลปะการแสดง ภาษาและภาษาศาสตร์ ประวัติศาสตร์ ศิลปะทั่วไป มนุษยศาสตร์ ศาสนศึกษา แหล่งเรียนรู้ อันเป็นแหล่งที่ทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง และสามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ ประกอบด้วยแหล่งเรียนรู้ที่อยู่ในตัวบุคคล สถานที่ และประสบการณ์ และภูมิปัญญาท้องถิ่น อันเป็นความรู้ เทคนิคและวิธีการของชาวบ้านที่คิดขึ้นเองเพื่อใช้ในการแก้ไขปัญหาจากสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในท้องถิ่น และมีการถ่ายทอดองค์ความรู้จากรุ่นสู่รุ่น ประกอบด้วยภูมิปัญญา ด้าน

ขนบธรรมเนียม ประเพณี ความเชื่อ ศาสนา ด้านภาษาและวรรณกรรม ด้านศิลปกรรมและโบราณคดี ด้านดนตรีและสุนทรียศาสตร์ ด้านชีวิตความเป็นอยู่และวิทยาการ

2) **ด้านสหวิทยาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์** บทความมีการพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ที่มีคุณค่าและเป็นประโยชน์ในสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มีการบูรณาการศาสตร์เพื่อยกระดับคุณภาพวิถีชีวิตของชุมชน เมือง สังคม ประเทศชาติ และสากล

3) **ด้านการศึกษาและบูรณาการศาสตร์เพื่อการอนุรักษ์และสืบสาน** บทความมุ่งเน้นการจัดการศึกษา การจัดการเรียนรู้ หลักสูตร พื้นที่ทางวัฒนธรรม ที่เกี่ยวข้องกับอนุรักษ์และสืบสาน ทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ความเป็นไทย แหล่งเรียนรู้ และภูมิปัญญาท้องถิ่น

4) **ด้านเศรษฐกิจสร้างสรรค์โดยใช้ทุนทางวัฒนธรรม** บทความเป็นการยกระดับเศรษฐกิจสร้างสรรค์ โดยใช้ทุนทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาเป็นฐาน มีกระบวนการสืบทอดและมุ่งเน้นการสื่อความหมาย ถ่ายทอดเรื่องราว ทุนทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญา ประวัติศาสตร์ และความเชื่อ ผ่านสินค้า บริการทางวัฒนธรรม จนเกิดการเปลี่ยนแปลง ต่อพื้นที่และเกิดรายได้

1.3 **รูปแบบการเขียนบทความ** วารสารรับพิจารณาเฉพาะบทความที่เขียนตามรูปแบบที่วารสารกำหนด

2. รูปแบบการเขียนบทความ

2.1 การตั้งคำนำกระดาษและตัวอักษรที่พิมพ์

กำหนดการตั้งคำกระดาษเป็น A4 ตัวอักษรที่พิมพ์ให้ใช้ตัวอักษร TH SarabunPSK ขนาด 14 พอยต์ สีดำ แบบเดียวกันตลอดทั้งบทความ ยกเว้นชื่อเรื่องภาษาไทยและภาษาอังกฤษที่ใช้ตัวอักษร ขนาด 16 พอยต์ หรือในบางกรณีการจัดพิมพ์ในตารางหรือรูปที่มีความจำเป็นต้องใช้ตัวอักษรขนาดเล็กลงเพื่อให้อยู่ในกรอบของการวางรูป กระดาษก็สามารถทำได้ หรือมีความจำเป็นต้องใช้สัญลักษณ์หรือตัวพิมพ์พิเศษจากคอมพิวเตอร์ก็สามารถทำได้

2.2 ระยะห่างของขอบกระดาษ

การตั้งระยะของการพิมพ์ให้เว้นขอบกระดาษ ดังนี้

1. ห่างจากขอบกระดาษด้านบน ระยะห่าง 3.50 ซม.
2. ห่างจากขอบกระดาษด้านซ้ายมือ ระยะห่าง 3.50 ซม.
3. ห่างจากขอบกระดาษด้านขวามือ ระยะห่าง 2.50 ซม.
4. ห่างจากขอบกระดาษด้านล่าง ระยะห่าง 2.50 ซม.
5. ระยะห่างระหว่างบรรทัด 1.0

2.3 การย่อหน้า

ให้เว้นระยะจากด้านซ้ายมือ 1 แท็บ (Tab) ให้เริ่มต้นที่ระยะ 1.50 ซม. แท็บต่อไป เพิ่มขึ้นอีกแท็บละ 0.50 ซม. เช่น 2.00, 2.50, 3.00, 3.50 เป็นต้น

2.4 จำนวนหน้าของบทความ

จำนวนหน้า 8 – 16 หน้า (รวมตาราง กราฟ และรูปภาพ)

2.5 เนื้อหาของบทความวิชาการ ประกอบด้วย

1. ชื่อเรื่อง (Title) พิมพ์ทั้งชื่อเรื่องภาษาไทยและภาษาอังกฤษ
2. ชื่อผู้เขียน (Author) ให้พิมพ์ทั้งชื่อและนามสกุลทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษทุกคน โดยผู้เขียนหลักจะต้องใส่เครื่องหมาย * ไว้ท้ายชื่อผู้เขียนหลัก เช่น วิจิตร โพธิสาร^{1*} เป็นต้น

3. ที่อยู่ (Address) ให้พิมพ์สังกัดและที่อยู่ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ หากเป็นนักศึกษา หรือ อาจารย์ให้ระบุ สาขาวิชา คณะ และมหาวิทยาลัยที่ตนสังกัดอยู่

4. อีเมล ให้พิมพ์อีเมลของผู้เขียนหลักหรือผู้ประสานงานบทความ หลังข้อความ *Corresponding author, e-mail:

5. บทคัดย่อ (Abstract) ให้พิมพ์บทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยเนื้อหาทั้งสองภาษา จะต้องสอดคล้องกัน และถูกต้องตามหลักไวยากรณ์ จำนวนคำที่ปรากฏจะต้องไม่เกิน 400 คำ

6. คำสำคัญ (Keywords) จำนวน 3 – 5 คำ ให้พิมพ์คำสำคัญทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

7. บทนำ (Introduction) เป็นการเขียนจุดให้ผู้อ่านเกิดความสนใจในเรื่องดังกล่าว ความสำคัญของเรื่อง หรืออาจยกปัญหาที่กำลังเป็นที่สนใจ หรืออาจกล่าวถึงประโยชน์ที่ผู้อ่านจะได้รับจากการอ่าน บทนำสามารถกล่าวถึงวัตถุประสงค์ของการเขียน รวมทั้งขอบเขตเนื้อหาของบทความเพื่อให้ผู้อ่านเห็นภาพรวมของบทความ

8. เนื้อเรื่อง (Body) ประกอบด้วย ส่วนที่ 1 ที่มีหัวข้อเกี่ยวกับการปูพื้นฐานเรื่องที่จะกล่าวถึง ส่วนที่ 2 ที่มีหัวข้อเกี่ยวกับการวิเคราะห์ข้อมูล การใช้เหตุผล วิพากษ์ วิวิจารณ์ การเพิ่มประเด็นโต้แย้ง จะต้องเป็นไปตามหลักการ ทฤษฎี และมีหลักฐานอ้างอิงตามหลักวิชาการ ส่วนที่ 3 ที่มีหัวข้อเกี่ยวกับการนำเสนอความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะ ทั้งนี้จะต้องจัดลำดับเนื้อหาสาระให้เหมาะสม มีความต่อเนื่องและทำให้ผู้อ่านเข้าใจง่าย สามารถใช้ภาพตาราง หรือแผนภูมิ สำหรับสื่อความเข้าใจไปยังผู้อ่านได้ง่ายขึ้น และภาษาที่ใช้ในการเขียนจะต้องถูกต้องตามหลักวิชาการ

9. บทสรุป (Conclusion) มีการสรุปประเด็นสำคัญของบทความจากหัวข้อที่นำเสนอ โดยนำมาเขียนเชื่อมโยงและรวมกันไว้ท้ายบท อาจกล่าวสรุปเนื้อหาว่ามีความสำคัญอย่างไร และสามารถนำไปใช้ประโยชน์อะไรได้บ้าง ทั้งนี้อาจเพิ่มประเด็นคำถามเพื่อกระตุ้นให้ผู้อ่านได้แสวงหาความรู้ต่อไป

10. กิตติกรรมประกาศ (ถ้ามี) (Acknowledgement) เป็นการกล่าวถึงทุนที่สนับสนุนการดำเนินงานจนนำไปสู่การเขียนบทความวิชาการ โดยระบุ ชื่อทุน ชื่อหน่วยงานหรือผู้ให้ทุน และปีงบประมาณที่ได้รับ ซึ่งหากไม่มีทุนสนับสนุนก็ไม่ต้องระบุ

11. เอกสารอ้างอิง (References) ให้ใช้ระบบอ้างอิงตามระบบนามปี (Name and Year System) โดยยึดรูปแบบของ APA (American Psychological Association)

2.6 เนื้อหาของบทความวิจัย ประกอบด้วย

1. ชื่อเรื่อง (Title) พิมพ์ทั้งชื่อเรื่องภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

2. ชื่อผู้เขียน (Author) ให้พิมพ์ทั้งชื่อและนามสกุลทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษทุกคน โดยผู้เขียนหลักจะต้องใส่เครื่องหมาย * ไว้ท้ายชื่อผู้เขียนหลัก เช่น วิจิตรา โพธิสาร^{*} เป็นต้น

3. ที่อยู่ (Address) ให้พิมพ์สังกัดและที่อยู่ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ หากเป็นนักศึกษา หรือ อาจารย์ให้ระบุ สาขาวิชา คณะ และมหาวิทยาลัยที่ตนสังกัดอยู่

4. อีเมล ให้พิมพ์อีเมลของผู้เขียนหลักหรือผู้ประสานงานบทความ หลังข้อความ *Corresponding author, e-mail:

5. บทคัดย่อ (Abstract) ให้พิมพ์บทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยเนื้อหาทั้งสองภาษา จะต้องสอดคล้องกัน และถูกต้องตามหลักไวยากรณ์ จำนวนคำที่ปรากฏจะต้องไม่เกิน 400 คำ

6. คำสำคัญ (Keywords) จำนวน 3 – 5 คำ ให้พิมพ์คำสำคัญทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

7. บทนำ (Introduction) เป็นการเขียนถึงที่มาและความสำคัญของเรื่องและเหตุผลที่ศึกษาเรื่องนั้น แสดงให้เห็นว่าปัญหาหรือหัวข้อวิจัยนั้นมีคุณค่าควรแก่การศึกษาและค้นคว้าหาคำตอบ มีการกล่าวอ้างอิงถึงงานวิจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องให้เห็นถึงความสำคัญ วิธีการหรือแนวทางแก้ปัญหา ผลการศึกษาค้นคว้าหรือข้อค้นพบ เป็นต้น

8. วัตถุประสงค์ของการวิจัย (Objectives) เป็นการกล่าวถึงความมุ่งหมายของการวิจัยว่าต้องการศึกษาอะไร วัตถุประสงค์ของการวิจัยควรสอดคล้องกับชื่อเรื่อง และหากมีวัตถุประสงค์ของการวิจัยมากกว่าหนึ่งข้อให้เขียนแยกเป็นข้อ ๆ เรียงลำดับของการดำเนินงานวิจัย

9. การทบทวนวรรณกรรม (Literature Review) เป็นการค้นคว้าเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ต้องการจะศึกษา ซึ่งงานที่นำมาอ้างอิงจะต้องมีความทันสมัยและตีพิมพ์เผยแพร่ย้อนหลังไม่เกิน 10 ปี ยกเว้นทฤษฎีดั้งเดิมหรือเนื้อหาประเด็นที่มีความจำเป็นตามบริบทเดิมตามศาสตร์สาขานั้น ๆ ที่สามารถอ้างอิงเกิน 10 ปีได้ นอกจากนี้ควรมีการสังเคราะห์ข้อมูลจากการทบทวนวรรณกรรมจนนำไปสู่การเชื่อมโยงทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้สำหรับการกำหนดกรอบในการวิจัยสู่การอภิปรายผลการวิจัยต่อไป

10. กรอบแนวคิดในการวิจัย (Conceptual Framework) (ถ้ามี) เป็นการกำหนดกรอบความคิดและเชื่อมโยงทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่แสดงให้เห็นถึงตัวแปรหรือขอบเขตของงานวิจัย

11. วิธีการดำเนินการวิจัย (Research Methodology) อธิบายถึงวิธีดำเนินการศึกษา โดยแบ่งเนื้อหาออกเป็นหัวข้อย่อย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง โดยกล่าวถึงลักษณะของประชากรที่สนใจจะศึกษา มีแหล่งที่มาของข้อมูลประชากรที่ชัดเจนว่าใครเป็นประชากร จำนวนเท่าไร หากมีการเลือกกลุ่มตัวอย่าง ให้กำหนดวิธีการเลือกที่เหมาะสม และวิธีการหาขนาดของกลุ่มอย่างเพื่อให้ได้ตัวแทนของประชากรที่ดี

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและการหาคุณภาพของเครื่องมือ ให้อธิบายเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยให้ครบถ้วน หากงานวิจัยเป็นแบบผสมผสานทั้งงานวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ให้แยกอธิบายว่างานวิจัยเชิงปริมาณใช้เครื่องมือใดและงานวิจัยเชิงคุณภาพใช้เครื่องมือใด การอธิบายให้ระบุการสร้างเครื่องมือและหาคุณภาพของเครื่องมือ เช่น การหาความเที่ยงตรง (Validity) การหาความเชื่อมั่น (Reliability) เป็นต้น

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ให้อธิบายวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อแสดงให้เห็นถึงความน่าเชื่อถือของข้อมูลที่ได้มา หากมีการขอจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ให้ระบุเลขที่คำขอจริยธรรม และขั้นตอนการเก็บข้อมูลจากอาสาสมัครให้ครบถ้วน

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ในการวิจัยเชิงปริมาณให้กล่าวถึงสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล เจอนไขหรือข้อตกลงเบื้องต้นในการเลือกใช้สถิติดังกล่าว รวมถึงวิธีการแปรผล หรือหลักเกณฑ์ที่ใช้ในการยอมรับหรือปฏิเสธสมมติฐาน และการวิจัยเชิงคุณภาพให้ระบุวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพให้เหมาะสม

12. ผลการวิจัย (Result) ให้เขียนรายงานผลการวิจัยให้สอดคล้องและครบถ้วนตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยเขียนอธิบายให้ผู้อ่านเข้าใจง่าย และถูกต้องตามหลักวิชาการ หากมีภาพ ตาราง หรือแผนภูมิ ให้อธิบายผลที่เกิดขึ้นได้ภาพ ตาราง หรือแผนภูมิ ให้ครบถ้วน

13. สรุปผลการวิจัยและอภิปรายผล (Conclusion and Discussion) เป็นการสรุปผลที่ได้จากการวิจัย และมีกรอบอภิปรายผลที่เกิดขึ้น โดยเขียนขยายองค์ความรู้ที่ได้จากการสรุปผลให้ชัดเจนขึ้น มีการแสดงเหตุผลและอ้างอิงทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อสนับสนุนการวิจารณ์อย่างมีเหตุผลและน่าเชื่อถือตามหลักวิชาการ

14. ข้อเสนอแนะ (Suggestion) เป็นการให้ข้อเสนอแนะที่เกิดขึ้นจากผลการวิจัย หรือข้อค้นพบจากการวิจัย ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการใช้ประโยชน์ เป็นการเขียนเสนอแนะวิธีการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์หรือประยุกต์ในด้านต่าง ๆ ได้อย่างไร

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป เป็นการเขียนเพื่อขยายขอบเขตการวิจัยหรือต่อยอดงานวิจัยจากผลการวิจัยที่ได้ โดยขยายครอบคลุมปัญหาของการวิจัยให้กว้างขึ้น

15. กิตติกรรมประกาศ (ถ้ามี) (Acknowledgement) เป็นการกล่าวถึงทุนที่สนับสนุนการดำเนินงานวิจัย ให้ระบุชื่อทุน หรือชื่อหน่วยงานผู้ให้ทุน ปีงบประมาณที่ได้รับ อย่างไรก็ตามหากไม่มีทุนสนับสนุนงานวิจัยก็ไม่ต้องระบุ

16. เอกสารอ้างอิง (References) ให้ใช้ระบบอ้างอิงตามระบบนามปี (Name and Year System) โดยยึดรูปแบบของ APA (American Psychological Association)

3. การเขียนเอกสารอ้างอิง

3.1 ประเภทการอ้างอิง แบ่งออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

1. การอ้างอิงในเนื้อหา (In-Text Citation)

1.1 กำหนดรูปแบบการอ้างอิงแบบ APA (American Psychological Association)

1.2 เป็นการอ้างอิงแทรกในเนื้อหา ซึ่งในการอ้างอิงเนื้อหาทุกอันจะต้องระบุเลขหน้าอ้างอิง ยกเว้นกรณีที่สืบค้นจากเว็บไซต์ที่ไม่มีเลขหน้า แต่หากในเว็บไซต์เป็นไฟล์ที่มีเลขหน้าให้ระบุเลขหน้าด้วย

1.3 กรณีที่ชื่อผู้แต่ง และปี พ.ศ. ที่แต่งเหมือนกัน การอ้างอิงในเอกสารให้เพิ่มอักษร ก ข ค ตามลำดับหลังปี พ.ศ. เช่น วิจิตรา โพธิสาร (2560ก : 12) วิจิตรา โพธิสาร (2560ข : 102) เป็นต้น

1.4 เอกสารและงานวิจัยที่นำมาอ้างอิงจะต้องมีความทันสมัย ซึ่งงานที่นำมาอ้างอิงจะต้องมีความทันสมัยและตีพิมพ์เผยแพร่ย้อนหลังไม่เกิน 10 ปี ยกเว้นทฤษฎีดั้งเดิม

2. การอ้างอิงท้ายบทความ (References)

2.1 กำหนดรูปแบบการอ้างอิงแบบ APA (American Psychological Association)

2.2 ให้ใส่เอกสารอ้างอิงที่เป็นภาษาไทยก่อน โดยเรียงลำดับตามตัวอักษรของชื่อผู้เขียน จากนั้นเป็นใส่อ้างอิงที่เป็นภาษาอังกฤษ และเรียงลำดับตามตัวอักษรของนามสกุลผู้เขียน

2.3 กรณีที่เอกสารอ้างอิงเป็นภาษาไทย แต่ชื่อผู้แต่งเป็นภาษาอังกฤษ ให้แปลงชื่อผู้แต่งจากภาษาอังกฤษให้เป็นภาษาไทยก่อน จากนั้นนำไปเรียงลำดับตามตัวอักษรที่เป็นภาษาไทย

2.4 การอ้างอิงบุคลากร จะต้องแยกหัวข้อออกมาเรียงลำดับต่างหาก และให้เรียงลำดับตามตัวอักษร เช่นเดียวกับข้อ 2.2

2.5 เอกสารและงานวิจัยที่นำมาอ้างอิงจะต้องมีความทันสมัย ซึ่งงานที่นำมาอ้างอิงจะต้องมีความทันสมัยและตีพิมพ์เผยแพร่ย้อนหลังไม่เกิน 10 ปี ยกเว้นทฤษฎีดั้งเดิม

2.6 เอกสารอ้างอิงทุกฉบับจะต้องสามารถสืบค้นและเข้าถึงได้ผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต

3.2 รูปแบบการอ้างอิงแบบ APA (American Psychological Association)

วารสารกำหนดรูปแบบการอ้างอิงแบบ APA ตามประเภทของเอกสารและแหล่งที่มาที่แตกต่างกัน ได้แก่ วารสาร หนังสือ เอกสารสืบเนื่องจากงานประชุมวิชาการ รายงานการวิจัย รายงานผลดำเนินงาน เว็บไซต์ วิทยานิพนธ์ บทสัมภาษณ์ ภาพถ่าย เป็นต้น

4. ตัวอย่างการเขียนอ้างอิงในเนื้อหา (In-Text Citation)

4.1 กรณีที่ผู้แต่งมี 1 คน

	กรณีอ้างอิงหน้าประโยค	กรณีอ้างอิงท้ายประโยค
ภาษาไทย	วิจิตรา โพธิสาร (2564 : 102) กล่าวว่า	 (วิจิตรา โพธิสาร, 2564 : 102)
ภาษาอังกฤษ	Potisarn (2021 : 102) รายงานว่า	 (Potisarn, 2021 : 102)

4.2 กรณีที่ผู้แต่งมี 2 คน

	กรณีอ้างอิงหน้าประโยค	กรณีอ้างอิงท้ายประโยค
ภาษาไทย	พิรวัส อินทรี และ วิจิตรา โพธิสาร (2564 : 102) กล่าวว่า	 (พิรวัส อินทรี และ วิจิตรา โพธิสาร, 2564 : 102)
ภาษาอังกฤษ	Intawee and Potisarn (2021 : 102) said that	 (Intawee and Potisarn, 2021 : 102)

4.3 กรณีที่ผู้แต่งตั้งแต่ 3 คน ขึ้นไป

	กรณีอ้างอิงหน้าประโยค	กรณีอ้างอิงท้ายประโยค
ภาษาไทย	พิรวัส อินทรี และคณะ (2564 : 102) กล่าวว่า	 (พิรวัส อินทรี และคณะ, 2564 : 102)
ภาษาอังกฤษ	Intawee et al. (2021 : 102) said that	 (Intawee et al., 2021 : 102)

4.4 กรณีสัมภาษณ์ ให้ระบุนามสมมติของผู้ถูกสัมภาษณ์

	กรณีอ้างอิงหน้าประโยค	กรณีอ้างอิงท้ายประโยค
ภาษาไทย	ช่างทอผ้าไหมทอมือ ก (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 8 ธันวาคม 2564) กล่าวว่า ลวดลายและสีบนผ้าในชุมชนจังหวัดสุรินทร์ มีหลากหลาย เช่น ผ้ามัดหมี่ จะมีลายดั้งเดิมของผ้ามัดหมี่ชั้นลาย คือ ลายโฮล ต่อมาได้มีการประยุกต์เป็นลายกระถางดอกไม้ และลายดอกพิกุล	ลวดลายและสีบนผ้าในชุมชนจังหวัดสุรินทร์ มีหลากหลาย เช่น ผ้ามัดหมี่ จะมีลายดั้งเดิมของผ้ามัดหมี่ชั้นลาย คือ ลายโฮล ต่อมาได้มีการประยุกต์เป็นลายกระถางดอกไม้ และลายดอกพิกุล (ช่างทอผ้าไหมทอมือ ก, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 8 ธันวาคม 2564)

4.5 กรณีหน่วยงานเป็นผู้แต่ง ให้ระบุชื่อหน่วยงาน

	กรณีอ้างอิงหน้าประโยค	กรณีอ้างอิงท้ายประโยค
ภาษาไทย	มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ (2564 : 102) กล่าวว่า	 (มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์, 2564 : 102)
ภาษาอังกฤษ	Surindra Rajabhat University (2021 : 102) said that	 (Surindra Rajabhat University, 2021 : 102)

4.6 กรณีไม่ปรากฏปีที่พิมพ์ ให้ใช้อักษรย่อ ม.ป.ป. หรือ n.d.

	กรณีอ้างอิงหน้าประโยค	กรณีอ้างอิงท้ายประโยค
ภาษาไทย	วิจิตรา โพธิสาร และคณะ (ม.ป.ป. : 102) กล่าวว่า	 (วิจิตรา โพธิสาร และคณะ, ม.ป.ป. : 102)
ภาษาอังกฤษ	Potisarn et al. (n.d. : 102) said that	 (Potisarn et al., n.d. : 102)

4.7 กรณีมีแหล่งอ้างอิงมากกว่า 1 รายการ ให้ใส่รายการอ้างอิงทั้งหมด และใช้เครื่องหมายอัฒภาค (;)
คั่นระหว่างแหล่งอ้างอิง ให้เรียงปีที่พิมพ์ก่อนไปหลังตามลำดับ หากเป็นปีเดียวกันให้เรียงลำดับตามตัวอักษร

	กรณีอ้างอิงหน้าประโยค	กรณีอ้างอิงท้ายประโยค
ภาษาไทย	- ไม่นิยมใส่หน้าประโยค -	 (พีรวัส อินทวิ, 2560 : 42; วิจิตรา โพธิสาร และคณะ, 2564 : 104; มหาวิทยาลัยราชภัฏ สุรินทร์, 2562 : 64)
ภาษาอังกฤษ	- ไม่นิยมใส่หน้าประโยค -	 (Intawee, 2017 : 42; Potisarn et al., 2021 : 104; Surindra Rajabhat University, 2019 : 64)

4.8 กรณีอ้างถึงแหล่งอ้างอิงอื่นต่อเนื่องกันโดยใช้ชื่อผู้แต่งเอกสารปฐมภูมินำชื่อผู้แต่งเอกสารทุติยภูมิ

	กรณีอ้างอิงหน้าประโยค	กรณีอ้างอิงท้ายประโยค
ภาษาไทย	- ไม่นิยมใส่หน้าประโยค -	 (Jokilehto, 2018 : 70 อ้างถึงใน วิจิตรา โพธิสาร, 2563 : 56)
ภาษาอังกฤษ	- ไม่นิยมใส่หน้าประโยค -	 (Jokilehto, 2018 : 70 quoted in Potisarn, 2020 : 56)

5. ตัวอย่างการเขียนอ้างอิงท้ายบทความ (References)

5.1 การเขียนชื่อผู้แต่ง

กรณีผู้เขียน	ภาษาไทย	ภาษาอังกฤษ
1 คน	วิจิตรา โพธิสาร. (2564).....	Potisarn, W. (2021).....
2 คน	พิรวัส อินทวิ และ วิจิตรา โพธิสาร. (2564).....	Intawee, P. and Potisarn, W. (2021).....
3 คนขึ้นไป แต่ไม่เกิน 6 คน	พิรวัส อินทวิ, วิจิตรา โพธิสาร, วณมพร พาหะ นิชัย, ชัชวาล สนิทสันเทียะ, สยาม ระโส. (2564).....	Intawee, P., Potisarn, W., Pahanich, W., Sanitsanthia, C., Raso, S. (2021).....
เกิน 6 คน ให้ใส่ให้ครบ ทั้ง 6 คน และคนที่ 7 เป็นต้นไปให้ ใส่ และคณะ หรือ et al.	พิรวัส อินทวิ, วิจิตรา โพธิสาร, วณมพร พาหะ นิชัย, ชัชวาล สนิทสันเทียะ, สยาม ระโส, อนุชา ถือสมบัติ, และคณะ. (2564).....	Intawee, P., Potisarn, W., Pahanich, W., Sanitsanthia, C., Raso, S., Thuesombat, A., et al. (2021).....

5.2 การอ้างอิงจากวารสาร

หากมีเลข DOI ให้ระบุด้วย

รูปแบบ	ชื่อผู้เขียน. (ปีที่พิมพ์). ชื่อบทความ. ชื่อวารสารหรือนิตยสาร, ปีที่(ฉบับที่), หน้า. DOI.
ภาษาไทย	ธิดิ ปัญญาอินทร์. (2558). การพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นทางดนตรี เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต. วารสารศิลปะและวัฒนธรรมลุ่มแม่น้ำมูล, 10(2), 19 – 29. https://doi.org/10.0000/xxx0000000 .
ภาษาอังกฤษ	Panyain, T. (2015). The Development Learning Management Process by Using Folk- Wisdom in Music to Improve Lifelong Learning Skill. Arts and Culture Journal of the Lower Moon River , 10(2), 19 – 29. https://doi.org/10.0000/xxx0000000 .

5.3 อ้างอิงจากหนังสือ

รูปแบบ	ชื่อผู้เขียน. (ปีที่พิมพ์). ชื่อเรื่อง. (พิมพ์ครั้งที่). เมืองที่พิมพ์ : สำนักพิมพ์. จำนวนหน้า.
ภาษาไทย	บุญชม ศรีสะอาด. (2554). การวิจัยเบื้องต้น. (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น. 228 หน้า.
ภาษาอังกฤษ	Deepak, C. and Sodhi, N. (2015). Research Methodology : Concepts and Cases. (2 nd Edition). India : Vikas Publishing House. 820 Pages.

5.4 อ้างอิงจากหนังสือที่รวบรวมบทความที่มีผู้แต่งที่หลากหลาย

รูปแบบ	ชื่อผู้เขียน. (ปีที่พิมพ์). ชื่อเรื่อง. ใน ชื่อหนังสือที่รวบรวม, ชื่อบรรณาธิการ, บรรณาธิการ. เมืองที่พิมพ์ : สำนักพิมพ์. เลขหน้า.
ภาษาไทย	รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์. (2552). โลกาภิวัตน์ : นโยบายภิวัตน์. ใน ชุดความรู้เกี่ยวกับนโยบายสาธารณะด้านการพัฒนา โลกาภิวัตน์ ท้องถิ่นภิวัตน์ นโยบายภิวัตน์?, ยุวดี คาดการณ์ ไกล, บรรณาธิการ. กรุงเทพฯ : แปลน พรินตติ้ง. 23 - 39.
ภาษาอังกฤษ	Stair M. and Galpin M. (2010). Positive Engagement : From Employee Engagement to Workplace Happiness. In Oxford Handbook of Positive Psychology and Work , Linley, P. A., Harrington, S., Garcea N., Editor. New York : Oxford University Press. 155 – 172.

5.5 อ้างอิงจากรายงานผลดำเนินงาน หรือคู่มือ

รูปแบบ	ชื่อผู้เขียน. (ปีที่พิมพ์). ชื่อรายงาน. เมืองที่พิมพ์ : ชื่อหน่วยงาน.
ภาษาไทย	วิจิตรา โพธิสาร. (2564). รายงานสรุปโครงการสำรวจความพึงพอใจผู้มาใช้บริการพิพิธภัณฑ์ผ้าโบราณ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์. สุรินทร์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์.
ภาษาอังกฤษ	Plaengdee, N. and Thuesombat, A. (2015). Satisfaction Survey Report of Visitors to the Museum of Ancient Textiles at Surin Rajabhat University. Surin : Surindra Rajabhat University.

5.6 อ้างอิงจากเอกสารสืบเนื่องจากงานประชุมวิชาการ

รูปแบบ	ชื่อผู้เขียน. (ปีที่พิมพ์). ชื่อเรื่อง. ใน ชื่อการประชุม, วัน เดือน ปี ที่จัด. หน้า. เมืองที่พิมพ์ : สำนักพิมพ์.
ภาษาไทย	พระชาติรี ชุมภู, วิจิตรา โพธิสาร, สุริย์ฉาย สุกันธรัตน์. (2564). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเข้าวัดอิสลามของพุทธศาสนิกชน จังหวัดบุรีรัมย์. ใน การประชุมวิชาการระดับชาติ “ราชมงคลสุรินทร์ ครั้งที่ 12”, 16 – 17 กันยายน 2564. 744 – 754. สุรินทร์ : มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตสุรินทร์.
ภาษาอังกฤษ	Potisarn, W. and Potisarn, N. (2013). Developing Multimedia for Hearing-Impaired Children in Reum An-re, a Famous Folk Dancing of Surin Province. In Proceeding of the First International Conference on Innovation in Education , May 13 th - 15 th , 2013. 284 – 292. Nakhon Pathom : Mahidol University.

5.7 อ้างอิงจากรายงานการวิจัย

รูปแบบ	ชื่อผู้เขียน. (ปีที่พิมพ์). ชื่อเรื่อง. รายงานการวิจัย. เมืองที่พิมพ์ : ชื่อหน่วยงาน.
ภาษาไทย	วิจิตรา โพธิสาร. (2563). การเปรียบเทียบการสอนแบบบนลงล่างและแบบล่างขึ้นบนด้วยการจัดการเรียนรู้บนเครือข่ายแบบกลุ่มเมฆที่ส่งเสริมทักษะการเขียนโปรแกรมบนเว็บสำหรับการพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี. รายงานการวิจัย. สุรินทร์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์.
ภาษาอังกฤษ	Potisarn, W. (2020). Comparing Top-down and Bottom-up Teaching Method via Cloud Based Learning Enhancing e-Commerce Web Coding Skill of Undergraduate Students . Research Report. Surin : Surindra Rajabhat University.

5.8 อ้างอิงจากวิทยานิพนธ์/ การค้นคว้าอิสระ

รูปแบบ	ชื่อผู้เขียน. (ปีที่พิมพ์). ชื่อวิทยานิพนธ์. วิทยานิพนธ์/ การค้นคว้าอิสระ. ชื่อปริญญา. เมืองที่พิมพ์ : ชื่อมหาวิทยาลัย.
ภาษาไทย	สารภี วรรณตรง. (2551). การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ผ้าทอมือของกลุ่มชาติพันธุ์ในอนุภาคลุ่มแม่น้ำโขง. วิทยานิพนธ์. ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชายุทธศาสตร์การพัฒนากุมิภาค. สุรินทร์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์.
ภาษาอังกฤษ	Wantrong, S. (2018). The Development of Learning Resource Centers of Hand-Woven Textiles of Ethnic Groups in Mekong Sub-Region . Thesis.

	Doctorate Degree Program in Regional Development. Surin : Surindra Rajabhat University.
--	---

5.9 อ้างอิงจากเว็บไซต์

รูปแบบ	ชื่อผู้เขียน. (ปีที่พิมพ์). ชื่อเรื่อง [ออนไลน์]. ค้นเมื่อ วัน เดือน ปี, จาก : ที่อยู่เว็บไซต์.
ภาษาไทย	สำนักส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นและวิสาหกิจชุมชน. (2558). คู่มือการดำเนินงานผู้ผลิตผู้ประกอบการ OTOP [ออนไลน์]. ค้นเมื่อ 27 ธันวาคม 2564, จาก http://www.oic.go.th/FILEWEB/CABINFOCENTER2/DRAWER091/GENERAL/DATA/0000/00000183.PDF .
ภาษาอังกฤษ	KOPP, C. M. (2021). Cross Culture [Online]. Retrieved January 19 th , 2022, from https://www.investopedia.com/terms/c/cross-culture.asp .

5.10 อ้างอิงจากภาพถ่าย วิดีโอ (ที่ไม่ได้อยู่ในรูปแบบออนไลน์)

ภาพถ่าย (Photograph) วิดีโอ (Video)

รูปแบบ	ชื่อผู้สร้างสรรค์ผลงาน. (ปีที่สร้าง). ชื่อผลงาน [ภาพถ่าย/วิดีโอ]. วัน เดือน ปี ที่สร้างผลงาน. เมือง ที่สร้างผลงาน : ชื่อสถานที่.
ภาษาไทย	วิจิตรา โพธิสาร. (2564). ประตูทางเข้าปราสาทศีขรภูมิ [ภาพถ่าย]. 20 ธันวาคม 2564. สุรินทร์ : ปราสาทศีขรภูมิ.
ภาษาอังกฤษ	Potisarn, W. (2018). Surin International Folklore Festival Grand Opening [Video]. January 28 th , 2018. Surin : Surindra Rajabhat University.

5.11 อ้างอิงจากราขกิจจานุเบกษา

รูปแบบ	ราชกิจจานุเบกษา. (ปี). ชื่อกฎหมาย. เล่ม ตอนที่. หน้า/เลขหน้า. วัน เดือน ปี ที่ออกประกาศ.
ภาษาไทย	ราชกิจจานุเบกษา. (2565). กฎกระทรวงมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดม พ.ศ. 2565 . เล่มที่ 139 ตอนที่ 20 ก. 28 -31. 31 มีนาคม 2565.

5.12 อ้างอิงจากบทสัมภาษณ์

รูปแบบ	นามสมมติ (ผู้ให้สัมภาษณ์). ชื่อผู้สัมภาษณ์ (ผู้สัมภาษณ์). ที่ สถานที่ที่สัมภาษณ์. เมื่อวันที่ 5 พฤษภาคม 2562.
ภาษาไทย	ช่างทอผ้าไหมทอมือ ก (ผู้ให้สัมภาษณ์). วิจิตรา โพธิสาร (ผู้สัมภาษณ์). ที่ บ้านเลขที่ 635 หมู่ 19 ตำบล นอกเมือง อำเภอเมืองสุรินทร์ สุรินทร์ 32000. เมื่อวันที่ 8 ธันวาคม 2564.

6. การใส่ตารางและภาพประกอบ

6.1 การใส่ตาราง ใส่คำว่า “ตารางที่” พร้อมทั้งเลขกำกับตารางเป็นเลขอารบิก เช่น ตารางที่ 1 ตารางที่ 2 เป็นต้น วางอยู่ด้านบนของตารางให้ชิดขอบกระดาษด้านซ้ายมือ และอยู่ห่างจากเส้นบนของตาราง 1 บรรทัด หากมี “ที่มา” ให้ใส่ไว้ด้านล่างของตารางโดยไม่ต้องเว้นบรรทัด และพิมพ์ชิดขอบตารางด้านซ้าย ตามด้วยเครื่องหมายทวิภาค (:). จากนั้นใส่อ้างอิง ตัวอย่าง ดังตารางที่ 1 และหากตารางไม่สามารถใส่ในหน้าเดียวได้ ให้ขึ้นหัวตารางใหม่ แล้วตามด้วยคำว่า (ต่อ) เช่น ตารางที่ 1 (ต่อ)

ตารางที่ 1 แหล่งชุมชนโบราณของจังหวัดสุรินทร์

แหล่งชุมชนโบราณ	อำเภอ
ทางตอนเหนือ	อำเภอยะชุมนุญ อำเภอท่าตูม และอำเภอรัตนบุรี
ทางตอนกลาง	อำเภอจอมพระ อำเภอเมือง อำเภอลำดวน อำเภอศีขรภูมิ และอำเภอลำทะเมนชัย
ทางตอนใต้	อำเภอสังขะ อำเภอปราสาท และอำเภอกาบเชิง

ที่มา : มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ (2563)

6.2 ภาพประกอบ

ใส่คำว่า “ภาพที่” พร้อมทั้งเลขกำกับภาพเป็นเลขอารบิก เช่น ภาพที่ 1 ภาพที่ 2 เป็นต้น วางอยู่ด้านใต้ของภาพ จัดคำอธิบายไว้กึ่งกลาง และอยู่ห่างจากเส้นล่างของภาพ 1 บรรทัด จัดวางตำแหน่งของรูปภาพไว้กึ่งกลางหน้ากระดาษ ขนาดของภาพให้ความกว้างของภาพไม่ต่ำกว่า 13 ซม. และภาพต้องมีความคมชัด ตัวอย่างดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 โลโก้สำนักศิลปะและวัฒนธรรม

7. การส่งบทความต้นฉบับ

1. ขอให้ผู้ส่งบทความเขียนบทความตามรูปแบบที่วารสารกำหนด โดยดาวน์โหลดเทมเพลต (template) ของวารสารและแบบฟอร์มส่งบทความ ได้ที่ <https://so07-mi.tci-thaijo.org/index.php/acj/index>
2. จัดทำไฟล์ต้นฉบับของบทความและจัดส่งผ่านระบบ ThaiJo
3. ไฟล์ที่จะส่งประกอบด้วย

- 2.1 ไฟล์ต้นฉบับของบทความ จำนวน 1 ไฟล์
- 2.2 ไฟล์แบบฟอร์มส่งบทความ จำนวน 1 ไฟล์

8. ค่าธรรมเนียมการลงตีพิมพ์

วารสารไม่เก็บค่าธรรมเนียมในการตีพิมพ์

9. ช่องทางการติดต่อสื่อสาร

สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

อีเมล : acj.lmr@srnu.ac.th เว็บไซต์วารสาร: <https://so07-mi.tci-thaijo.org/index.php/acj>

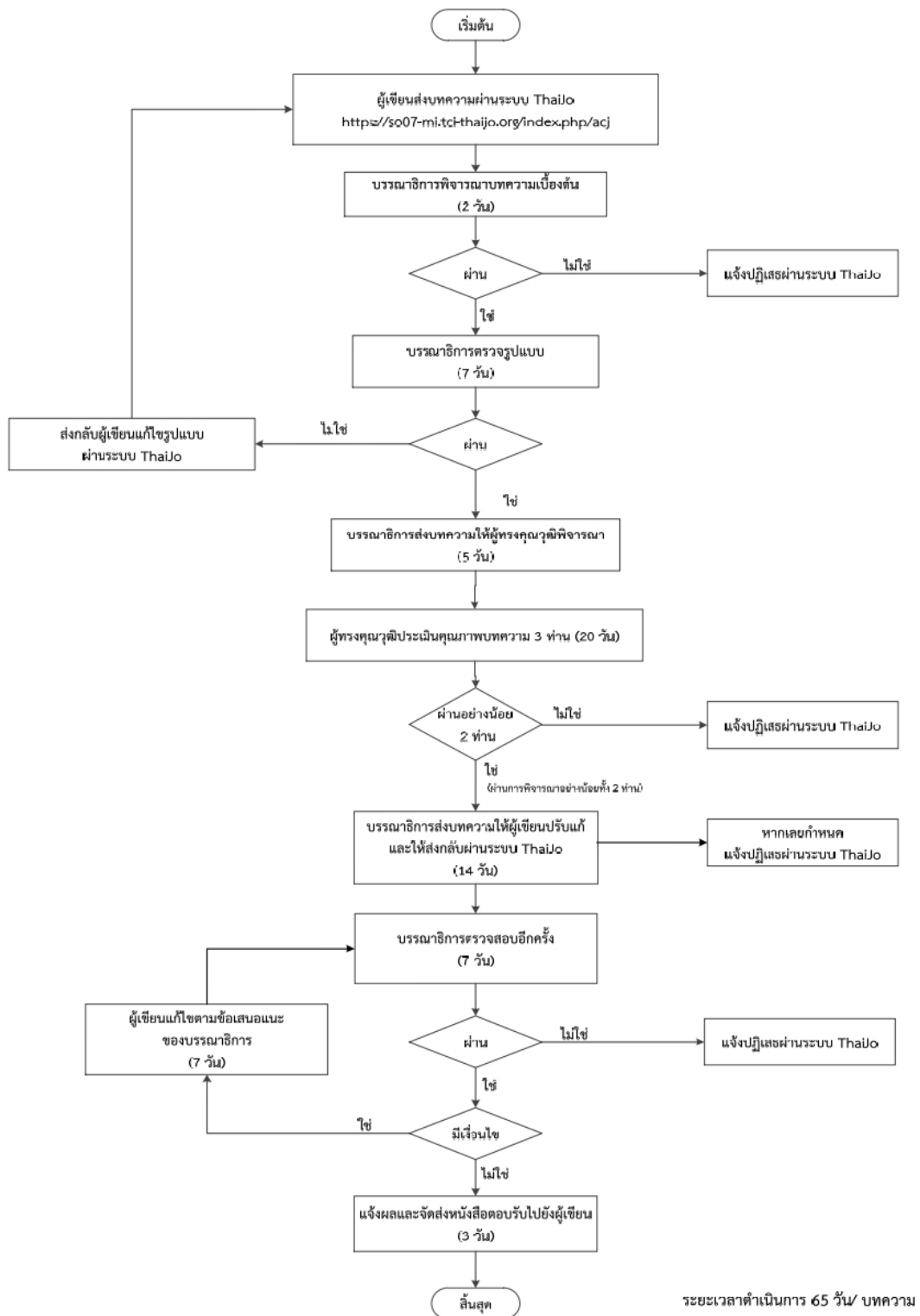
เว็บไซต์สำนักศิลปะและวัฒนธรรม <https://culture.srnu.ac.th>

ที่อยู่ สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

186 หมู่ 1 ถ.สุรินทร์-ปราสาท ต.นอกเมือง อ.เมือง จ.สุรินทร์ 32000

โทรศัพท์ 0 4451 5227

ขั้นตอนการทำงานของวารสารศิลปะและวัฒนธรรมลุ่มแม่น้ำมูล

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิประเมินบทความ ประจำปีที่ 12 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2566)

รองศาสตราจารย์ ดร.นิยม วงศ์พงษ์คำ

รองศาสตราจารย์ ดร.ทวีศักดิ์ ทองทิพย์

รองศาสตราจารย์ ดร.อจฉรา ภาณุรัตน์

รองศาสตราจารย์ศิริพร สุเมธรัตน์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สยาม ระโส

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กิตติธันต์ ญาณพิสิษฐ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มานิตย์ อรรคชาติ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เสกสรรค์ สนวา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ฉลอง พันธจันทร์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อนล สอนประดิษฐ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อุเทน วัชรชีโนรส

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กิตติพงษ์ ประชาชาติ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์สมบัติ สมัครสมาน

อาจารย์ ดร.นริศรา ลอยฟ้า

อาจารย์ ดร.ศิริวรรณ กวงเพ้ง

อาจารย์ ดร.วศิน โกมุท

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาเขตสุรินทร์

นักวิชาการอิสระ

นักวิชาการอิสระ

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

รายชื่อกองบรรณาธิการวารสารศิลปะและวัฒนธรรมลุ่มแม่น้ำมูลและคณะทำงาน

ที่ปรึกษา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ฉลอง สุขทอง	อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
รองศาสตราจารย์ ดร.จิรายุ ทรัพย์สิน	รองอธิการบดีฝ่ายยุทธศาสตร์การยกระดับคุณภาพการศึกษา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พีรวัส อินทวิ	ผู้อำนวยการสำนักศิลปะและวัฒนธรรม

ที่ปรึกษากองบรรณาธิการ

รองศาสตราจารย์ ดร.สารภี วรรณตรง	ผู้ทรงคุณวุฒิประจำสำนักศิลปะและวัฒนธรรม
นายฉัตรเอก หล้าล้ำ	ผู้ทรงคุณวุฒิประจำสำนักศิลปะและวัฒนธรรม
นางลาวีลย์ งามชื่น	ผู้ทรงคุณวุฒิประจำสำนักศิลปะและวัฒนธรรม

กองบรรณาธิการ

1. บรรณาธิการ

อาจารย์ ดร.วิจิตรา โพธิสาร	รองผู้อำนวยการสำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
----------------------------	--

2. กองบรรณาธิการ

รองศาสตราจารย์ ดร.นิยม วงศ์พงษ์คำ	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
รองศาสตราจารย์ ดร.สิทธิศักดิ์ จำปาแดง	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
รองศาสตราจารย์ ดร.ทวีศักดิ์ ทองทิพย์	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์
รองศาสตราจารย์ ดร.ประดิษฐ์ นาวิรักษ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร
รองศาสตราจารย์ ดร.อัศนีย์ เปลี่ยนศรี	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อุเทน วัชรชีโนรส	มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.คำภีร์ภาพ อินทะนุ	มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อัชราพร สุขทอง	มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สยาม ระโส	มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์พิชชาณัฐ ตูจินดา	มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ชัชวาล สนิทสันเทียะ	มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
อาจารย์วันมพร พาหะนิชัย	มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

ทีมสนับสนุนงานวารสาร

นายอนุชา ถือสมบัติ	สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
นางนิมิตรา บุตรกันหา	สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
นายสมชาย มิถุนดี	สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
นายพิพัฒน์ วิถี	สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
นายเอกราช สร้อยจิตร	สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
นางสาวพวงฤดี สุกใส	สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
นางสาววรรณภา เพิ่มมี	สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
นางสาวนุชสรา พันแก้ว	สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
นางสาวอัญชิสา สมบัติพิทักษ์สุข	สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
นางสาวอศุภา คงสุข	สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
นางสาวณฤดี แปลงดี	สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์